بررسی و ترازیابی عملکرد
نظام بانکی کشور

فهرست مطالب

عنوان **صفحه**

پیشگفتار **۷**

فصل اول: کلیات و مبانی نظری

مقدمه ۹
تقسیم بندی بانک‌ها ۱۲
تقسیم بندی نوع اول ۱۲
شرایط کلی و نحوه تقسیم‌بندی انواع بانک‌ها در دنیا ۱۳
تقسیم‌بندی نوع دوم ۱۴
سایر تقسیم‌بندی‌ها ۱۷
تاریخچه بانکداری تجاری در کشور ۱۹
نقش بانک‌های خصوصی در بانکداری تجاری کشور ۳۷
بررسی جایگاه سیستم بانکی در تجهیز منابع سرمایه‌ای کشور ۴۵
نحوه تأمین مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری در بانک‌های تجاری ۴۸
اعتبار اسنادی داخلی ۵۱
اعطای اعتبار به صادرکننده خدمات فنی و مهندسی ۵۳
ضمانت‌نامه‌ها ۶۱
ضمانت‌نامه ریالی ۶۱
ضمانت نامه ارزی ۶۱
بررسی تأثیر سیاست‌های اعتباری بانک مرکزی بر شبکه بانکی کشور ۶۴
آثار کاهش تسهیلات بانکی بر بخش خصوصی ۶۸
جمع بندی ۷۰

فصل دوم: شیوه‌های جذب و تأمین مالی در بانک‌های توسعه‌ای

مقدمه ۷۷
بانک‌های توسعه‌ای ۷۸
شکل‌گیری بانک‌های توسعه‌ای در جهان ۸۱
تحولات ساختاری بانک‌های توسعه‌ای ۸۶
وضعیت بانک‌های توسعه‌ای در کشورهای جهان ۸۸
۱- بانک توسعه ژاپن (DBJ) ۸۸
۲- بانک توسعه کره (KDB) ۹۲
۳- بانک توسعه اسلامی (IDB) ۹۵
۴- بانک توسعه مالزی (BPMB) ۱۰۱
۵- بانک توسعه ترکیه ۱۰۴
۶- بانک توسعه برزیل (BNDES) ۱۰۶
۷- بانک توسعه سنگاپور (DBS) ۱۰۸
پیشینه فعالیت بانک‌های توسعه‌ای در کشور ۱۱۱
بانک‌های توسعه‌ای در ایران ۱۱۶
الف- بانک صنعت و معدن ۱۱۷
ب- بانک توسعه صادرات ۱۲۰
مقایسه بانک‌های توسعه‌ای در ایران و جهان ۱۲۴
جمع‌بندی ۱۲۷

فصل سوم: سیاست دولت‌ها در قبال سیستم بانکی

مقدمه ۱۳۱
سیاست‌ها و مداخلات دولت‌ها در کشورهای منتخب و بررسی آثار آن بر استقلال یا عدم استقلال سیستم بانکی ۱۳۲
بریتانیا ۱۳۲
ژاپن ۱۳۴
آلمان ۱۳۶
آمریکا ۱۳۷
سیاست‌های اعمال شده در کشور و بررسی آثار آن بر استقلال یا عدم استقلال سیستم بانکی ایران ۱۴۲
خلاصه و نتیجه‌گیری ۱۵۳

فصل چهارم: ترازیابی و بررسی تطبیقی فعالیت‌ها و جذب منابع و پرداخت تسهیلات و مقایسه شاخص‌های عملکردی

مقدمه ۱۵۵
شاخص‌های ترازیابی در سیستم بانکی و دستورالعمل‌های کمیته بال ۱۵۵
بررسی شاخص‌های مهم مالی در بانک‌های دولتی ۱۵۷
بانک صنعت و معدن ۱۵۷
بانک مسکن ۱۶۳
بانک ملت ۱۶۷
بانک کشاورزی ۱۷۲
بانک صادرات ۱۷۶
بانک تجارت ۱۸۱
بانک رفاه ۱۸۵
بانک سپه ۱۹۰
بانک ملی ۱۹۴
بانک توسعه صادرات ۱۹۹
بانک‌های خصوصی ۲۰۳
بانک پاسارگاد ۲۰۳
بانک سامان ۲۰۷
بانک پارسیان ۲۱۱
بانک کارآفرین ۲۱۵
بانک اقتصاد نوین ۲۱۹
بانک سینا ۲۲۳
بانک سرمایه ۲۲۷
مقایسه عملکرد بانک‌های دولتی و خصوصی ۲۳۱
نقش دولت بر عملکرد بانک‌ها، تکالیف بودجه‌ای، تکلیف نرخ سود تسهیلات، سهمیه‌بندی تسهیلات ۲۳۷
تسهیلات تکلیفی و تبصره ای ۲۳۸
قانون برنامه چهارم ۲۴۲
قانون بودجه سال ۱۳۸۹ ..... ۲۴۵
نقش سایر عوامل بر عملکرد بانک‌ها ۲۴۶
نیروی انسانی ۲۴۷

الف- بانک‌های دولتی ۲۴۷
ب- بانک‌های خصوصی ۲۵۳
ج- مقایسه بانک‌های خصوصی و دولتی ۲۵۵
خدمات بانکداری الکترونیکی ۲۵۷
- کل کارت‌های صادر شده ۲۵۷
- کارت برداشت ۲۵۷
- کارت اعتباری ۲۵۸
- پایانه فروش (POS) ۲۵۸
- تراکنش‌های ناموفق ۲۵۸
- سایر خدمات بانکداری الکترونیکی ۲۵۹
- سایر خدمات بانکداری الکترونیکی در ایران و کشورهای منتخب ۲۶۶
جمع‌بندی ۲۸۱

فصل پنجم: جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نکات عمده حاصل از ترازیابی مقایسه‌ای بانک‌ها ۲۸۳
نتایج حاصل از ترازیابی مقایسه‌ای بانک‌های دولتی ۲۸۷
نتایج حاصل از ترازیابی مقایسه‌ای بانک‌های خصوصی ۲۸۷
نتایج حاصل از ترازیابی مقایسه ای بانک‌های خصوصی و دولتی ۲۸۸
تحولات حاصل از ورود بانکهای خصوصی ۲۹۰
اصلاحات مقرر در قانون برنامه چهارم ۲۹۲
اصلاحات مقرر در تکالیف بودجه‌ای ۲۹۴
موارد مهم حمایت از سیستم بانکی در قوانین توسعه وبودجه ۲۹۵
نتیجه‌گیری و پیشنهادها ۲۹۷
راهکارهای بهبود عملکرد ۳۰۱
- در حوزه بانکداری الکترونیکی ۳۰۱
- در حوزه مطالبات معوق ۳۰۲

فهرست منابع ۳۰۵

پیشگفتار

فصل اول: کلیات و مبانی نظری

مقدمه

صنعت بانکداری نه تنها به عنوان بخش واسط بین سپرده گذاران و متقاضیان تسهیلات به حساب می‌آید بلکه مهمترین نقش آن برآورد نیازهای مالی سایر بخش‌های تولیدی و خدماتی است. در این حالت هرقدر توانایی بانک‌ها بیشتر باشد امکان تولید کالا و خدمات و اشتغال بیشتر خواهد شد. از این‌رو صنعت بانکداری به عنوان محرک توسعه هر کشور می‌تواند محسوب گردد.

از سوی دیگر عدم کارکرد مناسب این صنعت می‌تواند مانعی برای سایر بخش‌های اقتصادی و در نتیجه مانعی برای رشد اقتصادی باشد.

بانک‌ها مؤسساتی هستند که سرمایه را با شرایط مناسب تجهیز و در فعالیت‌های تولیدی توسط خود یا دیگران و یا مشترکاً در راستای اهداف برنامه‌های توسعه اقتصادی به نحو مطلوبی سرمایه‌گذاری می‌کنند.

بانک‌ها به طور کلی به دو دسته بانک‌های تجاری و بانک‌های توسعه‌ای تقسیم می‌شوند. بانک‌های توسعه‌ای در زمینه‌هایی مانند: گسترش سرمایه‌گذاری و تقویت بخش تولید و سرمایه‌گذاری در پروژه‌های فیزیکی که از ریسک پایینی برخوردار هستند. فعالیت می‌کنند. اما بانک‌های تجاری در جنبه‌های دیگر نیز مانند تامین نیازهای مصرفی خانوارها نیز فعالیت می‌کنند. شواهد تجربی معمولا گویای آن هستند که بانک‌های تجاری دولتی

در مقایسه با بانک‌های خصوصی کارایی کمتری دارند. اما بانکهای توسعه ای عمدتا با اهداف کلان دیگری ایجاد می‌شوند که هدف حداکثرسازی سود در اینجا مطرح نمی باشد. و اصطلاحا به جای بهینه اول، به دنبال رسیدن به بهینه دوم هستند به این معنا که کارآیی دیگر تنها با عنصر سودآوری مورد سنجش قرار نمی گیرد. به همین دلیل فعالیت بانکهای توسعه ای با مبانی بانکهای تجاری نباید انجام گیرد و عمدتا می‌باید در راستای اهداف توسعه ای بوده و با سیاستهای کلان اقتصادی هماهنگ باشند.

در هر صورت در نظام بانکداری متداول، عملیات بانک‌ها در قالب‌های مختلفی تقسیم می‌شود که شامل عملیات اعتباری، جذب سپرده‌های مردمی، خرید و فروش اوراق بهادار، سرمایه‌گذاری به صورت مستقیم و یا مشترک، خرید و فروش ارز خارجی و سکه حفظ امانات و غیره است. برای هر یک از گروه های بانکهای تجاری یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها برای مقایسه عملکرد این بانک‌ها سود است. می‌توان بین بانکهای توسعه ای نیز بطور جداگانه از این شاخص استفاده کرد ولی مقایسه آن با بانکهای تجاری می‌باید با توجه به ملاحظات گفته شده صورت گیرد.

سود بنگاه در سطحی حداکثر می‌شود که در آن اختلاف میان درآمد کل و هزینه کل در بالاترین میزان ممکن قرار گیرد، مشروط بر اینکه درآمد بیشتر از هزینه باشد و بنگاه همواره سعی می‌کند که سطح تولید را به میزانی برساند که این اختلاف به حداکثر ممکن خود برسد در غیر این‌صورت بنگاه از ظرفیت تولیدی خود حداکثر استفاده را نکرده و غیرکارا عمل نموده است.این موضوع در همه بخش‌های اقتصادی صادق است ،چه تولیدی باشد و چه خدماتی. بانکداری که یکی از بخش‌های خدمات محسوب می‌شود نیز از این موضوع مستثنی نمی باشد.

صنعت بانکداری از دهه ۱۹۹۰ با تحولات شگرفی روبه‌رو شد و بخصوص در سال‌های اخیر سرعت این تغییرات همراه با توسعه امکانات ارتباطی، جهانی‌شدن، مقررات‌زدایی، پیشرفت‌های فن‌آوری و بخصوص گسترش فن‌آوری اطلاعات، افزایش زیادی پیدا کرد.

در این بخش ،سودآوری انگیزه ورود برای مؤسسات زیادی بوده است و با توسعه بنگاه‌های حاضر در این صنعت، بازار با رقابت چشم‌گیری مواجه شده است. رقابتی‌ترشدن این بازار با ویژگی دیگری نیز همراه است. زیرا اندازه بنگاه‌ها یکسان نیست و بنگاه‌های بزرگ در کنار بنگاه‌های کوچک مشغول فعالیت هستند و بنابراین

احتمالاً سودآوری مناسب در اندازه‌های مختلف بنگاه‌های این صنعت وجود دارد که سبب بقا و ادامه فعالیت آن‌ها شده است.

در این راستا بررسی تجربه بانک‌های تجاری و مقایسه عملکرد آن‌ها با یکدیگر و شناسایی تجربه بانک‌های موفق از لحاظ شاخص‌های تطبیقی می‌تواند به امر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کمک شایانی بنماید. این امر به تقویت بنیه‌های مالی بانک‌ها در داخل کشور نیز کمک کرده و علاوه بر تداوم فعالیت‌ها، امکان رشد آن‌ها را محقق می‌سازد.

بنابراین برای نیل به این منظور، ابتدا تجربه سایرکشورها و ایران در زمینه مالکیت و عملکرد بانک‌ها مورد ارزیابی قرار گرفته و سپس عملکرد بانک‌های خصوصی و دولتی در ایران مقایسه می‌شود در نهایت پیشنهاداتی نیز جهت بهبود امور بانکداری و افزایش رقابت در سطح بین المللی صورت می‌گیرد.

از این طریق می‌توان نسبت به چالش‌های پیش روی سیستم بانکی کشور و نقاط ضعف و قوت آن پی برده و راهکارهای مناسبی را جهت خصوصی سازی بانک‌ها ارایه نمود. این امر زمینه‌های تحقق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در خصوص قسمتی از بند (ج) سیاست‌های مذکور را ارایه می‌نماید.

تحقیقات تجربی در بسیاری از کشورها نشان می‌دهد، در اکثر موارد خصوصی‌سازی سبب افزایش در قابلیت سودآوری (که حاصل از نسبت‌های مالی می‌باشد)، کارایی (نسبت ستانده به داده) عملیات و بهره‌وری نیروی انسانی می‌شود.

بنابراین در این کتاب به دنبال پاسخگویی به سوالات زیر می‌باشیم:

۱- آیا شاخص‌های مالی در مقایسه بین بانک‌ها گویای عملکرد بهتر بانک‌های خصوصی است؟

۲- نحوه مالکیت چه تاثیری بر کارامدی بانک‌ها دارد؟

۳- چه راهکارهایی برای بهبود عملکرد بانک‌های کشور وجود دارد؟

در مجموع در سطح جهانی شاخص‌های تعریف شده و معین برای مقایسه عملکرد نظام بانکی به کار گرفته می‌شود و استانداردهایی نیز برای آن‌ها تدوین شده است بنابراین به منظور پاسخگویی به سوالات بالا ابتدا شاخص‌ها و نسبت‌هایی که قابلیت مقایسه بین عملکرد بانک‌ها را امکان‌پذیر می‌سازد معرفی می‌نمائیم و در ادامه به برخی عوامل مهم دیگر که می‌تواند بر مقایسه عملکرد بانک‌ها اثرگذار باشد (مانند تخصصی‌بودن فعالیت بانک‌ها، نیروی انسانی و...) می‌پردازیم.

بنابراین در این فصل ابتدا در مورد مبانی نظری بانکداری تجاری مطالبی ارائه می‌شود و در ادامه نقش بانک‌های تجاری در تجهیز منابع سرمایه ای در کشور را مورد بررسی قرار داده و به بررسی عملکرد بانک‌ها در تامین مالی شرکت‌ها و بخش خصوصی می‌پردازیم. در فصل دوم در مورد شیوه‌های جذب و تامین منابع در بانک‌های توسعه ای و تاریخچه بانکداری توسعه ای در ایران و معرفی برخی از مهمترین بانک‌های توسعه ای در برخی کشورهای منتخب ، مباحثی مطرح می‌شود. فصل سوم به بحث در مورد نقش دولت و دخالت‌های دولتی در عملکرد نظام بانکی و استقلال بانک مرکزی می‌پردازد. فصل چهارم بدنه اصلی کتاب حاضر را تشکیل می‌دهد و بر مبنای شاخص‌های عملکردی معرفی شده از نهادهای معتبر بین المللی به بررسی و ترازیابی مقایسه ای عملکرد بانک‌های دولتی و خصوصی کشور می‌پردازد. در نهایت در فصل پنجم بر مبنای مجموعه تحلیل‌ها و بحث‌های صورت گرفته راهکارها و پیشنهادات به منظور بهبود عملکرد نظام بانکداری کشور ارائه می‌شود.

تقسیم بندی بانک‌ها

بانک‌ها زیرمجموعه مؤسسات مالی سپرده‌پذیر هستند. در ابتدا کلیه بانک‌ها با هدف تخصیص پول‌های راکد به مصارف سرمایه‌گذاری و کسب بازدهی ازطریق فرایند وام‌دهی تشکیل شدند، اما به دلیل وجود تنوع در منابع پولی، عملیات سرمایه‌گذاری و وام‌دهی بانک‌ها نیز به انواع مختلفی نظیر بانک‌های تجاری، پس‌انداز، رهنی، مصرفی، سرمایه‌گذاری، توسعه‌ای، تعاونی، صادرات و واردات، عمومی، ملی، خصوصی، منطقه‌ای، سهامی، اعطاکننده وام‌های کلان و مرکزی تقسیم شدند. لیکن در این بخش به معرفی رایج‌ترین تقسیم‌بندی از بانک‌ها می‌پردازیم:

براساس این تقسیم‌بندی بانک‌ها به طبقات ذیل تقسیم می‌شوند:

تقسیم بندی نوع اول

الف) بانکداری تأمین مالی خرد[1]

بانکداری تأمین مالی خرد که در نقطه مقابل بانکداری اعطاکننده وام‌های کلان قرار

1. Retail Banking

دارد، به سیستم بانکداری اطلاق می‌شود که به اشخاص[1] خدمات بانکی عرضه می‌کند. بانک‌های تأمین مالی خرد خدمات اصلی و اولیه بانکداری از جمله: حساب‌های جاری و پس‌انداز، وام خودرو، کارت‌های اعتباری و بدهی، رهن و رهن ثانویه، گواهی سپرده و نظایر آن را ارائه می‌دهند. از جمله بانک‌های تأمین مالی خرد می‌توان به بانک‌های بازرگانی که با کسب و کارهای کوچک سروکار دارند اشاره کرد. بانک‌های تأمین مالی خرد معمولا در مناطق پر رفت و آمد قرار می‌گیرند و دارای شعب زیادی هستند.[2]

ب) بانکداری اعطای وام‌های کلان[3]

بانکداری اعطای وام‌های کلان به دو معنای مختلف به کار می‌رود. گاهی اوقات بانکداری اعطاکننده وام‌های کلان به ارائه خدمات از طرف بانک‌ها به دیگر مؤسسات مالی اطلاق می‌شود. به عنوان مثال می‌توان به دریافت سپرده و پرداخت وام در مقیاس بزرگ در بازار بین بانکی اشاره کرد. گاهی نیز این نوع بانکداری شامل عرضه خدمات بانکی به تعاونی‌ها، مؤسسات و سازمان‌های بزرگ دولتی، سرمایه‌گذاران در مستغلات، صندوق‌های بازنشستگی و... می‌شود. در این حالت بانک‌های اعطاکننده وام‌های کلان خدماتی مانند: مدیریت نقدینگی، ارز خارجی، پرداخت‌های از کسب و کار به کسب و کار[4]، وام‌های بازرگانی، تأمین مالی تجارت و نظایر آن را عرضه می‌کنند. بانک‌های تجاری و بانک‌های سرمایه‌گذاری در این تقسیم‌بندی قرار می‌گیرند. به طور کلی بانکداری اعطاکننده وام‌های کلان معاملات بانکی با ارزش و حجم بالا را پوشش می‌دهد.

بانک‌های بزرگ دنیا مانند سی. تی.گروپ[5] از چنین نمونه‌هایی هستند که هم خدمات بانکداری تأمین مالی خرد و هم خدمات اعطای وام‌های کلان را ارائه می‌دهند.

شرایط کلی و نحوه تقسیم‌بندی انواع بانک‌ها در دنیا

امروزه مؤسسات مالی در دنیا خدمات متنوعی از قبیل: پس‌اندازها (حساب‌های پس‌انداز)، خدمات پرداخت (حساب جاری)، وام‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت، بیمه،

1. Individuals
3. http://www.puggal.com/types-of-banks-43.html
3. Wholesale Banking
4. Business-to-Business
5. Citigroup

سرمایه‌گذاری و نظایر آن را عرضه می‌کنند، بر این اساس مؤسسات مالی تحت عنوان دو سرفصل کلی تقسیم‌بندی می‌شوند:

الف) مؤسسات مالی از نوع سپرده پذیر[1]
- بانک‌های بازرگانی
- بانک‌های تجاری
- شرکت پس انداز و وام
- بانک تعاونی پس‌انداز
- تعاونی اعتبار
- بانک های توسعه‌ای

ب) مؤسسات مالی از نوع غیرسپرده‌پذیر[2]
- شرکت‌های بیمه عمر
- مؤسسات تأمین مالی (برای مشتریان با ریسک بالا)
- شرکت‌های رهنی
- صندوق‌های بازنشستگی

تقسیم‌بندی نوع دوم[3]

الف) بانک‌های کسب وکار یا بازرگانی[4]

بانک‌های بازرگانی به عنوان بانک‌های کسب و کار[5] نیز شهرت دارند. بانک‌های بازرگانی اقدام به پذیرش سپرده از عموم مردم در قالب حساب‌های پس انداز، سپرده‌های مدت دار و حساب‌های جاری می‌کنند. بانک‌های بازرگانی همچنین اقدام به تأمین مالی کوتاه‌مدت امور تجاری، بازرگانی و صنعتی می‌کنند تا این بخش‌ها را قادر به توسعه و گسترش فعالیت‌های مولد نمایند. همانگونه که در بخش پیشین اشاره شد این بانک‌ها در تقسیم بندی بانک های تأمین مالی خرد قرار دارند.

بیشتر بانک‌های فعال در آمریکا بانک‌های بازرگانی هستند از آن‌جمله می‌توان به

1. Deposit Type Financial Institutions
2. Non-Deposit Type Financial Institutions
3. http://en.wikipedia.org/
4. Commercial Bank
5. Business Banks

بانک آمریکا[1] و بانک جی. پی. مورگان چیس[2] و در ایران نیز می‌توان به بانک‌هایی مشابه بانک ملی اشاره کرد.

ب) بانک‌های تجاری[3]

فعالیت این بانک‌ها اصولاً پذیرش بروات تجاری و تأمین مالی تجارت داخلی و بین‌المللی می‌باشد. در اواخر قرن ۱۸ و اوایل قرن ۱۹ تجارت بین کشورها از طریق مبادلاتی که توسط اتاق‌های بازرگانی[4] صورت می‌گرفت، تأمین مالی می‌شدند و اتاق‌های مذکور از این طریق حق الوکاله و کمیسیون دریافت می‌کردند. سپس مؤسسات مالی تأسیس شده توسط این اتاق‌های بازرگانی با گسترش مبادلات تجاری و پیچیدگی آن تبدیل به بانک‌های تجاری شدند.

از دیگر فعالیت‌های بانک‌های تجاری می‌توان به: مدیریت سرمایه‌گذاری، ارزیابی پروژه، تأمین مالی ارز خارجی، وام‌های سندیکایی، تأمین مالی اجاره، ادغام و تملک، خدمات ارزی و اعتباری اسناد[5] و نظایر آن اشاره کرد.

ج) بانک‌های پس‌انداز[6]

تا پیش از تأسیس بانک‌های پس‌انداز به شکل امروزی، قدیمی‌ترین مؤسسات مالی در آمریکا بانک‌های مشایی (یا تعاونی) پس‌انداز[7] بودند. مالکیت این بانک‌ها به سپرده‌گذاران تعلق دارد و عواید حاصل نیز بین سپرده‌گذاران توزیع می‌شود. این مؤسسات غیرانتفاعی بوده و به صورت هیات امنایی اداره می‌شوند. لیکن امروزه این مؤسسات به نام بانک‌های پس‌انداز شهرت دارند. این بانک‌ها انتفاعی بوده و برای افزایش سرمایه سهام منتشر می‌کنند. صاحبان بانک، سهام‌داران هستند و بانک دارای هیات مدیره می‌باشد. هدف اصلی این بانک‌ها تشویق عادت پس‌انداز در مردم است. این حساب‌ها از طریق حساب جاری قابل پرداخت نیست و صاحب حساب یا نماینده وی باید برای برداشت پول شخصاً به بانک مراجعه کنند. پست بانک‌ها و

1. Bank of America
2. J.P. Morgan Chase Bank
3. Merchant Banks
4. business house
5. Letter credit (LC)
6. Savings Banks
7. Mutual Saving Banks

حساب‌های پس‌انداز در سازمان‌های پس‌اندازی ملی به عنوان بانک‌های پس‌انداز شناخته می‌شوند. از جمله بانک‌های پس انداز می‌توان به بانک پس‌انداز یونیون[1] در آمریکا اشاره کرد.

د) بانک‌های سرمایه‌گذاری[2]

بانک‌های سرمایه‌گذاری به اتاق‌های بازرگانی، سازمان‌های بزرگ و بخش‌های دولتی کمک می‌کنند تا از طریق فروش اوراق بهادار و اوراق قرضه برای اهداف بلندمدت، اقدام به تأمین پول کنند. این بانک‌ها به عنوان واسطه در افزایش سپرده‌های ناشی از به کارگیری پول‌های راکد نقش داشته، همچنین در فرایند ادغام شرکت‌ها و نیز تملک و تجدید ساختار نقش ایفا می‌کنند. در واقع بانک سرمایه‌گذاری به عنوان یک واسطه بین خریداران و فروشندگان سهام و اوراق قرضه عمل می‌کند. قابل ذکر است که بانک‌های تجاری و سرمایه‌گذاری، در نهایت تأمین‌کننده وجوه مالی مورد نیاز شرکت‌ها هستند. اگر شرکتی نیاز به سرمایه داشته باشد، می‌تواند مبلغ مورد نیاز را، به صورت وام، از یک بانک تجاری تأمین کند یا از طریق بانک سرمایه‌گذاری سهام یا اوراق قرضه خود را به فروش برساند. بانک تجاری از محل سپرده‌های مشتریان، وجوه لازم برای تأمین مالی منابع شرکت را بدست می‌آورد در حالی که بانک سرمایه‌گذاری فاقد این وجوه می‌باشد و بنابراین باید زمان قابل توجهی را صرف یافتن سرمایه‌گذاران برای تأمین مالی مشتریان خود نماید. از جمله بانک‌های سرمایه‌گذاری می‌توان به دویچه بانک[3]، گلدمن ساکس[4]، یو.بی.اس[5]، آر.بی.اس[6] و ولز فارگو سکیوریتز[7] اشاره کرد.

ه) مؤسسات تعاونی اعتبار[8]

این مؤسسات توسط اتحادیه‌ها و یا کارفرمایان احداث می‌شوند. همانند بانک تعاونی پس‌انداز، اعضاء مالک مؤسسه به حساب می‌آیند. این سازمان‌ها وام‌های کوچک برای رفع احتیاجات شخصی اعضاء پرداخت می‌کنند. شایان ذکر است که تفاوت بانک و

1. Union Savings Bank
2. Investment Banks
3. Deutsche Bank
4. Goldman Sachs
5. UBS (UBS Investment bank)
6. RBS (RBS Global Banking and Markets)
7. Wells Fargo Securities
8. Credit Union

تعاونی اعتبار در این است که تعاونی اعتبار مؤسسه‌ای است که مالک آن اعضاء یا مشتریان هستند، در واقع به تعبیر و تعریف قانون تجارت در مورد شرکت‌های تعاونی منطبق است که برای رفع نیاز مشترک اعضا تشکیل می‌شوند. در حالی که در بانک مشتریان فقط مشتری هستند. همچنین بانک‌ها مؤسسات انتفاعی بوده و برای سودآوری تلاش می‌کنند و معمولاً سهامداران مالک بانک هستند. هر چند تعاونی‌های اعتباری همانند مؤسسات انتفاعی محسوب نمی‌شوند ولی مؤسسات خیریه نیز نیستند.

و) بانک‌های توسعه‌ای[1]

این بانک‌ها معمولاَ بدون شعبه و یا دارای شعب محدود بوده و به منظور تأمین مالی طرح‌های بلندمدت توسعه‌ای در زمینه تجارت، بازرگانی و صنعت تأسیس شده‌اند. این بانک‌ها عموماً دولتی و تحت قوانین خاص تأسیس می‌شوند. بانک‌های توسعه‌ای کشاورزی، صنعتی و هر بانک توسعه‌ای دیگر از این نوع هستند. دی.بی.جی[2] بانک ژاپن از جمله بانک‌های توسعه‌ای می‌باشد.

ز) بانک‌های صادرات و واردات[3]

این بانک‌ها برای بهبود صادرات و واردات در بخش‌های تجاری، بازرگانی و صنعتی به تأمین مالی می‌پردازند و عمدتاً برای توسعه تجارت بین‌المللی کشورهای توسعه یافته تأسیس شده‌اند. این بانک‌ها اغلب در بخش خصوصی فعالیت می‌کنند. اگزیم بانک آمریکا[4] از جمله بانک های صادرات و واردات است.

سایر تقسیم‌بندی‌ها[5]

تقسیم‌بندی‌هایی نیز می‌توان در کشورها و بنا به شرایط خاص آن‌ها مشاهده کرد. مثلا در یکی از مطالعات کشور هندوستان فعالیت‌های بانکی به صورت زیر تقسیم‌بندی می‌شود:

الف) بانک مرکزی: وظیفه اصلی بانک مرکزی وضع مقررات و نظارت بر سیستم بانکی می‌باشد. البته نقش بانکدار دولت را نیز ایفا می‌نماید. علاوه بر این بانک مرکزی در مواقع ضروری اقدام به جذب سپرده از بانک‌ها و نیز اعطاء وام به آنان می‌کند. بانک

1. Development Banks
2. Development Bank of Japan
3. Exim Bank
4. Export-Import Bank of United States
5. www.nios.ac.in/Secbuscour/15.pdf

مرکزی همچنین در راستای تنظیم بازار پول اقدام به تغییر نرخ بهره سپرده‌ها و سیاست‌های اعطای وام بانکی می‌نماید.

ب) بانک‌های بازرگانی: این نوع بانک‌ها شامل بانک‌های بخش عمومی (دولتی)، بانک‌های بخش خصوصی و بانک‌های خارجی می‌باشند. این نوع بانک‌ها اقدام به جذب سپرده و اعطاء وام کوتاه مدت (با ارزش بالا) به مشتریان می‌نمایند. البته بانک‌های بازرگانی علاوه بر اعطای وام‌های کوتاه مدت، وام‌های میان مدت و بلندمدت نیز به کسب و کارهای اقتصادی عرضه می‌کنند. شایان ذکر است این روزها بعضی از این بانک‌ها اقدام به اعطاء وام در بخش ساختمان نیز می‌کنند.

ج) بانک‌های توسعه‌ای: کسب و کارهای مختلف برای استفاده از تکنولوژیهای مدرن و همچنین توسعه خود، به سرمایه و منابع مالی نیاز دارند که این مهم توسط بانک‌های توسعه‌ای صورت می‌پذیرد.

د) بانک‌های تعاونی: این نوع از بانک‌ها، بانک‌هایی هستند که به عنوان یک نهاد مشارکتی برای ارائه تسهیلات بانکی به اعضای تعاونی راه‌اندازی شده‌اند. این بانک‌ها شامل جوامع اعتباری اولیه یا اصلی[1]، بانک‌های تعاونی مرکزی[2] و بانک‌های تعاونی استانی یا ایالتی[3] می‌باشند. جوامع اعتباری اولیه در روستا و یا شهرها شکل می‌گیرند البته در این سطح معمولا تمامی اعضاء (اعم از قرض دهندگان و قرض گیرندگان) همدیگر را می‌شناسند و امکان کلاهبرداری در سطح بسیار پایینی قرار دارد. بانک‌های تعاونی مرکزی، جوامع اعتباری اولیه در یک بخش یا ناحیه را پوشش می‌دهد و به اعضا خود (جوامع اعتباری اولیه) وام می‌دهد. این نوع بانک‌ها نقش واسطه را بین جوامع اعتباری اولیه و بانک‌های تعاونی استانی بر عهده دارند. بانک‌های تعاونی استانی یا ایالتی بالاترین سطح بانک‌های تعاونی هستند. این بانک‌ها وجوه را از طریق بانک‌های تعاونی مرکزی و جوامع اعتباری اولیه به دست قرض گیرندگان می‌رسانند.

ه) بانک‌های تخصصی: این نوع بانک‌ها تمامی نیازهای اعتباری و مالی مورد نیاز برای راه اندازی کسب وکار در یک بخش خاص را فراهم می‌کنند. بانک صادرات و واردات، بانک توسعه صنایع کوچک و بانک ملی توسعه کشاورزی و روستایی از جمله بانک‌های تخصصی به شمار می‌روند.[4]

1. Primary Credit Societies
2. Central Co-operative Banks
3. State Co-operative Banks
4. http://www.puggal.com/types-of-banks-43.html

تاریخچه بانکداری تجاری در کشور

در این قسمت تاریخچه مختصر ی از بانکداری کشور به منظور آشنایی با انواع بانکهایی که در ایران وجود داشته یا دارند ارائه میگردد.

بانک جدید شرق (که مرکزش در لندن بود) اولین بانک به شیوه امروزی بود که در سال ۱۲۶۶ شمسی در شمال شرق میدان امام خمینی (توپخانه) و در محل فعلی بانک تجارت فعالیت خود را آغاز کرد. اگرچه فعالیت این بانک بیش از یک‌سال طول نکشید ولی این حرکت پایه‌ی بانکداری نوین را در ایران بنا نهاد.

تشکیل بانک به شکل جدید نخستین بار در سال ۱۲۸۵ هجری شمسی(۱۳۲۴ ه.ق) ده سال قبل از به وجود آمدن بانک شاهی از سوی حاج محمد حسن امین دارالضرب یکی از صرافان بزرگ تهران به مظفرالدین شاه قاجار پیشنهاد شد. متاسفانه این پیشنهاد با دخالت‌های بیگانگان و عوامل آنان جامه عمل نپوشید و بجای آن بانک شاهی در ایران مستقر گردید.[1]

تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، از ۳۶ بانک فعال در کشور ۸ بانک دارای مالکیت دولتی، ۱۶ بانک دارای مالکیت خصوصی صد در صد ایرانی و ۱۲ بانک دارای مالکیت مختلط ایرانی و خارجی بودند.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در تاریخ هفدهم خردادماه ۱۳۵۸، شورای انقلاب به منظور حفظ سرمایه‌های ملی، به کار انداختن چرخ‌های تولیدی کشور و تضمین سپرده‌ها و پس‌انداز مردم در بانک‌ها، بانک‌های خصوصی و غیردولتی کشور را ملی اعلام کرد و سپس به جهت کنترل و نظارت دقیق‌تر بر سیستم بانکی و اجرای صحیح سیاست‌های پولی و اعتباری، برخی از بانک‌ها در یکدیگر ادغام گردیدند.

۱- الف- تاریخچه بانکداری تجاری در کشور قبل از انقلاب

- بانک پهلوی قشون(بانک سپه)

در آغاز سال ۱۳۰۴ شمسی که هنوز آرامش در سراسر کشور و فعالیت‌های عمومی در شئون مختلف اجتماعی محسوس نشده بود و تاثیر شگرف عوامل اقتصادی و بازرگانی در حیات سیاسی مملکت نمودی نداشت. اولین بانک ایرانی به‌نام بانک پهلوی

1. http://www.bmi.ir/Fa/bmihistory.aspx?smnuid=10.

قشون و با سرمایه ۳،۸۸۳،۹۵۰ ریال در محلی محدود، چند باب مغازه، تاسیس شد و در ۲۴ اسفند همان سال اولین شعبه بانک سپه در شهر رشت افتتاح گردید.

- بانک ملی ایران

پس از استقرار مشروطیت هنگامی که دولت از مجلس شورای ملی اجازه استقراض خارجی خواست، احساسات ملی که از وام‌های گذشته و رفتار بانک‌های بیگانه جریحه‌دار شده بود به هیجان آمد و نمایندگان مردم به منظور قطع نفوذ سیاسی و اقتصادی بانک‌های مذکور و در ترمیم وضع مالی خزانه ضمن مخالفت با استقراض خارجی تاسیس بانک ملی را خواستار شدند، و جمعی از بازرگانان و صرافان متعهد مشارکت در این بانک شدند و در آذرماه ۱۲۸۵ با اعلانی که مبین احساسات عمومی و علاقه مردم به تاسیس یک بانک اعتباری ملی در ایران بود، انتشار یافت.

در روز ۲۳ آبان ۱۲۸۵ میرزا ابوالقاسم ناصرالملک وزیر مالیه وقت مظفرالدین شاه در مجلس شورای ملی حاضر شد و از اوضاع نابسامان مالی کشور خبرداد و پیشنهاد داد که دولت برای رفع این مشکل مبلغی از کشورهای اروپایی وام دریافت کند که با مخالفت شدید نمایندگان مواجه شد. نمایندگان پس از شور و پیگیری در روز ۹ آذر ماه همان سال با تأسیس بانکی که بتواند برای کشور سود داشته و با سپرده‌های مردم به نفع کشور و مردم کارکند موافقت کردند. خبر تشکیل بانک ملی با سرمایه ۱۵ میلیون (۳۰ کرور) قابل افزایش به ۵۰ میلیون تومان با وجد و شعف عموم ملت روبه‌رو شد.

از طرفی دیگر تغییرات ناگهانی در اوضاع سیاسی و انعقاد قرارداد ۱۹۰۷ میلادی بین دولت‌های روسیه و انگلیس و تقسیم ایران و نیز آغاز جنگ جهانی اول و ورود نیروهای اشغالگر به ایران تمام کوشش‌ها و تلاش‌های تشکیل بانک ملی را نقش بر آب کرد و این آرزوی بزرگ مردم سال‌ها به تعویق افتاد.

پس از پایان جنگ جهانی اول و خروج اشغالگران از ایران، سرانجام قانون تاسیس بانک ملی ایران در جلسه مورخ ۱۴ اردیبهشت ۱۳۰۶ به تصویب مجلس رسید و اساسنامه بانک در ۱۴ تیر ماه ۱۳۰۷ مورد تصویب کمیسیون مالیه مجلس قرار گرفت و در روز سه شنبه۲۰ شهریور ۱۳۰۷ بانک ملی ایران در تهران رسماً کار خود را آغاز کرد.

اولین مدیر عامل بانک ملی دکتر کورت لنیدن بلات و معاون او فوگل به همراه ۷۰ کارشناس از کشور آلمان به ایران آمدند.

برحسب اساسنامه بانک، بانک ملی ایران به صورت یک شرکت سهامی دارای شخصیت حقوقی شناخته شد و تابع قوانین تجاری تلقی گردید.

سرمایه اولیه بانک ۲۰ میلیون ریال بود که فقط ۸ میلیون آن پرداخت شد و در سال ۱۳۱۴ سرمایه بانک به ۳۰۰ میلیون ریال و در سال ۱۳۳۱ به دو میلیارد ریال افزایش یافت که تمام آن پرداخت شده است.

با توجه به اینکه در آن تاریخ متخصصین بانکی در ایران وجود نداشت به‌موجب قانونی اجازه استخدام اتباع سویسی یا آلمانی به منظور اداره بانک داده شد. تعداد کارکنان بانک در روز افتتاح اعم از ایرانی و آلمانی از ۲۷ نفر تجاوز نمی‌کرد در حال حاضر تعداد کارکنان بانک ملی ایران بالغ بر ۴۵ هزار نفر است.

در ابتدای تاسیس بانک علاوه بر شعبه مرکزی دو شعبه در بازار تهران و بندر بوشهر که مهمترین بندر بازرگانی آن روز ایران بود تاسیس گردید. همچنین نخستین نمایندگی بانک در خارج از کشور در سال ۱۳۲۷ در هامبورگ تاسیس شد.

- بانک کارگشایی:

در سال ۱۳۰۵ بنگاهی بنام مؤسسه رهنی دولتی ایران، از محل وجوه صندوق بازنشستگی کارکنان دولت برای رفع حوائج مردم به وجود آمد که تا سال ۱۳۰۷ تحت نظر وزارت دارایی اداره می‌گردید پس از تاسیس بانک ملی به این بانک واگذار و در سال ۱۳۱۸ این مؤسسه به نام بانک کارگشایی موسوم و یکی از سازمان‌های تابعه بانک ملی محسوب شد.

در تاریخ ۲۲ اسفند ماه ۱۳۱۰ حق نشر اسکناس از تصویب مجلس شورای ملی گذشت و رسماً به مدت ۱۰ سال به بانک ملی ایران اعطا شد که به خودی خود قابل تمدید بود و در فروردین ماه ۱۳۱۱ نخستین اسکناس بانک ملی ایران انتشار یافت.

- صندوق پس انداز:

در سال ۱۳۱۸ به موجب قانونی به منظور تشویق و ترغیب مردم به پس انداز، صندوق پس‌انداز بانک ملی ایران تاسیس شد که پس از استقرار نظام بانکداری اسلامی به صورت قرض الحسنه پس‌انداز، یکی از واحدهای فعال بانک به شمار می‌رود.

- بانک صادرات ایران

بانکداری به شیوه نوین در ایران از اوایل سال ۱۳۰۰ هجری شمسی به دلیل

ضرورت‌های اقتصادی و سیاسی آغاز شد اما از آنجائیکه نخستین بانک‌های ایرانی تا حدودی با حمایت دولت و در راستای تحقق خواست و منافع حکومت شکل گرفته بودند کمتر به جلب رضایت آحاد مردم توجه داشتند از این رو به غیر از عده قلیلی که دارای مکنت و سرمایه زیادی بودند، اکثریت مردم ترجیح می‌دادند بجای پس‌انداز وجوه مازاد خود در بانک‌ها، به رغم وجود تمامی مخاطرات احتمالی پول‌های نقد خویش را در خانه نگهدارند به طوریکه براساس آمار منتشره در سال ۱۳۳۰ (هجری شمسی)؛ «از کل اسکناس و مسکوکات منتشره ایران تنها حدود ۱۱ درصد آن در اختیار بانک‌ها و ۸۹ درصد مابقی آن در پستوهای منازل و صندوقچه‌های شخصی مردم و به عبارتی به صورت راکد و خارج از چرخه مالی و اقتصادی کشور نگهداری می‌شده است.

بنیان‌گذاران بانک صادرات ایران بر آن شدند به منظور جذب حداکثر نقدینگی کشور و شکوفایی اقتصادی، برای اولین بار در کشور بانکی براساس اصول مشتری‌مداری تأسیس کنند که به این ترتیب بانک صادرات ایران به عنوان یک بانک خصوصی و به صورت سهامی عام و در ابتدا تحت عنوان بانک صادرات و معادن ایران در اواسط سال ۱۳۳۱ با سرمایه ۲۰ میلیون ریال که ۵۰ درصد آن نقداً پرداخت شده بود، تشکیل شد و در ۲۲ آبان همان سال با سیزده نفر پرسنل شروع به کار کرد درحالی‌که خوش‌بین‌ترین افراد نیز با وجود بانک‌های قدرتمند دولتی پیشرفت و موفقیت آن را پیش‌بینی نمی‌کردند.

ارایه تسهیلات بانکی بهتر به مردم، ایجاد شبکه گسترده بانکی در سراسر کشور، جلب سرمایه‌های داخلی و پس‌اندازهای هر چند کوچک، اعطای تسهیلات و سرمایه‌گذاری در کلیه فعالیت‌های اقتصادی، اهداف اولیه بانک صادرات بودند.

بانک صادرات ایران از بدو تأسیس؛ و با انتخاب شعارهای تبلیغاتی خود یعنی «بانک صادرات ایران در خدمت مردم» و «حق با مشتری است» (Customer is the king) توانست طی مدت کوتاهی حجم زیادی از نقدینگی کشور را جذب کند.

اولین شعبه خارج از کشور بانک صادرات ایران در سال ۱۳۴۰ در هامبورگ آلمان تأسیس و به راه افتاد و پس از آن شعب خارجی این بانک افتتاح شدند.

گفتنی است پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در ایران بانک صادرات در هفتم خرداد ماه ۱۳۵۸ با تصویب لایحه‌ای از سوی مجلس محترم شورای اسلامی، ملی شد و در زمره بانک‌های تجاری دولتی کشور جای گرفت.[1]

1. http://www.bsi.ir/?scn=About-bank-History&.

سرمایه اولیه برای تاسیس بانک خصوصی طبق قانون آن روزگاران باید بـه ۲۰ میلیـون ریال می‌رسید که با پرداخت نیمی از آن و تعهد پرداخت نیمی دیگر، قابل پذیرش اداره ثبت شرکت‌ها بود، این سرمایه با خرید ۷۶ سهم توسط هیئت مؤسسین بانک و سـرمایه‌گـذاری بقیه اعضای هیئت مدیره تأمین گردید و سهامداران با واگذاری سفته به هیات مدیره تعهـد نمودند ۵۰ درصد بقیه تعهد خود را از محل سود سالیانه پرداخت نمایند.

- بانک رفاه کارگران

بانک رفاه در اجرای تبصره مـاده ۳۹ قـانون بودجـه سـال ۱۳۳۸ کـشور و مـاده ۳۸ سازمان بیمه‌های اجتماعی به منظور سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از وجوه بیمه کـارگران با هدف کمک به تأمین رفاه و ایجاد تسهیلات لازم برای رفع نیازمندی‌های طبقه کارگر در تاریخ ۱۳۳۹/۵/۲۷ تشکیل و به ثبـت رسـید و عملیـات خـود را از شـشم فـروردین ۱۳۴۰ با افتتاح شعبه مرکزی در تهران و شعبه اصفهان آغاز کرد. سرمایه اولیه این بانک ۴۰۰ میلیون ریال و از سوی سازمان تأمین اجتماعی تأمین شد. بانـک رفـاه یـک بانـک تجاری شناخته شده‌است.[1]

۲-الف- تاریخچه بانکداری تجاری در کشور بعد از انقلاب

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار حاکمیت جمهوری اسلامی، تغییر سیـستم بانکداری و حذف ربا و ایجاد بانک بر مبنای تعالیم و احکـام اسـلامی مـورد توجـه قـرار گرفت که پس از تصویب لایحه قانونی عملیات بانکی بدون ربا در سال ۱۳۶۲ و ابلاغ آن به بانک‌ها، دستورالعمل‌ها و آئین‌نامه‌های اجرایی تهیه و از اول فروردین ماه ۱۳۶۳ ایـن قانون مورد اجرا گذاشته شد.

- بانک تجارت

بانک تجارت به موجب لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها مصوب مهرماه ۱۳۵۸ از ادغام یازده بانک خصوصی داخلی و مشترک داخلی- خارجی با سرمایه‌ای بالغ بر ۳۹ میلیـارد ریال در تاریخ ۲۹ آذرماه سال ۱۳۵۸ تاسیس و سپس در سال ۱۳۶۰ بانک ایران و روس نیز به آن ملحق گردید.

1. http://www.refah-bank.ir/portal/default.aspx?tabid=186.

بانک تجارت از بدو تاسیس با استفاده از دو مزیت نسبی " نیروی انسانی متخصص" و "روش‌های پیشرفته بانکی" که حاصل تجربیات بانک‌های تشکیل دهنده بود، امکان انتخاب و استفاده از بهترین سیستم‌ها و شیوه‌ها را داشته است. بکارگیری و استفاده از برخی سیستم‌های نرم افزاری و سخت افزاری که بعضا تاکنون نیز ادامه دارد (مانند SGB)، دارا بودن ارتباطات بین‌المللی قوی به واسطه داشتن شبکه وسیع کارگزاری و زیر ساخت‌های غنی در زمینه بانکداری بین الملل بوده است.[۱] این بانک در پی برخی اصلاحات در اصل ۴۴ قانون اساسی به منظور واگذاری سهام آن در بورس به سهامی عام تبدیل شد.

- بانک ملت

بانک ملت به موجب مصوبه‌ی مورخ ۲۹ آذر ۱۳۵۸ مجمع عمومی بانک‌ها از ادغام بانک‌های تهران، داریوش، بین‌المللی ایران، عمران، بیمه‌ی ایران، ایران و عرب، پارس، اعتبارات تعاونی و توزیع، تجارت خارجی و فرهنگیان در تاریخ ۳۱ تیر ۱۳۵۹ تشکیل و تحت شماره ۳۸۰۷۷ در اداره‌ی ثبت شرکت‌ها به ثبت رسید. عملیات اجرایی بانک نیز از همان تاریخ آغاز شد.

سرمایه‌ی اولیه‌ی بانک ملت معادل ۳۳,۵ میلیارد ریال، در اثر ادغام بانک‌های یادشده شکل گرفت. آخرین افزایش سرمایه شرکت تا زمان انجام این بررسی ،در تاریخ

۱. همان

۱۹ مرداد ۱۳۸۴ بالغ بر ۱۱،۸۶۱ میلیارد ریال از محل تجدید ارزیابی دارایی‌های ثابت و اندوخته‌ی تسعیر دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی انجام بوده است.

به استناد مجمع عمومی فوق‌العاده بانک‌ها مورخ ۱۷ فروردین ۸۷ و تصویب‌نامه هیات وزیران به شماره ۶۸۹۸۵/ت ۳۷۹۲۵ ت مورخ ۲ مرداد ۸۶ شخصیت حقوقی بانک ملت به سهامی عام تبدیل گردید.[1]

- پست بانک

پست بانک ایران پس از تصویب اساسنامه توسط هیئت محترم وزیران از دی ماه سال ۱۳۷۵ فعالیت خود را به طور رسمی و به شرح زیر آغاز کرد:[2]

- سال ۱۳۶۲

پیشنهاد ایجاد پست مالی و ارائه خدمات بانکی از طریق شبکه وسیع پستی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات به هیات وزیران

- سال ۱۳۶۵

تهیه و ارائه مقدمات تشکیل پست مالی

- سال ۱۳۶۶

تاسیس پست مالی

- سال ۱۳۷۴

جداسازی وظایف پست مالی از شرکت و تاسیس شرکت پست بانک به موجب مصوبه مجلس شورای اسلامی

- سال ۱۳۷۵

تصویب اساسنامه پست بانک توسط هیات وزیران

- سال ۱۳۷۸

لحاظ نمودن عاملیت بانکی بخش در مستندات قانون برنامه سوم

- سال ۱۳۸۱

تصویب اصلاحیه اساسنامه پست بانک با نظر بانک مرکزی

- سال ۱۳۸۲

تصویب اصلاحیه اساسنامه پست بانک توسط هیات دولت و شورای نگهبان

1. http://www.bankmellat.ir/portal.aspx?tabid=110.
2. http://www.postbank.ir/modules.php?option=comPage&do=view&id=6.

- سال ۱۳۸۵

پست بانک رسماً به عنوان یازدهمین بانک دولتی با مجوز بانک مرکزی مشغول ادامه خدمات شد.

- بانک پارسیان

بانک پارسیان به صورت شرکت سهامی عام و با مالکیت اشخاص غیردولتی و به استناد قانون اجازه تأسیس بانک‌های غیردولتی مصوب فروردین ماه ۱۳۷۹، ماده(۹۸) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و ضوابط تأسیس بانک غیردولتی مصوب نهصد و چهل و هشتمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۰ شورای پول و اعتبار تأسیس یافته و در چارچوب قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۵۱، قانون عملیات بانکی بدون ربا، قانون تجارت و مقررات اساسنامه بانک، در مرداد ۱۳۸۰، نسبت به انجام پذیره‌نویسی سهام و تشکیل مجمع مؤسس اقدام نمود و پس از انجام تشریفات و ثبت رسمی بانک به شماره ۱۷۸۰۲۸ در تاریخ ۱۳۸۰/۶/۱۵ در اداره ثبت شرکت‌ها و مؤسسات غیر تجاری تهران، به موجب نامه شماره ۲۳۴۸/هـ مورخ ۲۶ شهریور ماه ۱۳۸۰ مجوز آغاز فعالیت را از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران دریافت نمود. بدین ترتیب ارائه خدمات بانک پارسیان از اسفند ماه ۱۳۸۰ آغاز گردید.

اهداف آن عبارت بوده است از توسعه اقتصادی از طریق گسترش فعالیت در بخش صنایع، به ویژه صنعت خودروسازی و صنایع وابسته با فراهم آوردن امکانات، تسهیلات و تدوین و اشاعه ابزارهای مالی و پولی نوین، همچنین تأمین مالی برای زیربخش‌های ساخت، تجارت، مصرف.

سرمایه بانک هفت هزار و پانصد میلیارد (۷،۵۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال می‌باشد که تماماً پرداخت شده است.[1]

- بانک اقتصاد نوین

بانک اقتصاد نوین در تاریخ‌های ۲۹ الی ۳۱ تیرماه ۱۳۸۰ براساس مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اقدام به پذیره‌نویسی سهام نمود.

1. http://www.parsian-bank.com/ss_u_page.asp?pageId=872.

مجمع عمومی مؤسس بانک اقتصاد نوین در تاریخ ۱۳ مرداد ۱۳۸۰ برگزار و در تاریخ ۲۰ مرداد ۱۳۸۰ با شماره ۱۷۷۱۳۲ در اداره ثبت شرکت‌ها و مؤسسات غیرتجاری تهران به ثبت رسید.

سرمایه اولیه بانک مبلغ ۲۵۰ میلیارد ریال بوده که با موافقت سهامداران در مجمع عمومی فوق‌العاده مورخ ۷ خرداد ۱۳۸۳ طی چهار مرحله در سال‌های ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ به مبلغ ۲،۵۰۰ (دو هزار و پانصد) میلیارد ریال افزایش یافت. همچنین در مجمع عمومی فوق‌العاده مورخ ۹ تیر ۱۳۸۷ مقرر گردید، سرمایه بانک از مبلغ ۲،۵۰۰ (دو هزار و پانصد) میلیارد ریال به مبلغ ۴،۵۰۰ (چهار هزار و پانصد) میلیارد ریال طی دو سال (۱۳۸۷ و ۱۳۸۸) افزایش یابد.[1]

- بانک سامان

بانک سامان به عنوان سومین بانک خصوصی کشور و اولین عضو گروه مالی سامان، تحت نظارت بانک مرکزی در مرداد ماه ۱۳۸۱ با پیشینه اولین مؤسسه مالی و اعتباری کشور و با سرمایه اولیه۲۰۰میلیارد ریال آغاز به کار کرد. با توجه به نیاز مبرم کشور به تحول در زمینه صنعت بانکداری از سیستم بانکداری سنتی به بانکداری مدرن این بانک از آغاز فعالیت، ارائه خدمات بانکداری الکترونیکی را سرلوحه فعالیت بانکی خود قرار داد و در حال حاضر با سرمایه ۹۰۰ میلیارد ریال به فعالیت خود ادامه می‌دهد.[2]

- بانک کارآفرین

بانک کارآفرین فعالیت خود را در ابتدا به صورت مؤسسه اعتباری غیربانکی با مشارکت اعضاء انجمن‌های مدیران صنایع، شرکت‌های ساختمانی، تاسیساتی و تجهیزاتی، جامعه مهندسان مشاور ایران، مهندسان مشاور معمار و شهرساز و گروهی از کارشناسان بانکی و مالی با اخذ مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و با سرمایه ۳۰ میلیارد ریال و با نام شرکت اعتباری غیربانکی کارآفرینان آغاز و در تاریخ ۱۳۷۸/۹/۱۸ تحت شماره ۱۵۷۹۱۵ در اداره ثبت شرکت‌های تهران به ثبت رسید.

پس از تصویب قانون تاسیس بانک غیردولتی و اعلام ضوابط تاسیس از سوی بانک

1. http://www.en-bank.com/Site.aspx?ParTree=111211.
2. http://www.sb24.com/.

مرکزی جمهوری اسلامی ایران، هیات مدیره مؤسسه با اشراف به مزیت‌های ویژه بانک از جمله امکان ارائه خدمات متنوع بانکی، افتتاح حساب جاری، جلب مشتریان بیشتر و در مجموع استفاده بهینه از امتیازهای قانونی بانک، مراتب اخذ مجوز تاسیس بانک خصوصی را با جدیت پیگیری نمود.

با تحقق افزایش سرمایه طی دو مرحله از سی میلیارد ریال به مجموعاً دویست میلیارد ریال، درخواست تبدیل مؤسسه اعتباری کارآفرینان به بانک کارآفرین بر اساس قانون تاسیس بانک غیردولتی مصوب فروردین ماه سال ۱۳۷۹ مجلس شورای اسلامی و ضوابط مصوب نهصدوچهل‌وهشتمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۰ شورای پول و اعتبار ارائه گردید.

نهایتاً مجوز لازم طی نامه شماره ۳۳۶۲/هـ مورخ ۱۳۸۰/۹/۱۴ صادر و پس از طی تشریفات قانونی به موجب نامه شماره ۳۳/۳۵۱۸۳ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۵ اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی تهران، فعالیت رسمی بانک کارآفرین عملاً آغاز گردید.[1]

- بانک سرمایه

بانک سرمایه ششمین بانک غیردولتی و دومین بانک خصوصی از نظر سرمایه می‌باشد که با ۳۵۳۵ میلیارد ریال سرمایه و بیش از ۳۰۵ هزار نفر سهامدار به استناد قانون اجازه تاسیس بانک‌های غیردولتی مصوب فروردین ماه ۱۳۷۹، در چهارچوب قانون پولی و بانکی مصوب تیرماه سال ۱۳۵۱، قانون عملیات بانکی بدون ربا و آئین‌نامه اجرایی آن و سایر قوانین جاری و مقررات مندرج در اساسنامه و با هدف ارائه انواع خدمات مالی و بانکی در داخل و خارج از کشور، افتتاح و قبول انواع حساب‌های قرض‌الحسنه و سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و بلندمدت و تخصیص آن‌ها برای اعطای تسهیلات بانکی و سرمایه گذاری در بخش‌های مختلف اقتصادی داخلی و خارجی و تصدی سایر عملیات مجاز بانکی تاسیس و بر اساس مجوز شماره ۴۶۱۳/ه مورخ هجدهم دی‌ماه ۱۳۸۴ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران فعالیت کاری خود را طی سال ۱۳۸۴ آغاز نمود.[2]

- بانک پاسارگاد

بانک پاسارگاد به موجب مجوز ۲۸۴۹/ه مورخ ۲۲/۶/۱۳۸۴ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، با سرمایه ۳۵۰۰ میلیارد ریال که تماماً پرداخت شده‌است، فعالیت خود را

1. http://www.karafarinbank.com/Static/History.asp.
2. http://www.sbank.ir/.

آغاز نمود که از این رقم ۲۰۰۰ میلیارد ریال به وسیله مؤسسان پرداخت شده و ۱۵۰۰ میلیارد ریال با پذیره‌نویسی همگانی به وسیله ۳۴۰۰۰ نفر خریداری شده است.

پذیره نویسی بانک در ۱۱ مرداد ۱۳۸۴ انجام، مجمع مؤسس در ۵ شهریور ۱۳۸۴ برگزار، مجوز تاسیس در ۱۳ شهریور ۱۳۸۴ و مجوز فعالیت بانک در ۲۲ شهریور ۱۳۸۴ دریافت شد.

جامعه مؤسسان آن مشتمل بر یک مجموعه (دارایی اجتماعی، دارایی فنی، پشتیبان مالی) مرکب از ۱۳۰نفر از انجمن‌های علمی دانشگاه‌ها و آموزش عالی، ۱۳۰ نفر از اشخاص حقیقی متخصص در امور بانکی، مالی و سرمایه و همچنین مؤسسه‌های اقتصادی و صندوق بازنشستگی، گروه صنعت، گروه پیمانکاران، ۱۶۰ نفر از انبوه سازان و سرمایه گذاران در بخش مسکن، ۳۰۰ نفر از پزشکان متخصص و گروه مهندسان بودند. هم اکنون تعداد سهامداران بانک۵,۱میلیون نفر است و شعبه‌های بانک علاوه بر تهران در سایر شهرستان‌ها راه‌اندازی شده است.[1]

- بانک سینا

بانک سینا از ابتدای شروع فعالیت خود با نام مؤسسه مالی و اعتباری بنیاد در سال ۱۳۶۴ با هدف اولیه انجام عملیات پولی، مالی و اعتباری و تأمین نیازهای مالی بنگاه‌های اقتصادی و جذب سپرده‌های عمومی در جهت اعطای تسهیلات اعتباری به بخش‌های مختلف اقتصادی با سرمایه ۱۰ میلیارد ریال تأسیس گردید و از همان ابتدا با افتتاح شعب در برخی مناطق اقدام به بهره‌برداری و انجام عملیات بانکی نمود.

در جهت دستیابی به سطح استانداردهای مورد پذیرش از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و با توجه به تصویب افزایش سرمایه تا سطح ۲۰۰۰ میلیارد ریال، ابتدا سرمایه از مبلغ ۷۰ میلیارد ریال به مبلغ ۵۰۰ میلیارد ریال و سپس در دو مقطع به مبلغ ۱۵۰۰ و۲۰۰۰ میلیارد ریال افزایش یافته و در مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام مورخ ۸۶/۳/۲۳ همزمان با تغییر نام بنیاد به سینا به تصویب رسید.

بانک سینا در روزهای پایانی سال ۸۷ موفق به دریافت مجوز فعالیت بانکی خود از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران گردید. فعالیت‌های بانک سینا مطابق اساسنامه،

1. http://bpi.ir/?history.

شامل انجام کلیه عملیات پولی، مالی و اعتباری و فعالیت در بخش‌های مختلف اقتصادی با اشخاص حقیقی و حقوقی باشد.[1]

- بانک انصار

این مؤسسه در پایان خردادماه سال ۱۳۸۷ حدود ۲۷ هزار میلیارد ریال و در پایان شهریور ماه ۱۳۸۸، معادل ۵۰ هزار میلیارد ریال منابع داشته است. این مؤسسه دارای حدود ۶۰۰ شعبه است که به تازگی مجوز پذیره‌نویسی برای تبدیل شدن به بانک را از بانک مرکزی دریافت کرده است.[2]

مؤسسه انصار و المجاهدین یکی از صندوق‌هایی بود که پس از جنگ تحمیلی فعالیت خود را آغاز کرد. این مؤسسه ابتدا فقط تحت عنوان یک صندوق قرض‌الحسنه به رزمندگان دفاع مقدس خدمات می‌داد اما با گذشت زمان علاوه بر آن سایر فعالیت‌های اقتصادی در قالب بانکداری اسلامی نیز در این مؤسسه صورت گرفت.

فعالیت مؤسسه انصار پس از پایان دوران هشت سال دفاع مقدس تحت عنوان صندوق پس انداز و قرض الحسنه انصارالمجاهدین برای تأمین نیازهای مالی رزمندگان هشت سال دفاع مقدس در قالب «وام» با هدیه مبلغی از سوی حضرت امام خمینی (ره) آغاز شد و این هدیه متبرک سرمایه نخستین صندوق برای آغاز کار بود.

در آن سال‌ها وضعیت قوانین و مقررات به گونه ای بود که صندوق‌های پس انداز قرض الحسنه امکان انجام هرگونه فعالیت اقتصادی اعم از قرض‌الحسنه و غیرقرض‌الحسنه را داشتند و از این طریق زمینه‌هایی فراهم شد تا صندوق‌ها نیازمندی‌های بخشی از جامعه را در قالب قرض‌الحسنه تأمین نمایند تا اینکه در سال ۱۳۸۳ با اجرای طرح ساماندهی نظام پولی و بانکی کشور، صندوق‌های پس‌انداز و قرض‌الحسنه فقط ملزم به ارائه خدمات قرض الحسنه شدند و مسئولان مؤسسه به این نتیجه رسیدند که صندوق برای ادامه حیات خود باید به مؤسسه مالی و اعتباری تبدیل شود. پس از موافقت مراجع ذی ربط مجوز این کار در ابتدا در قالب موافقت اصولی از سوی بانک مرکزی صادر شد و سپس در اوایل سال ۱۳۸۷ مجوز یک مرحله بالاتر از قبل تحت عنوان «مجوز تطبیق» از بانک مرکزی

1. http://www.sinabank.ir/Fa/Aboutus.aspx.
2. http://www.iraneconomist.com/economic/bazaar-money-stock/14906-2009-10-04-07-17-43.html.

دریافت شد. این مؤسسه در سال ۱۳۸۸ با کسب مجوز از سوی بانک مرکزی در قالب یک بانک خصوصی فعالیت می‌کند.[1]

- بانک تجارتی ایران و اروپا

بانک تجاری ایران و اروپا در سال ۱۹۷۱ میلادی با سرمایه اولیه شش میلیون مارک به همت جمعی از بازرگانان آلمان تاسیس شده و سرمایه آن در حال حاضر ۳۳۰ میلیون یورو است که بنا بر برنامه اقتصادی طراحی شده در سال ۲۰۱۲ میلادی به ۷۰۰ میلیون یورو خواهد رسید. که متعلق به بانک‌های ایرانی است. به صورت سمبلیک ۱۰ میلیون یورو سرمایه برای شعبه ایران در نظر گرفته شده است ولی فعالیت بر اساس کل سرمایه اولیه بانک است. این بانک قبل از پیروزی انقلاب اسلامی در آلمان فعالیت داشته است و هم اکنون تنها بانک اروپایی با مالکیت ایرانی است که در چارچوب، تحت لیسانس و قوانین اتحادیه اروپا فعالیت می‌کند؛ دفتر مرکزی این بانک نیز در هامبورگ قرار دارد و با پاسپورت اروپایی، ثبت شده در کشور آلمان و تحت مقررات نظارتی این کشور است.

از آنجا که بانک تجارتی ایران و اروپا، بانکی اروپایی است لذا تحت مقررات و قوانین بانکی و نظارتی اروپا فعالیت می‌کند؛ این بانک، اولین بانک خارجی بود که در سال ۲۰۰۵ میلادی در جزیره کیش آغاز به کار کرده و هم اکنون در تهران نیز صاحب شعبه شده است.

بانک تجارتی ایران و اروپا که بانک صنعت و معدن سهامدار اصلی آن و نیز بانک ملت و تجارت از دیگر سهامداران عمده آن به شمار می‌آیند و هیات عامل ایرانی آن نیز توسط بانک صنعت و معدن انتخاب می‌شوند در سال ۲۰۰۷ میلادی بیش از شش میلیارد یورو اعتبارات اسنادی را راهبری کرد که با توجه به حجم بالای عملیات بانکی سود آن در سال ۲۰۰۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل به میزان دو برابر افزایش یافته و با توجه به موفقیت عملکردی توانسته است در بین بیش از دو هزار مؤسسه مالی در آلمان به رتبه هشتاد و ششم دست یابد.[2]

- بانک دی

بانک دی براساس قانون اجازه تأسیس بانک‌های غیردولتی مصوب بیست و یکم فروردین ماه سال هزار و سیصد و هفتاد و نه، مستند به ماده ۹۸ قانون برنامه پنج ساله

1. http://banki.ir/ansar.
2. http://banki.ir/iran-europe.

سوم توسعه اقتصادی،اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و در چارچوب قانون پولی و بانکی کشور مصوب تیرماه سال هزار و سیصد و پنجاه و یک، قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب سال ۱۳۶۲، و با رعایت قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب بیست و چهارم اسفند ماه هزار و سیصد و چهل و هفت شمسی و همچنین با رعایت سایر قوانین جاری و با هدف تسهیل و فراهم ساختن امکان مشارکت گسترده و فراگیر ملی و مردمی در تمامی فعالیت‌های سازنده، مثمرثمر و موجه اقتصادی و مالی بویژه در زمینه‌های پولی، مالی و بانکی تشکیل و اداره می‌گردد.

سرمایه اولیه بانک دی ۲۰۰۰ میلیارد ریال است که به ۲ میلیارد سهم یک هزار ریالی با نام تقسیم گردیده و ۷۰ درصد آن، از طرف مؤسسین و مابقی از طریق پذیره نویسی تأمین گردیده است.

نمایندگان سهامداران مؤسس بانک، با افزایش سرمایه بانک تا سقف ۳۵۰۰ میلیارد ریال در طول برنامه سه ساله اول استراتژیک بانک، موافقت نموده‌اند.[1]

- بانک تات

مجوز فعالیت این بانک در سال ۱۳۸۷ توسط شورای پول و اعتبار به تصویب رسید. سرمایه اولیه این بانک ۲۰۰میلیارد تومان بوده که ۱۰۰میلیارد تومان از سرمایه اولیه بانک توسط مؤسسان آن تأمین شده و ۱۰۰میلیارد تومان نیز از طریق پذیره‌نویسی تأمین گردید.

این بانک اولین بانکی است که ۵۰درصد سرمایه اولیه آن از طریق پذیره‌نویسی تأمین می‌شود و سایر بانک‌ها اکثرا ۲۰ و نهایتا ۳۰درصد سرمایه خود را از طریق پذیره‌نویسی تأمین کرده‌اند.

- بانک شهر

این بانک ابتدا تحت عنوان مؤسسه مالی و اعتباری شهر و با هدف تأمین نیازهای مالی پرسنل شهرداری، حمایت مالی از پروژه‌های عمرانی و شهری و ارائه انواع خدمات بانکی به آحاد مردم در شهر تهران گسترش پیدا کرد.

اعطای انواع تسهیلات درجهت تأمین مسکن، تأمین هزینه‌های درمانی و پزشکی،

1. http://www.bank-day.ir/AboutUs/AboutUs.asp.

خرید وسائل منزل، سفرهای زیارتی و سیاحتی، کمک هزینه‌های تحصیلی و... به پرسنل شهرداری از خدمات این بانک بوده است.

این خدمات درحد مقدورات به گروه‌های مختلف مردم نیز که بنا بـه مـشکلاتی کـه شبکه بانکی کشور از پاسخگویی به آن‌ها عاجز است، ارائه شده است.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در تاریخ۸۷/۳/۴ مجوز تبدیل این تعاونی بـه مؤسسه مالی و اعتباری و در تاریخ ۸۸/۱۱/۲۹ مجوز تبدیل این مؤسـسه بـه بانـک را صادر نمود.[۱]

- مؤسسه مالی و اعتباری قوامین

مؤسسه مالی و اعتباری قوامین در ابتدا با هدف کمک به افـزایش تـوان معیـشتی و مالی کارکنان زحمتکش ناجا با نام صندوق قرض الحسنه ناجـا فعالیـت خـود را شـروع نمود و در تاریخ ۷۹/۶/۲۰ به مؤسسه پس انداز و قرض الحسنه قوامین تغییر نام یافت و گستره فعالیت خود را علاوه بر کارکنان ناجا بـه آحـاد مـردم وسـعت بخـشید. مؤسـسه قوامین در آستانه پنجمین سال فعالیت خود توانست شرایط ورود به شبکه بانکی کـشور را مهیا نموده و در بهمن ماه سـال ۱۳۸۳ موفـق بـه دریافـت موافقـت اصـولی از بانـک مرکزی برای تبدیل به مؤسسه مالی و اعتباری گردید.[۲]

مؤسسه قوامین دارای منابع بـه میـزان سـه هـزار و ۸۰۰۰ میلیـارد ریـال تـا پایـان خردادماه سال ۱۳۸۷ بوده که در پایان شهریور ماه ۱۳۸۸ به ۷۵۰۰۰ هزار میلیارد ریال رسیده است. این مؤسسه متعلق به بنیاد تعاون ناجا است.[۳]

- مؤسسه اعتباری توسعه

مؤسسه اعتباری توسعه به عنوان نخستین مؤسسه اعتباری پس از اخذ مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با هدف ارائه خدمات مالی اعتباری درعرصه نظام بـانکی کشور، درپانزدهم شهریور ماه۱۳۷۶، تحت نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایـران آغاز به کارنمود. از همان زمان مؤسسه اعتباری توسعه توانست درکنار بانک‌هـای بـزرگ کشورحضور یافته و به عرضه خدمات بانکی بپردازد.[۴]

1. http://www.ifcc.ir/index.aspx?siteid=1&pageid=168.
2. http://www.ghavamin.com/History.html.
3. http://www.iraneconomist.com/economic/bazaar-money-stock/14906-2009-10-04-07-17-43.html.
4. http://www.cid.ir/.

- مؤسسه اعتباری ثامن‌الائمه

تعاونی اعتبار ثامن الائمه (علیه السلام) در تیر ماه سال ۱۳۷۶ با هدف ارائه خدمات مالی و اعتباری فعالیت خود را آغاز نمود.

در پی ابلاغ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و با تأمین حداقل سرمایه لازم برای تبدیل شدن به مؤسسه مالی و اعتباری نام آن به مؤسسه مالی و اعتباری تغییر یافت و در حال حاضر در پی تبدیل شدن به بانک است.

مؤسسه مالی و اعتباری ثامن الائمه وابسته به بنیاد تعاون سپاه است و دارای بالاترین شعب در میان تعاونی‌های اعتبار یعنی حدود ۵۲۳ شعبه است. این تعداد شعبه در میان بانک‌های غیردولتی نیز قابل‌توجه است. در پایان شهریور ماه ۱۳۸۸ حدود ۵۰ هزار میلیارد ریال منابع داشته است.[۱]

- مؤسسه مولی الموحدین

تعاونی اعتباری مولی‌الموحدین متعلق به بخش خصوصی استان خراسان دارای ۲۰۶شعبه است. این تعاونی اعتباری در پایان خردادماه سال ۱۳۸۷ دارای5600 میلیارد ریال منابع و ۴۹۸۰میلیارد ریال مصارف بوده است. تا پایان شهریور ماه ۱۳۸۷ میزان منابع این مؤسسه به ۱۰۵۰۰ میلیارد ریال رسیده است.[۲]

- مؤسسه کارسازان آینده

کارسازان آینده یکی دیگر از۱۱مؤسسه دارای مجوز اولیه برای تطبیق با مقررات بانک مرکزی است. این تعاونی اعتباری متعلق به بخش خصوصی و دارای ۱۰۱ شعبه است. کارسازان آینده دارای ۴۵۰۰ میلیارد ریال منابع است.[۳]

- مؤسسه مالی و اعتباری میزان

سهامدار مؤسسه میزان بخش خصوصی پرسنل دادگستری استان خراسان است. این مؤسسه در پایان خردادماه سال گذشته به میزان ۲۷۰ میلیارد ریال منابع جذب کرد و ۲۳۰ میلیارد ریال مصارف داشت. این مؤسسه تا پایان شهریور ماه ۱۳۸۸ حدود ۷۰۰۰ میلیارد تومان منابع داشته است. تعداد شعب این مؤسسه، ۱۰۵ شعبه است.[۴]

---

۱. همان.
۲. همان.
۳. همان.
۴. همان.

- مؤسسه مالی و اعتباری عسگریه

مؤسسه عسگریه متعلق به بخش خصوصی و مرکز آن در مشهد است. این تعاونی با ۱۲۰ شعبه، ۶۲۰ میلیارد ریال منابع و ۴۷۰ میلیارد ریال مصارف تا پایان خردادماه سال ۸۷ داشته است. منابع مؤسسه ۴۵۰۰ میلیارد ریال تا پایان شهریور ماه ۱۳۸۸ بوده است.[۱]

- مؤسسه مالی واعتباری مشیز

مؤسسه مشیز متعلق به بخش خصوصی استان کرمان است که منابع و مصارفش به ترتیب در پایان خردادماه سال ۱۳۸۷ به ترتیب ۱۲۸۰ میلیارد ریال و ۸۹۰ میلیارد تومان بوده است. این مؤسسه با۶۵ شعبه تا پایان شهریور ماه ۱۳۸۸ حدود ۲۰۰۰ میلیارد ریال منابع داشته است است.[۲]

- مؤسسه ریحانه‌گستر

میزان منابع مؤسسه مالی و اعتباری ریحانه گستر2000 میلیارد ریال در پایان شهریورماه ۱۳۸۸ بوده است.[۳]

- مؤسسه مالی و اعتباری مهر (مؤسسه قرض الحسنه بسیجیان سابق)

در راستای منویات مقام معظم رهبری مبنی بر ایجاد زمینه‌های مساعد جهت رشد اقتصادی جامعه و ارتقاء سطح رفاه اجتماعی آحاد ملت به ویژه بسیجیان و رفع نیاز این عزیزان، در تاریخ ۷۲/۹/۲۳ با سرمایه اهدائی معظم له به ارزش ۱۰ میلیون ریال تاسیس و آغاز به کار کرد.[۴]

- مؤسسه مالی و اعتباری بتاجا (ایرانیان)

این مؤسسه نیز متعلق به بنیاد تعاون ارتش است. منابع این مؤسسه در پایان شهریورماه ۱۳۸۸ حدود ۵۰۰۰ میلیارد ریال بوده است. این مؤسسه نیز مجوز پذیره‌نویسی خود را از بانک مرکزی دریافت کرده است. این مؤسسه پیش از این به

---

۱. همان.
۲. همان.
۳. همان.

4. http://www.mebank.ir/

عنوان صندوق تعاونی بتاجا (بنیاد تعاون ارتش جمهوری اسلامی) و صرفا در قالب سیستم پرداخت طرح حکمت عمل کرده و در تاریخ ۱۵اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۷ با کسب موافقت اصولی از بانک مرکزی، مجوز تبدیل آن از صندوق به مؤسسه صادر شده است. به این ترتیب از این پس منابع مالی و اعتباری ارتش به جای واریز در بانک‌های عامل کشور در این مؤسسه به کار گرفته خواهد شد. با راه‌اندازی این مؤسسه، تمام شعب صندوق تعاون بتاجا به شعب این مؤسسه تبدیل می‌شوند و تنها صندوق تعاون مسکن حکمت همچنان به فعالیت خود ادامه می‌دهد.[۱]

- صندوق مهر امام رضا(ع)

شورایعالی اداری در یکصد و سی‌امین جلسه، جایگزین مصوبه شماره ۱۹۰۱/۱۱۷۹۵ مورخ ۱۳۸۵/۰۱/۲۹ آن شورا، بنا به پیشنهاد وزارت کار و امور اجتماعی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در اجرای بندهای (۱) و (۲) جزء (ب) ماده ۱ قانون سوم توسعه کشور تنفیذ شده در ماده ۱۵۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای برنامه‌های لحاظ شده در ماده ۱۱۲ قانون مذکور به منظور انسجام تشکیلاتی و بهره‌برداری کامل از ظرفیت‌های موجود برای تبیین و تقویت جایگاه جوانان اعتلاء، رشد، تعالی و رفع دغدغه‌های شغلی، ازدواج و مسکن آنان تشکیل صندوق اشتغال، ازدواج و مسکن مهر امام رضا (ع) را تصویب کرد.[۲]

منابع مالی صندوق مهر امام رضا (ع) از ترکیب ذیل تجمیع شده است:

- اعتبارات پیش‌بینی شده در قوانین بودجه سنواتی
- بازپرداخت اقساط تسهیلات و وام‌های اعطایی.
- حق عضویت و سپرده‌ی اشخاص حقیقی و حقوقی.
- تسهیلات قرض‌الحسنه سیستم بانکی.
- کمک‌های فنی و اعتباری دولت و وجوه اداره شده و سایر کمک‌های مندرج در قوانین
- کمک‌های اشخاص حقیقی و حقوقی.
- منابع مالی (اعم از تسهیلات اعطایی و مانده‌ی آن و برگشتی‌ها) صندوق

---

۱. همان.

2. http://mazandaran.mehrereza.ir/index.php?Content=About1.

قرض‌الحسنه توسعه اشتغال روستایی منـدرج - در اساسـنامه مـصوبه ۱۳۷۹/۱۱/۰۵ هیئت وزیران

- کمک‌های اعتباری دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۱۶۰ قانون برنامه چهـارم توسـعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، مؤسسات اعتباری و بیمه‌ها

- منـابع مـالی صـندوق ازدواج جوانـان (اعـم از وام‌هـای اعطـایی، مانـده‌ی آن و برگشتی‌ها) موضوع آیین‌نامه اجرایی سـازماندهی ازدواج جوانـان مـصوب ۱۳۸۳/۱۲/۲۶ هیئت وزیران.

نقش بانک‌های خصوصی در بانکداری تجاری کشور

در میان اقتصاددانان همواره این بحث مطرح بوده است کـه رشـد اقتـصادی، تقاضـا را برای توسعه نهادهای مالی ایجاد می‌کند؛ اما بر اساس یک دیدگاه جدید، امـروزه معتقدنـد که توسعه مالی یکی از کلیدهای دستیابی بـه رشـد بلندمـدت اقتـصادی اسـت و توسـعه نهادهای مالی موجب فراهم آوردن رشد اقتصادی مـی‌شـود. نهادهـای مـالی، بنگـاه‌هـایی هستند که دارایی اصلی آن‌ها، دارایی‌های مالی نظیر اوراق قرضه، سهام و... است.

تدوین برنامه توسعه مالی، برنامه‌ریـزی بلندمـدت، پرهیـز از اجـرای سیاسـت‌هـای کنترلی شتابزده، توجه به اصلاحات نهـادی و ایجـاد زیرسـاخت‌هـای لازم بـرای بهبـود محیط نهادی از جمله راهکارهایی است که می‌تواند در دسـتیابی بـه سـطح مطلـوبی از توسعه مالی نقش مؤثری داشته باشد. البته پر واضح است که نظـام تـأمین مـالی نقـش تعیین‌کننده‌ای در توسعه مالی کشور بازی می‌کند.

وظیفهٔ اصلی نظـام مـالی، ایجـاد رابطـه بـین سـرمایه‌گـذاران (دارنـدگان وجـوه) و سرمایه‌پذیران(کسانی که به تأمین مالی نیاز دارند) می‌باشد. اجرای صحیح این فرایند از طریق یک نظام تأمین مالی کارآمد صورت می‌گیرد که شامل: نهادهای مـالی، بازارهـای مالی، ابزارهای مالی، نهادهای سیاست‌گذار در بخش مالی و قوانین حاکم بر بخش مـالی می‌باشد. این نظام در حقیقت حلقه واسط بین بازارهای مختلف نظیر مسکن، صنعت و... است که به تأمین مالی آن‌ها از طریق یکدیگر می‌پردازد.

از سال‌های دهه هفتاد میلادی به بعد بازارهای مالی دنیا با تغییرات اساسـی در محـیط اقتصادی مواجـه شـده‌انـد. در ایـن سـال‌هـا نوسـانات شـدید در نـرخ‌هـای بهـره، بـازدهی سرمایه‌گذاری را نامطمئن ساخت. این مساله تقاضا بـرای محـصولات مـالی را تحـت تـاثیر

قرارداد و به طور همزمان، پیشرفت سریع در فناوری اطلاعات نیز شرایط عرضه را تغییر داد. مقررات مالی دست و پاگیر بودند و نهادهای مالی دریافتند که دیگر روش‌های گذشته در فعالیت‌های آن‌ها سودآور نیستند. کالاها و خدماتی که به مردم ارائه می‌دادند دیگر فروش نمی‌رفتند و به این ترتیب قادر به جذب منابع مالی با ابزارهای متداول سنتی نبودند.

افزایش ریسک نوسانات شدید نرخ بهره باعث افزایش تقاضا برای آن دسته از محصولات و خدمات مالی شد که قادر بودند این ریسک را کاهش دهند. به علاوه، صنعت مالی که از طریق فروش محصولات کسب سود می‌کرد، نیاز به ایجاد نوآوری‌های مالی و تنوع در ابزارها برای رسیدن به سودآوری بیشتر را به شدت احساس نمود.

مجموع این تغییرات محیطی موجب شروع تحقیقات در مورد نوآوری‌های سودآور مالی برای رفع تقاضاهای جدید گردید و باعث شد که ابزارهای مالی جدیدی طراحی شوند که قادر بودند به کاهش ریسک نوسانات شدید نرخ بهره کمک کنند.

نظام تأمین مالی کشور ما یک نظام مالی اسلامی است که براساس اصل مشارکت در سود و زیان و پذیرش ریسک، رسیدن به عدالت و رفاه در همه ابعاد اجتماعی را مد نظر قرار داده است. این نظام بر مواردی همچون رد رباخواری، مشارکت در سود و زیان عملیات، ممنوعیت بخشی از عملیات بورس بازی و سفته بازی، اجتناب از عملیات غیرمجاز شرعی، و انجام تعهدات مندرج در قرارداد استوار است.

این نظام با توجه به شرایط و وضعیت موجود، با چالش‌هایی همچون عدم تنوع در اوراق بهادار، تاثیرپذیری سیاست پولی از سیاست مالی، عدم هدایت منابع به سمت سرمایه‌گذاری‌های مولد و دخالت دولت(نرخ سود و تسهیلات تکلیفی) رو به رو می‌باشد.

یکی از مهم‌ترین مشکلات پیش روی این نظام، پایه بانکی بودن آن است. برطرف نمودن چالش‌های نظام بانکی، همچون نبود چارچوب‌های حقوقی- قانونی مناسب، محدودیت بازارها و ابزارهای مالی اسلامی، وجود مشکلات عملیاتی، مسئله نقدینگی و مدیریت ریسک می‌تواند به بهبود و توسعه نظام تأمین مالی کشور و در نتیجه به رشد و توسعه اقتصادی کشور کمک فراوانی نماید. چرا که رشد و توسعه اقتصادی در گرو تخصیص بهینه منابع مالی است.

برای رسیدن به مدیریت نقدینگی کارآمد نیاز به ساختار سازمانی مناسب، ابزارهای کم‌هزینه و متنوع، و سیستم اندازه‌گیری و پایش نقدینگی می‌باشد. مشکل اصلی مدیریت نقدینگی در سیستم بانکداری اسلامی مربوط به کمبود ابزارها و روش‌های تأمین مالی می‌باشد که از طریق رصد دائمی و بازنگری قوانین پولی و بانکی کشور می‌باشد.

ایجاد و توسعه بانکداری خصوصی، از مواردی است که می‌تواند به بهبود وضعیت صنعت بانکداری کشور کمک شایانی بکند. اما بر اساس لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها مصوب مهرماه ۱۳۵۸ کلیه بانک‌ها در ایران ملی اعلام شدند و مدیریت آن‌ها در اختیار دولت قرار گرفت. این امر موجب دور شدن از اهداف رقابتی در بازار پول شد و بعد از حدود ۲۰ سال مسئولین سیاستگذاری متوجه خلاء بانک‌های غیردولتی شدند؛ در راستای برطرف کردن این خلاء مجدداً در سال ۱۳۸۰ و به استناد قانون اجازه تأسیس بانک‌های غیردولتی مصوب فروردین ماه ۱۳۷۹، اولین بانک غیردولتی در ایران تاسیس و زمینه برای افزایش رقابت نظام بانکی فراهم شد.

اکنون خصوصی‌سازی در ایران به واسطه وجود اراده قوی در سطح کلان تصمیم‌گیری کشور به یک هدف راهبردی تبدیل شده و ابلاغ سیاست‌های کلی بند (ج) اصل ۴۴ قانون اساسی توسط مقام معظم رهبری درباره توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها وبنگاه‌های دولتی، فصل نوینی را در اقتصاد ایران ایجاد کرده است. در مورد بانک‌های تجاری دولتی اهدافی کلیدی وجود دارند که باعث شده خصوصی‌سازی آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شود.

برخی از این اهداف کلیدی که انتظار می‌رود با انجام خصوصی‌سازی حاصل شود، عبارتند از: بهبود وضعیت نیروی انسانی، اصلاح وضعیت شبکه شعب، کاهش هزینه ارائه خدمات، افزایش کارآیی شبکه بانکی، گسترش تنوع خدمات بانکی، بهبود در کیفیت خدمات و افزایش در سرعت ارائه خدمات.[۱]

در پایان، این نکته را یادآور می‌شود که در کشورهای نفتی ضعف ارتباط بین رشد اقتصادی و توسعه مالی ناشی از ضعف انباشت سرمایه و بازده سرمایه‌گذاری است و با توجه به نقش نهادهای مالی در توسعه اقتصادی، به نظر می‌رسد که بخش اعظمی از توسعه نظام تأمین مالی کشورمان در گروی توسعه و حمایت از بانک‌های خصوصی باشد.

بررسی‌ها نشان می‌دهند که بانکداری خصوصی با توجه به انعطاف بالا و تنوع در عرضه خدمات بانکی توانسته نقش تعیین‌کننده‌ای در ارتقای سطح بانکداری داشته باشند.

طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ که شش بانک خصوصی در نظام بانکداری کشور تاسیس شده‌اند، این بانک‌ها با داشتن تعداد اندکی شعبه در سراسر کشور توانستند سهم خود از دارایی‌های نظام بانکی کشور از۱٫۸درصد در سال پایان سال ۱۳۸۱ به ۱۶٫۱درصد در پایان سال ۱۳۸۷ افزایش دهند. (جدول۱-۱). همچنین با وجود احتساب سپرده‌های

---

۱. کمیجانی، www.boursenegar.com

دولت نزد بانک‌های دولتی، سهم بانک‌های غیردولتی از سپرده‌های نظام بانکی از ۱,۲درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱۸,۸درصد در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته‌است (جدول۲-۱)؛

جدول شماره ۱-۱: دارایی‌های بانک‌های دولتی و غیردولتی ۱۳۸۱-۱۳۸۷
(ارقام به هزار میلیارد ریال)

متغیر	بانک‌های دولتی		بانک‌های غیردولتی		کل بانک‌ها
سال	رقم	سهم(درصد)	رقم	سهم(درصد)	
۱۳۸۱	۹۲۹	۹۸,۸	۱۱	۱,۲	۹۴۰
۱۳۸۲	۱۲۲۵	۹۷,۶	۳۰	۲,۴	۱۲۵۶
۱۳۸۳	۱۶۶۰	۹۵,۵	۷۸	۴,۵	۱۷۳۹
۱۳۸۴	۲۰۰۴	۹۱,۲	۱۹۳	۸,۸	۲۱۹۷
۱۳۸۵	۲۵۷۰	۸۸,۶	۳۳۱	۱۱,۴	۲۹۰۱
۱۳۸۶	۳۳۲۷	۸۷,۴	۴۷۹	۱۲,۶	۳۸۰۷
۱۳۸۷	۳۵۳۳	۷۳,۹	۶۸۰	۱۶,۱	۴۲۱۳

ماخذ: ترازنامه و گزارش اقتصادی بانک مرکزی در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶، به ترتیب صفحات ۲۴۸-۲۵۰ برای سال ۱۳۸۵ و صفحات ۲۷۳-۲۷۵ برای سال ۱۳۸۶ و اداره بررسی‌ها و سیاست‌های اقتصادی، دایره آمار پولی مورخ ۱۳۸۸/۰۵/۰۷ و محاسبات کارشناسی.

جدول شماره ۲-۱: سپرده‌های بانک‌های دولتی و غیردولتی ۱۳۸۱-۱۳۸۷
(ارقام به هزار میلیارد ریال)

متغیر	بانک‌های دولتی		بانک‌های غیردولتی		کل بانک‌ها
سال	رقم	سهم(درصد)	رقم	سهم(درصد)	
۱۳۸۱	۴۹۹	۹۸,۸	۶	۱,۲	۵۰۵
۱۳۸۲	۶۶۰	۹۷,۴	۱۷	۲,۶	۶۷۸
۱۳۸۳	۹۱۵	۹۵	۴۸	۵	۹۶۳
۱۳۸۴	۱۱۵۴	۹۱,۷	۱۰۵	۸,۳	۱۲۶۰
۱۳۸۵	۱۴۵۲	۸۷,۵	۲۰۶	۱۲,۵	۱۶۵۹
۱۳۸۶	۱۸۶۱	۸۵	۳۲۹	۱۵	۲۱۹۱
۱۳۸۷	۲۰۰۹	۸۱,۲	۴۶۵	۱۸,۸	۲۴۷۴

ماخذ: ترازنامه و گزارش اقتصادی بانک مرکزی در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶، به ترتیب صفحات ۲۴۸-۲۵۰ برای سال ۱۳۸۵ و صفحات ۲۷۳-۲۷۵ برای سال ۱۳۸۶ و اداره بررسی‌ها و سیاست‌های اقتصادی، دایره آمار پولی مورخ ۰۵/۰۷/ ۱۳۸۸ و محاسبات کارشناسی.

همچنین در بخش مطالبات بانک‌های دولتی و غیردولتی(تسهیلات اعطای) به بخش‌های دولتی و غیردولتی، سهم بانک‌های غیردولتی از ۱,۵درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱۷,۳درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته‌است(جدول۳). در مجموع اطلاعات جداول (۱) تا (۳) بیانگر این واقعیت است که در مقایسه با وجود حدود ۱۸ هزار شعبه بانک دولتی و سهم ۸۱ درصدی آن‌ها از منابع بانکی در سال ۱۳۸۷، موفقیت بزرگی برای نظام بانکداری خصوصی کشور بدست آمده‌است.

جدول شماره ۳-۱: تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی و غیردولتی ۱۳۸۱-۱۳۸۷
(ارقام به میلیارد ریال)

متغیر	بانک‌های دولتی		بانک‌های غیردولتی		کل بانک‌ها
سال	رقم	سهم(درصد)	رقم	سهم(درصد)	
۱۳۸۱	۳۹۵	۹۸,۵	۶	۱,۵	۴۰۱
۱۳۸۲	۴۴۴	۹۵,۹	۱۸	۴,۱	۴۶۳
۱۳۸۳	۶۷۸	۹۳,۱	۵۰	۶,۹	۷۲۹
۱۳۸۴	۸۶۷	۸۸,۸	۱۰۹	۱۱,۲	۹۷۷
۱۳۸۵	۱۱۷۲	۸۶,۸	۱۷۸	۱۳,۲	۱۳۵۰
۱۳۸۶	۱۵۵	۸۵,۸	۲۵۷	۱۴,۲	۱۸۱۲
۱۳۸۷	۱۶۷۶	۸۲,۷	۳۵۱	۱۷,۳	۲۰۲۷

ماخذ: ترازنامه و گزارش اقتصادی بانک مرکزی در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶، به ترتیب صفحات ۲۴۸-۲۵۰ برای سال ۱۳۸۵ و صفحات ۲۷۳-۲۷۵ برای سال ۱۳۸۶ و اداره بررسی‌ها و سیاست‌های اقتصادی، دایره آمار پولی مورخ ۱۳۸۸/۰۵/۰۷ و محاسبات کارشناسی.

بررسی سهم بانک‌های دولتی و غیردولتی در پرداخت تسهیلات برحسب نوع عقود در جداول (۴-۱) و (۵-۱) نشان داده‌شده‌است. چنانچه ملاحظه می‌شود، سهم تسهیلات قرض‌الحسنه در کل تسهیلات بانک‌ها و مؤسسات اعتباری از ۴,۴ درصد در سال ۱۳۸۴ به ۳,۵ درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده‌است؛ این سهم در بانک‌های دولتی نیز از ۵ درصد در سال ۱۳۸۴ به ۴,۱ درصد در سال ۱۳۸۷ کاهش یافته‌است، اما سهم تسهیلات قرض‌الحسنه طی دوره مذکور در بانک‌های دولتی بیشتر از متوسط نظام بانکی کشور است (جدول ۴-۱). همچنین سهم تسهیلات قرض‌الحسنه در مجموع تسهیلات بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری از ۰,۳درصد در سال ۱۳۸۴ به ۰,۷درصد در سال ۱۳۸۷رسیده و علیرغم پایین بودن سهم، پرداخت این نوع از تسهیلات در بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری روندی صعودی داشته‌است (جدول۵-۱).

متوسط سهم تسهیلات فروش اقساطی در نظام بانکی کشور از حدود ۵۰ درصد در سال ۱۳۸۴ به حدود ۴۵ درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده و این نوع تسهیلات در بین سایر عقود همواره بیش‌ترین سهم را به خود اختصاص داده‌است. سهم تسهیلات فروش اقساطی در مجموع تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی نیز از ۵۱ درصد در سال ۱۳۸۴ به حدود ۵۴ درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته و از متوسط سهم نظام بانکی بالاتر رفته‌است (جدول۴-۱)؛ این در حالی است که سهم تسهیلات فروش اقساطی در مجموع تسهیلات بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری از حدود ۴۳ درصد در سال ۱۳۸۴ به حدود ۸ درصد در سال ۱۳۸۷ کاهش یافته و سهم آن به مراتب پایین‌تر از متوسط سهم نظام بانکی قرار گرفته‌است (جدول۵-۱).

متوسط سهم تسهیلات مشارکت مدنی در کل تسهیلات اعطایی نظام بانکی از حدود ۱۱ درصد در سال ۱۳۸۴ به حدود ۱۷درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته‌است. این سهم طی دوره مذکور در بانک‌های دولتی در حدود ۱۲ درصد ثابت مانده‌است که پایین‌تر از متوسط نظام بانکی‌است (جدول۴-۱)؛ اما سهم این نوع از تسهیلات در مجموع تسهیلات بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری از حدود ۷ درصد در سال ۱۳۸۴ به حدود ۴۰ درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته و از متوسط نظام بانکی فاصله زیادی گرفته‌است (جدول ۵-۱).

سهم سایر عقود (خرید دین، اموال معاملات و مطالبات معوق و سررسیدگذشته) در مجموع تسهیلات اعطایی نظام بانکی از ۹ درصد در سال ۱۳۸۴ به حدود ۱۷ درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته‌است. این سهم در مجموع تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی از حدود ۱۰ درصد در سال ۱۳۸۴ به حدود ۱۵ درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده و پایین‌تر از متوسط نظام بانکی قرار گرفته است(جدول ۴-۱)؛ این در حالی است که سهم سایر عقود طی دوره فوق‌الذکر در مجموع تسهیلات بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری از حدود ۴ درصد به حدود ۲۳ درصد افزایش یافته و از متوسط سهم نظام بانکی در این مورد فاصله ۶ درصدی گرفته است (جدول ۵-۱).

در مجموع بررسی وضعیت تسهیلات پرداختی برحسب عقود مختلف در بانک‌های دولتی و غیردولتی نشان می‌دهد که اولا، سهم تسهیلات فروش اقساطی در بانک‌های غیردولتی در سال‌های اخیر به مراتب پایین‌تر از بانک‌های دولتی‌است، ثانیا، سهم عقود مشارکت مدنی، مضاربه و سایر عقود در تسهیلات اعطایی بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری به مراتب بیشتر از بانک‌های دولتی است (جداول ۴-۱ و ۵-۱).

جدول شماره ۴-۱: بررسی تطبیقی تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی برحسب عقود مختلف با کل نظام بانکی (ارقام به هزار میلیارد ریال و درصد سهم)

نوع بانک	بانک‌ها و مؤسسات اعتباری								بانک‌های دولتی							
سال	1384		1385		1386		1387		1384		1385		1386		1387	
نوع عقد	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم
قرض‌الحسنه	37	4.4	40	3.5	51	3.2	63	3.5	36	5.0	40	4.0	50	3.7	61	4.1
مضاربه	57	6.9	90	7.7	144	9.0	122	6.8	45	6.1	62	6.1	76	5.5	57	3.9
سلف	43	5.2	57	4.8	63	3.9	5	0.3	42	5.7	57	5.6	63	4.6	57	3.8
مشارکت مدنی	93	11.2	176	15.0	258	16.0	306	16.9	86	11.8	127	12.5	162	11.9	173	11.7
جعاله	52	6.3	59	5.1	70	4.4	78	4.3	42	5.7	49	4.8	63	4.6	70	4.7
فروش اقساطی	415	49.9	568	48.2	784	48.6	817	45.1	371	51.0	533	52.5	757	55.4	792	53.6
اجاره به شرط تملیک	31	3.7	34	3.0	29	1.8	26	1.4	10	1.4	12	1.2	13	0.9	14	0.9
مشارکت حقوقی	20	2.5	21	1.8	22	1.4	28	1.5	19	2.6	19	1.9	18	1.3	21	1.4
سرمایه‌گذاری مستقیم	8	1.0	11	1.0	14	0.9	13	0.7	8	1.0	10	1.0	14	1.0	10	0.7
سایر	74	9.0	119	10.1	177	11.0	300	16.6	70	9.6	107	10.5	151	11.1	223	15.1
کل تسهیلات	832	100	1179	100	1615	100	1813	100	729	100	1016	100	1367	100	1480	100

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، دفتر بررسیها و سیاست‌های اقتصادی، دایره آمارهای پولی، سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۷.

جدول شماره ۵-۱: بررسی تطبیقی تسهیلات اعطایی بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری برحسب عقود مختلف با کل نظام بانکی (ارقام به هزار میلیارد ریال و درصد سهم)

نوع بانک	بانک‌ها و مؤسسات اعتباری								بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری							
سال	1384		1385		1386		1387		1384		1385		1386		1387	
نوع عقد	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم	رقم	سهم
قرض‌الحسنه	37	4.4	41	3.5	51	3.2	63	3.5	0.2	0.3	0.5	0.4	1	0.4	2	0.7
مضاربه	57	6.9	91	7.7	144	9.0	122	6.8	13	12.3	28	17.5	70	28.0	65	19.4
سلف	43	5.2	58	4.8	63	3.9	6	0.3	1	1.2	0.3	0.2	0.03	0.0	0.004	0.0
مشارکت مدنی	93	11.2	176	15.0	258	16.0	306	16.9	7	6.8	49	30.1	96	38.6	133	39.8
جعاله	52	6.3	60	5.1	70	4.4	78	4.3	11	10.3	11	6.6	7	2.9	8	2.5
فروش اقساطی	416	49.9	568	48.2	784	48.6	818	45.1	44	42.6	35	21.2	27	10.8	25	7.6
اجاره به شرط تملیک	31	3.7	35	3.0	29	1.8	27	1.4	21	20.4	23	14.0	17	6.7	13	3.8
مشارکت حقوقی	20	2.5	21	1.8	22	1.4	28	1.5	2	1.7	3	1.6	5	2.0	6	1.9
سرمایه‌گذاری مستقیم	8	1.0	11	1.0	14	0.9	13	0.7	0.4	0.4	2	1.1	0.3	0.1	3	0.9
سایر	75	9.0	119	10.1	177	11.0	301	16.6	4	4.1	12	7.5	26	10.5	78	23.4
کل تسهیلات	832	100	1179	100	1615	100	1813	100	104	100	164	100	249	100	333	100

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، دفتر بررسیها و سیاست‌های اقتصادی، دایره آمارهای پولی، سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۷.

یکی دیگر از دستاوردهای بانک‌های خصوصی، حرکت به سمت بانکداری الکترونیک است. این بانک‌ها به دلیل فراهم نمودن بسترهای لازم به سرعت به سمت بانکداری متمرکز (Core Banking) حرکت کرده‌اند.

تحول دیگر استفاده از بانکداری نوین، مدرن و بهره‌برداری از ابزارهای نوین مانند بانکداری مبتنی بر اینترنت، ارائه انواع کارت‌های اعتباری، نقدی و خرید و همچنین خدماتی مانند تلفن بانک، پیامک و فکس بود که تقریباً مشتریان را از مراجعه به شعبه بی‌نیاز کرد و آن‌ها به راحتی توانستند به وسیله ابزارهای گوناگون، خدمات موردنظر را دریافت کنند. در عرصه خدمات تأمین مالی، بانک‌های خصوصی توانایی بالقوه بالایی برای ورود و تجهیز منابع مالی در بازارهای نوین را دارند که فراهم نمودن بسترهای قانونی و عملیاتی لازم از سوی بازیگران اصلی (نظیر بانک مرکزی و سازمان بورس) می‌تواند این مساله را تسهیل و تسریع می‌نماید.[۱]

بحث خصوصی‌سازی بانک‌ها به عنوان یکی از بزرگترین چالش‌ها در مقابل اغلب دولت‌ها در سراسر دنیا قرار دارد. عدم تمایل دولت‌ها به واگذاری مالکیت سیستم‌های بانکی و اعتباری موجود بوده و آثار دولتی بودن بانک‌ها تقریباً در هر کشوی که این نوع مالکیت در آن شایع بوده، پدیدار گشته است.

به هر حال اگر هدف کشور داشتن اقتصادی کارآتر و مبتنی بر بازار است، بایستی نفوذ دولت بر تصمیمات تخصیص اعتبارات به طور جدی کاهش یابد.

مهمترین مساله آن است که خصوصی کردن بانک‌های دولتی در هر زمان و هر جا موقعی به طور کامل صورت می‌پذیرد که بسترهای لازم اجرایی فراهم بوده و عزم سیاسی و حمایت‌های عمومی نیز فرآیند خصوصی‌سازی بانک‌های دولتی و حمایت از بانک‌های خصوصی موجود را همراهی نماید.

بررسی جایگاه سیستم بانکی در تجهیز منابع سرمایه‌ای کشور

بانک‌ها به مثابه بنگاه‌های اقتصادی که نقش هدایت پول را بر عهده دارند و سرمایه‌های اندک و غیرقابل به کارگیری را متمرکز و به یکی از عوامل اساسی تولید تبدیل می‌نمایند، همواره با این مسأله مواجه‌اند که چگونه می‌توانند نقش حیاتی خود را

---

۱. کانون دانش، (۱۳۸۸)، ص ۱.

به عنوان یکی از نهادهای اصلی بازار مالی در جهت تجهیز منابع سرمایه به صورت بهینه ایفا نمایند. نقش محوری بانک‌ها - خصوصاً بانک‌های تجاری - در جمع‌آوری پول‌های سرگردان و سرمایه‌های اندک و تمرکز آن در قالب سپرده‌های بانکی به منظور تجهیز منابع سرمایه و سپس تخصیص بهینه آن می‌باشد. سیستم بانکی با تصویب قانون عملیات بانکداری در سال ۱۳۶۳ در چهارچوب قراردادهایی نظیر مشارکت مدنی، مضاربه، جعاله، فروش اقساطی انجام می‌شود و تحول قابل توجهی در عرصه فعالیت‌های بانکی در کشور پدید آورده است. تفاوت اساسی سیستم بانکداری بدون ربا و بانکداری رایج در دنیا این است که واسطه‌های مالی - از جمله بانک‌ها - به تجهیز سپرده‌ها و اعطای وام فقط به منظور افزایش سود خود اقدام نمی‌کنند. بلکه ملاحظاتی نظیر حقوق مردم و عدالت اجتماعی نیز وزن قابل توجهی دارند که دولت و مالکیت دولتی عهده‌دار هدایت سیستم بانکی به آن سمت می‌باشد.

طی سال ۱۳۸۷، ضریب فزاینده نقدینگی ۲۱,۷درصد کاهش یافت که در مقایسه با سال قبل، کاهشی معادل ۱۹,۵واحد درصد را نشان می‌دهد. کاهش ضریب فزاینده نقدینگی در پایان سال ۱۳۸۷ به دلیل رشد قابل توجه دو جزء اصلی تشکیل دهنده آن بود. اول، نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده‌ها با ۱۸۳,۷درصد رشد (به علت افزایش سپرده‌های دیداری بانک‌ها نزد بانک مرکزی و افزایش موجودی صندوق بانک‌ها که ناشی از افزایش موجودی ایران چک‌های بانک مرکزی می‌باشد)، منجر به کاهش ۰,۸۸۰۴واحدی ضریب فزاینده گردید. دوم، نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به ایران چک‌های منتشره بانکی مرکزی) کاهش ۰,۴۲۱۸ واحدی ضریب فزاینده نقدینگی را به دنبال داشت.

مانده سپرده‌های بخش غیردولتی نزد بانک‌ها در پایان سال ۱۳۸۷ به ۱۷۴۳,۶هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با پایان سال ۱۳۸۶، معادل ۱۱,۷درصد رشد داشت. معادل ۶,۸ واحد درصد از افزایش مذکور به بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی اختصاص داشت. سهم سپرده‌های بخش غیردولتی در پایان سال ۱۳۸۷ معادل ۲۳,۸درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۴,۸واحد رشد داشته است. افزایش سهم مزبور به علت بالاتر بودن نرخ سود سپرده‌های بانکی غیردولتی و افزایش اعتماد عمومی به بانک‌های غیردولتی و جذابیت پایین سرمایه‌گذاری در بازارهای رقیب نظیر بورس اوراق بهادار بوده است.

جدول شماره ۶-۱: سهم بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی از کل سپرده‌ها و تسهیلات غیردولتی (درصد)

سهم از	۱۳۸۳	۱۳۸٤	۱۳۸۵	۱۳۸٦	۱۳۸۷
سپرده‌ها	۷	۱۲	۱۵,۷	۱۹	۲۳,۸
تسهیلات	۶,۹	۱۰,۸	۱۳,۴	۱۶,۱	۱۹,۹

* سایت بانک مرکزی ج. ا. ا.

در سال ۱۳۸۶ روند رشد سپرده‌های سیستم بانکی کاهش داشته است. برای بررسی عملکرد نظام بانکی در جذب سپرده‌ها و تجهیز منابع باید مقایسه بین نرخ رشد سپرده‌ها و نرخ رشد حجم پول در کشور را انجام داد. رشد حجم پول در سال ۱۳۸۵ بسیار بالاتر از رشد حجم پول در سال ۱۳۸۶ می‌باشد که به میزان ۲۹,۲درصد بوده است. رشد سپرده‌های سیستم بانکی در سال ۸۵ به میزان ۳۱,۶درصد بیشتر از رشد حجم پول بوده که بیانگر توان شبکه بانکی در جذب سپرده‌ها بوده است ولی در سال ۸۶ رشد حجم پول بیشتر از رشد سپرده‌های بانکی بوده است. در سال ۱۳۸۷، رشد سپرده‌های سیستم بانکی به میزان ۲۶,۵بوده که باز هم عملکرد مناسبی را برای تجهیز منابع سرمایه‌ای به همراه ندارد. ساختار مالکیت و مدیریت دولتی حاکم بر نظام بانکی کشور و مقررات محدودکننده عامل اصلی پایین نگه داشتن مصنوعی نرخ سود سپرده‌ها در این سیستم گردیده است که مهمترین محدودیت در تجهیز منابع است.

پایین بودن مصنوعی نرخ سود از یکسو می‌تواند موجب ایجاد هزینه فرصت استفاده از وجوه برای سپرده‌گذاران شود و از سوی دیگر تقاضای سرمایه گذاران برای استفاده از تسهیلات ارزان قیمت را افزایش می‌دهد و به مسابقه‌ای برای دریافت تسهیلات و حتی عدم بازپرداخت این تسهیلات ارزان قیمت در سررسید گردد و طبیعتا حاشیه سود بانک‌ها در هر حال از تفاضل بین نرخ سود تسهیلات با نرخ سود سپرده‌ها امن می‌ماند.

میزان کل سپرده‌های شبکه بانکی در سال ۱۳۸۴ به میزان ۱۶۷۶۶۷,۴میلیارد ریال بوده که روند افزایشی در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ را به همراه داشته است. نسبت میزان سپرده‌های بانکی به کل پس‌انداز کشور در طی سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ به ترتیب معادل ۳۰ و ۳۳ و ۲۷ درصد بوده است. نسبت میزان سپرده‌های بانکی به کل پس‌انداز کشور میزان نقش نظام بانکی در تجهیز منابع سرمایه را نشان می‌دهد.

درصد تغییرات سپرده‌های دیداری در سال ۱۳۸۶ معادل ۲۹,۱درصد، درصد

تغییرات سال ۱۳۸۶ سپرده‌های پس‌انداز و مدت دار ۲۷ درصد می‌باشد. در سال ۱۳۸۷ سپرده‌های دیداری و غیردیداری روند کاهشی داشته است.

جدول شماره ۷-۱: مقایسه سپرده‌های سیستم بانکی و حجم پول ایران (۱۳۸۴-۱۳۸۷)

شرح	۱۳۸٤	۱۳۸۵	۱۳۸٦	۱۳۸۷	درصد تغییرات		
					۱۳۸۵	۱۳۸٦	۱۳۸۷
حجم پول	۳۱۷۹۱۹/۴	۴۱۴۵۴۴/۹	۵۳۵۷۰۷/۳	۵۲۵۴۸۲/۵	۳۰,۴	۲۹,۲	−۱,۹
سپرده‌های سیستم بانکی	۱۶۷۶۶۷/۴	۲۲۰۶۲۱/۴	۲۶۵۲۵۶	۳۳۵۶۲۰/۶	۳۱,۶	۲۰,۲	۲۶,۵

*سایت بانک مرکزی ج. ا. ا.www.mbri.org
*واحد: میلیارد ریال.

جدول شماره ۸-۱: مقایسه سپرده‌های سیستم بانکی و پس‌انداز ملی ایران (۱۳۸۴-۱۳۸۶)

شرح	۱۳۸٤	۱۳۸۵	۱۳۸٦	۱۳۸۷	درصد تغییرات		
					۱۳۸۵	۱۳۸٦	۱۳۸۷
سپرده‌های سیستم بانکی	۱۶۷۶۶۷/۴	۲۲۰۶۲۱/۴	۲۶۵۲۵۶	۳۳۵۶۲۰/۶	۳۱,۶	۲۰,۲	۲۶,۵
پس‌انداز ملی	۵۴۶۷۸۴	۶۶۰۴۱۱	۹۷۶۰۲۰	–	–	–	–
سپرده‌های دیداری	۲۶۷۲۴۳/۸	۳۵۳۰۹۳/۳	۴۵۵۷۹۸/۱	۳۶۷۷۱۸/۳	۳۲,۱	۲۹,۱	−۱۹,۳
سپرده‌های غیردیداری	۶۰۳۱۰۰	۸۶۹۶۵۴/۵	۱۱۰۴۵۸۵/۲	۱۳۷۵۸۸۳/۵	۴۴,۲	۲۷	۲۴,۵

* سایت بانک مرکزی ج. ا. ا. www.cbi.ir

نحوه تأمین مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری در بانک‌های تجاری

در صورت وجود شرایط مساعد اقتصادی در کشور اخذ وام و بدهی می‌تواند بهترین منبع تأمین مالی شرکت به شمار رود. امروزه بانک‌ها و بازار سرمایه دو محور اصلی تأمین سرمایه‌های لازم برای شرکت‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری به شمار می‌روند از طرفی بانک‌ها به تنهایی نمی‌توانند جوابگوی نیازهای مالی شرکت‌های مختلف باشند. تأمین سرمایه از طریق بازار سرمایه هرچند منابع کم ریسک را در اختیار بنگاهها قرار می‌دهد ولی اهرم مالی افزایش نمی یابد.اما باید توجه داشت که اولا این تامین مالی برای شرکت‌های غیرسهامی و غیر بورسی بسیار محدود است و ثانیا هدف بکارگیری منابع مالی بانک‌ها در سرمایه‌گذاری بخش‌های تولیدی تحقق نمی‌یابد. بازارهای سرمایه در واقع می‌توانند در ایجاد سیاست‌های ضد تورمی نقش مؤثری داشته باشند. لذا بهترین منبع برای تأمین سرمایه بازارهای مالی و سرمایه است که در کشور ما سازمان

بورس اوراق بهادار این وظیفه را بر عهده دارد. شایان ذکر است بانک‌ها و بازار سرمایه باید در راستای تحقق یک هدف مشترک باشند و مسیری مخالف هم را طی ننمایند. به طور کلی نقش بازار سرمایه در دنیا جمع‌آوری نقدینگی لازم به منظور رفع نیازهای مالی شرکت‌ها در خصوص اجرای پروژه‌های تولیدی خود در چهارچوب توسعه اقتصادی کشور و جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی به منظور استحکام پایه‌های اقتصادی کشور و نیز ایجاد سیاست‌های ضدتورمی به منظور جلوگیری از تورم می‌باشد.

به طور کلی در انتخاب یک استراتژی مناسب جهت تأمین منابع مورد نیاز شرکت می‌بایست به موارد زیر توجه نمود:

- مورد مصرف منابع
- هزینه و ریسکی که در هر یک از روش‌های تأمین مالی وجود دارد
- ساختار مالی شرکت یا مؤسسه (نسبت بدهی‌ها به حقوق صاحبان سهام)
- شرایط بدهی‌های فعلی مؤسسه (سررسید بدهی‌های موجود)
- شرایط اختصاصی هر یک از طرق تأمین مالی
- وضعیت سودآوری و نقدینگی مؤسسه
- شرایط اقتصادی و چشم‌انداز تحولات احتمالی در آن
- هزینه تمام شده منابع

شرکت‌ها برای تأمین مالی سرمایه‌گذاری خود می‌تواند از امکانات مالی بانک‌ها و مؤسسات تأمین مالی به شرح زیر استفاده نماید:

۱- انواع خدمات مالی و اعتباری

- صدور انواع ضمانت‌نامه‌ها با رعایت ابعاد کاربردی پروژه‌ها
- اعطای تسهیلات مالی برای تجهیزات و خرید ماشین‌آلات
- اعطای تسهیلات به منظور تعمیرات و یا توسعه
- سرمایه‌گذاری مستقیم
- اعطای تسهیلات سرمایه‌گذاری و ایجاد و یا توسعه واحدهای صنعتی

۲- اعطای اعتبار خریدار به میزان ۶۰ درصد ارزش کالا و خدمات

این تسهیلات به خریداران خارجی کالا و خدمات پرداخت می‌گردد، به این ترتیب که پس از صدور کالا و خدمات یا خدمات مورد معامله، مؤسسات مالی می‌توانند از جانب خریدار خارجی یا بانک وی وجه آن را به صادرکننده داخلی پرداخت نمایند و

خریدار خارجی یا بانک وی وجه مربوطه به علاوه سود متعلقه را در سررسیدهـای مقـرر به مؤسسات مالی داخلی بازپرداخت می‌نماید.

تأمین مالی در قالب اعتبار خریدار به صورت زیر امکان‌پذیر است:

۱- ارائه درخواست از سوی شرکت برای صادرات به مؤسسات مالی داخلی

۲- بررسی درخواست و ابلاغ شرایط توسط مؤسسات مالی جهت تأمین صادرات کالا یا خدمات مورد نظر به شرکت به عنوان صادرکننده

۳- توافق خریدار، بانک خریدار، صادرکننده(شرکت) با شرایط اعلام شده مؤسسات مالی

۴- بررسی توجیه‌پذیری فنی، مالی و اقتصادی طرح

۵- انعقاد قرارداد تأمین مالی بین مؤسسات مالی و بانک خریدار

۶- تحقق پیش‌شرط‌های لازم جهت مؤثر شدن قرارداد تأمین مالی

۷- پرداخت حداقل ۷۰ درصد ارزش اعتبار اسنادی به عنوان پیش‌پرداخت در مقابل ارائه ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت توسط شرکت

۸- ارائه اسناد مورد نیاز مطابق با شرایط اعتبار اسنادی به مؤسسه تـأمین مـالی بـر اساس incoterms 2000و ucp 600انجام می‌گیرد.

۹- پرداخت حداکثر ۸۵ درصد ارزش سیاهه تجاری توسط مؤسسه تـأمین مـالی بـه صادرکننده

۱۰- بازپرداخت اصل تسهیلات و سود توسط بانک خریدار در سررسیدهای مقرر بـه مؤسسه تأمین مالی داخلی

۳- استفاده از خط اعتباری مؤسسات تأمین مالی

به منظور تأمین کالاهای وارداتی از طریق خط اعتباری، شرکت واردکننده می‌توانـد کالا به صورت مدت‌دار خریداری نموده و وجه کالاهای وارداتی را به صـورت اقـساط بـه بانک پرداخت نماید.

روش تأمین مالی از این طریق بر مبنای عقود اسلامی بوده و خریدار به نیابت کالاها را نقداً از فروشنده خریداری می‌نماید و مؤسسه مالی داخلی نیز بـه نماینـدگی از بانـک کالا را با همان قیمت به اضافه سود متعلقه به صـورت مـدت‌دار، تحـت قـرارداد فـروش مجدد به خریدار ایرانی می‌فروشد. میزان خرید حداکثر تـا ۳ میلیـون یـورو مـی‌باشـد و مدت بازپرداخت برای کالاهای واسطه‌ای و مواد مستقیم ۱۲ ماه، برای کالاهای مـصرفی ۲۴ ماه مواد خام صنعتی و کشاورزی ۳۶ ماه برای کالاهای سرمایه‌ای ۶۰ ماه می‌باشد.

نرخ کارمزد عبارت از ۱۲ ماه لایبور به اضافه حاشیه سودی که مورد بـه مـورد و بـر اساس نرخ ریسک اعتبار خریدار محاسبه می‌گردد.

اعتبار اسنادی داخلی

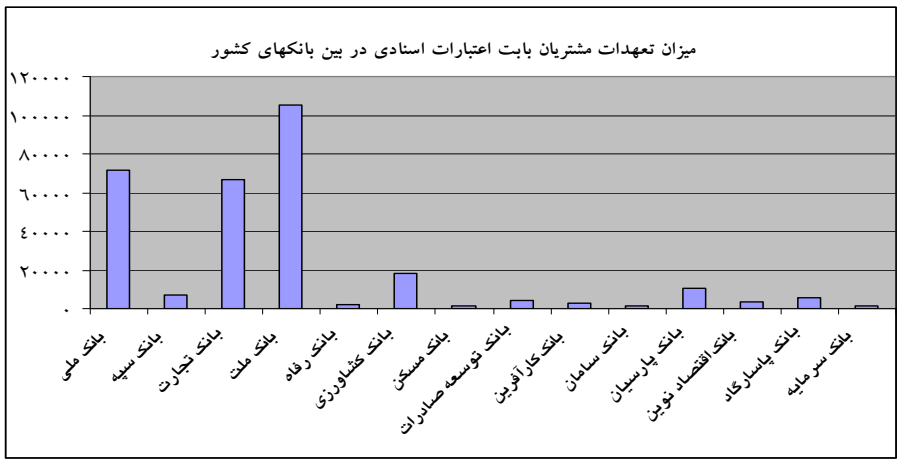
اعتبار اسنادی داخلی یک نوع تسهیلات مالی است که برای متقاضیان و صـادرکنندگان کالا با رعایت ضوابط و مقررات مؤسسه مالی ایجاد می‌شود. ارائه این خدمات توسط مؤسسه مالی علاوه بر آنکه تسهیل مبادلات و همچنین رونق صنعت و تجـارت در کـشور را در پـی دارد، موجبات خاطر فروشندگان کالا را به پشتوانه اعتبار اسـنادی گـشایش شـده در قبـال مخاطراتی از قبیل ورشکستگی و عدم ایفای تعهدات خریدار فراهم می‌آورد.

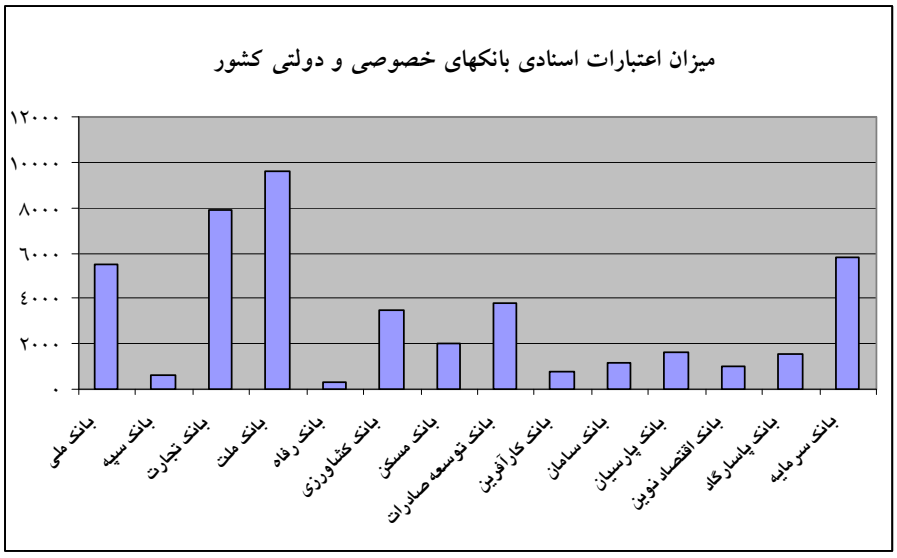
نوع قرارداد گشایش اعتبار اسنادی داخلی بر مبنای عقد جعاله گشایش می‌یابد و در صورت درخواست متقاضی هنگام ظهـرنویـسی اسـناد و تـسویه‌حـساب، امکـان اعطـای تسهیلات در قالب عقد فروش اقساطی به وی با بررسی و موافقت بانک میسر می‌باشد

جدول شماره ۹-۱: عملکرد بانک‌های دولتی و خصوصی کشور در مورد اعتبارات اسنادی در سال ۱۳۸۷ - میلیون دلار

نام بانک	تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی	میزان اعتبارات اسنادی پرداختی
بانک ملی	۷۱۳۶۵	۵۴۸۲
بانک سپه	۷۰۱۱	۶۵۷
بانک تجارت	۶۶۵۷۹	۷۸۷۹
بانک ملت	۱۰۵۲۳۰	۹۶۲۱
بانک رفاه	۱۹۰۱	۳۴۶
بانک کشاورزی	۱۸۱۹۷	۳۵۰۶
بانک مسکن	۱۳۶۷	۲۰۳۱
بانک توسعه صادرات	۴۴۲۹	۳۷۹۷
بانک کارآفرین	۲۸۲۴	۷۷۰
بانک سامان	۱۲۹۴	۱۱۳۱
بانک پارسیان	۱۰۴۰۰	۱۶۵۸
بانک اقتصاد نوین	۳۶۵۲	۱۰۲۱
بانک پاسارگاد	۵۷۵۷	۱۵۲۴
بانک سرمایه	۱۵۹۹	۵۸۰۸

مأخذ: گزارش عملکرد نظام بانکی،۱۳۸۷،مؤسسه آموزش عالی بانکداری.

اعتبارات اسنادی در کشور به علت تحریم‌های اقتصادی موجود دچار مشکلاتی شده است و بر خی سرمایه‌گذاران با گشایش اعتبارات اسنادی نمی‌توانند تأمین مالی نموده و بانک‌های خارجی گشایش اعتبارات اسنادی سرمایه‌گذاران ایرانی را قبول نمی‌کنند. آورده‌های متقاضیان اعتبارات اسنادی نیز از ۵ درصد به ۳۰ درصد (سال ۱۳۸۸) افزایش داشته است. افتتاح‌کنندگان اعتبارات اسنادی باید از یک سری مؤسسات واسطه‌ای اقدام به گشایش اعتبار نمایند که همان کار بانک‌ها را با واسطه انجام می‌دهند و این موجب

افزایش بروکراسی اداری و افزایش هزینه‌های متقاضیان اعتبارات اسنادی می‌شود. شرکت‌های واسطه‌ای اغلب در کشورهای همسایه مانند امارات قرار داشته که مشکلات بیشتری را برای سرمایه‌گذاران ایرانی ایجاد می‌نمایند. وثیقه‌های ایرانی مورد نظر این شرکت‌ها قرار نداشته لذا ضمانت نامه‌های بانکی همراه با کارمزدهای بالا را خواستار بوده که افزایش هزینه‌های تأمین مالی را ایجاد می‌کند. وجود چنین شرکت‌های واسطه‌ای احتمال کلاهبرداری‌های مالی را افزایش داده که از جمله دیگر مشکلات اعتبارات اسنادی می‌توان برشمرد.

جدول شماره ۱۰-۱: بررسی وام‌ها و اعتبارات دریافتی از خارج و اعتبارات اسنادی

شرح	۱۳۸٤	۱۳۸۵	۱۳۸٦	۱۳۸۷	درصد تغییرات			
					۱۳۸٤	۱۳۸۵	۱۳۸٦	۱۳۸۷
وام‌هاو اعتبارات دریافتی از خارج و سپرده‌های ارزی	۴۷۱۴۳۵/۸	۵۰۳۵۲۱/۷	۷۱۳۶۰۵/۶	۶۱۰۵۵۰/۴	۲۲,۲	۶,۸	۴۱,۷	۱۴,۴ –
پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی	۱۲۷۵/۱	۱۱۹۴/۲	۵۴۹/۸	۶۶۲/۷	۷,۳	-۶,۳	-۵۴	۲۰,۵

* (میلیارد ریال)
* مأخذ: بانک مرکزی ج. ا. ا..

با توجه به آمار بانک مرکزی میزان اعتبارات اسنادی بخش دولتی طی سال‌های (۱۳۸۷-۱۳۸۴) دارای نوسان زیادی بوده است. در سال‌های ۸۵ و ۸۶ روند کاهشی داشته و در سال ۱۳۸۷ با رشد ۲۰,۵درصد نسبت به ۱۳۸۶روبه‌رو بوده است. اعتبارات اسنادی بخش دولتی به علت وجود مسیر اجرایی تسهیلات اعتباری طولانی و مستلزم طی مراحل گوناگون و کسب مجوزها و تأییدیه‌های لازم در سازمان‌های مختلف دچار نوسان‌های متعددی می‌باشد.

اعطای اعتبار به صادرکننده خدمات فنی و مهندسی

مؤسسه پروژه‌های فنی و مهندسی در خارج از کشور تسهیلات اعتباری پرداخت می‌نماید. لذا دولت‌ها و خریداران خارجی برای اجرای طرح‌های فنی و مهندسی خود درخواست اعتبار می‌نمایند مشروط بر اینکه حداقل ۵۰ درصد مبلغ و ارزش طرح‌های

فنی و مهندسی طبق قرارداد مربوطه توسط صادرکننده خدمات فنی و مهندسی ایرانی تأمین مالی شود. مؤسسه مالی معمولاً پس از دریافت تمامی مدارک و مستندات از متقاضی اعتبار فروشنده و اخذ تضمین‌های لازم از وی و پس از تصویب نهایی در چهارچوب آئین‌نامه‌های خود و پس از دریافت صلاحیت صادرکنندگان چنین خدماتی از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اعتبار را پرداخت می‌نماید.

مطابق با ماده ۱ تصویب‌نامه هیات وزیران در خصوص ابلاغ آئین‌نامه مقررات حمایتی دولت برای صادرات خدمات فنی و مهندسی، بانک‌ها موظفند ضمانتنامه‌های مورد نیاز صادرکنندگان ایرانی خدمات فنی و مهندسی (مطالعه، طراحی، اجرا و نظارت) را صادر کنند.

- در ماده ۲ بیان شده است که کلیه مؤسسات و شرکت‌ها میتوانند اقدام به صادرات خدمات فنی و مهندسی و اجرایی نمایند. مؤسسات و شرکت‌های زیر می‌توانند از تسهیلات موضوع این آیین‌نامه استفاده کنند:
- شرکت‌ها و مؤسساتی که دارای رتبه‌بندی سازمان برنامه و بودجه می‌باشند و توسط آن سازمان برای فعالیت در خارج از کشور حسب مورد تشخیص صلاحیت بشوند.

شرکت‌ها و مؤسساتی که فاقد رتبه‌بندی سازمان برنامه و بودجه می‌باشند و توسط کمیته موضوع ماده (۱۸) این آیین‌نامه برای فعالیت در خارج از کشور حسب مورد تشخیص صلاحیت بشوند.

مطابق با ماده۴ و ۵ و ۶ این تصویب نامه سیستم بانکی بر این دسته از مؤسسات و شرکت‌هایی که فعالیت‌های بانکی مربوط به قراردادهای خود در خارج از کشور را نزد بانک یا نماینده آن (کارگزار بانک) متمرکز می‌کنند و از نظر فنی و اعتباری نیز دارای صلاحیت می‌باشند، ضمانتنامه‌های مورد درخواست از جمله ضمانتنامه شرکت در مناقصه، ضمانتنامه اجرای تعهدات، ضمانتنامه پیش‌پرداخت و ضمانتنامه استرداد کسور وجه الضمان را صادر کند.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است ترتیبی اتخاذ کند تا تسهیلات لازم برای افزایش صدور خدمات به گونه‌ای فراهم شود که صدور ضمانتنامه توسط بانک در مقابل (۱۰٪) وجه نقد و یا وثایق مورد قبول بانک و (۹۰٪) سفته به ارزش ضمانتنامه میسر شود و نرخ کارمزد صدور ضمانتنامه حداکثر به (۱٪) معادل ریالی ارزش ضمانتنامه محدود شود. نرخ تسعیر ضمانتنامه، " ارز صادراتی" تعیین می‌شود.

چنانچه پرداخت مبلغ ضمانتنامه صادره از طرف بانک‌ها به ذینفع موضوعیت یافت، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند طبق ضوابط و در چهار چوب ضوابط و مقررات قانونی مبلغ مورد نیاز و در صورت لزوم تسهیلات ریالی لازم را با سود مورد انتظار و کارمزد مربوط در اختیار بانک صادرکننده ضمانتنامه قرار دهد، بانک‌ها مکلفند در هر مورد بلافاصله پس از وصول مطالبات خود از مؤسسه یا شرکت صادر کننده خدمات نسبت به تسویه مانده بدهی تسهیلات ریالی دریافتی از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اقدام کنند. سازمان برنامه و بودجه مکلف است همه ساله با اعلام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعتبار لازم، معادل مانده معوق مذکور در لایحه بودجه منظور کند. تسویه بدهی‌های معوق یادشده از محل اعتبارات منظور شده در قانون بودجه کل کشور مانع از تعقیب قانونی بانک‌ها در مورد وصول مطالبات خود از مؤسسات و شرکت‌های صادرکننده خدمات نخواهد بود و مطالبات معوق بانک‌ها پس از وصول (معادل وجوه دریافتی از بودجه عمومی) باید به حساب درآمد عمومی مسترد شود.

در ماده ۷ نیز بیان شده است که به منظور تسهیل امر صادرات خدمات فنی و مهندسی، سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران موظف است در اجرای وظایف قانونی خود، نظام اعطای اعتبارات صادراتی به صادرات خدمات فنی و مهندسی را با لحاظ موارد زیر طراحی نموده و با تصویب شورای عالی سرمایه‌گذاری به مورد اجراء گذارد:

۱. تأمین مالی اعتبارات طراحی به دو شکل زیر امکان‌پذیر می‌باشد: الف- تأمین مالی توسط بانک‌ها از محل سهمیه اعتباری بخش صادرات خدمات فنی و مهندسی که به طور متناسب توسط شورای پول و اعتبار تعین می‌شود. ب- تأمین مالی توسط سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران، از محل اعتباری که به همین منظور در بودجه هر سال کشورپیش بینی و منظور می شود.
۲. سیاست‌گذاری و بودجه‌بندی اعتبارات صادراتی تحت پوشش مؤسسات تضمینی و بیمه‌کننده و تعیین جدول ریسک کشورها قبل از شروع هرسال توسط شورای عالی سرمایه‌گذاری انجام شود و بانک‌ها، سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران و مؤسسات تضمینی و بیمه‌کننده در چهارچوب آن‌ها اقدام نمایند.

۳. زیان مؤسسات تضمینی و بیمه‌کننده در ارتباط با اقدام در چهارچوب سیاست‌ها و بودجه‌بندی موضوع بند (۲) این ماده با تائید شورای عالی سرمایه‌گذاری از محل منابع عمومی بودجه کل کشور تأمین و پرداخت شود.
۴. به منظور تأمین بخش ارزی اعتبارات اعطایی، مراجع ذیربط به پیشنهاد سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران سهمیه ارزی لازم را اختصاص دهند.
۵. در مورد طرح‌ها یا کشورهای خاصی که اعتبار صادراتی آن‌ها از منابع موضوع بند (۱) این ماده تأمین مالی شده است، به پیشنهاد کمیته موضوع ماده (۱۸)[1] این آئین‌نامه و تصویب شورای عالی سرمایه‌گذاری تمام یا بخشی از ما به التفاوت نرخ سود داخلی و خارجی اعتبار اعطایی، از محل اعتباری که به همین منظور در بودجه سالانه کل کشور پیش‌بینی و منظور می‌شود، توسط سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران تأمین و پرداخت گردد.
۶. بانک یا سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی برای آن دسته از مؤسسات و شرکت‌های صادرکننده خدمات فنی و مهندسی که فعالیت بانکی مربوط به قراردادهای خود در خارج از کشور را نزد بانک‌های ایرانی متمرکز می‌کنند، گواهی سقف اعتبار نقدی و ضمانتنامه مورد نیاز مناقصه‌گذاران خارجی را برای تعیین صلاحیت متقاضیان شرکت در مناقصه متناسب با گردش مالی مؤسسات و شرکت‌های متقاضی و بر اساس مجوز کمیته موضوع (۱۸) این آئین‌نامه صادر نمایند.
۷. صادرکنندگان خدمات فنی مهندسی مشمول کلیه تسهیلات و امتیازات عامی که برای صادرات کالاهای صنعتی پیش‌بینی و اعلام می‌شود، خواهند بود.

---

۱. ماده ۱۸- کمیته‌ای متشکل از نمایندگان وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه و دستگاه اجرایی ذیربط و عنداللزوم تشکل صنفی – تخصصی مربوط در خصوص موارد زیر اتخاذ تصمیم می نماید:
الف: تشخیص صلاحیت موضوع بند (ب) ماده (۲) این تصویب نامه
ب: تعیین نوع و میزان قابل خروج مصالح، تجهیزات و ماشین آلاتی که صادراتشان (دائم یا موقت) نیاز به مجوز دارد و با مشکل صدور مجوز از طرف دستگاههای اجرایی ذیربط روبه‌رو شده اند.
پ: تعیین میزان ارز قابل بازگشت هر قرارداد و همچنین نحوه بازگشت ارز حاصل از صدور کالاهایی که در چهار چوب قرارداد به صورت قطعی از کشور خارج شده‌اند.
ت: تعیین نوع و میزان مصالح، تجهیزات و ماشین آلاتی که به منظور ایجاد پایگاه یا شعبه توسط مؤسسات و شرکتهای موضوع ماده (۲) این آئین نامه به صورت قطعی و بدون سپرده تعهد ارزی، قابل خروج از کشور می‌باشند.
ث: تعیین سقف ضمانتنامه‌های قابل صدور توسط بانک‌ها در چهارچوب این آئین نامه حسب مورد برای هریک از مؤسسات و شرکتها.

در ماده ۱۲ این تصویب نامه بیان شده است که به منظور تقویت بنیه مالی مؤسسات و شرکت‌های برنده مناقصات (مؤسسات و شرکت‌های صادر کننده خدمات) و انجام سریع تجهیز کارگاه و سایر مقدمات ضروری طرح، بانک‌ها می‌توانند از محل منابع ارز صادراتی – حداکثر به میزان (۱۰٪) ارزش کار – به مؤسسه مربوط اعتبار پرداخت کنند. اعتبار ارزی یاد شده در قبال ارائه ابلاغیه رسمی ارجاع کار با قرارداد معتبر، پرداخت خواهد شد. دریافت‌کننده اعتبار باید از محل پیش پرداخت طرح نسبت به تسویه آن اقدام کند.

میزان اعتبار چنین خدماتی حداکثر ۸۵ درصد مبلغ قرارداد می‌باشد. تسهیلات ریالی در قبال قرارداد یا اعتبار اسنادی صادراتی گشایش یافته به نفع صادرکننده ایرانی یا در مقابل ارائه گواهی پیشرفت یا انجام کار طبق شرایط قرارداد که به تأیید کارفرما رسیده باشد و صرفاً جهت تأمین هزینه‌های ریالی پروژه (ماشین‌آلات، مصالح و مواد اولیه) مورد نیاز که از داخل کشور قابل تأمین باشند، پرداخت می‌شود. نحوه استفاده از تسهیلات به صورت ریالی و ارزی است. تسهیلات ریالی در قبال قرارداد یا اعتبار اسنادی صادراتی گشایش یافته به نفع صادرکننده ایرانی یا در مقابل ارائه گواهی پیشرفت یا انجام کار طبق شرایط قرارداد که به تایید کارفرما رسیده باشد و صرفاً جهت تامین هزینه‌های ریالی پروژه (ماشین‌آلات، مصالح و مواد اولیه موردنیاز) که در داخل کشور قابل تامین باشند، پرداخت می‌شود. تسهیلات ارزی جهت تأمین هزینه‌های ارزی پروژه (ماشین‌آلات، مصالح و مواد اولیه و خدماتی که از خارج کشور می‌بایست تهیه یا تأمین شود) از طریق گشایش اعتبار اسنادی و به نفع فروشنده و یا سازنده ماشین‌آلات و مواداولیه و یا ارائه‌کننده خدمات میسر می‌باشد.

مؤسسه مالی می‌تواند در زمینه‌های تولیدی و کارآفرینی به متقاضیان حائز شرایط بر اساس ضوابط مندرج در آئین‌نامه‌های اجرایی ماده ۶۰ اصلاح قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی و اجتماعی طبق شرایط تسهیلات ارزی پرداخت نماید اما در حال حاضر مؤسسه مالی نمی‌تواند تسهیلات ارزی بدهد مگر آنکه منشا ارز خارجی باشد و مشکل نیز همین است. شاید بتوان پیشنهاد داد که بخشی از سرمایه بانک‌های جدید و یا افزایش سرمایه بانک‌های موجود به صورت ارزی تادیه شود تا امکان انجام عملیات ارزی خارجی را داشته باشند و بتوانند در قالب یک بانک فراگیر عملیات خارجی را انجام دهند و منبع تأمین سرمایه ارزی نیز نباید منابع دولت یا بانک مرکزی باشد. در

این‌صورت بانک‌ها خواهند توانست در قالب جذب مشارکت‌های خارجیان هم نـابع ارزی جدید و غیر وابسته به منابع دولت فراهم آورند و هم با شریک شدن خارجی‌ها بخشی از عوامل محدودکننده گشایش اعتبارات اسنادی و حواله‌های ارزی از بین خواهد رفت.

مبلغ تسهیلات اعطایی به هر طرح حداکثر معادل بخش ارزی هزینه‌های سرمایه‌گذاری (شامل سرمایه در گردش اولیه) خواهد بود. نحوه تأمین مالی ریالی مورد نیـاز طـرح شـامل اعتبارات ریالی و آورده‌های سهامداران باید به مؤسسه مالی اعلام شود و آورده سرمایه‌گـذار حداقل باید ۲۵ درصد کل هزینه‌های ریـالی و ارزی طـرح باشـد. سـود اعتبـار اعطـایی بـه متقاضی حداکثر ۲ درصد در سال بالای نرخ بین‌المللی خواهد بـود. حـداکثر مـدت تـأمین مالی هر طرح از هشت سال تجاوز نخواهـد کـرد کـه سـه سـال آن دوره سـرمایه‌گـذاری و راه‌اندازی است و دوران بهره‌برداری (بازپرداخت) حداکثر پنج سال خواهد بود.

مؤسسات تأمین مالی به منظور رفع نیازهای مالی صادرکنندگان کالا و خدمات و نیز سرمایه‌گذاری و مشارکت در طرح‌های تولیـدی و صـادراتی تـسهیلات ریـالی پرداخـت مـی‌نماینـد. ایـن نـوع تـسهیلات بـه صـادرکنندگان کـه کـار صـدور کـالا، خـدمات و سرمایه‌گذاری و مشارکت در طرح‌هایی که محصول تولیـدی آن‌هـا پـس از رسـیدن بـه مرحله بهره‌برداری صادر خواهد شد به شرح زیر اعطا می‌شود.

۱- تسهیلات قبل از صدور کالا و خدمات

۲- تسهیلات بعد از صدور کالا و خدمات

تسهیلات قبل از صدور به آن دسته از صادرکنندگانی که جهت خرید، جمـع‌آوری و بسته‌بندی و یا تهیه مواد اولیه و سایر هزینه‌های قبل از صدور کالا نیاز به تـأمین مـالی داشته باشند در قبال یکی از عقود اسلامی پرداخت می‌گردد. مبلغ تـسهیلات پرداختـی متناسب با مبلغ اعتبار اسنادی صادراتی و حداکثر تا ۹۰ درصد هم ارز ریالی مبلغ اعتبار اسنادی می‌باشد و یا مبلغ قرارداد منعقده با خریدار کالا در خارج از کـشور کـه در ایـن صورت حداکثر تا ۷۰ درصد هم ارز ریالی مبلـغ قـرارداد مـی‌باشـد. مـدت بـازپرداخـت تسهیلات صادراتی برای گروه‌های مختلف کالا و خدمات به شرح زیر می‌باشد:

۱- محصولات کشاورزی و فسادپذیر ۹-۶ ماه

۲- فرش، صنایع دستی و کالاهای مصرفی و صنعتی ۹-۱۲ ماه

۳- کالاهای واسطه‌ای حداکثر ۱۸ ماه

۴- خدمات فنی و مهندسی حداکثر ۸ سال

بانک‌ها و مؤسسات مالی بین المللی (کشورهای اروپایی و کشورهای عضو OECD که تأمین کننده عمده خدمات مهندسی و تجهیزات طرح های توسعه ای و صنعتی در ایران هستند، در جهت توسعه صادرات خود نیز تسهیلات اعتبار صادراتی فراهم کرده و بر مبنای پوشش بیمه ای صادره، شرکت‌های مهندسی، سازندگان و بانک‌های تأمین کننده اعتبار، تسهیلات مذکور را با شرایط مناسب (از نظر طول دوره اعتبار و هزینه‌های آن) فراهم می‌کنند.

درخواست تأمین اعتبار بخش‌های داخلی بدون فراهم کردن حداقل ۱۵ درصد کل هزینه‌های پروژه توسط کارفرمایان، شرایط ویژه و جدیدی را در مقابل بانک‌ها و مؤسسات مالی اروپایی قرار می‌دهد که اصولاً آمادگی تأمین آن‌ها را به جز در موارد محدود و به میزان اندک ندارند. در عین حال چگونگی ارائه ضمانت نامه دولتی از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی برای بخش‌های داخلی برای بانک‌ها و مؤسسات مالی اروپایی مبهم بوده و حتی در صورت حصول اطمینان از دریافت ضمانت‌نامه یادشده، مؤسسات مالی اروپایی قادر به تأمین بخش‌های داخلی در حد انتظار کارفرمایان نیستند. پیشنهادهای ارائه شده در زمینه تأمین اعتبار برای برخی طرح‌های نفت و گاز در بهترین شرایط در حد ۷۰ درصد بخش خارجی و ۳۰ درصد بخش داخلی بوده است و مؤسسات مالی اروپایی به هیچ وجه آمادگی تأمین ۱۰۰ درصد اعتبار طرح‌ها را با اختصاص دادن حداقل ۵۱ درصد سهم داخلی (و در مواردی حتی ۶۰ یا ۷۰ درصد سهم بخش داخلی) ندارند.

هر چند برای برخی از پروژه‌های زیربنایی کشور بانک‌های اروپایی از طریق مذاکره با بانک‌های منطقه ای به منظور تأمین اعتبار کل پروژه آمادگی خود را اعلام کرده اند. با این حال تاکنون موارد چندانی از تأمین اعتبار به روش مذکور وارد مرحله عملی و اجرایی نشده و با توجه به عدم آمادگی سیستم بانکی ایران و وزارت امور اقتصادی و دارایی برای پشتیبانی از تأمین اعتبار بخش‌های داخلی پروژه‌ها و صدور ضمانت‌نامه برای این بخش، در عمل تأمین اعتبار طرح‌های توسعه‌ای به یک چالش عمده در روند اجرایی پروژه‌ها تبدیل شده است.

در بانک توسعه صادرات ایران به عنوان یک بانک تخصصی در راستای برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی و به منظور تحقق بخشیدن به توسعه صادرات غیرنفتی به اعطای تسهیلات مالی به صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی مبادرت می‌ورزد.

بانک توسعه صادرات ایران به منظور حفظ منافع صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی تأکید بر این نکته دارد که آنان حتی‌الامکان صادرات خود را به اتکای مدارک و اسناد معتبر بین‌المللی از قبیل اعتبار اسنادی معتبر یا قرارداد معتبر و نظایر آن انجام دهند تا در صورت بروز اختلاف احتمالی با کارفرمایان، به استناد آن مدارک بتوانند در محاکم بین‌المللی احقاق حق نمایند.

بانک توسعه صادرات همکاری نزدیکی با بانک توسعه اسلامی و شرکت‌های تابعه آن نظیر شرکت بین‌المللی تأمین مالی تجاری اسلامی (ITFC) و شرکت اسلامی بیمه سرمایه‌گذاری و اعتبار صادرات (ICIEC) دارد.

بانک توسعه صادرات متقاضیان استفاده از تأمین مالی بانک توسعه اسلامی را از طریق صدور ضمانتنامه و گشایش اعتبار اسنادی حمایت می‌نماید. در این حالت متقاضیان از طریق سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی وزارت امور اقتصادی و دارایی اقدام به مذاکره و انعقاد قرارداد با بانک توسعه اسلامی نموده و جهت صدور ضمانتنامه و گشایش اعتبار اسنادی موضوع قرارداد، به بانک توسعه صادرات ایران مراجعه نمایند.

- دریافت خطوط اعتباری کوتاه‌مدت از شرکت بین‌المللی تأمین مالی تجاری اسلامی (ITFC)

این بانک سه خط اعتباری از بانک توسعه اسلامی دریافت نموده است. خطوط اعتباری مذکور جهت تأمین مالی واردات با بازپرداخت حداکثر یکسال می‌باشد.

نحوه استفاده از تسهیلات خط اعتباری بانک توسعه اسلامی، بر مبنای اصول بانکداری اسلامی است. بدین ترتیب که خریدار به نیابت از بانک توسعه اسلامی کالا را نقداً از فروشنده خریداری می‌نماید و بانک توسعه صادرات ایران به نمایندگی از بانک توسعه اسلامی، کالا را به همان قیمت، به اضافه سود متعلقه (Mark-up)، به صورت مدت‌دار، تحت قرارداد فروش مجدد (Resale Contract) به خریدار ایرانی می‌فروشد.

نرخ سود تسهیلات اعطایی برابر با نرخ سود پرداختی به بانک توسعه اسلامی به علاوه ۲ درصد اصل و سود اسناد (پس از کسر پیش پرداخت اولیه و مبلغ دریافتی در زمان ظهرنویسی).

مبلغ قرارداد تجاری باید حداقل ۵۰ هزار یورو باشد. بازپرداخت تسهیلات به یورو (Euro) انجام می‌گردد.

ضمانت‌نامه‌ها

ضمانت‌نامه ریالی

انواع ضمانت‌نامه‌هایی که توسط مؤسسات مالی صادر می‌شود به شرح زیر می‌باشند:

۱- ضمانت‌نامه شرکت در مناقصه و مزایده

۲- ضمانت‌نامه حسن انجام تعهدات

۳- ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت

۴- ضمانت‌نامه استرداد کسور وجه‌الضمان

۵- ضمانت‌نامه و ترخیص کالا از گمرک

۶- ضمانت‌نامه ورود موقت

۷- ضمانت‌نامه تعهد دین

پرداخت حداقل ده درصد از مبلغ ضمانت‌نامه به عنوان ودیعه نقدی الزامی بوده و صدور ضمانت‌نامه‌های ریالی به نفع مؤسسات دولتی و وابسته به دولت امکان‌پذیر است لذا به نفع شخص حقیقی و حقوقی خصوصی معمولاً ضمانت‌نامه صادر نمی‌شود.

ضمانت نامه ارزی

به طور کلی ضمانت‌نامه‌های ارزی به دو دسته ضمانت‌نامه‌های وارداتی و صادراتی تقسیم می‌شوند.

ضمانت‌نامه‌های وارداتی

ضمانت‌نامه‌های وارداتی اعم از ضمانت‌نامه‌های شرکت در مناقصه، حسن انجام کار و پیش‌پرداخت به درخواست فروشندگان و پیمانکاران خارجی و در مقابل تضمین بانک‌های کارگزار به نفع خریداران و کارفرمایان ایرانی صادر می‌گردد. در ضمانت‌نامه‌های وارداتی بیش از هر چیز اعتبار بانک فروشنده و شرایط مندرج در متن تضمین متقابل مورد توجه می‌باشد.

ضمانت‌نامه‌های صادراتی

ضمانت‌نامه‌های صادراتی از لحاظ موضوع به سه گروه تقسیم می‌شوند:

۱- ضمانت‌نامه‌های صادراتی موضوع صدور خدمات فنی و مهندسی

۲- ضمانت‌نامه‌های صادراتی موضوع صدور کالا

۳- ضمانت‌نامه‌های صادراتی موضوع قراردادهای داخلی

ضمانت‌نامه‌های مربوط به موضوعات فوق به صورت انواع ضمانت‌نامه‌های شرکت در مناقصه، حسن انجام کار و پیش‌پرداخت و سایر انواع ضمانت‌ها صادر می‌گردد. لازم به ذکر است که در مورد ضمانت‌نامه صادراتی موضوع صدور خدمات فنی و مهندسی پس از ارائه تعهدنامه از طرف متقاضی به تأمین وجه ضمانت‌نامه به ارز یا معادل ریالی آن بر اساس نرخ فروش ارز در روز ضبط ضمانت‌نامه خواهد بود. در صورت صدور ضمانت‌نامه توسط کارگزار تأمین کارمزد کارگزار به عهده متقاضی بوده و وثایق ضمانت‌نامه بستگی به منبع آن دارد ولی معمولاً حداکثر تا ۱۰ درصد آن سپرده نقدی و ۹۰ درصد سفته معتبر می‌باشد. در مورد صدور ضمانت‌نامه‌های صادراتی مربوط به صدور کالا نیز می‌توان گفت که پس از اخذ مجوز از بانک مرکزی، ارائه تعهدنامه از طرف متقاضی مبنی بر اینکه چنانچه وجه ضمانت‌نامه به ذی‌نفع موضوعیت یابد، ضمانت‌خواه مکلف به تأمین وجه ضمانت‌نامه به ارز یا معادل ریالی آن بر اساس نرخ فروش ارز در روز ضبط ضمانت‌نامه خواهد بود.

برای صدور ضمانت‌نامه‌های صادراتی موضوع قراردادهای داخلی، پس از اخذ مجوز از بانک مرکزی ارائه تعهدنامه از طرف متقاضی مبنی بر اینکه چنانچه پرداخت وجه ضمانت‌نامه به ذی‌نفع موضوعیت یابد، ضمانت‌خواه مکلف به تأمین وجه ضمانت‌نامه به ارز یا معادل ریالی آن بر اساس نرخ فروش ارز در روز ضبط ضمانت‌نامه خواهد بود.

تأمین منابع مالی مورد نیاز طرح‌های توسعه‌ای، زیربنایی و صنعتی در برنامه‌های توسعه کشور در چهارچوب تسهیلات اعتباری در قالب مجوزهای پیش‌بینی شده در برنامه‌های پنج ساله توسعه و قوانین بودجه سالانه در نظر گرفته شده است. البته بهتر است که بودجه ارزی و ریالی مجزا در نظر کرفته شود تا مسایل شفاف تر شده و رانت‌ها حذف شود.

قانون استفاده از حداکثر توان و ظرفیت‌های فنی و مهندسی داخل کشور زمینه‌های گسترش و توسعه فعالیت‌های شرکت‌های مهندسی و پیمانکاری را در زمینه طرح‌های نفت و گاز و پتروشیمی و نیروگاه‌ها فراهم کرده و منجر به تشکیل شرکت‌های پیمانکاری و ارجاع قراردادهای مهندسی و ساخت طرح‌های صنعتی به شرکت‌های مذکور شده است. در عین حال با توجه به اینکه پوشش بیمه تسهیلات صادراتی توسط مؤسسه‌های بیمه در قبال ارائه ضمانت‌نامه دولتی[1] توسط وزارت امور اقتصاد و دارایی و گشایش اسناد اعتباری توسط بانک‌های تجاری نقش مهمی اعتبارات صادراتی دارد.

1. Sovereign Guarantee

استفاده از منابع ارزی جهت اجرای بخش‌های داخلی پروژه‌ها از نظر بانک مرکزی عاملی تورمی بوده و مغایر با سیاست‌های بانک مرکزی در جهت کنترل تورم است. وزارت امور اقتصادی و دارایی صدور ضمانت‌نامه دولتی را محدود به بخش تسهیلات اعتبار صادراتی دانسته و صدور ضمانت برای بخش‌های داخلی را (در صورت تأمین آن و موافقت بانک مرکزی با شرایط پیشنهاد اعتبار تجاری) به صورت موردی مورد بررسی قرار می‌دهد.

اصولا بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی هر یک موافقت خود را مشروط به کسب موافقت از طرف مقابل می‌کنند.

جدول شماره ۱۱-۱: عملکرد بانک‌های دولتی و خصوصی کشور در مورد ضمانت‌نامه ارزی در سال ۱۳۸۷

نام بانک	تعهدات مشتریان بابت ضمانت‌نامه‌ها	ضمانت‌نامه‌های ارزی
بانک ملی	۳۰۷۲۳	۱۹۸۷
بانک سپه	۲۱۵۸۳	۲۹۵
بانک تجارت	۷۸۸۷۴	۲۱۸۶
بانک ملت	۴۴۷۹۲	۴۱۴
بانک رفاه	۴۱۶۳	۹
بانک کشاورزی	۱۷۳۱	۴۹
بانک مسکن	۸۱۳	۲
بانک توسعه صادرات	۵۴۷۹	۴۰۴
بانک کارآفرین	۹۶۴۳	۳۹
بانک سامان	۱۲۱۸	۲۰
بانک پارسیان	۱۵۰۰۹	۷۱
بانک اقتصاد نوین	۹۳۵۱	۲۷۷
بانک پاسارگاد	۱۱۶۰۰	۸۷
بانک سرمایه	۲۴۷۲	۸۰۱

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.ا.واحد: (میلیون دلار)

با توجه به آمار عملکرد بانک‌های دولتی و خصوصی در مورد ضمانت‌نامه‌های ارزی در کشور می‌توان به این نکته اشاره داشت که در بین بانک‌های کشور، بانک تجارت

بیشترین میزان صدور ضمانت‌نامه‌های ارزی را در کشور به خـود اختـصاص داده اسـت. البته بانک‌های ملت و ملی نیز پس از تجارت از جایگاه مناسبی برخوردارند. با توجـه بـه عملکرد بانک‌های خصوصی در بین بانک‌های کشور نیز بانک‌های پاسارگاد و پارسـیان از جایگـاه مناسـبی برخـوردار اسـت. در مـورد موانـع و مـشکلات موجـود در ارتبـاط بـا ضمانت‌نامه‌های بـانکی در کـشور مـی‌تـوان بـه سـنگین بـودن وثـایق و کـارمزد بـالای ضمانت‌نامه‌های بانکی اشاره نمود. وثایق اصولاً وثیقه واحد تولیدی نبوده و وثایق ملکـی سنگین مورد نظر بانک‌ها بوده و بالا بودن سپرده‌های ریالی و ارزی نیز مشکلاتی را برای سرمایه‌گذاران ایجاد کرده است.

بررسی تأثیر سیاست‌های اعتباری بانک مرکزی بر شبکه بانکی کشور[1]

یکی از مهمترین منابع مورد نیاز برای بقا و ادامهٔ فعالیت شرکت‌ها، منابع مالی است. بخشی از این منابع مالی بـه طـور عمـده از طریـق سـرمایه‌گـذاری مؤسـسین شـرکت، سهامداران و یا از فروش کالاها و خدمات شرکت تأمین می‌شود. ولی در اکثر مواقع ایـن منابع تکافوی نیازهای مالی شرکت را نمی‌کنـد و نیـاز بـه سـایر منـابع مـالی احـساس می‌شود که در پاسخ به این نیاز بانک‌ها، تسهیلاتی را در اختیار شرکت‌ها قرار می‌دهند.

در ابتدای سال ۱۳۸۷ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با اتخاذ سیاست انقباضی شدیدی پرداخت تسهیلات بانکی به بخش‌های مختلف اقتـصاد کـشور را بـا محـدودیت مواجه ساخت.

بنا به نظر مسئولان شبکه بانکی کشور توقـف و کـاهش پرداخـت تـسهیلات بـانکی دلایل متعددی داشته که بانک مرکزی در بسته سیاستی - نظارتی خود سعی دراز میان برداشتن بعضی از مشکلات موجود داشـته اسـت. بـه طـور خلاصـه اهـم ایـن دلایـل را می‌توان به صورت زیر بر شمرد:

۱- کمبود سرمایه در گردش بانک‌ها

کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش بانک‌ها برای صنایع کوچک و بزرگ در کشور از جمله مسائل مهم می‌باشد. مشکل کمبـود نقـدینگی و سـرمایه در گـردش بـه سـاختار

---

۱. (سازمان بورس اوراق بهادار،۱۳۸۷،بررسی تاثیر سیاستهای اعطای تسهیلات بانک مرکزی بر عملکرد شـرکتهای پذیرفته شده در بورس).

بخش صنعت کشور مربوط نبوده و بستگی به نوع رفتار نظام مالی و بانکی کشور با همه بخش های اقتصادی از جمله صنعتگران و تولید کنندگان دارد. در سال‌های مختلف ۸۵ تا ۸۷ فراز و نشیبی در تأمین مالی توسط بانک‌ها مشاهده می‌شود. برخی معتقدند سیاست سه قفله کردن نظام بانکی کشورکه در پی رشد زیاد نقدینگی و به منظور کاهش نرخ تورم اعمال گردید و متعاقب آن نوع رفتار بانک‌ها خسارات هنگفتی به بخش صنعت و معدن وارد نمود. البته به تازگی مرکزی به نام ستاد تسهیل مسائل و مشکلات صنعت‌گران با دستور وزیر صنایع و موافقت رئیس جمهور تشکیل شده که وظیفه اصلی آن رفع گره‌های کور بخش صنعت، صیانت از اشتغال موجود و ایجاد اشتغال جدید در این بخش است.

۲- عدم تعادل منابع و مصارف شبکه بانکی

معیارهای سنجش منابع، برخی شاخص‌ها از قبیل حجم سپرده‌ها، سرمایه و سود انباشته در ترازنامه می‌باشد و مصارف بانک‌ها توزیع اعتبارات در بخش‌های کشاورزی، آب و صنایع تبدیلی، صنعت و معدن، ساختمان و مسکن، بازرگانی و خدمت و بخش صادرات را شامل می‌شود. حجم این فعالیت‌ها متأثر از الزامات قانونی همچون نرخ سپردهٔ قانونی، کفایت سرمایه و حد تعیین شده برای نقدینگی، سرمایه‌گذاری و تسهیلات می‌باشد.

مانده سپرده‌ها نزد بانک‌های دولتی در پایان سال ۱۳۸۶ به ۱،۴۰۷،۴۹۴ میلیارد ریال رسیده و مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی در پایان سال ۸۶ به ۱،۴۰۹،۰۳۰ میلیارد ریال بالغ شده است. مانده سپرده‌ها نزد بانک‌ها در سال‌های ۸۴ و ۸۵ به ترتیب ۸۳۷ هزار و ۶۵۴ میلیارد ریال و یک میلیون و ۱۲۳ هزار و ۸۹۳ میلیارد ریال بوده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود منابع بانک‌ها نسبت به مصارف آن‌ها در سطح مطمئنی[1] قرار ندارد. و بانک‌ها تا رسیدن به تعادل بین منابع و مصارف سعی در محدودسازی پرداخت تسهیلات دارند. در سال ۱۳۸۶ نرخ رشد تسهیلات در بانک‌های دولتی فراتر از ۳۰ درصد بود. این در حالی است که نرخ رشد سپرده‌ها به نحو قابل ملاحظه‌ای کمتر از رشد تسهیلات بود و این موضوع شکاف قابل ملاحظه‌ای را میان

۱. منظور از سطح مطمئن: برابری میان منابع و مصارف بانک‌هاست و هیچ ارتباطی به سطح یا الزامات کمیته بال ندارد.

مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی و مانده سپرده‌های مردم به وجود آورده است. (سازمان بورس اوراق بهادار،۱۳۸۷، بررسی تاثیر سیاست‌های اعطای تسهیلات بانک مرکزی بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس).

۳- افزایش پرداخت ایران چک و چک پول

در پایان سال ۱۳۸۶ میزان ایران چک‌ها و چک پول افزایش یافت (به خصوص در ایام نوروز ۱۳۸۷) به طوری که پس از تعطیلات نوروز حدود ۵۰ هزار میلیارد ریال انواع چک پول به بانک‌ها برگشت داده شد که پیامد آن کاهش حجم سپرده‌های موجود ناشی از فروش ایران چک و چک پول نزد بانک‌ها بود.

باید توجه داشت که وجه حاصل از فروش چک پول سپرده نیست. منظور این است که برگشت دادن چک پولها و گرفتن مبلغ چک پولها از بانک‌ها کاهش در حجم سپرده‌های موجود در بانک‌ها را موجب شده است.

۴- افزایش در پرداخت تسهیلات به بنگاه‌های زود بازده

با توجه به طرح جامع دولت در راه‌اندازی بنگاه‌های زود بازده. مقرر شده بود تا شبکه بانکی در ارائه تسهیلات به طرح‌های مصوب مساعدت لازم را عمل آورد. در این راستا در سال ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ منابع زیادی از شبکه بانکی در قالب تسهیلات به بنگاه‌های زودبازده پرداخت شد. اما در سال ۱۳۸۷ با توجه به سیاست بانک مرکزی، پرداخت تسهیلات به این بنگاه‌ها کاهش یافت و اولویت بانک‌ها در پرداخت تسهیلات در این خصوص، پرداخت به بنگاه‌های نیمه‌کاره و بنگاه‌هایی که نیاز به سرمایه در گردش دارند قرار دارد و طرح‌های جدید کماکان با مشکل دریافت تسهیلات مواجه هستند.

۵- افزایش تورم

اتخاذ سیاست‌های انبساط مالی توسط دولت و رشد بودجه‌های دولتی اعم از جاری و عمرانی به همراه افزایش درآمدهای نفتی باعث رشد شدید نقدینگی کشور شد. نقدینگی کشور که به عنوان عامل اصلی تورم از آن یاد می‌شود از ۶۸۵،۸۶۷ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۸۳ به رقم ۱،۶۴۰،۲۹۳ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۸۶ رسید که حاکی از رشد ۱۴۰ درصدی طی این دوره است.

سهم سپرده‌های مدت‌دار در سیستم بانکی به شدت در حال افزایش است به

طوریکه سهم آن در نقدینگی کشور به ۷۶ درصد رسیده است. رکود فعالیت‌های اقتصادی در کشور از سوی بسیاری از کارشناسان اقتصادی مورد تاکید قرارگرفته است و با استناد به کاهش رشد اقتصادی و حتی روند نزولی نرخ تورم که از نیمه دوم سال ۸۸ شاهد آن هستیم کارشناسان اقتصادی بر این مسئله تاکید دارند که فضای اقتصادی کشور در شرایط رکود تورمی است و تمایل به فعالیت‌های اقتصادی مولد در میان صاحبان سرمایه رو به کاهش است. البته این مسئله با توجه به کاهش فعالیت‌های بانکی و سخت شدن ارایه تسهیلات از سوی مجموعه نهادهای بانکی کشور نیز تاکید بر این وضعیت دارد و البته سیاست‌های انقباضی بانک مرکزی نیز موید این مسئله است.

آخرین آمارهای بانک مرکزی نشان می‌دهد در ترکیب نقدینگی کشور سهم سپرده‌های غیردیداری به مرز ۷۶ درصد رسیده است و این مسئله می‌تواند گویای کاهش تمایل به فعالیت اقتصادی در کشور باشد و به عبارتی گویای آن است که صاحبان نقدینگی به جای آنکه از پولی که در اختیار دارند به عنوان سرمایه کاری استفاده کنند به بانک‌ها مراجعه کرده و این مبالغ را به صورت سپرده‌های مدت‌دار در اختیار بانک‌ها قرار می‌دهند تا از سود تضمین شده سیستم بانکی برخوردار شوند.

البته این افزایش در سهم سپرده‌های دیداری به تنهایی نمی‌تواند موید وضعیت رکود در فعالیت‌های اقتصادی باشد و با اشاره به کاهش شدید سهم سپرده‌های دیداری در ترکیب نقدینگی، افزایش سپرده‌های غیردیداری به دلیل آنکه می‌تواند تحت تاثیر سپرده‌های دولت در نزد سیستم بانکی نیز باشد؛ به تنهایی گویای رکود اقتصادی نیست بلکه با توجه به آنکه طی سال‌های ۸۶ تا ۸۸ میزان نقدینگی کشور از رقم ۱۶۴ هزار میلیارد تومان به ۲۱۷ هزار میلیارد تومان افزایش پیدا کرده است می‌توان گفت رشد سپرده‌های غیردیداری امری طبیعی است ولی با در نظر گرفتن آنکه در همین دوره سپرده‌های دیداری به عنوان ابزار کار بنگاه‌های اقتصادی از ۴۵ هزار میلیارد تومان در سال ۸۸ به ۳۶ هزار میلیارد تومان رسیده است می‌توان گفت تمایل به فعالیت‌های اقتصادی در کشور کاهش پیدا کرده است و یا به عبارتی شاهد رکود اقتصادی در کشور هستیم.

سه عامل اصلی در افزایش سپرده‌های غیردیداری نقش اساسی دارند اول آنکه طی سال‌های گذشته رشد شدید خدمات بانکی و در نهایت توسعه ابزارهای مالی مانند بانکداری الکترونیک و یا کارت‌های بانکی وجود داشته که به خودی خود این عامل به جذب بیشتر سپرده‌ها و انواع سپرده‌های مدت‌دار می‌شود و به نوعی مرز سنتی بین

سپرده‌های دیداری و غیر دیداری را از بین برده است. دومین عامل تبلیغات گسترده‌ای است که سیستم بانکی برای جذب سپرده‌های غیردیداری انجام می‌دهد و همین مسئله به رشد حجم این نوع سپرده‌ها منجر شده است و سومین عامل به افزایش عایدی‌های ریالی دولت باز می‌گردد که به دلیل عدم افزایش توان اجرای پروژه‌ها توسط دولت در همین دوره به صورت انباشت در سپرده‌های شرکت‌های دولتی و خود دولت نزد سیستم بانکی نمود پیدا کرده است و باعث شده است حجم سپرده‌های غیر دیداری در سیستم بانک به شدت افزایش پیدا کند.

۶- ایجاد تنوع تأمین مالی در بازار سرمایه

عدم تنوع در ابزارهای تأمین مالی در بازار سرمایه باعث شده است تا توجه عمدهٔ شرکت‌های بورسی به تأمین مالی در بازار پول معطوف شود. البته به دلیل اینکه هزینه‌های تأمین مالی از بازار پول بسیار ارزان‌تر از بازار سرمایه می‌باشد. شرکت‌ها ترجیح می‌دهند از تسهیلات بانکی استفاده نمایند. در بازار پول فرصت‌های کسب سود از طریق اختلاف بین سپرده‌گذاری و تسهیلات وجود دارد، ولی در بازار سرمایه چنین نیست.

آثار کاهش تسهیلات بانکی بر بخش خصوصی

بانک‌ها برای پرداخت تسهیلات نیاز به منابع مالی دارند. عمده منابع مالی بانک‌ها از سپرده‌های بانکی تأمین می‌شود. بازپرداخت تسهیلات و اضافه برداشت بانک‌ها از بانک مرکزی نیز از سایر منابع تأمین مالی بانک‌ها است. این در حالی است که طی چند سال اخیر مجموعه عوامل متعددی باعث شده تا بانک‌ها در تأمین منابع مالی خود دچار مشکلات متعددی شوند و این امر باعث فشار مضاعف تقاضا برای دریافت تسهیلات بانکی شده است.

مجموعهٔ عوامل بیان شده در صفحات قبلی باعث شد تا بانک‌ها در سال ۱۳۸۷ در ارائه تسهیلات بانکی به بخش‌های مختلف اقتصاد و بخصوص بخش‌های تولیدی با مشکلات عدیده‌ای مواجه شوند و به تبع آن شرکت‌ها و بالاخص شرکت‌های بورسی در تأمین مالی طرح‌های توسعه‌ای خود دچار مشکل شوند. شرکت‌ها برای اجرای پروژه‌های توسعه‌ای خود نیازمند نقدینگی هستند و عدم دریافت تسهیلات از بانک‌ها باعث می‌شود تا سود شرکت را که باید به سهامداران پرداخت گردد، صرف طرح‌های توسعه‌ای خود کنند.

باید در نظر داشت که بخش صنعت و تولید کشور که شرکت‌های عمده و مهم آن در زمره شرکت‌های پذیرفته شده در بورس هستند، برای تداوم و توسعهٔ فعالیت خود نیازمند تسهیلات بانکی هستند. در شرایط فعلی که امکان تأمین منابع مالی خارجی با توجه به تحریم‌ها عملاً امکان‌پذیر نیست، چنانچه این شرکت‌ها نتوانند از تسهیلات کافی بهره‌مند شوند، نمی‌توانند به توسعه مناسب فعالیت‌های خود ادامه دهند که این امر در بلندمدت منجر به کاهش سوددهی و در برخی موارد زیان‌دهی شرکت‌ها و کاهش قیمت سهام آن‌ها خواهد شد. این در شرایطی است که با توجه به ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و تصویب قانون آن، توجه بیش از پیش به بورس اوراق بهادار لازم و ضروری است. در صورتی که شرکت‌های بورسی نتوانند سطح فعالیت‌های خود را حفظ و ظرفیت بهره‌برداری را افزایش دهند و طرح‌های توسعه‌ای اجرا و سود لازم را کسب کنند، قیمت سهامشان کاهش یافته و باعث ایجاد شرایط عدم اطمینان نسبت به سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار در جامعه خواهد شد. این در حالی است که سیاست‌های کلی اصل ۴۴ اولویت واگذاری‌ها را از طریق بورس در نظر گرفته است. باید در نظر داشت که رکود بورس اوراق بهادار پیامدهای نامطلوبی را برای اقتصاد کشور در پی خواهد داشت که از مهمترین آن‌ها توقف روند خصوصی‌سازی و انقلاب اقتصادی (اجرای اصل ۴۴)، خروج سرمایه‌ها از بورس و حرکت آن‌ها به بخش‌های غیرمولد اقتصاد خواهد بود.

البته باید متذکر شد که به دنبال افزایش فشارها برای از سرگیری پرداخت وام در شرایطی که بانک‌ها با کسری منابع مواجه هستند، اولین گام‌ها به سمت بازگشایی قفل‌ها برداشته شد. بر اساس تصمیمات اتخاذ شده در کار گروهی که با هدف حل معضل وام به صورت مشترک بین وزارت اقتصاد و بانک مرکزی ایجاد شده است. سختگیری بانک مرکزی به بانک‌ها برای بازگرداندن اضافه برداشت‌های پیشین آن‌ها از خزانه بانک مرکزی به شدت کاهش خواهد یافت. به این صورت که معادل ۵۱ هزار میلیارد ریال از اضافه برداشت آن‌ها تحت عنوان بدهی دولت به بانک‌ها بخشیده خواهد شد و بانک‌های فاقد اضافه برداشت نیز معادل طلب خود خط اعتباری خواهند گرفت. همچنین در خصوص ۳۵ هزار میلیارد ریال اوراق مشارکت خریداری نشده در بانک‌ها نیز همین معامله صورت خواهد گرفت. راه دیگری که به عنوان منبع سوم پرداخت وام تعیین شده است، فروش املاک مازاد بانک‌ها است که آغاز شده است.

جمع بندی

بانک‌ها در زیرمجموعه مؤسسات مالی سپرده‌پذیر قرار دارند. در ابتدا کلیه بانک‌ها با هدف تخصیص پول‌های راکد به موارد سرمایه‌گذاری و کسب بازدهی از طریق فرایند وام‌دهی تشکیل شدند، اما به دلیل وجود تنوع در منابع پولی، عملیات سرمایه‌گذاری و وام‌دهی بانک‌ها نیز به انواع مختلفی تقسیم شدند. نظیر بانک‌های تجاری، پس‌انداز، رهنی، مصرفی، سرمایه‌گذاری، توسعه‌ای، تعاونی، صادرات و واردات، عمومی، ملی، خصوصی،منطقه‌ای، سهامی، بانک‌های اعطا کننده وام‌های کلان و مرکزی.

از حیث نظری تقسیم‌بندی‌های مختلفی برای بانک‌ها در ادبیات مربوطه مشاهده می‌شود.

یکی از تقسیم‌بندی‌های مرسوم تقسیم برحسب سطح فعالیت مبادله و به تفکیک تأمین مالی خرد و اعطاکننده وام‌های کلان است.

فعالیت‌های بانکداری تأمین مالی خرد شامل ارائه خدماتی مانند حساب‌های جاری و پس انداز، وام خودرو، کارت‌های اعتباری و بدهی، رهن و رهن ثانویه، گواهی سپرده و نظایر آن است که بانک‌هایی مانند بانک‌های بازرگانی که با کسب و کارهای کوچک سروکار دارند و معمولا در مناطق پر رفت و آمد قرار می‌گیرند و دارای شعب زیادی هستند در این حوزه قرار می‌گیرند.

در سوی دیگر بانکداری اعطاکننده وام‌های کلان قرار دارد که به دو معنای مختلف به کار می‌رود. گاهی اوقات بانکداری اعطاکننده وام‌های کلان به ارائه خدمات از طرف بانک‌ها به دیگر مؤسسات مالی اطلاق می‌شود، مانند دریافت سپرده و پرداخت وام در مقیاس بزرگ در بازار بین بانکی.

گاهی نیز این نوع بانکداری شامل عرضه خدمات بانکی به تعاونی‌ها، مؤسسات و سازمان‌های بزرگ دولتی، سرمایه‌گذاران مستغلات، صندوق‌های بازنشستگی و... می‌شود. در این حالت بانک‌های اعطاکننده وام‌های کلان خدماتی مانند مدیریت نقدینگی، ارز خارجی، پرداخت‌های از کسب و کار به کسب و کار، وام‌های بازرگانی، تأمین مالی تجارت و نظایر آن را عرضه می‌کنند. برخی بانک‌های تجاری و بانک‌های سرمایه‌گذاری در این تقسیم‌بندی قرار می‌گیرند. به طور کلی بانکداری اعطاکننده وام‌های کلان تراکنش‌های بانکی با ارزش و حجم بالا را پوشش می‌دهد.

البته برخی بانک‌های بزرگ در دنیا مانند سی.تی.گروپ وجود دارند که هم زمان هم

خدمات بانکداری تأمین مالی خرد و هم خدمات بانکداری اعطاکننـده وام‌هـای کـلان را ارائه می‌دهند.

تقسیم‌بندی دیگری که در ادبیات نظری مـی‌تـوان مـشاهده کـرد تقـسیم بانـک‌هـا برحسب حوزه فعالیت است که عناوینی به شرح زیر در آنجا مشاهده می‌گردد:

الف) بانک‌های بازرگانی

ب) بانک‌های تجاری

ج) بانک‌های پس‌انداز

د) بانک‌های سرمایه‌گذاری

هـ) مؤسسات تعاونی اعتبار

و) بانک‌های توسعه‌ای

ز) بانک‌های صادرات و واردات

ح) بانک‌های مرکزی

گاهی نیز تقسیم‌بندی‌هایی کوچکتر در برخی کـشورها ماننـد هندوسـتان مـشاهده می‌شود که می‌توان به عنوان تقسیم‌بندی سوم عنوان نمود که به صورت زیر است:

الف) بانک مرکزی

ب)بانک‌های بازرگانی

ج) بانک‌های توسعه‌ای

د) بانک‌های تعاونی

هـ) بانک‌های تخصصی

در واقع وظیفهٔ اصلی نظام مالی، ایجاد رابطـه بـین سـرمایه‌گـذاران(دارنـدگان وجـوه) و سرمایه‌پذیران (کسانی که به تأمین مالی نیاز دارند) می‌باشد. اجرای صـحیح ایـن فراینـد از طریق یک نظام تأمین مالی کارآمد صورت می‌گیرد که شامل: نهادهای مالی، بازارهای مالی، ابزارهای مالی، نهادهای سیاست‌گذار در بخش مالی و قوانین حاکم بر بخش مالی می‌باشـد. لذا فرض بر این است که این نظام باید به شکلی عمل کند که در ایفای نقش فـوق کارآمـد باشد و بنابراین فرض اولیه، وجود سیستم بانکداری خصوصی اسـت. امـا هرگـاه سـاز وکـار تخصیص با شکست بازار همراه شود، دخالت دولت در بانکداری توجیه‌پذیر می‌شود.

باید توجه کرد که وجود قوانین نظارتی بانک مرکزی در همه کشورها، بـرای نظـارت دائمی بر عملکرد بانک‌ها است که اینگونه نظارت را در هیچ بخش دیگـری از اقتـصادی نمی‌توان یافت که به صورت متحد در همه کشورها وجود داشته باشد. این موضـوع صـرف

نظر از بیان اهمیت نظارت در بخش بانکداری، گویای آن است که به دلیل وجود نظارت دائمی بانک مرکزی، نباید دغدغه‌ای برای واگذاری امر بانکداری به بخش خصوصی داشت.

تنها موضوعی که می‌تواند در کشورهای در حال توسعه به عنوان انگیزه بانکداری توسط دولت مطرح کرد، نیاز به سرمایه‌گذاری دولت در بخش‌های خاص و یا حمایت‌های ویژه است که آن هم در غالب بانک‌های توسعه‌ای و یا در غالب وجوه اداره شده می‌تواند حاصل شود.

هر چند در کشور ما ملی شدن بانک‌ها به دلیل ضرورت مدیریت فضای اقتصادی کشور و بر اساس قانون اساسی انجام گرفت، اما با اصلاحات و تجدید نظرهای انجام گرفته در قانون موسوم به اصلاح اصل ۴۴ قانون اساسی تکلیف بانک‌هایی که باید دولتی باشند روشن شده و دیگر نیازی به مدیریت آن‌ها توسط دولت وجود ندارد. نحوه واگذاری بانک‌های مورد اشاره به بخش خصوصی می‌تواند مبین اعتقاد واقعی دولت به واگذاری امر تصدی‌گری در این زمینه باشد.

از سوی دیگر از آنجا که بانک‌ها نیز یکی از اجزاء تأمین مالی هستند کشور ما باید دارای یک نظام مالی اسلامی باشد که اصل مشارکت در سود و زیان و پذیرش ریسک را مبنای رسیدن به عدالت و رفاه را مد نظر قرار داده است، بانکداری آن حتی در نوع خصوصی دارای ضوابط اجرایی خاصی است که با بانکداری متداول تفاوت‌هایی دارد.

در حال حاضر و با توجه به شرایط و وضعیت موجود این نظام با چالش‌هایی همچون عدم تنوع در اوراق بهادار، تاثیرپذیری سیاست پولی از سیاست مالی، پایه بانکی بودن این نظام، عدم هدایت منابع به سمت سرمایه‌گذاری‌های مولد و عدم استقلال بانک مرکزی به دلیل دخالت زیاد دولت (عمدتاً در تعیین نرخ سود و تسهیلات تکلیفی) رو به رو می‌باشد و مهمترین دلیل این مداخله نیز ضرورت توسعه نامیده شده است.[۱]

ضرورت نیل به توسعه اقتصادی امری است که در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه نیز وجود داشته و دارد و موجب شد تا نهادهایی برای هدایت سرمایه‌گذاری‌ها در امر توسعه اقتصادی کشورها در قالب بانک‌ها و سازمان‌های توسعه‌ای به وجود آید.

تاکنون بیش از پانصد بانک و مؤسسه توسعه در سراسر جهان در کشورهای صنعتی پیشرفته و در حال توسعه تأمین منابع مالی و فنی لازم و هدایت سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی و غیرخصوصی به طرف انجام سرمایه‌گذاری‌های تولیدی را بر عهده داشته‌اند.

---

۱. اسدی، ۱۳۸۸، ص۱

بررسی‌ها نشان می‌دهند که در کشور ما نیز چنین بانک‌هایی وجود داشته و دارند. بانک‌هایی مانند:

- بانک اعتبارات صنعتی
- بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران
- بانک توسعه و سرمایه‌گذاری ایران
- شرکت سرمایه‌گذاری بانک‌های ایران
- بانک کشاورزی
- صندوق ضمانت صادرات

بعد از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷

- بانک صنعت و معدن
- بانک توسعه صادرات
- بانک مسکن
- بانک توسعه تعاون

بنابراین به نظر می‌رسد بانک‌های توسعه‌ای موجود قادر به برآورده کردن نیاز دولت برای دسترسی به اهداف توسعه‌ای هستند.

این موضوع سبب شده است تا به مؤسسات مالی واعتباری و بانک‌های خصوصی زیادی در سال‌های اخیر اجازه فعالیت داده شود و یا زمینه واگذاری برخی از بانک‌های دولتی، صرفنظر از اشکال‌هایی که به نحوه آن‌ها گرفته شده است، فراهم شود که فهرست زیر بیانگر آن است:

- بانک تجارت
- بانک ملت
- پست بانک
- بانک پارسیان
- بانک اقتصاد نوین
- بانک سامان
- بانک کارآفرین
- بانک سرمایه
- بانک پاسارگاد
- بانک سینا

- بانک انصار
- بانک تجارتی ایران و اروپا
- بانک دی
- بانک تات
- بانک مالی و اعتباری شهر
- مؤسسه مالی و اعتباری قوامین
- مؤسسه اعتباری توسعه
- مؤسسه اعتباری ثامن‌الائمه
- مؤسسه مولی الموحدین
- مؤسسه کارسازان آینده
- مؤسسه مالی و اعتباری میزان
- مؤسسه مالی و اعتباری عسگریه
- مؤسسه مالی واعتباری مشیز
- مؤسسه ریحانه‌گستر
- مؤسسه مالی و اعتباری بتاجا(ایرانیان)
- صندوق مهر امامرضا(ع)

در نهایت می‌توان گفت بررسی نوع تفکیک بانک‌ها در ایران و جهان نشان دهنده نکات ذیل است:

- در نوع فعالیت‌هایی که بانک‌های توسعه‌ای و تجاری انجام می‌دهند تفاوت چندانی بین ایران و جهان وجود ندارد.
- تنوع سیستم پولی در ایران بیشتر و از هم گسیخته‌تر از دنیا است. برای مثال تفکیک مؤسسه مالی و اعتباری، تعاونی اعتبار، صندوق قرض‌الحسنه و... در ایران وجود دارد که با طبقه‌بندی بین‌المللی همخوانی کمتری دارد.
- سیاست‌های تعیین میزان سرمایه بانک‌های خصوصی که پذیره‌نویسی شده‌است، به نظر می‌رسد از منطق خاصی برخوردار نیست. برای مثال برخی بانک‌ها با سرمایه اولیه پایینی تاسیس شده‌اند و با افزایش سرمایه اولیه مورد نیاز برای تاسیس، نوعی محدویت برای ورود بنگاه‌های جدید و نوعی انحصار طبیعی برای بنگاه‌های قبلی ایجاد می‌شود به نظر می‌رسد قانون جامعی برای تاسیس بانک‌ها باید به وجود بیاید.

- نحوه تملک سهام بانک غیردولتی در ایران با دنیا متفاوت است و به طور شفاف و کامل مشخص نیست یک سهام‌دار ملزم به رعایت چه سقفی از تملک سهام است. اخیراً میزان سهام قابل تملک توسط سهام‌دار خارجی افزایش داده شده است در حالیکه در قانون موسوم به اصل ۴۴ برای آن سرمایه‌گذار داخلی سقف تعیین شده است که می‌تواند هیات مدیره را به ده نفر برساند و در قانون تجارت تعداد هیات مدیره ۵ نفر ذکر شده است.

ایجاد فضای رقابتی‌تر طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ که شش بانک خصوصی در نظام بانکداری کشور تاسیس شده‌اند، نشان می‌دهد که این بانک‌ها با داشتن تعداد اندکی شعبه در سراسر کشور توانستند سهم خود از دارایی‌های نظام بانکی کشور را از ۱,۸درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱۶,۱درصد در پایان سال ۱۳۸۷ افزایش دهند.

سهم بانک‌های غیردولتی از سپرده‌های نظام بانکی از ۱,۲درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱۸,۸درصد در سال ۱۳۸۶ افزایش یافت.

تسهیلات اعطایی به بخش‌های دولتی و غیردولتی نشان می‌دهد که سهم بانک‌های غیردولتی از ۱,۵درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱۷,۳درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته‌است.

از دستاوردهای بانک‌های خصوصی، حرکت به سمت بانکداری الکترونیک است. این بانک‌ها به دلیل فراهم نمودن بسترهای لازم به سرعت به سمت بانکداری متمرکز حرکت کرده‌اند.

از دیگر تحولات ایجاد شده می‌توان از تنوع فعالیت‌های سپرده‌ای، تنوع در سوددهی و معرفی حساب‌های جدید سپرده‌ای نام برد.

تحول دیگر استفاده از بانکداری نوین، مدرن و بهره‌برداری از ابزارهای نوین مانند بانکداری مبتنی بر اینترنت، ارائه انواع کارت‌های اعتباری، نقدی و خرید و همچنین خدماتی مانند: تلفن بانک، پیامک و فکس بود که تقریباً مشتریان را از مراجعه به شعبه بی‌نیاز کرد و آن‌ها به راحتی توانستند به وسیله ابزارهای گوناگون، خدمات موردنظر را دریافت کنند.

در عرصه خدمات تأمین مالی، بانک‌های خصوصی توانایی بالقوه بالایی برای ورود و تجهیز منابع مالی در بازارهای نوین را دارند که فراهم نمودن بسترهای قانونی و عملیاتی لازم از سوی بازیگران اصلی(نظیر بانک مرکزی و سازمان بورس) می‌تواند این مساله را تسهیل و تسریع نماید.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که سهم تسهیلات فروش اقساطی در بانک‌های غیردولتی در سال‌های اخیر به مراتب پایین‌تر از بانک‌های دولتی بوده است، و از سوی دیگر، سهم عقود مشارکت مدنی، مضاربه و سایر عقود در تسهیلات اعطایی بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری به مراتب بیشتر از بانک‌های دولتی است.

هر چند حرکت به سمت عقود مشارکتی توسط بانک‌های خصوصی می‌تواند ثبت تلقی شود اما نحوه مشارکت و میزان وابستگی تسهیلات گیرندگان به سهامداران عمده این بانک‌ها و نحوه تعیین سهم سود بانک‌ها در پایان مشارکت از اموری است که انتظار می‌رود اداره نظارت بر بانک‌های بانک مرکزی بر آن‌ها نظارت کافی داشته باشد و بتواند گزارش دقیقی از نحوه پایش این امور ارائه نماید.

فصل دوم: شیوه‌های جذب و تأمین مالی در بانک‌های توسعه‌ای

مقدمه

ضرورت و فلسفه وجودی بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی با توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه، گره خورده است. بانک‌های توسعه‌ای با هدف تسریع و تسهیل توسعه اقتصادی در یک کشور از طریق انجام وظایف عمده زیر نقش‌آفرینی می‌کنند:

- تجهیز و تخصیص منابع بلندمدت با شرایط نسبتاً آسان
- تشویق و ترغیب بخش خصوصی در راستای توسعه اقتصادی

تجهیز و تخصیص منابع توسط بانک‌های توسعه‌ای، ناشی از وظیفه تخصیص منابع آن‌ها است. ضرورت وجود بانکداری توسعه‌ای، تقاضایی است که برای تأمین مالی بلندمدت طرح‌هایی دارای ویژگی‌های زیر وجود دارد.

ویژگی‌هایی مانند طولانی‌مدت بودن از حیث اجرایی، جدید و ناشناخته بودن طرح‌ها، نیازمند استفاده از فن‌آوری‌های جدید، پرهزینه و دیربازده بودن و یا حداقل در مراحل اولیه دارای بازدهی کم و بنابراین پرریسک بودن.

وظایف این بانک‌ها به ویژه در جاهایی سنگین‌تر می‌شود که بیشتر به بسترسازی‌های لازم برای تقویت کارآفرینی و ارتقاء جایگاه و نقش بخش خصوصی معطوف است. با تعیین جایگاه و نقش مناسب بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی در نظام اقتصادی هر کشوری، مقدار منابع قابل تخصیص و نوع تخصیص منابع و به تبع آن، ابزارهای لازم برای تجهیز منابع به سمت اهداف مورد نظر مشخص می‌شود.

بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی به خوبی می‌توانند در راستای اهداف کلان دولت برای تشویق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و کارآفرینی مورد استفاده قرار گیرند. هرگاه نقش و فعالیت بانک‌های توسعه‌ای در بخش‌های اقتصادی گسترده‌تر شود به تبع آن فعالیت بانک‌های تجاری در بخش‌های مذکور کمتر خواهد شد.

تفاوت عمده‌ای که بین بانک‌های تخصصی و توسعه‌ای و بانک‌های تجاری وجود دارد عمدتاً از نظر نوع و مدت اعتبارات و تسهیلات اعطایی، تفاوت در میزان پذیرش ریسک، هدفدار بودن تسهیلات پرداختی و وجود جهت‌گیری نسبت به بخش‌های خاص در بین بخش‌های اقتصادی است. همچنین تفاوت‌های دیگر بانک‌های توسعه‌ای با سایر مؤسسات اعتباری، مربوط به عملیات تجهیز سپرده‌ها، شناخت گروه‌های کارآفرین و کمک به آن‌ها و فراهم کردن تسهیلات بلندمدت برای بخش‌های تخصصی اقتصاد به عنوان مهمترین ابزار سیاست‌های سرمایه‌گذاری دولت در جهت هدایت منابع پولی و مالی به مجاری تولیدی است.

از این رو بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی، اصلی‌ترین مسیرهای ارتباطی میان بخش‌های خصوصی و دولتی محسوب می‌شوند.

به دلیل ایجاد نوعی تداوم سرمایه‌گذاری در اقتصاد، کارکرد بهینه بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی از طریق انتقال سیاست‌های اقتصاد ملی به بخش‌های مهم اقتصادی، ایجاد ثبات نسبی در اقتصاد و در نهایت کمک به توسعه اقتصادی، نقش مهمی را در جلوگیری و ممانعت از تاثیر بحران‌های مختلف بر تداوم فعالیت بخش خصوصی و هماهنگی فعالیت‌های این بخش با اهداف ملی، بر عهده دارد.

بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی برای اینکه به جایگاه شایسته و مناسب خود در فرایند توسعه اقتصادی دست یابند، نیازمند حمایت‌های دولت و بانک مرکزی هستند.

در کنار تأمین سرمایه از طرف دولت، وجود معافیت از برخی مالیات‌ها و نیز تخفیف در نسبت ذخیره قانونی می‌تواند راه‌گشا باشد.

بانک‌های توسعه‌ای[1]

بانک توسعه‌ای به بانکی اطلاق می‌شود که اقدام به تأمین مالی برای توسعه اقتصادی در منطقه‌ای از یک کشور، کل کشور، منطقه‌ای از جهان و یا کل جهان می‌کند. از این

1. Development Bank

منظر بانک‌های توسعه‌ای مؤسساتی مالی و اعتباری هستند که عمدتاً بـه تجهیـز منـابع مالی بلندمدت و کم هزینه اقدام می‌نمایند تا آن را مـستقیما توسـط خـود، دیگـران یـا مشترکاً در راستای اهـداف برنامـه‌هـای توسـعه اقتـصادی کـشور بـه نحـو مطلـوبی در فعالیت‌های تولیدی سرمایه‌گذاری کننـد. وظـایف، نقـش‌هـا و فعالیـت‌هـای بانـک‌هـای توسعه‌ای را اساساً می‌توان در ارتباط با فرآیند توسعه اقتصادی با هدف تسهیل و تسریع روند توسعه اقتصادی و هدایت سرمایه‌گذاری‌ها در امر توسعه تبیین کرد. در راستای این هدف، این مؤسسات به طور کلی انجام دو وظیفه زیر را بر عهده دارند:[۱]

۱- **وظایف مالی**: که عمدتاً دلالت بر نقش واسطه‌گری مالی (تجهیز و تخصیص وجوه) دارد. از این منظر بانک‌های توسعه‌ای نـوعی راهبـرد معطـوف بـه نهـاد بنگـاه را مدنظر قرار می‌دهند و علاوه بر تأمین مالی بلندمدت طرح‌های کارآفرینان، ارایـه مشاوره‌های تخصصی به آن‌ها را نیز عهده‌دار می‌شوند.

۲- **وظایف غیرمالی**: این وظایف توسعه‌ای که به نـوعی از وظـایف مـالی آن‌هـا مجـزا نیست، شامل کلیه اموری است که مؤسسات عمدتاً به منظـور تـشویق و توسـعه بخش خصوصی به ویژه تقویـت کارآفرینـان و کمـک بـه ایجـاد تـوان رقابـت در بخشهای مورد حمایت در بازار بر عهده می‌گیرند. این نوع فعالیـت‌هـا عمـدتاً بـا عنوان راهبرد معطوف به بازار،قابل طرح هستند. ازآن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ارزیابی طرح‌های سرمایه‌گذاری از جنبه اقتصادی، فنی، مدیریتی، مالی و حقوقی و نظارت بر اجرای طرح‌های مصوب
- ارایه خدمات مشاوره مدیریتی، اقتصادی، فنی، مالی و حقوقی بـانکی و بازرگـانی به مجریان طرح‌ها
- کمک به شکل‌گیری کانون‌های تحقیق و توسـعه (R&D) در بنگـاه‌هـا، از جملـه واحدهای تحقیقات بازاریابی
- کمک به اجرای استانداردهای فنی، مالی، بازاریابی و مدیریت نیروی انسانی
- انجام پژوهش‌های اقتصادی، مـالی و فنـی در زمینـه‌هـای مـرتبط بـا وظـایف و فعالیت‌های مؤسسات مالی و توسعه‌ای

---

۱. ماهنامه اقتصادی و مالی بین‌المللی اقتصاد ایران، شماره ۹۶، بهمن ۱۳۸۵، سرگذشـت بانـک‌هـای توسـعه‌ای از پیدایش تا تکامل، ۱۹ و ۲۰

- کمک به ایجاد یا تقویت نهادهای مورد نیاز جهت توسعه بخش خصوصی نظیر بورس و سایر نهادهای بازار سرمایه، مؤسسات بیمه، شرکت‌های خدمات مدیریت و مهندسان مشاور، شرکت‌های طراحی مهندسی، سندیکاها و غیره
- مشارکت در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های توسعه ملی و منطقه‌ای
- هدایت سرمایه‌گذاری‌ها به سمت اولویت‌های راهبرد توسعه صنعتی یا سیاست‌های صنعتی

منابع بانک‌های توسعه‌ای عموماً با استفاده از وام‌ها و اعتبارات میان‌مدت و بلندمدت از مؤسسات مالی و بانک‌های بین‌المللی یا دولت‌های متبوعه (به صورت وام، وجوه اداره شده، یا کمک‌های بلاعوض) یا از طریق انتشار اوراق قرضه (یا اوراق مشارکت) تأمین می‌شود.

بانک‌های توسعه‌ای اگر چه از جهت نوع مالکیت به اشکال دولتی، خصوصی یا مختلط در کشورهای مختلف جهان وجود دارند، اما همگی آن‌ها از یک منظر وجه مشترک دارند و آن اینکه ریسک‌هایی را قبول می‌کنند که سایر مؤسسات و واسطه‌های مالی (بانک‌های تجاری)، معمولاً حاضر به پذیرش آن‌ها نیستند. هر چند نمونه‌هایی از این گونه مؤسسات تأمین مالی را در کشورهای توسعه یافته نیز می‌توان یافت، اما در کشورهای در حال توسعه و برای تأمین مالی طرح‌های توسعه‌ای در این کشورها، متداول‌تر هستند. به طوری که تقریباً در تمام کشورهای در حال توسعه، یک یا چند نمونه از بانک‌های توسعه‌ای وجود دارند.

در کشورهای در حال توسعه، بانک‌های توسعه‌ای بنابر طبیعت و ماهیت‌شان، بازوی اجرایی سیاست‌های توسعه اقتصادی کشور (که معمولاً توسط دولت‌ها تنظیم می‌شود) بوده و ضمن شناسایی نارسایی‌ها در زمینه‌های مختلف، به تخصیص بهینه منابع محدود مالی جهت اجرای طرح‌های تولیدی، کمک می‌نمایند.

در جمع‌بندی کلی، اهداف بانک‌های توسعه‌ای عبارتند از: استفاده از منابع مالی بانک در جهت اعطاء تسهیلات و اعتبارات میان‌مدت و بلندمدت، سرمایه‌گذاری مستقیم، مشارکت در طرح‌ها، خرید و فروش اوراق مالی از طرف مشتریان (طرفهای قرارداد)، صدور ضمانت‌نامه‌های میان‌مدت و بلندمدت در ازاء وثیقه‌های کافی و نیز صدور ضمانت نامه‌های کوتاه‌مدت.

از آنجاکه سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تولیدی، عمدتاً نیازمند منابع مالی بلندمدت است، در صورتی که بازار سرمایه کشور به دلایلی نتواند پاسخگوی نیازها باشد یا اینکه

نرخ بازدهی سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی (اعم از صنعتی، کشاورزی و...) انتظارات بازار را برآورده نسازد (یعنی از جاذبه لازم برای تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری برخوردار نباشد) در آن صورت مداخله دولت ضرورت می‌یابد. بانک‌های توسعه‌ای مهمترین ابزار ساماندهی و جهت‌دهی بازار سرمایه برای تخصیص بهینه منابع هستند. به عنوان مثال یکی از بانک‌های توسعه‌ای، بانک توسعه ژاپن[1] است که صد در صد دولتی است، که یکی از مهمترین نهادهای مالی برای هدایت و دخالت دولت ژاپن در امر توسعه اقتصادی است.

از آنجاکه توسعه اقتصادی امری مداوم و پایدار است و به همین سبب است که امروزه اقتصادانان به توسعه متوازن و پایدار تأکید دارند، لذا حتی با پشت سر گذاشته شدن مراحل توسعه اقتصادی و ورود به مرحله توسعه یافتگی و پیشرفت صنعتی نیز ضرورت وجود بانک‌های توسعه‌ای در کشورها همچنان محسوس خواهد بود.

شکل‌گیری بانک‌های توسعه‌ای در جهان

پیشینه تاریخی بانک‌ها مؤسسات مالی و توسعه‌ای به تجربه اروپای غربی و به دوره بعد از انقلاب صنعتی باز می‌گردد. کشورهای اروپایی جهت صنعتی شدن و رسیدن به سطح کشور پیشتاز صنعتی، ناگزیر از اتخاذ روندی سریع بودند. تحقق این امر نیز مستلزم سرمایه‌گذاری‌های هنگفت در زمینه تأسیس شرکت‌های بزرگ و ایجاد امکانات زیربنایی بود. عدم توانایی نظام بانکداری تجاری وقت، ایجاد مؤسسات مالی جدید و گرایش به سوی روش‌های جدید سازماندهی و سرمایه‌گذاری در بانکداری را جهت پاسخگویی به نیازهای روزافزون ایجاب می‌نمود. این امر نه تنها منجر به هدایت پس‌اندازها به بخش‌های صنعتی می‌گردید، بلکه در کنترل بنگاه‌ها و سازمان‌دهی آن‌ها از طریق مدیریت کارآمد، نقش کارایی ایفا می‌نمود. از جمله این بانک‌ها می‌توان به بانک سوسیته ژنرال[2] بلژیک (تأسیس در سال ۱۸۲۲)، مؤسسه مالی کردیت فونسیه[3] و کردیت موبیلیه[4] در فرانسه (تأسیس در سال ۱۸۲۵) اشاره نمود که نقش بسزایی در صنعتی شدن این کشورها ایفا کردند. این بانک‌ها و بانک‌های پیرو آن‌ها، همگی نقش

1. Development Bank of Japan
2. Societe General
3. Credit Foncier
4. Credit Mobilier

برنامه‌ریزان، کارآفرینان، وام‌دهندگان، و به نوعی نقش مدیران را بازی کردند و برخی از نیازهای اقتصادی منطقه اروپا را از راه‌هایی چون تجهیز سرمایه از سایر بانک‌ها و اشخاص و استفاده از آن سرمایه‌ها جهت خرید سهام شرکت‌ها و اعطای وام‌های بلندمدت، تأسیس شرکت‌های جدید به منظور ایجاد امکانات زیربنایی، تجهیز معادن و احداث صنایع و... تأمین نمودند.[۱]

از اوایل قرن بیستم، بانک‌های توسعه‌ای در کشورهای مختلف اروپا با کمک و حمایت دولت‌ها ایجاد شدند. از جمله این کمک‌ها می‌توان به: مشارکت در مالکیت، وام‌های کم‌بهره، وام‌های بلاعوض و اوراق تضمین‌شده اشاره کرد. فعالیت بانک‌های توسعه‌ای عمدتاً تجهیز منابع میان‌مدت و بلندمدت از منابع گوناگون و تخصیص آن‌ها به بخش‌های اقتصادی به ویژه صنعت بود. از این جمله می‌توان به بانک اعتبارات صنعتی بلژیک(۱۹۱۹)، بانک اعتبارات ملی فرانسه (۱۹۱۹)، بانک رهنی فنلاند (۱۹۲۴)، مؤسسه رهنی صنعتی مجارستان (۱۹۲۸)، بانک اقتصاد ملی لهستان (۱۹۲۱)، مؤسسه مالی ایتالیا (۱۹۳۱)، مؤسسه بازسازی صنایع ایتالیا (۱۹۳۳)، شرکت توسعه صنعتی بانکداران انگلستان (۱۹۳۰) و هرشتل بانک هلند (۱۹۴۵) اشاره نمود.

در واقع، این بانک‌ها و بانک‌های تقریباً مشابه در سایر کشورهای اروپایی که اشکال تکامل یافته بانک‌های قرن نوزدهم اروپا بودند، بانک‌های توسعه‌ای محسوب می‌شوند. با این حال، بانکداری توسعه‌ای به نحوی منسجم‌تر، توسط بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه[۲] بعد از جنگ جهانی دوم، حمایت گسترده‌تری شد. این بانک در اواخر جنگ جهانی دوم (سال ۱۹۴۴)، توسط کشورهای متفق و همزمان با ایجاد صندوق بین‌المللی پول تأسیس شد. گفتنی است، هدف اولیه تأسیس این بانک، انجام اصلاحات مالی، ارزی و تجاری در دوره بعد از جنگ جهانی اول بود. ولی بعد از پایان جنگ جهانی دوم، بازسازی کشورهای آسیب‌دیده از جنگ، هدف اصلی بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه شد. این بانک که بعدها با گروه مؤسسات و شرکت‌های وابسته، نام "بانک جهانی" به خود گرفت، پس از اهداف اولیه، توسعه اقتصادی کشورها را مدنظر قرار داد. به همین منظور، با هدف همساز کردن کشورهای در حال توسعه با بازار جهانی سرمایه‌داری، دو

---

۱. ماهنامه اقتصادی و مالی بین‌المللی اقتصاد ایران، شماره ۹۶، بهمن ۱۳۸۵، سرگذشت بانک‌های توسعه‌ای از پیدایش تا تکامل

2. International Bank For Reconstruction and Development

دسته فعالیت شامل اعطای وام‌های سرمایه‌گذاری به کشورهای در حال توسعه عضو و ارایه خدمات تخصصی به این کشورها را در دستور کار خود قرار داد. از دیگر خدمات تخصصی ارایه شده توسط بانک جهانی، می‌توان به کمک به ایجاد و تقویت بانک‌ها و مؤسسات مالی و توسعه‌ای اشاره کرد.

در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰، شاهد شکل‌گیری بانک‌های توسعه‌ای متعددی در جهان هستیم. به همین دلیل، این دوره، عصر طلایی بانک‌های توسعه‌ای نام گرفت، چرا که آن‌ها توانستند منابع بلندمدت هنگفتی را برای تأمین مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری و عمدتاً برای کشورهای در حال توسعه، تأمین و تخصیص دهند. از جمله بانک‌های توسعه‌ای آسیایی که در این دوره تأسیس شدند، می‌توان به بانک DBS [1]سنگاپور (۱۹۶۸)، KDB [2]کره جنوبی (۱۹۵۴)، BPMB [3]مالزی (۱۹۷۳)، IFCT [4]تایلند (۱۹۵۹)، DBP[5] (۱۹۵۸)، BAPINDO اندونزی (1960)، DBJ [6]ژاپن (۱۹۵۱) و دو بانک اعتبارات صنعتی (۱۹۵۶) و توسعه صنعتی و معدنی (۱۹۵۹) در ایران اشاره کرد. با وجودی که دهه‌های میانی قرن بیستم را می‌توان دوره شکوفایی بانک‌های توسعه‌ای دانست، اواخر قرن بیستم مصادف با آغاز تحولاتی در ساختار و عملکرد بانکداری توسعه‌ای به حساب می‌آید. تحولات عمده اقتصاد بین‌المللی نیز در اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل ۱۹۸۰ رخ دادند که شامل حرکت به سوی تجارت جهانی، گرایش به سوی اقتصادهای باز و تجربه تلخ برخی از کشورها در بانکداری توسعه‌ای، به دلیل برقراری فضای جدید اقتصاد بین‌الملل که منجر به بروز تحولاتی در بسیاری از بانک‌های توسعه‌ای گردید، بوده است. از جمله تحولات پدید آمده در بانک‌های توسعه‌ای در اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ می‌توان به مواردی چون انحلال و ورشکستگی برخی از بانک‌های توسعه‌ای در اثر مشکلات مالی، تغییر ساختار برخی از بانک‌های توسعه‌ای و ادغام آن‌ها در دیگر مؤسسات و تداوم فعالیت برخی از بانک‌های توسعه‌ای با مشکلات ساختاری اشاره کرد.

بررسی فعالیت‌ها و عملکرد بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی طی دهه‌های گذشته نشان می‌دهد که این بانک‌ها بعضاً با مسائل و مشکلاتی (به ویژه مشکلات مالی) مواجه

1. Development Bank of Singapore
2. Korean Development Bank
3. Bank Pembangunan Malaysia Berhad
4. Industrial Finance Corporation of Thailand
5. Development Bank of the Philippines
6. Development Bank of Japan

بوده‌اند که برای رفع آن‌ها ناچار به اتخاذ تدابیر لازم شده‌اند. اگر چه عوامل و موجبات بروز مشکلات بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی طی ۳ دهه گذشته متفاوت بوده‌اند، با وجود این، مهمترین آن‌ها را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:[۱]

- نخستین عامل، وجود شرایط رکود اقتصادی (وگاه بحران‌های اقتصادی) در برخی کشورهای آسیایی و آفریقایی بود که این امر در ایجاد مشکلات مالی نه تنها برای بانک‌های توسعه‌ای بلکه برای بانک‌های تجاری نیز مؤثر بود.
- در بسیاری از کشورها، دولت‌ها با دخالت در نحوه تخصیص اعتبارات به بخش‌ها یا طرح‌های خاص و یا از طریق تکالیفی که برای بانک‌های توسعه و تخصصی تعیین کرده‌اند تا به متقاضیان در بخش‌های دارای اولویت‌های خاص اقتصادی – اجتماعی، وام‌ها و تسهیلاتی را پرداخت نمایند (بدون آنکه غالباً طرح‌هایشان دارای بازدهی مطلوب و توجیه مالی لازم باشد)، نقش مهمی را در ایجاد مشکلات و شکست‌های بانک‌های توسعه‌ای داشته‌اند.[۲]
- تعداد قابل ملاحظه‌ای از وام‌گیرندگان صنعتی، شرکت‌های دولتی بودند که بسیاری از آن‌ها، طرح‌هایشان بر اثر ناکارآیی مالی، از سودآوری کافی برخوردار نبوده (خواه به دلیل مازاد نیروی انسانی و یا به واسطه تثبیت قیمت‌ها از سوی دولت). در سایر موارد نیز وام‌گیرندگان غالباً واحدهای کوچک صنعتی یا کشاورزی بوده‌اند که وام‌های مصوب آن‌ها به دلیل ریسک زیاد، دارای نرخ بهره بالا بوده‌است. علاوه بر این، مالکیت دولتی بانک‌های توسعه‌ای موجب شده‌اند تا این بانک‌ها رغبتی به سلب مالکیت‌ها از کشاورزان یا صاحبان واحدهای صنعتی کوچک نداشته باشند. به طوری که این امر نهایتاً به نوعی بی انضباطی مالی و تبعیض در مورد قرض‌گیرندگانی منجر شده‌است که علاقه‌ای به بازپرداخت بموقع بدهی‌هایشان نداشته‌اند.
- عامل مهم دیگر اینکه، اغلب این بانک‌ها به علت ماهیت توسعه‌ای یا به علت محدودیت‌های ساختار دولتی (که قبلاً نیز به آن اشاره گردید)، خود راساً قادر به

---

۱. پژوهشکده پولی و بانکی، تابستان ۱۳۸۳، بررسی ویژگی‌ها و محدوده فعالیت‌های بانک‌های توسعه‌ای- تخصصی در ایران

2. Sources:

a) Bhatt. V.V. and World Bank. 1976, Development Banking: Structure and Functions Washington DC. The World Bank

b) Parekh, H.T 1987 Shift to Development Banking. Business India 19 Oct, 251:65-79

تعیین نرخ بهره وام‌ها و اعتبارات اعطایی خود برای پوشش ریسک‌های اعتباری (مشابه بانک‌های تجاری) نبوده‌اند. در حالی که در بسیاری از موارد، به علت ریسک بالای این گونه وام‌ها تأمین مالی این گونه طرح‌ها یا باید از طریق اعتبارات دولتی و یا از محل وجوه اداره شده‌ای که از طرف دولت در اختیار این بانک‌ها قرار می‌گرفت انجام می‌شد و نه از محل دارایی‌های خود بانک.

- در موارد متعددی، بانک‌های مورد بحث، آنگونه که باید بر کار مشتریان و اعتبارات اعطایی به آن‌ها، نظارت و کنترل کافی و لازم را اعمال ننموده‌اند. از آنجا که بانک‌ها و مؤسسات وام‌دهی بلندمدت (نظیر بانک‌های توسعه‌ای)، در مقایسه با بانک‌های تجاری تماس کمتری با مشتریان خود دارند، وجود ضعف اطلاعاتی و عدم کنترل و نظارت دائمی بر مشتریان (از جهت مالی) این گونه بانک‌ها را در معرض چالش‌های جدی قرار داده‌است.
- دوره‌ای و چرخه‌ای بودن سرمایه‌گذاری و تأمین مالی طرح‌های توسعه‌ای در برخی از کشورهای در حال توسعه، از جمله مشکلاتی است که بانک‌های توسعه با آن مواجه بوده‌اند. زیرا در دوره‌های رونق اقتصادی، معمولاً میزان سرمایه‌گذاری‌ها و همچنین تقاضای وام‌ها و اعتبارات افزایش می‌یابد. در حالیکه بر عکس، در دوره رکود و کسادی حجم سرمایه‌گذاری‌ها و به تبع آن، درخواست وام‌ها و اعتبارات نیز کاهش یافته که این امر می‌تواند تأثیر منفی بر وضعیت مالی و درآمدی بانک‌های توسعه‌ای داشته باشد.
- اما برخی از بانک‌های توسعه‌ای با درک شرایط زمان و اصلاح راهبردها و اتخاذ نقش‌های جدید و معقول، توانستند با موفقیت خود را با مقتضیات جدید تطبیق دهند. در واقع، این بانک‌ها به خوبی دریافتند که وظیفه بانک‌های توسعه‌ای فقط تأمین مالی طرح‌ها نیست، بلکه آن‌ها می‌توانند نقشی هدایت‌گر در پاسخگویی به نیازهای مالی اقتصادهای در حال توسعه پیدا کنند. به موازات این بانک‌ها دریافتند که تجهیز منابع با اتکای خود (از طریق بازار) و عدم وابستگی به یارانه‌های دولتی، برای بقای آن‌ها حیاتی است.
- در دو دهه اخیر با کاهش حمایت‌های مالی دولت‌ها و تحولات بازارهای بین‌المللی، بانک‌های توسعه‌ای دست‌خوش تحولاتی بنیادینی شده‌اند. اولین تحول، پذیرفتن این نکته‌است که ایفای نقش توسعه به معنای برخورداری از

سودآوری پایین نیست. همچنین این بانک‌ها دریافتند که همواره زمینه‌های مختلف برای سرمایه‌گذاری موجه از نقطه‌نظر مالی و اقتصادی وجود دارد. این دیدگاه‌ها، بانک‌های توسعه‌ای را بر آن داشت تا ضمن اعطای وام‌های مدت‌دار به عنوان محور اصلی فعالیت، در زمینه‌ها و رشته‌های دیگر نیز وارد شوند.

- از سوی دیگر، توسعه تکنولوژی‌های نوین و گسترش فن‌آوری‌های اطلاعات، که تجدید ساختار سازمان و استفاده از ابزارهای نوین و تخصص‌های جدید را ضروری نموده‌است، موجب شد تا بانک‌های توسعه‌ای برای تحرک بیشتر و تطبیق با شرایط جهانی، همواره به این دگرگونی‌ها توجه داشته باشند. در این مسیر، بانک‌هایی که نتوانسته‌اند با تحولات اقتصادی جهان همراه شوند، از میدان به در شده‌اند.

تحولات ساختاری بانک‌های توسعه‌ای

اهم تحولات انجام شده در ساختار بانک‌های توسعه‌ای را می‌توان به صورت زیر بیان نمود:[۱]

الف- تحولات مربوط به تخصیص منابع (وام‌دهی)

- افزایش و توسعه خدمات تخصصی مشاوره و مدیریت
- کمک به بازسازی شرکت‌ها
- برنامه‌ریزی برای گسترش کارآفرینی
- مشارکت مؤثر در توسعه بازارهای سرمایه
- کمک به روند خصوصی‌سازی مؤسسات دولتی
- تأکید هر چه بیشتر بر توسعه زیست محیطی

ب- تحولات مربوط به تجهیز منابع

- تأکید هر چه بیشتر بر سوددهی و سلامت عملیات بانک
- اتخاذ روش‌های اداره دارایی‌ها و بدهی‌ها و اجرای برنامه‌های کاهش خطرپذیری
- استفاده از ابزارهای نوین مهندسی مالی در تجهیز منابع

---

۱. ماهنامه اقتصادی و مالی بین‌المللی اقتصاد ایران، شماره ۹۶، بهمن ۱۳۸۵، سرگذشت بانک‌های توسعه‌ای از پیدایش تا تکامل، ۱۹ و ۲۰

- اتکای هر چه بیشتر بر اعتبارات فراهم شده در بازارهای مالی
- مدیریت بانکداری و سپرده‌پذیری
- انتشار اوراق قرضه خارجی
- اخذ وام‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت از مؤسسات خارجی
- تأمین مجدد منابع مالی وام‌های اعطا شده
- استقراض از بازار بین بانکی
- انتشار اوراق قرضه داخلی (اوراق مشارکت): به عنوان مثال بانک توسعه صنعتی هندوستان که یکی از مؤسسات توسعه‌ای فعال در آن کشور است، منابع مالی خود را از روش‌های مذکور به خصوص از طریق انتشار اوراق قرضه داخلی بلندمت (بیش از ۴۵درصد از کل منابع مالی) تأمین نموده‌است. همچنین بانک صنعت و معدن در ایران، در سال ۱۳۸۳ بالغ بر دو هزار میلیارد ریال از طریق ابزار اوراق مشارکت تجهیز منابع نمود.

ج- تحولات مربوط به تجدید ساختار سازمانی بانک

- تجهیز منابع مالی (وقتی کمک مالی دولت‌ها به توسعه کاهش می‌یابد، جذب منابع مالی بخش خصوصی و منابع خارجی بیشتر مورد توجه بانک‌های توسعه‌ای قرار می‌گیرد)
- تبدیل به واسطه تجاری
- سازمان‌دهی مجدد و ایجاد تنوع در فعالیت‌ها
- گسترش نقش در توسعه بخش خصوصی، سیستم‌های مالی و بازارهای سرمایه
- حرکت به سمت جذب منابع بخش خصوصی داخلی و خارجی
- تأکید بر سودآور بودن فعالیت بانک
- حفظ موقعیت رقابتی از طریق بکارگیری ابزارهای کنترل و مدیریت ریسک
- ارایه خدمات مشاوره‌ای مدیریت ریسک

د- نقش دولت

در این میان، انتظارات بانک‌های توسعه‌ای از دولت را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

- اعمال مدیریت کلان اقتصادی و مالی
- ایجاد هماهنگی بین بنگاه‌های مالی عمده

- بسترسازی و ایجاد محیطی که عملیات تأمین منابع مالی را میسر می‌سازد از جمله ایجاد منابع قانونی مستحکم، وضع مقررات احتیاطی و جبرانی، حمایت از حقوق مالکیت و انتقال آن، استاندارد کردن اصول حسابداری، تقویت شرکت‌های حسابرسی، اعلام اطلاعات مالی و شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی به جامعه

وضعیت بانک‌های توسعه‌ای در کشورهای جهان

۱- بانک توسعه ژاپن (DBJ)[1]

بانک توسعه ژاپن به موجب قانون خاصی موسوم به قانون بانک توسعه ژاپن[2] در یکم اکتبر ۱۹۹۹ به عنوان جانشین بانک سابق توسعه ژاپن و شرکت سهامی عام تأمین مالی هوکایدو-توهوکیو[3] تأسیس گردید.

اهداف بانک توسعه ژاپن به شرح زیر است:

- ایفای نقش مکمل مؤسسات مالی تجاری در جهت دستیابی به توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی و تشویق این مؤسسات مالی برای تحقق این امر.
- احیای اقتصادی کشور و حصول اطمینان از رشد پایدار اقتصادی ژاپن و فراهم ساختن شرایط رفاهی برای مردم کشور
- توسعه مستقل اقتصادهای محلی و منطقه‌ای ژاپن.
- کمک به تحقق سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی دولت ژاپن از طریق اعطای وام‌ها و اعتبارات میان‌مدت و بلندمدت کم بهره و سایر طرق.

در واقع بانک سابق توسعه ژاپن که با هدف توسعه اقتصادی – اجتماعی و ترمیم و بازسازی خرابی‌های جنگ، در سال‌های اولیه پس از جنگ دوم جهانی به وجود آمده بود، و شرکت تأمین مالی توسعه هوکایدو-توهوکیو تا حدود زیادی به اهداف خود نائل آمده بودند، به طوری که این مؤسسات مالی طی دوره فعالیت خود به مهارت‌های قابل توجهی در تحلیل اعتبارات (اعتبارسنجی) و توانایی در پیش‌بینی روندهای آتی، دست یافته بودند.

- قلمرو عملیات

بانک توسعه ژاپن برای دستیابی به اهداف خود، عملیات زیر را انجام می‌دهد:

1. Development Bank of Japan
2. The Development Bank of Japan Law
3. Hokkaido-Tohoku Development Finance Public Corporation.

- اعطای وام و اعتبارات میان‌مدت و بلندمدت کم بهره به پروژه‌هایی که متضمن منافع بلندمدت اقتصادی – اجتماعی کشور بوده و در عین حال، بخش خصوصی به تنهایی قادر به اجرای آن نیست.
- تأمین منابع مالی لازم برای خرید زمین، احداث بنا و ساخت و توسعه مناطق شهری.
- تأمین منابع مالی ضروری برای تملیک حقوق مالکیت معنوی یا حقوق مشابه آن
- تأمین منابع مالی ضروری برای تحقیق و توسعه تکنولوژی پیشرفته و جدید
- تأمین مالی و اعطای وام در موارد مرتبط با اهداف توسعه‌ای و فعالیت‌هایی که توسط دولت تکلیف و تصریح شده باشد.
- ارائه خدمات مشاوره‌ای و اطلاع‌رسانی به سرمایه‌گذاران و متقاضیان اجرای پروژه‌ها
- صدور ضمانت‌نامه‌ها
- خرید اوراق قرضه شرکت‌ها (مشروط بر اینکه کمتر از یکساله نباشد)
- پذیره‌نویسی سهام شرکت‌ها و مؤسسات

- سرمایه و نیروی انسانی

بر اساس گزارش عملکرد سال ۲۰۰۹بانک، کل سرمایه و دارایی‌های بانک توسعه ژاپن به ترتیب معادل ۱۱۰۳میلیارد ین (معادل۱۱,۲میلیارد دلار) و ۱۴۰۲۸میلیارد ین (معادل۱۴۳میلیارد دلار) می‌باشد. شایان ذکر است که کل سرمایه بانک متعلق به دولت ژاپن می‌باشد. همچنین تعداد کارکنان تخصصی و اداری آن معادل ۱۰۶۴نفر می‌باشد.

- منابع بانک

به موجب اختیارات قانونی محوله، بانک می‌تواند منابع مالی مورد نیاز خود را از طرق زیر تأمین نماید:

- استقراض مستقیم از دولت.
- دریافت اعتبارات کوتاه‌مدت از بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی در چهارچوب سیاست‌های پیش‌بینی شده دولت.
- دریافت وام از سایر منابع دولتی.
- انتشار اوراق قرضه بانک توسعه ژاپن

- مصارف بانک

بانک توسعه ژاپن مطابق اصول سیاست‌گذاری میان‌مدت و بلندمدت دولت، فعالیت وام‌دهی و اعطای اعتبار خود را تنظیم خواهد کرد. اقلام عمده مصارف بانک به شرح زیر است:

۱. اعطای وام و اعتبارات میان‌مدت و بلندمدت کم بهره جهت راه‌اندازی و توسعه طرح‌ها.
۲. اعطای وام به منظور خرید حقوق مالکیت معنوی
۳. اعطای وام و اعتبار جهت بازپرداخت بدهی‌های طرح‌های موضوع بند (۱)
۴. سرمایه‌گذاری مستقیم در طرح‌ها
۵. بازخرید اوراق قرضه شرکت‌ها

علاوه بر اعطای وام و اعتبار به سرمایه‌گذاران و کارآفرینان، بانک توسعه ژاپن خدمات دیگری (مانند ارائه مشاوره‌های فنی، کمک به برنامه‌ریزی مالی و عملیاتی به منظور تشویق و ترویج فعالیت‌ها و کمک به تحقق سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی دولت و حمایت‌های پروژه‌ای از طریق کمک به پیاده کردن طرح‌ها) نیز در اختیار متقاضیان قرار می‌دهد. همچنین با استفاده از شبکه وسیع اطلاع‌رسانی داخلی و برون‌مرزی، این بانک کمک‌های اطلاعاتی وسیعی را به کارآفرینان کشور ارائه می‌دهد.

- عملکرد بانک و شاخص‌ها

بر اساس گزارش صورت‌های مالی، کل درآمد بانک توسعه ژاپن در سال ۲۰۰۹، معادل ۱۳۸۲میلیون دلار بوده‌است. لیکن در همین سال بانک با زیان روبه‌رو بوده‌است[۱]. زیان مذکور معادل ۱۳۰۶میلیون‌دلار می‌باشد. بر این اساس بازده سرمایه (بازده حقوق صاحبان سهام)[۲] و بازده دارایی[۳] به ترتیب معادل ۶,۰۶- درصد و ۰,۹۲- درصد است. همچنین نسبت حقوق صاحبان سهام به کل دارایی‌ها و نسبت کفایت سرمایه[۴] به ترتیب معادل ۱۴,۸درصد و ۱۸,۸۸درصد است.

---

۱. عمدتاً به دلیل بحران مالی جهانی بوه است.تحلیل دوره‌ای آن در بخش بعدی ارائه شده است.

2. Return On Equity (ROE)
3. Return On Assets (ROA)
4. Capital Adequacy Ratio (CAR)

جدول شماره ۱-۲ : ترازنامه بانک توسعه ژاپن در انتهای سال ۲۰۰۹

دارایی‌ها	هزار دلار	بدهی‌ها	هزار دلار
نقد و مطالبات از بانک‌ها	687,383	اوراق قرضه	34,934,309
وام دیداری(بدون سررسید) و برات خریداری شده	1,476,127	استقراض	82,132,678
قراردادهای بازخرید وارونه	3,827,412	اوراق مشارکت	828,902
وجوه نزدصندوقهای امین	253,218	سایر بدهی ها	1,720,898
اوراق بهادار	12,690,496	پاداش‌های متعلقه به کارمندان	22,646
وام‌ها	122,252,428	پاداش‌های متعلقه به هیأت مدیره و حسابرسان حقوقی	213
سایر دارایی‌ها	896,630	اندوخته پاداش‌های بازنشستگی کارمندان	326,282
دارایی‌های ثابت مشهود	1,653,011	اندوخته پاداش‌های بازنشستگی هیأت مدیره و حسابرسان حقوقی	122
دارایی‌های ثابت نامشهود	46,591	بدهی‌های مالیات معوق	599
دارایی‌های مالیات معوق	284,342	تعهدات و ضمانتنامه‌ها	1,601,101
بدهی‌های مشتریان برای تعهدات و ضمانتنامه‌ها	1,601,101	**کل بدهی‌ها**	**121,567,750**
ذخیره زیان وام‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها	2,860,470–	**حقوق صاحبان سهام**	
کل دارایی‌ها	**142,808,269**	سهام عادی مجاز	10,180,189
ترازنامه		سرمایه اضافی	11,785,760
		کسر موازنه یا کمبود	980,999–
		زیان حاصل ازفروش اوراق بهادار	16,980–
		عایدات حاصل از تبدیل دارایی به وجوه نقد	174,923
		تطبیق تسعیر نرخ ارز	36
		کل حقوق صاحبان سهام	**21,142,930**
		سهم اقلیت	97,589
		جمع کل بدهی‌ها و دارایی سهامداران	**142,808,269**

ماخذ:http://www.dbj.jp/en

۲- بانک توسعه کره (KDB)[1]

بانک توسعه کره در سال ۱۹۴۵ تشکیل شد. با تغییر نقش دولت کره در اقتصاد کشور و حرکت به سمت هدایت اقتصادی مبتنی بر بازار، بانک توسعه کره نیز به نوبه خود، نقش مهمی را در تأمین مالی طرح‌ها و تحقق اهداف اقتصادی کشور به عهده گرفته‌است. بدین معنی که با توجه به پیش‌بینی رشد اقتصادی، این بانک دولتی نقش قابل توجهی را در تأمین مالی پروژه‌های سرمایه‌گذاری جدید (چه در بخش خصوصی و چه دولتی)، به منظور تحقق اهداف خود، ایفا می‌کند.

- مصارف بانک

مصارف مالی بانک توسعه کره شامل موارد زیر می‌باشد:

۱. اعطای وام‌های سندیکایی
۲. تأمین مالی طرح‌های اساسی و ساختاری (شامل تأمین مالی اجاره کشتی، هواپیما و تأمین مالی طرح‌هایی نظیر نیروگاه‌های برق، پالایشگاه‌ها، مخابرات، بزرگراه‌ها و...
۳. سرمایه‌گذاری مشترک
۴. تأمین مالی تجاری (مانند گشایش اعتبارات اسنادی برای واردات و ظهرنویسی اعتبارات اسنادی و معاملات مربوط به بروات ارزی)
۵. تأمین مالی جهت ادغام یا تملک شرکت‌ها
۶. ارائه خدمات مالی و مشاوره‌ای برای پروژه‌های زیربنایی

- سرمایه بانک

بر اساس اطلاعات صورت‌های مالی سال ۲۰۰۹، میزان دارایی و سرمایه بانک توسعه کره به ترتیب معادل ۱۵۷۱۶۳میلیارد وون و 13612میلیارد وون می‌باشد. شایان ذکر است کل سرمایه بانک متعلق به دولت کره می‌باشد.[2]

- عملکرد بانک و شاخص‌ها

بر اساس اطلاعات سال ۲۰۰۹، درآمدهای عملیاتی و سود بانک توسعه کره به ترتیب معادل ۲۱۴۳میلیارد وون و ۱۰۴۶ میلیارد وون بوده‌است.

همچنین شاخص بازده دارایی و بازده سرمایه در سال مورد نظر به ترتیب معادل ۰٫۶درصد و ۵٫۳ درصد است.

---

1 - Korean Development Bank

۲. هر دلار معادل ۱۱۲۴ وون در زمان بررسی بوده‌است.

جدول شماره ۲-۲ : عملکرد بانک توسعه کره طی سال‌های ۲۰۰۶ الی 2009

متغیرها	2006	2007	2008	2009
کل دارایی‌ها	104,523	122,616	157,613	۱۵۷،۱۶۳
حقوق صاحبان سهام	16,506	18,587	15,716	۲۰،۱۵۰
درآمدهای عملیاتی	576	1,142	890	۲،۱۴۳
درآمد خالص	2,101	2,048	350	۱،۰۴۶
بازده سرمایه	13.37%	11.31%	2.05%	۵,۳۰٪
بازده دارایی	2.08%	1.75%	0.24%	۰,۶٪
نسبت کفایت سرمایه (CAR)	17.15%	16.50%	13.61%	۱۶,۸٪
Tier 1	14.77%	13.99%	12.16%	۱۵٪
Tier 2	2.38%	2.51%	1.45%	۱,۶۳٪

ماخذ: http://www.kdb.co.kr/screen/jsp/IHEng/IHEngUPrt02050001E.jsp

جدول شماره ۳-۲ : ترازنامه بانک توسعه کره در پایان سال ۲۰۰۹

دارایی‌ها	میلیون وون کره	بدهی ها	میلیون وون کره
نقد و مطالبات از بانک‌ها	۶،۵۲۸،۰۶۹	سپرده‌ها	۱۷،۰۳۸،۷۹۸
اوراق بهادار	۴۳،۰۰۳،۲۷۸	استقراض	۴۱،۸۱۴،۶۹۴
وام‌ها	۷۸،۵۸۶،۱۱۰	اوراق قرضه تأمین مالی صنایع	۵۴،۲۴۷،۲۰۲
دارایی و تجهیزات	۵،۸۰۶،۷۶۷	ذخیره زیان احتمالی ضمانتنامه‌ها	–
مشتقا ت مالی	۱۷،۰۵۵،۶۵۲	مجموع سایر سودهای کسب شده	–
سایر دارایی‌ها	۶،۱۸۲،۹۴۱	ابزارهای مالی مشتقه[1]	۸،۹۱۲،۳۳۱
کل دارایی‌ها	**۱۵۷،۱۶۲،۸۱۷**	سایر بدهی‌ها (ابزارهای غیر مالی)	۱۴،۹۹۹،۳۹۱
ترازنامه		**کل بدهی ها**	**۱۳۷،۰۱۲،٤۱٦**
		حقوق صاحبان سهام	
		سرمایه پرداخت شده	۱۳،۶۱۲،۲۲۹
		سایر	۶،۵۳۸،۱۷۲
		جمع حقوق صاحبان سهام	**۲۰،۱۵۰،٤۰۱**
		جمع کل بدهی‌ها و دارایی سهامداران	**۱۵۷،۱٦۲،۸۱۷**

ماخذ: http://www.kdb.co.kr/screen/jsp/IHEng/IHEngUPrt02050001E.jsp

1. Financial Derivative Instruments

جدول شماره ۴-۲ : وام‌های پرداختی بانک توسعه کره در سال ۲۰۰۸

وام‌ها	میلیون وون کره
تولید صنعتی	32,068,742
بانکداری و بیمه	4,156,974
حمل و نقل و ارتباطات	5,981,822
امور عمومی	2,050,672
برق، گاز و عرضه آب	2,976,598
سایر	8,848,296
جمع کل	**56,083,104**

جدول شماره ۵-۲: میزان سپرده‌های بانک توسعه کره در سال ۲۰۰۸

سپرده‌ها	میلیون وون کره
دیداری	171,844
پس انداز و مدت دار	9,554,456
سپرده ارزی	2,886,507
گواهی سپرده قابل معامله	4,155,722
جمع کل	16,768,529

جدول شماره ۶-۲: تأمین مالی از طریق استقراض توسط بانک توسعه کره در سال ۲۰۰۸

استقراض	میلیون وون کره
وزارت استراتژی و تأمین مالی[1]	1,015,734
بانک صنعتی کره	170,613
کمپانی کسب و کار کوچک	538,840
وزارت فرهنگ و توریسم	1,118,318
مؤسسه مدیریت انرژی کره	862,243
دولت‌های محلی	129,896

۱. وجود وزارتخانه‌ای برای تأمین منابع مالی حاکی از اهمیت این موضوع در کشور مذکور است.

سایر	1,529,396
جمع استقراض محلی	**5,365,040**
گروه KFW در آلمان	898
بانک بین المللی برای ترمیم و توسعه	2099003
سایر	14368264
جمع استقراض خارجی	**16,468,165**
فروش اوراق قرضه قابل بازخرید	8968536
فروش اسنادمالی	132
وام عندالمطالبه	822357
جمع سایر	**9,791,025**
جمع کل استقراض	**31,624,230**

جدول شماره ۷-۲: تأمین مالی از طریق انتشار اوراق قرضه توسط بانک توسعه کره در سال ۲۰۰۸

اوراق قرضه تأمین مالی صنعتی	میلیون وون کره
اوراق قرضه تأمین مالی صنعتی محلی	49,645,878
اوراق قرضه تأمین مالی صنعتی ارزی	15,761,854
سایر	3,481,119
جمع کل	**68,888,851**
پاداش IFB	5250
کسورات IFB[1]	33323-
جمع کل	**68,860,778**

۳- بانک توسعه اسلامی (IDB)[2]

بانک توسعه اسلامی در ۲۰ اکتبر ۱۹۷۵ به طور رسمی فعالیت خود را آغاز نمود. سهامداران عمده این بانک، کشورهای عربستان سعودی، کویت، لیبی، ترکیه، امارات متحده عربی، ایران و مصر هستند. مرکز این بانک در جده (عربستان سعودی) است و

1. Industrial Finance Bounds
2. Islamic Development Bank

در حال حاضر ۵۳ عضو از کشورهای آسیایی، آفریقایی، اروپایی و آمریکای جنـوبی دارد. سرمایه بانک در زمان بررسی بیش از ۶ میلیارد دینار اسلامی بوده است.[۱]

شرایط اصلی عضویت در این بانک به شرح زیر است:

- عضو بودن کشور متقاضی در سازمان کنفرانس اسلامی
- تعهد پرداخت سهم سرمایه (حق عضویت)
- قبول شرایط و مقرراتی که توسط هیأت مدیره بانک به تصویب می‌رسد.

- اهداف بانک توسعه اسلامی به شرح زیر است:

هدف اصلی بانک توسعه اسلامی، کمک به توسعه اقتـصادی و اجتمـاعی کـشورهای مسلمان عضو، بر اساس اصول شریعت اسلامی است. مشارکت در بازار سرمایه و اعطـای وام به پروژه‌ها و شرکت‌های سودآور در زمره فعالیت‌های این بانک قـرار دارد. عـلاوه بـر این، بانک توسعه اسلامی موظف شده‌است، صندوق‌های ویژه‌ای را برای نیل بـه مقاصـد توسعه‌ای و به منظور کمک به جوامع اسلامی در کشورهای غیـر عـضو ایجـاد نمایـد. از جمله مسئولیت‌های این بانک، مساعدت در پیشبرد تجارت خارجی، به خصوص در مورد کالاهای سرمایه‌ای در بین کشورهای عضو است. همچنین بانک به ارائه کمک‌های فنـی به اعضاء و فراهم آوردن تسهیلات آموزشی برای کارکنانی که در فعالیت‌هـای توسـعه‌ای کشورهای عضو مشارکت دارند، اقدام می‌نماید.

این بانک تعدادی نهادهای وابسته به عنـوان گـروه بانـک توسـعه اسـلامی را شـکل می‌دهد که شامل مؤسسات زیر می‌باشد:

۱- بانک توسعه اسلامی(IDB)[۲]

این بخش قسمت اصلی گروه بانک توسعه اسلامی مـی‌باشـد کـه بـه منظـور انجـام پروژه‌ها و یا اعطای کمک‌های بلاعوض به کشورهای عضو فعالیت دارد.

۲- شرکت اسلامی برای توسعه بخش خصوصی(ICD)[۳]**:**

شرکت مزبور ابزاری جهت رشد و کامیابی اقتصادی در کشورهای عضو تلقی می‌شود و هدف آن شناسایی فرصت‌ها در بخش خصوصی، ارائه خدمات مالی مطابق بـا شـریعت

---

۱. هر دینار اسلامی معادل ۱,۴۴ دلار می‌باشد.

2. Islamic Development Bank

3. Islamic Corporation for the Development of the Private Sector

اسلام و امکان دسترسی شرکت‌های خصوصی بـه بازارهـای مـالی اسـلامی اسـت. ایـن شرکت در سال ۱۹۹۹ م تأسیس شد.

۳- شرکت اسلامی بیمه سرمایه‌گذاری و اعتبار (ICIEC)[1]:

هدف این شرکت گسترش حیطه تعـاملات تجـاری و جریـان سـرمایه‌گـذاری میـان کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی می‌باشد که برای رسـیدن بـه ایـن هـدف بـه صدور بیمه اعتباری جهت پوشش عدم پرداخـت کالاهـای صـادراتی و همچنـین بیمـه سرمایه‌گذاری در قبال ریسک کشوری می‌پردازد. این شرکت از سال ۱۹۹۵ فعالیت خود را شروع کرد و مرکز آن در جده می‌باشد.

۴ _ مؤسسه آموزشی و پژوهشی اسلامی(IRTI)[2]:

این مؤسسه مسئولیت پژوهش، آموزش و فعالیت‌های مرتبط را در جهـت کمـک بـه فعالیت‌های بانکی، مالی و اقتصادی در کشورهای عضو و جوامع مـسلمان در کـشورهای غیرعضو بعهده دارد. این مؤسسه تاکنون اقدام به برگزاری چندین سمینار و کنفـرانس و برنامه آموزشی در کشورهای عضو نموده است. بانک توسعه اسلامی هر سال بـه منظـور شناسایی، تقدیر و تشویق کوشـش‌هـای برجـسته و خلاقـی کـه توسـط اشـخاص و یـا مؤسسات در زمینه اقتصاد و یا بانکداری اسلامی در کشورهای عضو صـورت مـی‌پـذیرد جایزه ای به ارزش ۳۰۰۰۰ دینار اسلامی در نظر می‌گیرد.

۵- صندوق سرمایه گذاری واحد (UIF)[3]:

این صندوق یک صندوق امانی محسوب می‌شود که از طریق اسـتفاده از وجـوه نقـد خود به عملیات تأمین مالی تجاری کوتاه‌مدت می‌پردازد.

۶- صندوق زیربنایی بانک توسعه اسلامی(IF)[4]:

هدف از ایجاد این صندوق، بسیج منابع بخش خـصوصی جهـت کـاهش بـار بخـش عمومی در زمینه تأمین مالی پروژه‌های زیربنایی مـی‌باشـد. ایـن صـندوق از روش‌هـای تأمین مالی اسلامی برای کلیه سرمایه‌گذاری‌های مشترک خود استفاده می‌کند. مقر آن در بحرین است.

1. Islamic Corporation for the Insurance of Investment & Export Credit
2. Islamic Research and Training Institute
3. Unit Investment Fund
4. Infrastructure Fund

۷- دفتر همکاری فنی (TCO)[1]:

مسئولیت آموزش و همکاری‌های فنی در زمینه‌های غیربانکی و مالی را بعهده دارد.

۸- برنامه تأمین مالی صادرات (EFS)[2]:

هدف این بخش پیشبرد صادرات کالاهای کشورهای عضو به کشورهای عضو و غیرعضو از طریق تسهیلات مالی کوتاه مدت و بلندمدت می‌باشد.

۹- عملیات تأمین مالی و تجاری واردات(ITFO) [3]:

عملیات تأمین مالی تجاری واردات، یک طرح کوتاه‌مدت می‌باشد که به واسطه آن بانک به ارائه ارز خارجی جهت واردات کالاها با ماهیت توسعه ای می‌پردازد که از سوی کشورهای عضو موردنیاز می‌باشد.

۱۰- بنیاد جهانی وقف (WWF)[4]:

بانک توسعه اسلامی در نوامبر ۲۰۰۰ به منظور تحکیم مؤسسه اسلامی وقف و تقویت نقش آن در توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع مسلمان تصمیم به ایجاد بنیاد جهانی وقف گرفت. هدف آن ایجاد شبکه‌ای از مؤسسات اوقافی است که قابلیت اجرای فعالیت‌های خیریه‌ای سازگار با شریعت را داشته باشد و به حمایت از مؤسسات وقفی و هماهنگ‌سازی فعالیت‌های آن‌ها می‌پردازد.

- منابع بانک

منابع مالی بانک توسعه اسلامی، علاوه بر سرمایه اصلی و حق عضویتی که از کشورهای عضو دریافت می‌کند، شامل سپرده‌هایی است که از طرق مختلف (منطبق با شرع اسلام)، جمع‌آوری می‌نماید. از جمله ابزارها و نهادهایی که بانک به منظور تجهیز منابع ایجاد نموده‌است، صندوق واحد سرمایه‌گذاری (UIF)۵ و صندوق امور زیربنایی بانک توسعه اسلامی۶ است.

در واقع صندوق واحد سرمایه‌گذاری به منظور مشارکت در توسعه اقتصادی

1. Technical Corporation Organization
2. Export Financing Schedule
3. Import Trade and Financing Operation
4. Word Waqf Foundation
5. Unit Investment Fund
6. IDB Infrastructure Fund

کشورهای عضو، به تجهیز منابع از سرمایه‌گذاران نهادی (شرکت‌ها و مؤسسات) و تخصیص آن در جهت اجرای طرح‌های توسعه‌ای در کشورهای عضو اقدام می‌نماید.

علاوه بر این، اهداف اصلی صندوق زیربنایی بانک توسعه اسلامی عبارتند از:

۱. تجهیز منابع بخش خصوصی به منظور کاستن از فشار وارده بر بخش عمومی و دولتی در زمینه سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی.
۲. سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیربنایی به منظور تقویت پایه‌های تولیدی کشورهای عضو
۳. توسعه و پیشبرد روش‌های تأمین مالی اسلامی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و توسعه بازار اسلامی منطقه‌ای.

- مصارف بانک

مصارف مالی بانک عمدتاً شامل وام‌ها و اعتباراتی است که به موجب قرارداد (با روش‌های تأمین مالی اسلامی) برای تأمین مالی پروژه‌های توسعه‌ای در اختیار سرمایه‌گذاران بخش‌های خصوصی، عمومی و دولتی کشورهای عضو قرار می‌گیرد.

در حال حاضر تأمین مالی پروژه‌ها به شیوه‌های زیر انجام می‌شود:

- **اعطای وام:** برای تأمین مالی پروژه‌هایی استفاده می‌شود که انتظار می‌رود تأثیرات اقتصادی و اجتماعی قابل توجهی داشته باشند و دوره زمانی اجرای آن‌ها بلندمدت است. این گونه وام‌ها، برای اجرای پروژه‌های زیربنایی و صنعتی به دولت‌ها یا مؤسسات عمومی کشورهای عضو (کمتر توسعه یافته) اعطا می‌شود.
- **روش اجاره:** در این روش تأمین مالی میان‌مدت برای اجاره تجهیزات سرمایه‌ای و سایر دارایی‌های ثابت (مانند کارخانه، ماشین‌آلات و تجهیزات صنعتی، تجهیزات زیربنایی کشاورزی و صنعتی، حمل و نقل و غیره)، صورت می‌گیرد. این گونه اعتبارات و تسهیلات به هر دو بخش عمومی و خصوصی برای اجاره کشتی، تانکرهای نفت‌کش و کشتی‌های ماهی‌گیری نیز پرداخت می‌گردد. در پایان دوره اجاره، بانک توسعه اسلامی مالکیت تجهیزات و دارایی‌ها را به عنوان هدیه (هبه) به مستأجر منتقل می‌نماید.
- **فروش اقساطی:** این روش، شباهت زیادی به روش اجاره دارد بااین تفاوت که در روش فروش اقساطی، مالکیت کالاها و اموال موضوع قرار داد، پس از آخرین قسط به ذینفع منتقل می‌شود. بدین معنی که بانک، تجهیزات و ماشین‌آلات را خریداری می‌کند و آن را با قیمت بالاتری به دریافت کننده تسهیلات می‌فروشد.

- **مشارکت در سهام شرکت‌ها:** در این روش بانک باخرید سهام شرکت‌های موجود یا تازه تأسیس متعلق به بخش‌های عمومی و خصوصی، مشارکت می‌نماید. میزان مشارکت بانک، حداکثر تا یک سوم سهم سرمایه‌ای شرکت مورنظر است.
- **مشارکت در سود:**[1] مشارکت در سود یکی از طرق تأمین مالی طرح‌هاست که به موجب آن، بانک و سایر شرکا متناسب با آورده خود در سرمایه‌گذاری مشترک، مشارکت می‌نمایند. سهم هر یک از شرکا (از جمله بانک) از سود یا زیان حاصله نیز متناسب با آورده هر یک از آن‌ها خواهد بود.
- **گشایش خط اعتباری برای مؤسسات ملی تأمین مالی[2] کشورهای عضو:** از این روش برای تأمین مالی طرح‌های صنعتی (در مقیاس کوچک و متوسط) متعلق به بخش خصوصی، از طریق قراردادهای مشارکت در سهام، اجاره یا فروش اقساطی یا مؤسسات ملی تأمین مالی کشورهای عضو، استفاده می‌شود.
- **استصناع:** روش دیگری که برای تأمین مالی فعالیت‌های تجاری یا طرح‌های تولیدی مورد استفاده قرار می‌گیرد، استصناع است که هدف آن، رونق و پیشبرد داد و ستد کالاهای سرمایه‌ای و توسعه ظرفیت‌های تولیدی (به خصوص فعالیت‌های صنعتی) است. این روش متکی به قراردادی است که به موجب آن، تولیدکننده توافق می‌نماید کالا یا دارایی‌های مورد نظر خریدار را طبق مشخصات از قبل تعیین شده، تولید نماید و با قیمت مشخص و در زمان معین به او تحویل دهد. بانک نیز بخشی از منابع مورد نیاز برای انجام فعالیت یا اجرای طرح را تأمین می‌نماید. این روش تا حدود زیادی شبیه عقد جعاله در قانون عملیات بانکی بدون ربا در ایران است.
- **سایر روش‌های تأمین مالی:** بانک توسعه اسلامی علاوه بر روش‌های بالا، کمک‌های مالی و فنی دیگری نیز به صورت اعطای وام بلاعوض (Grant) برای امور مرتبط با طرح‌های تولیدی یا کمک‌هایی نظیر مطالعات امکان‌سنجی، نظارت بر اجرای طرح‌ها و... در اختیار متقاضیان اجرای طرح‌ها در کشورهای عضو قرار می‌دهد.

شایان ذکر است، بانک توسعه صادرات، بانک ملی و بانک صنعت و معدن به عنوان بانک‌های نماینده بانک توسعه اسلامی فعالیت می‌کنند.

1. Profit Sharing
2. National Development Financial Institutions

۴- بانک توسعه مالزی (BPMB)[1]

- فعالیت‌های بانک

- بانک پمبنگونان یک مؤسسه مالی توسعه‌ای[2] است که تحت مالکیت دولت مالزی قرار دارد. مأموریت اصلی بانک تأمین مالی کوتاه‌مدت و بلندمدت صنایع سرمایه‌بر[3] است. فعالیت‌های اصلی بانک توسعه مالزی، تأمین مالی پروژه‌های زیرساختی، کشتی‌رانی، صنایع تولیدی پیشرفته، تکنولوژی پیشرفته و صنایع صادرات محور می‌باشد.

- انواع تأمین مالی

- تأمین مالی پروژه[4]: تأمین مالی پروژه، یک نوع تأمین مالی بلندمدت برای پروژه‌های سرمایه‌بر است که در آن، منابع بازپرداخت تأمین مالی، منحصراً از جریان نقدی بدست آمده از پروژه بدست می‌آید.
- تأمین مالی قرارداد[5]: تأمین مالی قرارداد، یک نوع تأمین مالی کوتاه‌مدت تا میان‌مدت پیمانکارانی است که قراردادهایی برای ساخت و تکمیل پروژه‌های زیربنایی در دست اقدام دارند.
- وام پرداخت آتی[6]: یک نوع تأمین مالی شبیه تأمین مالی قرارداد می‌باشد با این تفاوت که در تأمین مالی قرارداد، بازپرداخت همزمان با پیشرفت پروژه صورت می‌پذیرد؛ ولی در روش پرداخت آتی، بازپرداخت بدهی تا زمان پرداخت پول توسط دولت به پیمانکاران صورت نمی‌پذیرد. به عبارت دیگر این روش در واقع یک پل زدن است روی شکاف بین دوره زمانی تکمیل پروژه و پرداخت واقعی که توسط دولت به پیمانکاران پرداخت می‌شود.
- محرک تأمین مالی خصوصی[7]: یک برنامه جهت حمایت از تلاش‌های دولت در زمینه ارتقاء خدمات عمومی از طریق مشارکت بخش خصوصی می‌باشد. این برنامه، تأمین مالی سرمایه‌گذاران بخش خصوصی را که پروژه‌های پیشنهادی دولت را در زمینه خدمات عمومی در اختیار دارند، بر عهده دارد.

1. Bank Pembangunan Malaysia Berhad (BPMB)
2. Development Financial Institution (DFI)
3. Capital-intensive industry
4. Project Finance
5. Contract Finance
6. Deferred Payment Loan
7. Private Finance Initiative

- تأمین مالی اسلامی

- تأمین مالی اسلامی شامل: اجاره، فروش اقساطی، استصناع، مشارکت در سود و سهام شرکت و نظایر آن می‌باشد.

- شاخص‌ها و عملکرد بانک

بر اساس گزارش صورت‌های مالی سال ۲۰۰۸، درآمد بهره‌ای بانک از رقم ۱۲۰۸میلیون رینگیت در سال ۲۰۰۷ به رقم ۱۳۸۶ میلیون رینگیت در سال ۲۰۰۸ افزایش یافته‌است. همچنین سود عملیاتی بانک در سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ به ترتیب معادل ۴۹۶میلیون رینگیت و ۱۱۲۲ میلیون رینگیت بوده‌است. [۱]

جدول شماره ۸-۲: ترازنامه بانک توسعه مالزی در پایان سال۲۰۰۹

دارایی ها	هزار رینگیت	بدهی‌ها	هزار رینگیت
نقد و سپرده‌های کوتاه‌مدت	۱،۰۶۹،۶۸۷	سپرده‌های مشتریان	۸،۲۳۲،۹۰۶
سپرده در مؤسسات مالی	۲۵۶،۵۵۴	سپرده از بانک‌ها و مؤسسات مالی	۰
پورتفولیوی اوارق بهادار	۲،۶۰۳،۹۳۷	سایر بدهی‌ها	۱۱۷،۶۲۲
وام‌ها	۱۹،۸۹۴،۱۹۸	اوراق ضمانت شده قابل بازخرید(قابل فک)	۱،۹۹۰،۳۲۵
سایر دارایی ها	۶۸۷۸۹۷،۱	وام‌های دریافتی (مدت دار)	۸،۲۴۶،۹۰۱
سرمایه گذاری در شرکت‌های تابعه	۹۳۰،۲۹۶	وجه حمایت از زیر ساخت‌ها	۷۱۵،۸۸۲
مجموع درآمدهای بهره ای	۰	درآمد معوق	۱۵۲،۲۳۲
ساختمان و اثاثیه	۱۳۱،۶۵۴	**کل بدهی‌ها**	**۱۹،٤٥٥،۸٦۸**
پیش پرداخت اجاره زمین	۳،۹۱۱	حقوق صاحبان سهام	
داراییهای سرمایه گذاری	۸،۲۶۷	سرمایه	3,078,724
دارایی مالیات معوق	۰	ذخایر	۴،۰۵۱،۸۰۹
کل داراییها	**۲٦،٥۸٦،٤۰۱**	سهم اقلیت	۰
ترازنامه		**کل حقوق صاحبان سهام**	**۷،۱۳۰،۵۳۳**
		جمع کل بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام	**۲٦،٥۸٦،٤۰۱**

ماخذ:http://www.bpmb.com.my/web/guest/home

۱. هر دلار معادل ۳,۴ رینگیت می‌باشد.

جدول شماره ۹-۲: وام‌های دریافتی بانک توسعه مالزی در سال ۲۰۰۸

وام‌های مدت دار		هزار رینگیت
وام از دولت مالزی (بدون تضمین)	اصل	790,029
	بهره	2,152
وام از وجوه احتیاطی شاغلان (بدون تضمین)	اصل	6,097,000
	بهره	64,355
سایر وام‌ها	اصل	2,514,963
	زیان نرخ ارز	58
	بهره	22,316
جمع کل		**9,490,873**

ماخذ:http://www.bpmb.com.my/web/guest/home

جدول شماره ۱۰-۲: میزان جذب سپرده در بانک توسعه مالزی در سال ۲۰۰۸

سپرده‌ها	هزار رینگیت
بنگاه‌های کسب و کار	5,172,177
دولت	5500
جمع کل سپرده‌ها	**5,177,677**

ماخذ:http://www.bpmb.com.my/web/guest/home

جدول شماره ۱۱-۲: میزان وام‌های پرداختی توسط بانک توسعه مالزی در سال ۲۰۰۸

وام‌های پرداختی	هزار رینگیت
کشاورزی، شکار و جنگلداری	5,161
ابزارآلات	4,113
ساخت	4,797,464
آموزش	249,036
الکتریکی و الکترونیکی	10,348
برق، گاز و آب	3,708,771
تأمین مالی، بیمه و کسب و کار	290,540

عمل آوری مواد غذایی	1,279
هتل و رستوران	264,016
مسکن	19,442
تولیدات کارخانه ای	1,520,786
وابسته به دریانوردی	6,894
تکنولوژی مواد	2,816
بهداشتی و دارویی	38,108
معدن و اکتشاف	0
فعالیت‌های خدمات شخصی و اجتماعی	107,439
مهندسی تولید	23,796
امور عمومی و دفاع	18,390
معاملات مسکن و اجاره و فعالیت‌های کسب و کار	1,029,559
کشتیرانی	174,460
کارخانه کشتی سازی	17,310
تجارت	0
حمل و نقل و ارتباطات و انبارداری	5,758,451
جمع کل	**18,048,179**

ماخذ:http://www.bpmb.com.my/web/guest/home

۵- بانک توسعه ترکیه[1]

- مأموریت‌ها

مأموریت اصلی بانک توسعه ترکیه کمک به توسعه و رشد پایدار کشور ترکیه می‌باشد که این مهم از طریق سرمایه‌گذاری در سهام بنگاه‌های کسب و کار، اعطای وام از منابع ملی و بین‌المللی، کمک‌های فنی به سرمایه‌گذاران در حد استانداردهای بین‌المللی و کمک به بهبود ساختار بازارهای سرمایه امکان‌پذیر می‌شود. از جمله بخش‌های اقتصادی که بانک در آن فعالیت می‌کند می‌توان به صنعت، توریسم، انرژی‌های تجدیدپذیر و نظایر آن اشاره کرد.

1. Turkiye Kalkinma Bankasi A.S

- شاخص‌ها

بر اساس اطلاعات مندرج درصورت‌های مالی، میزان درآمدها و سود خالص بانک در پایان سال ۲۰۰۹ به ترتیب معادل ۶۱۶۶۸ هزار لیر جدید و ۲۵۵۷۹ هزار لیر جدید ترکیه بوده‌است.[۱]

همچنین میزان دارایی‌های بانک طی ۵سال بیش از ۲ برابر شده و از رقم ۵۱۷۵۶۹ هزار لیر در سال ۲۰۰۴ به رقم ۱۲۷۸۰۴۴ هزار لیر در سال ۲۰۰۹رسیده‌است.

بررسی وضعیت سایر شاخص‌ها نشان می‌دهد که بازده دارایی و بازده سرمایه در سال ۲۰۰۹ به ترتیب معادل ۲,۰درصد و ۵,۱درصد بوده‌است. پیکره مشابه برای سال ۲۰۰۸ به ترتیب معادل ۳,۶درصد و ۷,۶درصد است. همچنین در سال ۲۰۰۹ شاخص نسبت مالکانه (نسبت حقوق صاحبان سهام به کل دارایی‌ها) که بیانگر قدرت حمایتی بانکی از سوی صاحبان سهام سرمایه‌گذاری شده در آن است، معادل ۳۸,۸درصد بوده‌است. این شاخص از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۹ روند نزولی را تجربه کرده‌است. شایان ذکر است هر قدر این نسبت بزرگتر باشد، بیانگر قدرت ثبات بیشتری است.

جدول شماره۱۲۵ - : متغیرهای کلیدی عملکرد برای بانک توسعه ترکیه – هزار لیر جدید

متغیرها	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹
کل دارایی‌ها	۵۱۷,۵۶۹	۶۸۹,۶۸۷	۸۸۳,۸۱۹	۸۱۷,۸۰۶	۱,۰۲۳,۸۷۰	۱،۲۷۸،۰۴۴
حقوق صاحبان سهام	۳۹۱,۸۵۶	۴۵۱,۰۶۷	۵۳۷,۵۳۳	۴۵۸,۰۹۶	۴۸۴,۱۵۸	۴۹۹،۰۲۸
خالص وام‌ها	۲۱۳,۳۶۶	۲۸۶,۳۷۳	۳۳۳,۴۰۴	۳۹۸,۰۱۰	۵۸۹,۰۷۰	۸۰۲،۳۲۴
درآمدهای بهره ای	۴۵,۸۴۰	۳۷,۰۸۶	۶۲,۸۱۰	۸۳,۳۱۶	۸۲,۰۳۵	۶۱،۶۶۸
سود خالص	۱۷,۸۸۶	۲۴,۸۵۱	۱۵۶,۱۴۹	۴۳,۰۸۸	۳۶,۶۷۹	۲۵،۵۷۹
وام به دارایی (٪)	۴۱.۲٪	۴۱.۵٪	۳۷.۷٪	۴۸.۷٪	۵۷.۵٪	۶۲,۳٪
حقوق صاحبان سهام به دارایی (٪)	۷۵.۷٪	۶۵.۴٪	۶۰.۸٪	۵۶.۰٪	۴۷.۳٪	۳۸,۸٪
بازده دارایی(٪)	۳.۵٪	۳.۶٪	۱۷.۷٪	۵.۳٪	۳.۶٪	۲,۰٪
بازده سرمایه(٪)	۴.۶٪	۵.۵٪	۲۹.۱٪	۹.۴٪	۷.۶٪	۵,۱٪

ماخذ: http://www.kalkinma.com.tr

۱. هر دلار معادل ۱,۵ لیر ترکیه می‌باشد.

جدول شماره ۱۳-۲: وام‌های پرداختی به بخش‌های اقتصادی توسط بانک توسعه ترکیه در سال ۲۰۰۸

بخش‌های اقتصادی	هزار لیر
کشاورزی	10,193
تولید صنعتی (معدن، تولید و برق و گاز و آب)	229,962
ساختمان	8,751
خدمات (عمده فروشی و خرده فروشی، هتل، حمل و نقل و ارتباطات، مؤسسات مالی، مسکن و اجاره، خدمات خود اشتغالی، آموزش و بهداشت و...)	331,380
سایر	8,784
جمع کل	**589,070**

ماخذ: http://www.kalkinma.com.tr

۶- بانک توسعه برزیل (BNDES)[1]

بانک توسعه بزریل در سال ۱۹۵۲ با هدف تقویت توان تولیدی و توسعه اقتصادی کشور، توسط دولت تأسیس گردید. این بانک مسئولیت تدوین خط‌مشی سرمایه‌گذاری میان‌مدت و بلندمدت را از سوی دولت بر عهده دارد و این بانک دارای دو مؤسسه مالی فرعی نیز است. تأمین مالی برای خرید ماشین‌آلات و تجهیزات از خارج و نیز تأمین اعتبارات مورد نیاز صدور کالاهای بزریلی، تقویت ساختار سرمایه شرکت‌های خصوصی و توسعه بازار سرمایه کشور از جمله وظایف این مؤسسات مالی است.

- اهداف بانک

فعالیت‌های تأمین مالی بانک توسعه برزیل عمدتاً با هدف‌های زیر صورت می‌گیرد:

۱. تأمین مالی جهت کمک به اقلام صادراتی
۲. تأمین مالی جهت گسترش و نوسازی امور زیربنایی
۳. کمک به افزایش توان رقابتی شرکت‌های برزیلی در بازارهای بین‌المللی
۴. کمک به ایجاد مشاغل جدید
۵. کاهش نابرابری‌های موجود در مناطق مختلف کشور از طریق تشویق سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه یافته و محروم

1. Banco Nacional de Desenvolvimento Economico e Social (BNDES)

- عملکرد بانک

بر اساس اطلاعات صورت‌های مالی سال۲۰۰۹ بانک توسعه برزیل، میـزان دارایـی و سرمایه بانک در سال۲۰۰۹ به ترتیـب معـادل۳۷۹۲۸۰ میلیـون ریـل برزیـل و۲۰۲۶۱ میلیون ریل می‌باشد. کل سرمایه بانک متعلق به دولت برزیل می‌باشد.[۱]

جدول شماره ۱۴-۲: ترازنامه بانک توسعه برزیل در پایان سال۲۰۰۹

دارایی‌ها	هزار ریل	بدهی ها	هزار ریل
دارایی‌های جاری	**٤٤،٧١٤،٨١٤**	**بدهی‌های جاری**	**۳۲،٦۷۰،۰۱۳**
نقد	۲،۹۷۲	سپرده‌ها	۳،۲۵۹،۰۴۷
سرمایه‌گذاری‌های بین بانکی	۲،۰۰۶،۸۱۷	عملیات تأمین وجه[۲]	۱۳،۷۴۰،۷۶۳
اوراق بهادار	۶،۱۴۴،۴۷۶	حسابهای بین شعبه	۴۰۹
وام‌های بین بانکی	۱۳،۲۶۹،۴۵۰	اوراق قرضه	۲۹۱،۶۹۸
وام‌ها	۱۹،۴۴۶،۶۰۳	استقراض	۶،۸۴۹،۵۹۷
سایر	۳،۵۹۸،۸۰۹	سایر	۵،۶۰۵،۱۷۶
دارایی‌های غیرجاری	**۳۳٤،٥٦٥،۱۲٦**	**بدهی‌های غیرجاری**	**۳۱۸،۹۸۱،۸۸۳**
دارایی‌های بلندمدت	***۲۹۰،۹۵۳،۱۸۷***	***بدهی‌های بلندمدت***	**۳۱۸،۹۸۱،۸۸۳**
اوراق بهادار	۳۵،۷۷۳،۱۸۲	سپرده‌ها	۲۲،۹۷۰،۸۸۰
وام‌های بین بانکی	۱۱۶،۳۴۷،۷۸۱	اوراق قرضه	۶،۶۶۸،۳۲۴
وام‌ها	۱۳۴،۳۶۲،۱۵۱	استقراض	۱۵۰،۸۰۹،۶۲۸
سایر دارایی‌های بلندمدت	۴،۴۷۰،۰۷۳	سایر حساب‌های پرداختنی	۲۹،۵۴۱،۴۰۲
سایر	***٤۳،٥۰۳،٥٦۳***	**سایر**	**۱۰۸،۹۹۱،٦٤۹**
کل دارایی‌ها	**۳۷۹،۲۷۹،۹٤۰**	**حقوق صاحبان سهام**	**۲۷،٦۲۸،۰٤٤**
ترازنامه		سرمایه	۲۰،۲۶۰،۸۸۱
		سایر	۷،۳۶۷،۱۶۳
		کل بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام	**۳۷۹،۲۷۹،۹٤۰**

ماخذ: http://www.bndes.gov.br/SiteBNDES/bndes/bndes_en/

۱. هر ریال معادل ۱،۶ دلار می‌باشد.

2. Funding Operation

۷- بانک توسعه سنگاپور (DBS)[1]

جدول شماره ۱۵-۲: ترازنامه بانک توسعه سنگاپور در پایان سال ۲۰۰۹

دارایی ها	میلیون دلار	بدهی‌ها	میلیون دلار
نقد و موازنه با بانک‌های مرکزی	22,515	مطالبات بانک‌ها	9,108
اوراق بهادار دولت سنگاپور و اسناد خزانه	15,960	مطالبات مشتریان غیر بانکی	178,448
طلب از بانک ها	22,203	بدهی‌های مالی بر اساس قیمت عادلانه	9,217
دارایی های مالی بر اساس قیمت عادلانه	11,257	ارزش بدهی مشتقات مالی	16,406
ارزش دارایی مشتقات مالی	16,015	بروات پرداخت کردنی	501
وام‌ها	129,973	بدهی‌های مالیات جاری	807
سرمایه گذاریهای مالی	25,731	بدهی‌های مالیات معوق	54
وثیقه‌های مالی	784	سایر بدهی‌ها	6,489
سرمایه گذاری در شرکت‌های تابعه	672	سایر اوراق بدهی منتشره	413
سرقفلی	5,847	بدهی کوتاه مدت	7,702
تجهیزات و دارایی های ثابت	1,134	**جمع کل بدهی‌ها**	**229,145**
سرمایه گذاریهای خاص	398	حقوق صاحبان سهام	
دارایی مالیات معوق	144	سرمایه	8,435
سایر دارایی ها	6,011	سهام خزانه	114-
جمع کل داراییها	**258644**	سایر ذخایر	6,879
ترازنامه		درامد ذخایر قانونی	10,173
		سهم اقلیت	**4,126**
		جمع کل بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام	**258,644**

1. Development Bank of Singapore

جدول شماره ۱۶-۲: وام‌های پرداختی توسط بانک توسعه سنگاپور – میلیون دلار (۲۰۰۹)

وام‌ها	میلیون دلار
تولید صنعتی	۱۶,۱۲۰
ساختمان و بنا	۱۸,۴۲۶
مسکن	۳۳,۱۲۰
تجارت عمومی	۱۳,۳۰۴
حمل و نقل و ارتباطات	۱۲,۲۷۷
مؤسسات مالی و شرکت‌های هلدینگ و سرمایه‌گذاری	۱۶,۶۷۴
اشخاص خصوصی و حرفه ای (به جز وام‌های مسکن)	۱۰,۸۷۳
سایر	۱۲,۰۱۶
جمع کل	۱۳۲,۸۱۰

ماخذ: http://www.dbs.com/home/Pages/default.aspx

ذ

جدول شماره ۱۷-۲: شاخص‌های کلیدی عملکرد بانک توسعه سنگاپور – میلیون دلار

متغیرها	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
درآمد کل	2,931	3,387	4,143	4,265	4,479	4,338	5,344	6,163	6,031	6,603
سود خالص	1,389	986	1,103	1,061	1,995	824	2,269	2,278	1,929	2,041
کل دارایی‌ها	111,208	151,429	149,425	159,479	175,671	180,204	197,372	232,963	256,718	258,644
وام‌ها	52,024	68,202	60,704	64,330	69,659	79,462	86,630	108,433	126,481	130,583
سپرده‌ها	80,721	106,771	101,315	108,041	113,206	116,884	131,373	152,944	169,858	183,432
هزینه به درآمد (٪)	42.5%	50.7%	43.7%	42.0%	43.7%	46.7%	44.3%	42.5%	43.3%	39.4%
بازده دارایی (٪)	1.28%	0.75%	0.73%	0.69%	1.19%	0.46%	1.20%	1.06%	0.79%	0.79%
بازده وجوه صاحبان سهام (٪)	12.9%	8.8%	7.9%	7.3%	12.8%	5.0%	12.8%	11.7%	9.5%	8.4%
نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات (٪)	7.6%	5.7%	6.1%	5.2%	2.5%	2.1%	1.7%	1.1%	1.5%	2.9%
نسبت کفایت سرمایه (٪)	18.9%	17.4%	15.5%	15.1%	15.8%	14.8%	14.5%	13.4%	14.0%	16.7%
نسبت جزء اصلی سرمایه (٪)	14.4%	12.2%	10.3%	10.5%	11.3%	10.6%	10.2%	8.9%	10.1%	13.1%

ماخذ: http://www.dbs.com/home/Pages/default.aspx

پیشینه فعالیت بانک‌های توسعه‌ای در کشور

بانک‌های توسعه‌ای؛ مؤسساتی هستند که سرمایه و منابع مالی را با شرایط مناسب تجهیز می‌نمایند تا در فعالیت‌های تولیدی؛ توسط خود یا دیگران و یا مشترکا؛ در راستای اهداف برنامه‌های توسعه اقتصادی کشور؛ به نحو مطلوبی سرمایه‌گذاری نمایند. وظایف؛ نقش و فعالیت‌های بانک‌های توسعه‌ای را اساسا در ارتباط با فرآیند توسعه اقتصادی می‌توان تبیین نمود. ضرورت نیل به توسعه اقتصادی در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه موجب شد تا نهادهایی برای هدایت سرمایه‌گذاری‌ها در امر توسعه اقتصادی کشورها در قالب بانک‌ها و سازمان‌های توسعه‌ای به وجود آید.

بانک‌های توسعه‌ای در دستیابی به توسعه صنعتی و پی‌آمد آن؛ توسعه اقتصادی در کشورهای در حال توسعه نقش موثر، مثبت و سازنده‌ای ایفا کردند و به همین دلیل در سطح جهان به ایجاد و گسترش آنان کمک شده است تا به عنوان ابزاری در اختیار برنامه‌های توسعه اقتصادی ملل جهان قرار گیرند.

تا کنون بیش از پانصد بانک و مؤسسه توسعه در سراسر جهان در کشورهای صنعتی پیشرفته و در حال توسعه تأمین منابع مالی و فنی لازم و هدایت سرمایه‌گذاری های بخش خصوصی و غیر خصوصی را در جهت سرمایه‌گذاری‌های تولیدی بر عهده داشته اند. این سرمایه‌گذاری‌ها بنا بر سیاست‌های توسعه اقتصادی هر کشور؛ زمینه گسترش امکانات زیربنائی اقتصادی و توسعه بخش های صنعتی؛ کشاورزی و حتی رشد بخش تعاونی را فراهم می‌سازد. به بیانی دیگر؛ بانک‌های توسعه؛ در مسیر کمک به حل مشکلات توسعه اقتصادی کشورها و رفع تنگناهای موجود؛ رسالت مهمی بر عهده دارند.

الف. تاریخچه بانکداری توسعه‌ای در کشور

در این بخش تاریخچه فعالیت بانک‌های توسعه‌ای در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ در ایران مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۱- الف. تاریخچه بانکداری توسعه‌ای در کشور قبل از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷

قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، چهار بانک توسعه‌ای در زمینه سرمایه‌گذاری‌ها صنعتی مشغول بودند:[1]

1. http://w3.bim.ir/ourbank/BankHistory.asp.

- بانک اعتبارات صنعتی[1]

این بانک اولین بانک توسعه صنعتی در ایران است که به موجب قانون برنامه عمرانی هفت ساله دوم کشور در سال ۱۳۳۵ با سرمایه اولیه ۶۰۰ میلیون ریال و به منظور ایجاد و تقویت کارآفرینان[2] بخش خصوصی تأسیس شد. سهام اولیه این بانک تماماً به دولت تعلق داشت لیکن پس از حدود ۲۰ سال فعالیت، تصمیم گرفته شد که با فروش تدریجی سهام به بخش خصوصی موجبات غیردولتی شدن بانک مزبور فراهم گردد. در اواخر سال ۱۳۵۶ با فروش تدریجی حدود پنج درصد سهام به بخش خصوصی، زمینه غیردولتی شدن بانک آغازگردید. این بانک در مدت ۲۲ سال فعالیت خود 1107فقره تسهیلات به مبلغ کل ۸۶,۷ میلیارد ریال به واحدهای تولیدی و خدماتی پرداخت نموده و در سرمایه‌گذاری ۷۰ واحد تولیدی و خدماتی نیز به مبلغ ۱۱ میلیارد ریال مشارکت حقوقی داشته است.

- بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران

این بانک دومین بانک توسعه صنعتی و ضمناً اولین بانک توسعه‌ای خصوصی در کشور به شمار می‌آید که در سال ۱۳۳۸ با سرمایه ۴۰۰ میلیون ریال به صورت شرکت سهامی عام تأسیس شد. این بانک متعلق به بخش خصوصی بود و حدود ۸۷ درصد سهام این بانک به افراد و مؤسسات ایرانی و۱۳درصد بقیه متعلق به ۱۹ بانک و مؤسسه خارجی بود. از ۱۹ بانک خارجی، ۶ بانک انگلیسی، 2بانک فرانسوی، ۴ بانک ژاپنی، ۲ بانک آمریکایی، ۲ بانک آلمانی، ۱ بانک ایتالیایی و ۲ بانک هلندی بودند. این بانک تا پایان سال ۱۳۵۶ قریب به ۲۲۲ میلیارد ریال وام صنعتی و سرمایه در گردش برای ایجاد و توسعه صنایع ایران پرداخت کرده بود و در سرمایه گذاری ۱۴۸ واحد تولیدی و خدماتی به مبلغ ۴۹,۲ میلیارد ریال مشارکت داشت.[3]

بانک فوق به منظور کمک به صنایع بزرگ و متوسط، ایجاد و تقویت کارآفرینان بخش خصوصی تأسیس گردید.

- بانک توسعه و سرمایه‌گذاری ایران

سومین بانک توسعه‌ای است که در سال 1352 با سرمایه ۱۰۵۰میلیون ریال که پنجاه درصد آن پرداخت شده بود، به صورت شرکت سهامی عام تأسیس شد. حدود

1. Industerial credits bank
2. Enterprenerships
3. http://www. http://banki.ir/sanatomaedan

۸۲ درصد سهام این بانک به ۳۳۳۳ فرد و مؤسسه ایرانی و حدود ۱۸ درصد باقی نیز به افراد و مؤسسات خارجی تعلق داشت. این بانک تا پایان سال ۱۳۵۶ جمعاً ۱۶۵ فقره تسهیلات به مبلغ تقریبی ۱۹,۵میلیارد ریال به صنایع کشور پرداخت کرد و در سرمایه گذاری ۱۴ طرح تولیدی و خدماتی جمعاً به مبلغ ۵۸۰ میلیون ریال مشارکت داشت.

- شرکت سرمایه‌گذاری بانک‌های ایران

این بانک در سال ۱۳۵۵ با سرمایه اولیه ۱۵ میلیارد ریال به صورت شرکت سهامی عام آغاز به فعالیت نمود. سهامداران این شرکت را ۱۵ بانک ایرانی و ۱۶۰۰ سهامدار از افراد حقیقی و حقوقی تشکیل می‌دادند.

این شرکت تا پایان سال ۱۳۵۷ در ۲۲ مؤسسه تولیدی و خدماتی، مبلغی در حدود ۲,۵ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری نمود و سهام ۲۲ مؤسسه تولیدی و خدماتی را به مبلغ یک میلیارد ریال بابت تصدی‌گری خریداری نمود.

علاوه بر بانک‌های توسعه‌ای فوق که برای کمک به صنایع بزرگ و متوسط تشکیل شده بود، کمک‌های مالی برای ایجاد و توسعه واحدهای کوچک صنعتی از طریق صندوق ضمانت صنعتی پرداخت می‌گردید. این صندوق در سال 1339 با سرمایه انتقالی از صندوق مشترک ایران و آمریکا به مبلغ ۱۳۸ میلیون ریال به صورت مؤسسه غیرتجاری عام‌المنفعه برای کمک به صنایع کوچک ایجاد شده بود و سرمایه آن به تدریج به مبلغ ۷۷۰ میلیون ریال افزایش یافته بود و کلاً متعلق به دولت بود.

- بانک کشاورزی

در قانون اجازه تأسیس بانک ملی مقرر شده بود چنانچه دامنه معاملات شعبه فلاحتی بانک، توسعه یابد به بانک مستقلی تبدیل گردد. در تاریخ ۲۵ تیر ماه ۱۳۱۲ شعبه فلاحتی بانک ملی ایران تفکیک و به بانک مستقلی نام بانک کشاورزی تبدیل و لذا بانک کشاورزی (فلاحتی ایران) در سال ۱۳۱۲ تاسیس شد. این بانک هم اکنون با پشتوانه سال‌ها تجربه خدمت‌رسانی به عنوان یک بانک پیشرو در زمینه ارائه خدمات بانکداری به مردم عزیز کشورمان در سراسر کشور فعال است. این بانک همواره به منظور

استفاده از دانش، کسب تجربه و نوآوری در خدمات بانکی، از دستاوردهای علمی داخلی و مطالعه بانک‌های پیشرو در دنیا بهره‌مند بوده است.[۱]

- صندوق ضمانت صادرات

در پی کاهش ارزش دلار در مقابل ریال و در نتیجه کمبود درآمدهای نفتی در اوایل دهه ۱۳۵۰ و به منظور پوشش صادرات ایران در مقابل ریسک‌های عمده تجاری و سیاسی، صندوق ضمانت صادرات ایران با همکاری آنکتاد، بعنوان تنها شرکت دولتی بیمه اعتبار صادراتی وابسته به وزارت بازرگانی در سال ۱۳۵۲ تاسیس گردیده و فعالیت خود را تحت نظارت مرکز توسعه صادرات ایران آغاز نمود.

البته عمر این سازمان تازه تاسیس چندان طولانی نبود چرا که با بالا رفتن قیمت نفت در نتیجه تحولات سیاسی در منطقه خاورمیانه در اواسط دهه ۷۰ میلادی، درآمد نفتی کشور افزایش یافته و همین موضوع باعث شد که صندوق ضمانت صادرات ایران بدست فراموشی سپرده شده و فعالیت‌های آن به طور کامل متوقف گردد.

پس از ده سال عدم فعالیت، بار دیگر صندوق ضمانت صادرات ایران به عنوان یک سازمان وابسته به وزارت بازرگانی و با شخصیت حقوقی و مالی مستقل در سال ۱۳۷۳ تجدید حیات گردید تا به صادرکنندگان در بازیافت موقعیت تجاری خود که در اثر ۸ سال جنگ تحمیلی مختل شده بود کمک نموده و موجبات افزایش درآمدهای غیرنفتی را فراهم آورد.[۲]

۲-الف. تاریخچه بانکداری توسعه‌ای در کشور بعد از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷

- بانک صنعت و معدن

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ایران بانک صنعت ومعدن به موجب مصوبه مورخ ۱۳۵۸/۰۷/۰۲ مجمع عمومی بانک‌ها، با اجازه حاصل از ماده ۱۷ لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها و از ادغام بانک‌های اعتبارات صنعتی، توسعه صنعتی و معدنی ایران، توسعه و سرمایه‌گذاری ایران و شرکت سرمایه‌گذاری بانک‌های ایرانی، صندوق ضمانت صنعتی و صندوق معادن تشکیل گردید. به استناد صورتجلسه مورخ

1. http://www.Agri-bank.com/Static/About/AtaGlance.asp.
2. http://www.Esgfi.org/index.aspx?siteid=1&pageid=144.

۱۳۶۲/۰۳/۳۱ مجمع عمومی بانک‌ها، موضوع ادغام صندوق ضمانت صنعتی و شرکت صندوق معادن در بانک صنعت و معدن منتفی اعلام و اساسنامه بانک با توجه به سرمایه واحدهای فوق‌الذکر اصلاح گردید. به موجب بند یک مصوبه مجمع عمومی فوق‌العاده بانک مورخ ۱۳۶۷/۰۱/۲۱، صندوق ضمانت صنعتی از تاریخ مصوبه، با کلیه اموال و دارائی‌های در بانک صنعت و معدن ادغام گردید.

- بانک توسعه صادرات

یکی دیگر از دستاوردهای گرانقدر پیروزی انقلاب اسلامی، تأسیس بانک توسعه صادرات ایران است که ایفای نقش بانک صادرات-واردات ایران (EXIM) را بر عهده دارد.

لزوم وجود سازمانی در کشور که بتواند کمبود یک نهاد مالی معتبر و موجه در بخش صادرات - واردات کشور را بر طرف سازد، یکی از نکاتی است که تا زمان پیروزی انقلاب، کم اهمیت تلقی شده بود.

رفع این نقیصه از ابتدای تدوین قانون عملیات بانکی بدون ربا در ایران، مطمح نظر مقامات اقتصادی دولت جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت و بر اساس آن در تاریخ ۱۳۷۰/۴/۱۹ بانک توسعه صادرات تأسیس شد و عملاً از شهریور ماه ۱۳۷۱ آغاز به کار کرد و از آن هنگام، در راستای پیشبرد اهدافی که بانک بر عهده داشت، در خدمت صادرات کشور قرار گرفت.

فرآیند عملکرد این بانک در طول سال‌های گذشته نمایانگر این واقعیت است که بانک از طریق توجه به سرعت و دقت در روند کار، موجبات جلب اعتماد و رضایت مشتریان خود را فراهم ساخته و علاوه بر آن، اعتماد بانک‌ها و سازمان‌های بین‌المللی را نیز به خود جلب نموده است.

امکانات بالقوه تولید و صدور کالا در کشور، می‌تواند با اتکاء به خدمات مالی و جانبی بانک تخصصی توسعه صادرات ایران به فعل در آمده و به جایگاه شایسته خود در بازارهای جهانی دست یابد.[1]

- بانک مسکن

به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی، بانک مسکن در سال ۱۳۵۸ براساس طرح ادغام

1. http://www.edbi.ir/frmContents_fa-IR.aspx?CategoryID=8.

بانک‌ها (مصوب ۱۳۵۸/۳/۱۷شورای انقلاب اسلامی) از ادغام بانک‌ها و شرکت‌های پس‌انداز زیر تشکیل شد:

۱. بانک رهنی ایران،

۲. بانک ساختمان،

۳. شرکت سرمایه‌گذاری‌های ساختمانی بانک‌های ایران

۴. ۱۳ شرکت پس‌انداز و وام مسکن (کوروش، اکباتان، پاسارگاد در تهران و سایر مراکز استان‌ها از جمله همدان، کرمانشاه، مازندران، گرگان، سمنان و آبادان)

البته طیف غالب ترکیب جدیدی که تحت عنوان بانک مسکن فعالیت‌های بانکی خود را در بخش ساختمان و مسکن آغاز نمود، را از هر حیث بانک رهنی ایران تشکیل می‌داد.[1]

- بانک توسعه تعاون

هیئت وزیران در جلسات مورخ ۱۳۸۷/۱۱/۶ و ۱۳۸۸/۵/۱۱ بنا به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های تعاون و امور اقتصادی و دارایی، موضوع نامه شماره ۱/۵۵۲۸۸ مورخ ۱۳۸۷/۹/۶ وزارت امور اقتصادی و دارایی و به استناد بند (و) ماده (۹) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی – مصوب ۱۳۸۷ – اساسنامه بانک توسعه تعاون را به تصویب نمود و مصوبه مذکور به موجب نامه شماره ۹۷۹۱۴/ت ۴۱۴۸۴ها – مورخ ۱۳۸۸/۵/۱۳ رییس جمهور آقای محمود احمدی‌نژاد به دو وزارتخانه تعاون و امور اقتصادی و دارایی جهت اجرا ابلاغ گردید.[2]

بانک‌های توسعه‌ای در ایران

همانگونه که پیش از این اشاره شد، بانک‌های توسعه‌ای دارای دو ویژگی عمده و اساسی می‌باشند:

1. http://www.bank-maskan.ir/HomePage.aspx?TabID=4607&Site=DouranPortal&Lang=fa-IR.
2. http://www.sandoghtavon.gov.ir/HomePage.aspx?TabID=3827&Site=DouranPortal&Lang=fa-IR.

۱. منابع بانک‌های توسعه‌ای عموماً با استفاده از وام‌ها و اعتبارات میان‌مدت و بلندمدت از مؤسسات مالی و بانک‌های بین‌المللی یا دولت‌های متبوعه (به صورت وام، وجوه اداره شده، یا کمک‌های بلاعوض) یا از طریق انتشار اوراق قرضه (یا اوراق مشارکت) تأمین می‌شود.
۲. بانک‌های توسعه‌ای ریسکهایی را قبول می‌کنند که سایر مؤسسات و واسطه‌های مالی (بانک‌های تجاری)، معمولاً حاضر به پذیرش آن‌ها نیستند.

وضعیت دو بانک توسعه صادرات و بانک صنعت و معدن در ایران با ویژگی‌های اشاره شده همخوانی دارد. با توجه به اینکه بانک‌های مذکور اقدام به تأمین مالی بلندمدت طرح‌های تولیدی و صادراتی می‌نمایند، اتکایی چندانی به تجهیز منابع مالی از طریق جذب انواع سپرده‌ها ندارند و سهم سایر روش‌های تأمین مالی از جمله دریافت تسهیلات از بانک مرکزی و کمک‌های دولت (افزایش سرمایه) در تجهیز منابع بیشتر است.

در ادامه به بررسی وضعیت بانک‌های مذکور می‌پردازیم.

الف – بانک صنعت و معدن

طبق اساسنامه بانک، موضوع اصلی فعالیت بانک عبارت است از:

۱. بکارگیری قابلیت‌های عملیات بانکداری توسعه‌ای
۲. سرمایه‌گذاری در جهت توسعه اقتصادی کشور
۳. فراهم نمودن بستر مناسب برای حضور و مشارکت بخش غیردولتی با استفاده از کلیه مقدورات از جمله نهادها، فرایندها و ابزارهای مناسب در زمینه صنایع، معادن، فناوری نوین و خدمات مربوطه

- منابع بانک

همانگونه از اطلاعات جدول شماره ۱۸ مشاهده می‌گردد، تجهیز منابع مورد نیاز برای تأمین مالی بخش صنعت و معدن عمدتاً از طریق دریافت تسهیلات و خطوط اعتباری از بانک مرکزی صورت می‌پذیرد. در سال ۱۳۸۸ از کل بدهی‌های بانک صنعت و معدن، سهم بدهی به بانک مرکزی بیش از ۴۵ درصد می‌باشد. البته سهم تجهیز منابع از طریق سایر بانک‌ها و همچنین جذب سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار به ترتیب معادل ۶,۹۶درصد و ۶,۱۹ درصد می‌باشد.

شایان ذکر است بخشی از کمک‌های دولت به بانک صنعت و معدن از طریق حساب ذخیره ارزی صورت می‌گیرد. بر اساس اطلاعات سال ۱۳۸۸، تسهیلات دریافتی بانک صنعت و معدن از حساب ذخیره ارزی بیش از ۶۸۰۰ میلیارد ریال بوده‌است. در ترازنامه بانک، مبلغ مذکور در بخش ذخایر و سایر بدهی‌های بانک طبقه‌بندی شده‌است، به همین دلیل سهم این بخش از کل بدهی‌های بانک معادل ۲۸,۸۹ درصد می‌باشد.

- مصارف بانک

بر اساس اطلاعات ترازنامه بانک در انتهای سال ۱۳۸۸، سهم تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی از کل مصارف بانک معادل ۶۴ درصد می‌باشد. شایان ذکر است ۱۰۰ درصد تسهیلات بانک صنعت و معدن به بخش صنعت و معدن اختصاص می‌یابد.

- شاخص‌ها

از جمله شاخص‌های مورد بررسی می‌توان به بازده سرمایه، بازده دارایی‌ها و نسبت کفایت سرمایه اشاره کرد. که در جدول شماره ۱۹-۲، اطلاعات مربوط به شاخص‌های مذکور برای بانک صنعت و معدن آمده‌است.

جدول شماره ۱۸-۲: ترازنامه بانک صنعت و معدن - ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ میلیون ریال

ترازنامه									
داراییها	سال ۱۳۸۸	۱۳۸۸ درصد	سال ۱۳۸۷	۱۳۸۷درصد	بدهیها و حقوق صاحبان سهام	سال ۱۳۸۸	۱۳۸۸ درصد	سال ۱۳۸۷	۱۳۸۷درصد
نقد	157,230	0.19	215,496	0.40	بدهی به بانک مرکزی	26,164,721	45.89	3,600,670	12.55
مطالبات از بانک مرکزی	13,072,151	15.79	1,207,118	2.25	بدهی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولت	3,970,780	6.96	2,169,527	7.56
مطالبات از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری	1,634,440	1.97	1,900,272	3.55	سپرده‌های دیداری	4,656,174	8.17	5,720,712	19.94
تسهیلات اعطایی و مطالبات از بخش دولتی	3,634,603	4.39	3,707,992	6.92	سپرده‌های پس انداز	452,624	0.79	788,505	2.75
تسهیلات اعطایی و مطالبات از بخش غیردولتی	52,970,961	64.00	36,722,845	68.55	سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت دار	3,527,053	6.19	2,134,743	7.44
اوراق مشارکت و سایر اوراق مشابه	23,690	0.03	41,085	0.08	سایر سپرده‌ها	1,722,560	3.02	1,032,509	3.60
سرمایه‌گذاریها و مشارکت‌ها	2,928,443	3.54	2,666,874	4.98	ذخایر و سایر بدهیها	16,525,262	28.98	13,240,276	46.15
داراییهای ثابت	1,143,638	1.38	1,128,042	2.11	جمع بدهیها	57,019,174	100.00	28,686,943	100.00
سایر داراییها	6,954,780	8.40	5,840,240	10.90	**حقوق صاحبان سهام**				
اقلام در راه	252,096	0.30	141,384	0.26	سرمایه	20,722,472	80.47	20,722,472	83.27
جمع داراییها	82,772,032	100.00	53,571,348	100.00	اندوخته قانونی	1,164,987	4.52	1,038,285	4.17
					سایر اندوخته‌ها	1,858,163	7.22	1,145,824	4.60
					سود انباشته	2,007,237	7.79	1,977,825	7.95
					جمع حقوق صاحبان سهام	25,752,858	100.00	24,884,406	100.00
					جمع بدهیها و حقوق صاحبان سهام	82,772,032	-	53,571,348	-

جدول شماره ۱۹-۲: شاخص‌های کلیدی عملکرد برای بانک صنعت و معدن

سال	بازده سرمایه	بازده دارایی ها	کفایت سرمایه
1381	27.26	9.51	–
1382	46.10	13.54	–
1383	24.82	9.02	–
1384	14.21	5.20	–
1385	7.66	2.44	28.0%
1386	4.57	1.99	45.6%
1387	3.72	1.79	39.0%
1388	3.34	1.24	25%

ب – بانک توسعه صادرات

بانک توسعه صادرات ایران به موجب مصوبه مورخ ۱۹ تیرماه ۱۳۷۰ مجمع عمومی فوق‌العاده بانک‌ها در تاریخ ۱۳۷۰/۹/۳ تشکیل و در اداره ثبت شرکت‌ها به ثبت رسید.

طبق اساسنامه بانک، موضوع اصلی فعالیت بانک عبارت است از:

- اعطای تسهیلات ریالی و ارزی در ارتباط با امر صادرات
- انجام عملیات کارگزاری
- تأمین مالی از محل خطوط اعتباری
- صدور ضمانتنامه‌ها

- منابع بانک

همانگونه از اطلاعات جدول شماره ۲۰-۲ مشاهده می‌گردد، در سال ۱۳۸۸، تجهیز منابع مورد نیاز برای تأمین مالی بخش صادرات عمدتاً از طریق دریافت تسهیلات و خطوط اعتباری از بانک‌ها و دولت گرفته‌است. در سال ۱۳۸۸ از کل بدهی‌های بانک توسعه صادرات، سهم بدهی به بانک‌ها و دولت بیش از ۲۶ درصد می‌باشد. از کل مبلغ ۷۲۱۳ میلیارد ریال بدهی بانک توسعه صادرات به بانک‌ها و دولت، معادل ۶۰۱۷ میلیارد ریال بابت تسهیلات دریافتی از حساب ذخیره ارزی می‌باشد.

البته سهم تجهیز منابع از طریق سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار معادل ۲۴,۲۰ درصد می‌باشد. بخش عمده این سهم به سپرده‌گذاری بانک مرکزی برای اعطای تسهیلات ارزی به صادرکنندگان اختصاص دارد.

- مصارف بانک

بر اساس اطلاعات ترازنامه بانک در انتهای سال ۱۳۸۸، سهم تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی از کل مصارف بانک معادل ۵۵,۲۶ درصد می‌باشد. عملکرد تسهیلات پرداختی بانک توسعه صادرات برحسب بخش‌های مختلف اقتصادی در جدول شماره ۲۱-۲ آمده است. ناگفته نماند عملکردهای جدول فوق به صورت خالص پرداختی در هر سال می‌باشد.

- شاخص‌ها

از جمله شاخص‌های مورد بررسی می‌توان به بازده سرمایه، بازده دارایی‌ها و نسبت کفایت سرمایه اشاره کرد. که در جدول شماره ۲۳ -۲ اطلاعات مربوط به شاخص‌های مذکور برای بانک توسعه صادرات آمده‌است.

جدول شماره ۲۰-۲: ترازنامه بانک توسعه صادرات، سال ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ میلیون ریال

داراییها	سال ۱۳۸۸	۱۳۸۸ درصد	سال ۱۳۸۷	۱۳۸۷درصد	بدهیها و حقوق صاحبان سهام	سال ۱۳۸۸	۱۳۸۸ درصد	سال ۱۳۸۷	۱۳۸۷درصد
نقد	428,472	0.89	395,320	1.04	بدهی به بانک مرکزی	2,000,267	7.36	1,124,567	6.12
مطالبات از بانک مرکزی	2,109,685	4.41	2,540,924	6.67	بدهی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و دولت	7,213,598	26.53	6,750,747	36.76
مطالبات از دولت	21,454	0.04	21,078	0.06	سود سهام پرداختی	406,950	1.50	634,534	3.46
مطالبات از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری	8,235,980	17.20	9,897,725	25.99	سپرده‌های دیداری	5,908,878	21.73	4,045,218	22.03
تسهیلات اعطایی به بانک ها	0	0.00	514,232	1.35	سپرده‌های پس انداز	1,029,475	3.79	592,842	3.23
تسهیلات اعطایی و مطالبات از بخش دولتی	2,088,716	4.36	83,074	0.22	سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت دار	6,578,847	24.20	2,078,541	11.32
تسهیلات اعطایی و مطالبات از بخش غیردولتی	26,459,705	55.26	19,180,675	50.37	سایر سپرده‌ها	690,505	2.54	850,110	4.63
تسهیلات اعطایی بابت اعتبارات اسنادی	2,090,963	4.37	1,308,190	3.44	پذیرش اسناد اعتبارات اسنادی و بروات مدت دار	2,843,769	10.46	1,832,964	9.98
سرمایه‌گذاریها و مشارکت‌ها	2,472,488	5.16	955,579	2.51	ذخایر و سایر بدهیها	517,900	1.90	452,946	2.47
داراییهای ثابت	2,432,545	5.08	2,285,803	6.00	جمع بدهیها	27,190,189	100.00	18,362,469	100.00
داراییهای نامشهود	264,953	0.55	205,650	0.54	**حقوق صاحبان سهام**				
سایر داراییها	907,826	1.90	499,819	1.31	سرمایه	16,418,554	79.34	16,418,554	83.28
اقلام در راه	372,416	0.78	189,600	0.50	اندوخته قانونی	747,983	3.61	652,199	3.31
جمع داراییها	47,885,203	100.00	38,077,669	100.00	سایر اندوخته‌ها	1,380,507	6.67	1,226,490	6.22
ترازنامه					سود انباشته	725,717	3.51	669,709	3.40
					سایر	1,422,253	6.87	748,248	3.80
					جمع حقوق صاحبان سهام	20,695,014	100.00	19,715,200	100.00
					جمع بدهیها و حقوق صاحبان سهام	47,885,203	–	38,077,669	–

جدول شماره ۲۱-۲: تسهیلات پرداختی بانک توسعه صادرات برحسب بخش های اقتصادی- میلیارد ریال

شرح	1380	1381	1382	1383	1384	1385	1386
کشاورزی	26	13	523	300	267	204	0
صنعت و معدن	890	542	1,670	2,705	1,965	2,410	2,060
مسکن و ساختمان	59	78	94	106	87	108	0
صادرات	2,048	1,562	2,320	3,612	3,711	3,074	6,945
خدمات بازرگانی	101	494	332	608	442	500	2,070
جمع کل	3,124	2,689	4,939	7,331	6,472	6,296	11,075

جدول شماره ۲۲-۲: تسهیلات پرداختی بانک توسعه صادرات برحسب بخش های اقتصادی – درصد

شرح	1380	1381	1382	1383	1384	1385	1386
کشاورزی	0.8	0.5	10.6	4.1	4.1	3.2	0.0
صنعت و معدن	28.5	20.2	33.8	36.9	30.4	38.3	18.6
مسکن و ساختمان	1.9	2.9	1.9	1.4	1.3	1.7	0.0
صادرات	65.6	58.1	47.0	49.3	57.3	48.8	62.7
خدمات بازرگانی	3.2	18.4	6.7	8.3	6.8	7.9	18.7
جمع کل	100	100	100	100	100	100	100

جدول شماره ۲۳-۲: شاخص‌های کلیدی عملکرد برای بانک توسعه صادرات

سال	بازده سرمایه	بازده دارایی
1379	10.80	4.13
1380	13.85	6.10
1381	14.05	3.70
1382	22.65	5.27
1383	15.02	3.82
1384	17.30	3.66
1385	26.59	4.27
1386	6.18	2.87
1387	9.66	4.17
1388	6.20	2.21

مقایسه بانک‌های توسعه‌ای در ایران و جهان

مقایسه وضعیت بانک‌های توسعه‌ای در ایران و جهان در جدول شماره ۲۴-۲ آمده‌است. البته علاوه بر اطلاعات شاخص‌های بررسی شده در این جدول، از بررسی‌های صورت گرفته در بخش‌های قبلی در خصوص وضعیت ترازنامه بانک‌های مذکور نیز استفاده می‌شود. بر این اساس در خصوص مقایسه وضعیت بانک‌های توسعه‌ای در ایران و جهان موارد مهم زیر قابل ذکر است:

۱. بررسی و مقایسه وضعیت شاخص‌هایی مانند بازده سرمایه، بازده دارایی و نسبت کفایت سرمایه در بانک‌های توسعه‌ای ایران و سایر نقاط دنیا نشان می‌دهد که در بسیاری از موارد بانک‌های توسعه‌ای در ایران در شاخص‌های اشاره شده از وضعیت بسیار مناسبی برخوردارند. این موضوع می‌تواند به دلیل کارایی و بازدهی بیشتر سرمایه و دارایی در بانک‌های توسعه‌ای ایران باشد. شایان ذکر است حداقل استاندارد مورد نیاز در بازده دارایی عدد ۱ درصد می‌باشد. همچنین بر اساس دستورالعمل‌های کمیته بال نسبت حداقل نسبت کفایت سرمایه عدد ۱۲ درصد می‌باشد.

۲. نسبت مطالبات غیرجاری (معوق، سررسید گذشته و مشکوک‌الوصول) به کل مطالبات از دیگر شاخص‌های مهم در مقایسه بین بانک‌های توسعه‌ای در ایران و جهان است. همانگونه که ملاحظه می‌گردد در این زمینه بانک‌های توسعه‌ای ایران وضعیت بسیار نامساعدی دارند. شایان ذکر است این نسبت در بانک‌های توسعه‌ای منتخب در جهان عموماً زیر ۳ درصد می‌باشد در حالی که این نسبت در بانک‌های توسعه‌ای ایران عدد بیشتر از ۳۰ درصد را نیز تجربه کرده‌است.

این موضوع عمدتا به دلیل استمهال مطالبات بانکهای مذکور است که با مصوبات مختلف تبصره‌های بودجه و یا مصوبات هیات وزیران انجام می‌گیرد.

۳. هر چند در نظام بانکداری کشور سیاست‌هایی مانند سهمیه‌بندی و توزیع بخشی تسهیلات، تسهیلات تکلیفی، استمهال و نظایر آن در معوق شدن تسهیلات اعطایی بانک‌ها بی‌تاثیر نیست، لیکن در ارتباط با بانک‌های توسعه‌ای موارد مهمتر دیگری نیز قابل بحث و بررسی می‌باشد.

۴. بخش عمده‌ای از بدهی بانک‌های توسعه‌ای (منابع تأمین وجوه) به دریافت تسهیلات از حساب ذخیره ارزی اختصاص دارد. با توجه به اینکه وصولی تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی به حسابی در خزانه کل کشور

واریز می‌شود، بانک‌ها انگیزه کافی و قوی برای پیگیری و وصول مطالبات ندارند و بر این اساس نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات در بانک‌های توسعه‌ای ایران در سطح بالاتری قرار دارد. در بسیاری از بانک‌های توسعه‌ای دنیا، تأمین منابع مالی مورد نیاز برای اعطای تسهیلات از روش‌هایی مانند استقراض خارجی، انتشار اوراق قرضه و نظایر آن صورت می‌پذیرد که با توجه هزینه بالای تأمین وجوه از طریق روش‌های مذکور، وصول اقساط تسهیلات اعطایی از محل بدهی‌های مذکور با کارایی بالاتری صورت می‌گیرد.

۵. در بانک‌های توسعه‌ای ایران بر خلاف سایر بانک‌های توسعه‌ای دنیا، جایگاه روش‌های تأمین مالی از طریق انتشار اوراق قرضه، استقراض، سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار و نظایر آن چندان محکم نیست. در صورت ادامه روند مذکور چشم‌انداز سودآوری برای بانک‌های توسعه‌ای ایران با چالش بسیار جدی روبه‌رو خواهد بود.

جدول شماره ۲۴-۲: مقایسه بانک‌های توسعه‌ای در ایران و جهان (۰۹-۲۰۰۵)

	عنوان	2005	2006	2007	2008	2009
بانک توسعه ژاپن	بازده دارایی	0.77%	٪۰٫۶۷	٪۰٫۵۷	٪۰٫۴۲	-0.92%
	بازده سرمایه	6.20%	4.77%	3.91%	2.66%	-6.06%
	نسبت وام به دارایی	95.70%	94.06%	92.40%	91.50%	85.60%
	کفایت سرمایه	13.90%	16.07%	19.19%	20.71%	18.88%
	TIER1					
	TIER2					
	نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات	2.90%	1.60%	1.20%	1.0	1.60%
بانک توسعه کره	بازده دارایی	2.60%	٪۲٫۰۸	٪۱٫۷۵	٪۰٫۲۴	٪۰٫۶۰
	بازده سرمایه	19.30%	٪۱۳٫۳۷	٪۱۱٫۳۱	٪۲٫۰۵	٪۵٫۳۰
	نسبت وام به دارایی	51.60%	48.50%	46.50%	48.26%	50.00%
	کفایت سرمایه	18.40%	٪۱۷٫۱۵	٪۱۶٫۵۰	٪۱۳٫۶۱	٪۱۶٫۸۰
	TIER1	14.90%	٪۱۴٫۷۷	٪۱۳٫۹۹	٪۱۲٫۱۶	٪۱۵
	TIER2	3.50%	٪۲٫۳۸	٪۲٫۵۱	٪۱٫۴۵	٪۱٫۶۳
	نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات	1.00%	٪۰٫۸۴	٪۰٫۹۸	٪۱٫۱۹	٪۲٫۲۴

بانک توسعه مالزی	بازده دارایی	2.26%	2.68%	1.66%	4.44%	1.44%
	بازده سرمایه	11.8	11.70%	7.66%	16.80%	٪۶,۱۰
	نسبت وام به دارایی	74.50%	71.70%	74.8	69.80%	74.80%
	کفایت سرمایه		17.66%	23.25%	29.88%	31.55%
	TIER1			21.36%	27.50%	30.51%
	TIER2			1.89%	2.37%	1.03%
	نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات			٪۲,۰۰	٪۱,۲۲	٪۱,۶۶
بانک توسعه سنگاپور	بازده دارایی	٪۱۰,۶۰	٪۱۰,۲۰	٪۸,۹۰	٪۱۰,۱۰	٪۱۳,۱۰
	بازده سرمایه	٪۵,۰۰	٪۱۲,۸۰	٪۱۱,۷۰	٪۹,۵۰	٪۸,۴۰
	نسبت وام به دارایی	٪۴۴,۱۰	٪۴۳,۸۹	٪۴۶,۵۵	٪۴۹,۲۷	٪۵۰,۴۹
	کفایت سرمایه	٪۱۴,۸۰	٪۱۴,۵۰	٪۱۳,۴۰	٪۱۴,۰۰	٪۱۶,۷۰
	TIER1	٪۱۰,۶۰	٪۱۰,۲۰	٪۸,۹۰	٪۱۰,۱۰	٪۱۳,۱۰
	TIER2	٪۴,۲۰	٪۴,۳۰	٪۴,۵۰	٪۳,۹۰	٪۳,۶۰
	نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات	2.10%	1.70%	1.10%	1.50%	2.90%
بانک توسعه ترکیه	بازده دارایی	٪۳,۶۰	٪۱۷,۷۰	٪۵,۳۰	٪۳,۶۰	٪۲,۰۰
	بازده سرمایه	٪۵,۵۰	٪۲۹,۱۰	٪۹,۴۰	٪۷,۶۰	٪۵,۱۰
	نسبت وام به دارایی	٪۴۱,۵۰	٪۳۷,۷۰	٪۴۸,۷۰	٪۵۷,۵۰	٪۶۲,۳۰
	کفایت سرمایه			91.20%	79.20%	70.00%
	TIER1					
	TIER2					
	نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات	0.00%	0.00%	0.70%	0.00%	2.50%
بانک صنعت و معدن	بازده دارایی	5.20%	2.44%	1.99%	1.79%	1.24%
	بازده سرمایه	14.21%	7.66%	4.57%	3.72%	3.34%
	نسبت وام به دارایی		59.7%	59.7%	68.5%	63.9%
	کفایت سرمایه	24.40%	28.0%	45.6%	38.8%	27.8%
	TIER1	22.58%	26.84%	44.79%	38.27%	28.05%
	TIER2	1.80%	1.37%	0.84%	0.54%	-0.29%
	نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات	31.80%	23.20%	19.70%	15.90%	17.20%

بانک توسعه صادرات	بازده دارایی	3.66%	4.27%	2.87%	4.17%	2.21%
	بازده سرمایه	17.30%	26.59%	6.18%	9.66%	6.20%
	نسبت وام به دارایی			44.60%	50.70%	55.20%
	کفایت سرمایه	26.59%	25.48%	78.37%	57.32%	52.70%
	TIER1	22%	21%	76%	44%	51%
	TIER2	5%	4%	3%	2%	2%
	نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات	12.4%	18.0%	16.8%	20.1%	

جمع‌بندی

همانگونه که اشاره شد، بانک‌های توسعه‌ای با هدف تسریع و تسهیل توسعه اقتصادی در یک کشور از طریق تجهیز و تخصیص منابع بلندمدت با شرایط نسبتاً آسان و تشویق و ترغیب بخش خصوصی در راستای توسعه اقتصادی نقش‌آفرینی می‌کنند. به عبارت دیگر ضرورت وجود بانکداری توسعه‌ای، تقاضایی است که برای تأمین مالی بلندمدت طرح‌هایی دارای ویژگیهایی مانند طولانی‌مدت بودن از حیث اجرایی، جدید و ناشناخته بودن طرحها، نیازمند استفاده از فن‌آوری‌های جدید، پرهزینه و دیربازده بودن و یا حداقل در مراحل اولیه دارای بازدهی کم و بنابراین پرریسک بودن، وجود دارد.

همچنین تفاوت عمده‌ای که بین بانک‌های تخصصی و توسعه‌ای و بانک‌های تجاری وجود دارد عمدتاً از نظر نوع و مدت اعتبارات و تسهیلات اعطایی، تفاوت در میزان پذیرش ریسک، هدفدار بودن تسهیلات پرداختی و وجود جهت‌گیری نسبت به بخشهای خاص در بین بخش‌های اقتصادی است. البته نحوه تجهیز منابع نیز در بانک‌های توسعه و تجاری با همدیگر متفاوت است. بانک‌های توسعه‌ای عمدتاً به تجهیز منابع مالی بلندمدت و کم هزینه اقدام می‌نمایند تا آن را مستقیما توسط خود، دیگران یا مشترکاً در راستای اهداف برنامه‌های توسعه اقتصادی کشور به نحو مطلوبی در فعالیت‌های تولیدی سرمایه‌گذاری کنند.

بررسی وضعیت منابع و مصارف (ترازنامه) بانک‌های مختلف توسعه‌ای در دنیا نشان می‌دهد که سهم عمده تجهیز منابع بانک‌های توسعه‌ای عموماً با استفاده از وام‌ها و اعتبارات میان‌مدت و بلندمدت از مؤسسات مالی و بانک‌های بین‌المللی یا دولت‌های متبوعه (به صورت وام، وجوه اداره شده، یا کمک‌های بلاعوض) یا از طریق انتشار اوراق قرضه (یا اوراق مشارکت) تأمین می‌شود. به عنوان مثال در سال ۲۰۰۹، تجهیز منابع بانک توسعه ژاپن از سه روش "استقراض"، "اوراق قرضه" و "اوراق مشارکت" صورت

پذیرفته‌است. که سهم روش‌های اشاره شده به ترتیب معادل ۶۹,۷درصد، ۲۹,۶درصد و ۰,۷درصد می‌باشد. همچنین در بانک توسعه کره، تأمین منابع مورد نیاز برای اعطای تسهیلات میان‌مدت و بلندمدت از روش‌هایی مانند "جذب سپرده (سپرده‌های دیداری، پس‌انداز و مدت‌دار، سپرده ارزی و گواهی سپرده قابل معامله)"، "استقراض" و "اوراق قرضه تأمین مالی صنایع" صورت گرفته‌است. سهم هر یک از روش‌های اشاره شده در زمینه جذب منابع به ترتیب معادل ۱۴,۳درصد، ۲۷,۰درصد و ۵۸,۷درصد می‌باشد.

شایان ذکر است که نسبت‌های اشاره شده در سایر بانک‌ها مانند بانک توسعه برزیل و بانک توسعه مالزی نیز کم و بیش صادق است.

همانگونه که اشاره شد، عمده تسهیلات پرداختی بانک‌های توسعه به بخش‌های تولیدی، پرریسک و دیربازده، زیرساختی و عمدتاً با تکنولوژی بالا اختصاص دارد. به عنوان مثال بیش از ۵۷درصد تسهیلات پرداختی بانک توسعه کره در سال ۲۰۰۸ به بخش "تولید صنعتی" اختصاص یافته‌است. همچنین از کل تسهیلات پرداختی بانک توسعه مالزی در سال ۲۰۰۸، سهم بخش‌های "ساخت" و "حمل و نقل و ارتباطات" به ترتیب معادل ۲۶,۶درصد و ۳۱,۹درصد می‌باشد که بالاترین سهم در بین تمام بخش‌های اقتصادی بوده‌است.

در پایان ذکر این نکته ضروری است که بانک‌های فعال در اقتصاد ایران به دو بخش بانک‌های تجاری و بانک‌های تخصصی تقسیم می‌شوند که هیچ کدام از بانک های فوق قادر به ایفای نقش بانک‌های توسعه‌ای نیستند. هر چند رسالت تعریف شده برای بانک‌های تجاری کشور تا حدودی شبیه به بانک‌های توسعه‌ای می‌باشد؛ لیکن بانک‌های توسعه‌ای، تأمین مالی بخش‌های اقتصادی عمدتاً دیربازده، زیربنایی و انتفاعی را بر عهده دارند و بر پایه همین رسالت نیز به جذب منابع با ماندگاری بیشتر اقدام می‌نمایند. این در حالی است که بخش اعظم جذب منابع در بانک‌های تجاری کشور از محل سپرده‌های قرض‌الحسنه و مدت‌دار اشخاص صورت می‌گیرد. بالاترین مدت زمان ماندگاری سپرده‌های اشخاص ۵ سال می‌باشد که بر اساس بررسی‌های صورت گرفته سهم چندانی در سپرده‌های مدت‌دار بانک‌ها ندارند. لذا بانک‌های تجاری در زمینه تأمین مالی بخش‌های اقتصادی که محرک توسعه می‌باشند، با چالش جدی روبه‌رو هستند.

همچنین بانک‌های تخصصی نیز همانگونه که پیداست، وظیفه تأمین مالی تمامی بخش‌های اقتصادی را ندارند بلکه بر اساس مأموریت تعریف شده در اساسنامه به تأمین

مالی یک یا حداکثر دو بخش خاص اقتصادی می‌پردازند. بر این اساس برنامه‌ریزی برای ایجاد بانک‌های توسعه‌ای با مکانیزم جذب منابع از روش‌های جذب سپرده، استقراض، اوراق قرضه و مشارکت و همچنین کمک‌های دولتی و با هدف تأمین وجوه مالی برای بخش‌های مختلف اقتصادی مانند انرژی، حمل و نقل و ارتباطات، مسکن، تولید صنعتی و... بسیار مفید فایده خواهد.

بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی به خوبی می‌توانند در راستای اهداف کلان دولت برای تشویق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و کارآفرینی مورد استفاده قرار گیرند. هرگاه نقش و فعالیت بانک‌های توسعه‌ای در بخش‌های اقتصادی گسترده‌تر شود به تبع آن فعالیت بانک‌های تجاری در بخش‌های مذکور کمتر خواهد شد.

تفاوت عمده‌ای که بین بانک‌های تخصصی و توسعه‌ای و بانک‌های تجاری وجود دارد عمدتاً از نظر نوع و مدت اعتبارات و تسهیلات اعطایی، تفاوت در میزان پذیرش ریسک، هدفدار بودن تسهیلات پرداختی و وجود جهت‌گیری نسبت به بخش‌های خاص در بین بخش‌های اقتصادی است. همچنین تفاوت‌های دیگر بانک‌های توسعه‌ای با سایر مؤسسات اعتباری، مربوط به عملیات تجهیز سپرده‌ها، شناخت گروههای کارآفرین و کمک به آن‌ها و فراهم کردن تسهیلات بلندمدت برای بخش‌های تخصصی اقتصاد به عنوان مهمترین ابزار سیاست‌های سرمایه‌گذاری دولت در جهت هدایت منابع پولی و مالی به مجاری تولیدی است.

از این رو بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی، اصلی‌ترین مسیرهای ارتباطی میان بخش‌های خصوصی و دولتی محسوب می‌شوند. زیرا همانگونه که در بررسی‌ها مشاهده شد دولت‌ها بانک‌های خاصی برای ارتقای سرمایه گذاری داخلی ایجاد می‌کنند که تکیه منابع این بانک‌ها تنها به سپرده نیست و به منابع پایدارتری متصل است و علاوه بر این یک نظام خاص برای سرمایه‌گذاری‌های مورد حمایت طراحی و به اجرا گذاشته می‌شود که از طریق بانک‌های تجاری نمی‌توان تداوم و پایداری آن را تضمین نمود.

به دلیل ایجاد نوعی تداوم سرمایه‌گذاری در اقتصاد، کارکرد بهینه بانک‌های توسعه‌ای و تخصصی از طریق انتقال سیاست‌های اقتصاد ملی به بخش‌های مهم اقتصادی، ایجاد ثبات نسبی در اقتصاد و در نهایت کمک به توسعه اقتصادی، نقش مهمی را در جلوگیری و ممانعت از تاثیر بحران‌های مختلف بر تداوم فعالیت بخش خصوصی و هماهنگی فعالیت‌های این بخش با اهداف ملی، بر عهده دارد.

فصل سوم: سیاست دولت‌ها در قبال سیستم بانکی

مقدمه

بانکداری احتمالاً سابقه‌ای به قدمت پول در تاریخ بشر دارد. به عنوان مثال هنگامی‌که در مصر باستان و بین‌النهرین جو و بذر به عنوان پول مورد پذیرش قرار گرفته بودند، سیلوها و انبارهای بزرگ نقش بانک را ایفا می‌کردند (ب،ویبل و دیگران،۲۰۰۸). با خلق پول کاغذی توسط صرافان و تجار، صرافی‌ها در قرن ۱۳ میلادی تبدیل به بانک‌های اولیه شدند. از آنجا که هر بانکی طلا و نقره دریافت شده توسط مشتریانش را به دیگران وام می‌داد تا درآمدی کسب کند در صورت مراجعه صاحبان سپرده و عدم توانایی بانک برای اعاده آن به سادگی بانک ورشکسته می‌شد. تاریخ بانکداری از بدو شروع تا زمانی که که دچار سر و سامان نسبی شد و تحت نظارت و کنترل دولت‌ها قرار گرفت، پر است از نمونه ثروت‌های کسب شده و خاندان‌های بر بادرفته‌ای که در نتیجه بکار بردن این ابداع و یا زیاده روی در اعطای وام بوقوع پیوسته است. به نظر می‌رسد در طول تاریخ چند صد ساله بانکداری تا زمان ایجاد و تثبیت بانک‌های مرکزی، کمتر نمونه‌ای را بتوان یافت که در مورد آن روزی فاجعه رخ نداده باشد. جالب توجه آنجاست که مداخلات دولت تا حد زیادی باعث نابودی بانک‌هایی مانند بانک آمستردام و بانک رویال گردید (طبیبیان،۱۳۶۸).

احتمالاً قدیمی‌ترین سابقه مداخله دولت در این زمینه به دوران بابل باستان بر می‌گردد. در منشور حمورابی پادشاه بابل عنوان شده است که کلیه فعالیت‌های مربوط

به دادن وام می‌بایست زیر نظر ماموران منصوب پادشاه انجام گیرد (مجتهد و حسن‌زاده، ۱۳۸۷).

در این فصل مداخلات دولت در نظام بانکی در کشورهای منتخب و ایران مورد بررسی قرار می‌گیرد. کشورهای که در این مطالعه مورد بررسی قرار گرفته‌اند عبارتند از: انگلستان، ژاپن، آلمان و آمریکا. ژاپن و آلمان به عنوان کشورهایی با نظام مالی بانک محور و بریتانیا و آمریکا در ردیف کشورهای بازار محور[۱] قرار می‌گیرند. همچنین میزان استقلال بانک مرکزی در این کشورها یکسان نیست. آلمان در بین این کشورها بالاترین استقلال بانک مرکزی را دارا بوده و بعد از آن ایالات متحده، ژاپن و انگلستان قرار می‌گیرند (م،آرونی و دیگران،۲۰۰۶).

سیاست‌ها و مداخلات دولت‌ها در کشورهای منتخب و بررسی آثار آن بر استقلال یا عدم استقلال سیستم بانکی

بریتانیا

بحران جهانی دولت بریتانیا را مجبور به عکس العمل برای حفظ نظام بانکداری کشور کرده است. بدین ترتیب که ۳۷ بیلیون پوند در اختیار سه نهاد مالی بانک سلطنتی اسکاتلند(RBS)[۲]، للیودز تی اس پی[۳]، وHBOS [۴]قرار داده است.دولت در ازای ۲۰ بیلیون پوندی که در اختیار RBS قرار داد،کنترل ۶۰ درصد این نهاد را در دست گرفت. مؤسسه لویدز (Lloyds) ۱۷ بیلیون پوند دریافت کرد و در عوض ۴۳,۵ درصد سهامش در اختیار دولت قرار گرفت.

در ازای این نوع تامین مالی، دولت امتیازات انحصاری زیر را بدست آورده است:

RBS و Lloyds موافقت کرده‌اند که سود سهام در آن سال (و شاید چند سال بعد) پرداخت نکنند. علاوه بر آن دولت حق تعیین بعضی از مقامات این نهادها را بدست

---

۱. در نظام مالی بانک محور بازار پول فعالیت بیشتری دارد، در حالیکه در نظام مالی بازار محور بازار سرمایه نقش مهمتری را ایفا می‌کند. برای مطالعه بیشتر به فقهی(۱۳۸۶) رجوع شود.

2. Royal Bank of Scotland(RBS)

۳. Lloyds TSP در زمره بانکداری خرد (retail bank) در بریتانیا می باشد که از ادغام لویدز بانک و بانک پس انداز امین (Trustee Saving Bank) به وجود آمده است.

۴. HBOS یک شرکت خدمات مالی می‌باشد که شرکت مادر صاحب سهم (holding company) بانک پی ال سی اسکاتلند (Scotland plc Bank of) می‌باشد.

آورده است. به نظر می‌رسد دولت نگران بوده تا بعضی از مدیران این نهادها از این کمک‌ها به نفع خود استفاده کنند. همزمان مرجع نظارت قانونی خدمات مالی[1] سیاست‌های کنترلی خود بر مسئولین این نهادها را افزایش داده است.

برنامه دخالتی دولت بریتانیا به طور دقیق شامل مواردی مختلف است که در ادامه ارائه می‌شود.

برنامه دخالتی دولت بریتانیا به طور دقیق شامل این اجزا می‌شود:

RBS (۱۷ بیلیون پوند): جایگزینی مدیر ارشد این مؤسسه با فردی دیگر، برکناری رئیس هیات مدیره در سال بعد، دولت مالک ۶۰ درصد سهام این نهاد می‌شود، هیچ پاداشی به مدیران در سال مذکور پرداخت نخواهد شد (به گفته نخست‌وزیر بریتانیا دولت به بازنده‌ها پاداش نخواهد داد)، هیچ سودی به سهامداران داده نخواهد شد مگر آنکه اول سود سهام ممتاز دولت بازپرداخت شود،دولت ۳ عضو هیات مدیره را منصوب خواهد کرد، RBS به الگوی وام دهی رهنی مطابق سال ۲۰۰۷ ادامه خواهد داد.

Lloyds TSB(۵,۵ بیلیون پوند): دولت مالک ۴۳,۵ درصد از سهام می‌شود، در حالیکه سرمایه‌گذاران لویدز مالکیت ۳۶,۵ درصد را برای خود حفظ می‌کنند. مدیران بایستی درمورد میزان پاداش دریافتی خود پاسخگو باشند، سایر تعهدات این نهاد به دولت، مشابه تعهدات RBS می‌باشد.

HBOS (۱۱ بیلیون پوند): مدیر ارشد و رئیس هیات مدیره هر دو برکنار می‌شوند، درصد مالکیت سهام این نهاد تغیر می‌کند. (جوردن،۲۰۰۸)

برنامه‌های دولت را در این زمینه می‌توان نیمه ملی کردن بانک‌ها نامید. به نظر می‌رسد قطع پاداش برای مدیران در این برنامه‌ها به علت اعتراضات مردمی باشد این برنامه‌ها شامل مؤسسات ساختمان نمی‌شود، هر چند که انجمن مؤسسات مربوطه درخواست چنین کمکی را داشتند (پ.وردن و دیگران،۲۰۰۸). احتمالاً به علت همین درخواست‌ها متعاقباً کلیه مؤسسات ساختمانی شامل بسته کمک دولت به بانک‌ها در سال ۲۰۰۸ قرار گرفتند.

مؤسسه پس‌انداز ملی و سرمایه‌گذاری[2] کمک‌های مالی با نرخی کمتر از بازار از

1. FSA Financial Services Authority
2. National Savings and Investments (N S & I)

دولت دریافت کرد. مؤسسه نورترون راک شمالی[1] در ۲۰۰۸ ملی شد. قسمت مهمی از سهام مؤسسه برادفورد و بینگلی[2] نیز به تملک دولت درآمد.

به طور خلاصه می‌توان سیاست‌های کمکی دولت بریتانیا را شامل خرید سهام، ضمانت، ارائه وام و بیمه مؤسسات مالی دانست، در عوض این مؤسسات باید از پرداخت حقوق‌های بالا به مدیرانشان پرهیز نموده و میزان وام‌های پرداختی به شرکت‌های انگلیسی را بالا ببرند (اکو نیوز).

جدیدترین مداخله دولت در زمینه بانکداری را می‌توان در بسته کمکی جدید سال ۲۰۰۹ که مورد انتقاد گسترده احزاب مخالف و رسانه‌های کشور قرار گرفت مشاهده نمود. هدف این بسته افزایش میزان وام‌دهی بانک‌ها برای مصارف تجاری و شخصی می‌باشد (ویکیپیدیای انگلیسی).

ژاپن

برخلاف سایر کشورهای پیشرفته، ژاپن در ابتدای دهه ۹۰ با یک بحران بزرگ بانکی روبه‌رو بود. دولت ژاپن و مؤسسات مالی کشور، دریافته بودند که مشکلی پیش آمده، اما سعی کردند روی آن سرپوش بگذارند. در حالی که هنگامی که آمریکا با بحران روبه‌رو شد کوشید تا در عرض چند ماه مساله را حل کند، دولت ژاپن که تا دهه ۹۰ بر سیستم بانکی کشور تسلط داشت، ابتدا بحران مالی را انکار کرد. سپس بر آن شد تا آثار سوء بحران را از طریق هزینه‌های سنگین در بخش خدمات عمومی جبران کند. وقتی تمام این راهکارها با شکست مواجه شد، ژاپن سرانجام تا حد ممکن به جداسازی نقاط اتصال دولت با اقتصاد تن داد. نتیجه این تدبیر، استقلال هرچه بیشتر «آژانس خدمات مالی[3]» و آغاز روند احیای اقتصاد کشور بود.

تفاوت دیگر را باید در مقاومت شدید مردم ژاپن در مقابل طرح کمک دولت از محل مالیات‌ها دانست. ژاپنی‌ها حتی پس از محرز شدن تهدید جدی علیه مؤسسات مالی در مقابل این طرح مقاومت کردند. ژاپن نخستین کمک دولتی را در سال ۱۹۹۵و به مبلغ ۶,۵ میلیارد دلار به پیکره بازار مسکن تزریق کرد، اما این اقدام واکنش شدید مردم و

1. Northern Rock
2. Bradford & Bingley
۳. آژانس خدمات مالی (FSA) یک سازمان دولتی ژاپنی مستقل از بانک مرکزی آن کشور می باشد که وظیفه اش نظارت بر بانک‌ها،بازار سهام و ارز و صنعت بیمه به منظور اطمینان از ثبات نظام مالی در کشور می باشد.لازم به یادآوری است که نهادهای مشابه ای در انگلستان و آلمان نیز وجود دارند.

پارلمان را در پی داشت. سرانجام در سال ۱۹۹۸ و پس از فروپاشی بانک‌ها و مؤسسات مالی بزرگ، طرح کمک دولت از محل مالیات‌ها به تصویب رسید. اما طولانی‌شدن زمان امدادرسانی باعث شد که کمک اضطراری ۱۷میلیارد دلاری دولت در سال ۱۹۹۸ برای حل بحران کفایت نکند. پس از آن‌که میزان واقعی ضرر وام‌های بانکی مشخص شد، دولت در سال ۱۹۹۹ دومین کمک خود را به مبلغ ۸۲میلیارد دلار به مؤسسات مالی ارائه داد. این تمام ماجرا نبود. دولت میلیاردها دلار دیگر را نیز به خریداری وام‌های مشکل‌دار بانکی اختصاص داد. سرانجام در سال ۲۰۰۴بحران به طور کامل فرو نشست. تا این سال، ژاپن با اقتصادی معادل ۴۰درصد حجم اقتصاد آمریکا، حدود ۴۵۰میلیارد دلار برای کمک به مؤسسات مالی و بازار مسکن هزینه کرده بود (م.فاکلر،۱۳۸۷).

در سال‌های ۱۹۹۷ و ۱۹۹۸ اقتصاد ژاپن دچار رکود بود. بانک‌های ژاپنی در اعطای وام و شرایط باز پس‌گیری آن از بنگاه‌های کوچک سختگیر بودند. برنامه تضمین اعتبار مخصوص(Special Credit Guarantee Program) برای ملایم ساختن این نوع نگرش بانک‌های ژاپنی طراحی شد. این برنامه در دوره زمانی ۲۰۰۱-۱۹۹۸ تضمین دولت برای بازپرداخت ۳۰ تریلیون ین به بنگاه‌های کوچک را در بر می‌گرفت. کلیه بنگاه‌های کوچکی که در لیست سیاه (متخلفین مالیاتی یا ورشکستگان) قرار نداشتند، می‌توانستند در این برنامه شرکت کنند. از اثرات مثبت این طرح می‌توان به افزایش سودآوری (نسبت بازدهی به دارایی) این بنگاه‌ها اشاره نمود. ازجمله آثار منفی این طرح عبارتند از: مصرف نشدن وام در امور مربوط به شرکت (وام دریافتی صرف خرید سهام شده است)، افزایش متقاضیان وام، بدون آنکه قسمتی از آنها برنامه مشخصی برای اینکارشان داشته باشند و ورشکستگی بعضی از بنگاه‌ها بعد از وام‌گیری (ی.لیچیرو، ۲۰۰۵).

به جز این برنامه دولت ژاپن سعی کرد تا بر عدم تمایل بانک‌ها به اعطای وام غلبه کند. دولت همچنین برای کمک به صنعت بانکداری از ملی سازی و طرح‌های نجات استفاده کرد. در اواخر سال ۱۹۹۸ دولت یک طرح نجات ۵۱۴میلیارد دلاری را به اجرا گذاشت که ۲۱۴میلیارد دلار از آن به خرید سهام بانک‌های مشکل‌دار و ۱۵۴میلیارد دلار نیز به ملی سازی، تغییر ساختار و انحلال بانک‌های ورشکست شده اختصاص داده شده بود، هر چند که از نظر منتقدین طرح‌های ملی‌سازی و طرح‌های نجات، این طرح به سرپا نگه داشتن مؤسسات متزلزل و زیان‌ده کمک کرده و لذا مانع تجدید ساختار این مؤسسات به عنوان واسطه‌های مالی شده و یا آن را به تاخیر می‌اندازد (ب.پاول،۱۳۸۸).

از آنجا که ژاپنی‌ها برخلاف بقیه کشورهای پیشرفته در دهـه ۹۰ بـا بحـران بزرگـی روبه‌رو بودند، اصلاحات عدیـده‌ای در اقتـصاد خـود انجـام دادنـد. اصـلاح الـزام افـشا و شفاف‌سازی مقررات مربوط به شناسایی کاهش ارزش دارایی‌ها، تشویق بانک‌های ژاپنـی برای درنظرگیری وام‌های مشکوک‌الوصول در ردیـف اقـلام خـارج از ترازنامه،خریـداری مطالبات وام‌های مشکوک‌الوصول، تزریق۱۲,۴تریلیون ین به ۳۷ بانک و تـضمین کامـل سپرده‌های بانکی توسط دولت در سال‌های ۲۰۰۳ و ۲۰۰۵ از این اقدامات می‌باشد

دولت ژاپن برای تخفیف اثرات بحران جهانی بسته جدید مشوق‌های اقتصادیش را به میزان بیست و چهار تریلیون ین (دویست و هفتاد و دو میلیارد دلار) ارائه نمود. از ایـن پول هفت تریلیون و صد میلیارد ین (هـشتاد میلیـارد و پانـصد میلیـون دلار) آن بـرای هزینه‌های واقعی صرف شد و باقیمانده آن نیز شامل ضمانت وام و دیگر اقـداماتی اسـت که لزوما به معنای هزینه‌های دولت نیست.

متعاقب آن بسته جدید تأمین مالی از طریق دومین متمم بودجه بـرای سـال مـالی ذیربط پیشنهاد و تأمین گردید و بانک مرکزی ژاپن باز هم از قـصد خـود بـرای تزریـق بیش از صد میلیارد دلار به بازارهای مالی، از طریق ارائه وام‌های ارزان، به منظور افزایش نقدینگی، خبر داد.

آلمان

در آلمان کشوری که مشهور به کارایی اسـت، بانـک‌هـایش بـا وضـعیت پیچیـده‌ای روبه‌رو هستند. در این کشور برخلاف بقیه کشورهای اروپایی اعتقاد به مداخله دولت در بنگاه‌های مالی وجود ندارد و مالیات دهندگان آلمانی از صرف پولشان در چنین امـوری رضایت ندارند، شاید ریشه این امر بـه مـداخلات دولـت نـازی و ضـبط امـوال یهودیـان برگردد (د.م.هریسون،۲۰۰۹).

در سال ۱۹۳۷ بانک‌های آلمانی بـا حمایـت دولـت کـارتلی تـشکیل دادنـد تـا روی نرخ‌های بهره، حق‌العمل‌ها و تبلیغات به توافق برسند. در سال‌های اخیـر کمیتـه اعتبـار مرکزی برای جلوگیری از تشکیل کارتل‌های بانکی و الگودهی به بانـک‌هـای خـصوصی، عمومی و تعاونی تشکیل گردید. یک نمونه از مداخلات دولـت در بـازار بـانکی در سـال ۱۹۸۸ رخ داد که در آن مقامات دولتی پیشنهاداتی را برای تغیر در امور مالی و بـا نظـر مساعد سایر مسئولین ارائه کرد اما به علت مخالفت بوندس بانـک قـضیه منتفـی اعـلام شد.۴ سال بعد وزیر مالیه همان مطلب را مجدداً مطرح کرد که بعلت مخالفـت بونـدس بانک مجبور به عقب نشینی گردید (فیشر و دیگران، ۲۰۰۳)

به دنبال بحران اخیر مالی جهانی، در آلمان پس از بانک‌های Hypo Real Estate , IKB و بسیاری از بانک‌های دولتی، دومین بانک بزرگ خصوصی کشور، کمرس بانک(Commerce Bank) نیز زیر چتر حمایت دولت قرار گرفت.

دولت آلمان در قالب برنامه کمک به بانک‌ها، با پرداخت ۸ میلیارد و سپس ۱۰ میلیارد دیگر (مجموعا ۱۸ میلیارد یورو) به یاری کمرس بانک شتافت. در برابر این مبلغ،۲۵٪ به اضافه یک سهم از سهام بانک مذکور به دولت انتقال یافت. به این ترتیب، دولت حق نظارت کامل و شرکت در اتخاذ تصمیمات مهم بانک را کسب نموده، در معاملات عمده و نیز در مجمع عمومی بانک که شکل حقوقی شرکت سهامی است دارای حق وتو گردید.

البته دولت مدعی است که قصد سهیم شدن همیشگی در سرمایه بانک نداشته بلکه سهام را لااقل یک سال نگه داشته بعد از رفع بحران متعاقباً واگذار خواهد نمود.

بنا به اظهار وزیر اقتصاد آلمان در مصاحبه با روزنامه اقتصادی" هندلزبلات" منظور از مالکیت سهام کمرس بانک تبدیل بانک نامبرده به بانک مخلوط" دولتی – خصوصی" نمی‌باشد بلکه منظور تأمین اعتبارات کافی برای اقتصاد است و اضافه می‌کند که " این کمک مالی معامله‌ای زیان‌آور نبوده بلکه دولت می‌تواند سهام خود را با سود حاصل از ترقی بهای سهام، مجدداً به فروش رساند"

از آن گذشته چون دولت سپرده‌های ثابت پس‌انداز و حساب‌های جاری مشتریان نزد بانک‌ها را تضمین کرده است در صورت ورشکستگی این بانک با توجه به حجم سپرده‌هایی که نزد خود دارند زیان عمده‌ای متوجه دولت می‌شد.

در آلمان در همان آغاز بحران، نخست وزیر آلمان همراه با وزیر دارایی در برابر دوربین تلویزیون و خبرنگاران حضور یافته و نخست وزیر رسماً و صراحتاً اعلام داشت که دولت موجودی‌های مردم نزد بانک‌ها اعم از سپرده، پس‌انداز یا جاری را تضمین می‌نماید و این تضمین را با قول شخصی خود محکم کرد (سایت سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران).

آمریکا

از نخستین سال‌های تأسیس جمهوری آمریکا، قانون‌گذاران فدرال و ایالتی و مقام‌های دولت برای تعیین میزان صحیح نظارت و کنترل دولت بر نظام بانکی، در کشمکش بوده‌اند. بانکداری و صنایع مالی آمریکا در بیست و پنج سال اخیر، با جهانی شدن، حذف نظارت دولت، و فن‌آوری، بازسازی گردید. امروزه افراد می‌توانند از

دستگاه‌های خودپرداز پول نقد دریافت کنند، از طریق اینترنت قبض‌های مختلف را پرداخت کنند، پول‌های حساب جاری و پس انداز خود را جا به جا کرده و وام مسکن بگیرند. این در حالی است که همزمان با گسترش یافتن خدمات، تعداد بانک‌ها به طور چشمگیری کاهش پیدا کرد. طی سال‌های ۱۹۸۴ و ۲۰۰۳، تعداد بانک‌های مستقل و مؤسسه‌های پس انداز به نصف کاهش یافت. در سال ۱۹۸۴، تعداد انگشت شماری از بانک‌های بزرگ که دارایی‌شان به ۱۰ میلیارد دلار یا بیشتر می‌رسید، ۴۲ درصد از کل دارایی‌های بانکی آمریکا را در اختیار داشتند. در سال ۲۰۰۳، این رقم به ۷۳ درصد رسید.

بانک‌های محلی در اوایل قرن بیستم زیاد بودند، اما بعد از بحران بانکی دهۀ ۱۹۳۰، از بین رفتند؛ دلیل آسیب‌پذیری آن‌ها، محدودیت دارایی‌ها بود.

تا دهۀ ۱۹۸۰، بانک‌های تجاری آمریکا درمورد نرخ بهره‌ای که می‌توانستند از وام گیرندگان درخواست کنند و یا به سپرده‌گذاران بپردازند، دچار محدودیت بودند. آن‌ها نمی‌توانستند وارد کار اوراق بهادار یا بیمه شوند و ابعادشان هم تابع محدودیت‌هایی بود. همۀ ایالات از طریق ممانعت از ورود بانک‌هایی که ادارۀ مرکزی آن‌ها خارج از ایالت بود، از بانک‌های خود حمایت به عمل آوردند. بسیاری از ایالات هم با وضع قوانینی مبنی بر محدود کردن تعداد شعبی که بانک‌های بزرگ‌تر می‌توانستند در ایالت افتتاح کنند، از بانک‌های کوچک‌تر محلی حمایت می‌کردند. بعد از سال ۱۹۸۰، تقریبا همۀ این مقررات لغو شد و شکلی از صنعت بانکداری رقابتی، متمرکزتر، آزادتر و خطرپذیرتر و البته آسیب‌پذیرتر در برابر ورشکستگی‌های فاجعه‌آمیز بر جای ماند.

با گسترش جغرافیایی بانک‌ها، آن‌ها تلاش کردند وارد عرصه‌های نوین مالی گردند، از جمله عرصه‌هایی که قوانین دورۀ نیودیل مانع از ورود آن‌ها می‌شد و بخش‌های مربوط به بانکداری تجاری و صنایع اوراق بهادار را از هم تفکیک می‌کرد. در سال ۱۹۹۹، به بانک‌ها اجازه داده شد وارد کار اوراق بهادار شوند، و در پی آن، بسیاری از بانک‌های بزرگ برای سرمایه‌گذاری در زمینۀ اوراق بهادار با پشتوانۀ وام مسکن و سایر سرمایه‌گذاری‌های مرتبط با مسکن، بخش‌هایی بدون نظارت دولت ایجاد کردند که به آن‌ها ابزار سرمایه‌گذاری خاص گفته می‌شد.

حامیان مقررات کمتر نظارتی در کنگره، استدلال می‌کردند که آزادی بیشتر بانک‌ها موجد بازارهای جدیدتر، کاراتر و مبتکرانه‌تر است. برای مدتی، بدون شک همین‌طور هم بود. بخش مالی آمریکا در دورۀ گسترش بین‌المللی و بی‌سابقۀ بانکداری و معاملات اوراق بهادار، نقش راهبردی داشت.

در پژوهش مؤسسهٔ جهانی مک کینزی گزارش شده که از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۰۸، مبلغ همهٔ دارایی‌های مالی، سپرده‌های بانکی، سهام بورس، و اوراق قرضهٔ خصوصی و دولتی، میان ۹۲ تا ۱۶۷ تریلیون دلار به سرعت افزایش یافت، و سالانه به طور متوسط معادل ۹ درصد منفعت ایجاد شد که متجاوز از بازده رشد اقتصاد جهانی بود. آلن گرینسپن، مدیر عامل بانک مرکزی در همان دوره گفت که رشد و پیچیدگی بازارهای مالی جهانی بیشتر از حدی بود که مقررات نظارتی بتواند آن‌ها را به نحو مقتضی کنترل کند. او عقیده داشت در صورتی که کنگره مایل به نظارت دقیق‌تر باشد، باید قوانین تازه‌ای تصویب کند. اما در حقیقت قانون‌گذاران و کاخ سفید در پی نظارت کمتر بودند، نه بیشتر[1]

بحران مالی اخیر در آمریکا بسیاری از بانک‌های کوچک و بزرگ را گرفتار کرد. در سال ۲۰۰۸، تعداد۲۵ بانک ورشکسته شدند. یکی از این بانک‌ها[2] بزرگترین بانک شکست خورده تاریخ می‌باشد. فدرال رزرو و شرکت بیمه سپرده فدرال برای کمک به بانک‌ها وارد عمل شدند. اولین عکس‌العمل قانونی به بحران عملیات اضطراری با ثبات سازی اقتصاد (EESA [3]) بود که در ۳ اکتبر ۲۰۰۸ اجرا گردید. به موجب آن ۷۰۰ بیلیون دلار در قالب وجوه تصویب شده توسط کنگره تحت برنامه خرید دارایی‌های مشکل‌دار بانکی(TARP [4]) اختصاص یافت. این برنامه توسط وزیر خزانه‌داری جدید به خریداری سهام ممتاز بانک‌ها تحت عنوان برنامه خرید سرمایه یا CCP[5]تبدیل شد. به جز آن برنامه سرمایه‌گذاری در اهداف مورد نظرTIP [6]در ۲۳ نوامبر ۲۰۰۸ با هدف تامین مالی خرید سهام ممتاز بیشتر در سیتی گروپ و بانک آمریکا اعلام شد.

در ابتدا مخالفت‌هایی در ارتباط با خریداری سهام این نهادها توسط دولت (بر خلاف کشورهایی مانند بریتانیا، آلمان، فرانسه، اسپانیا و ایتالیا) وجود داشت، اما با عقب‌نشینی مخالفین برنامه CCP از ۱۴ اکتبر ۲۰۰۸ آغاز شد.

در قالب برنامه EESA دولت برای خرید دارایی‌های دچار مشکل از هر نهاد مالی اجازه پیدا کرد. به طور کلی هر گونه دارایی که خرید آن باعث تقویت ثبات در بازارهای مالی شود در قالب این برنامه جای می‌گیرد.

1. http://www.america.gov
2. Washington Mutual
3. Emergency Economic Stabilization Act of 2008
4. "Troubled Asset Repurchase Program"
5. Capital Purchase Program
6. Targeted Investment Program

از آنجا که مهمترین منبع تامین مالی برای بیشتر بانک‌ها سپرده مشتریان است، این امر نیز در برنامه‌های حمایتی منظور شد. کنگره و مؤسسه بیمه سپرده فدرال FDIC[1] تضمین بیمه سپرده را افزایش داده‌اند. سعی شده است تا برای سایر تامین اعتبارکنندگان بانک‌ها وام‌دهی به این مؤسسات جذابتر و ارزانتر شود. در قالب برنامه EESA مقدار بیمه سپرده از صد هزار به ۲۵۰ هزار دلار رسیده است. سررسید تضمین بدهی نیز از ۳ به ۱۰ سال افزایش یافته است. عملی که سعی می‌کند مانع از فرار پول سپرده‌گذاران (مشکل مشترک همه بانک‌های دچار بحران) از بانک‌ها شود.

جدول شماره ۱-۳ میزان کمک‌های دولت را به صورت دقیق به دو مؤسسه مشهور ملی آمریکا نشان می‌دهد.

جدول شماره ۱-۳: برنامه‌های کمک دولت آمریکا به سیستم بانکی

کمک دولت (برحسب بیلیون دلار)	بانک آمریکا	سیتی گروپ
– برنامه خرید سرمایه CPP	$25	$25
– برنامه سرمایه‌گذاری مورد هدف TIP	$۲۰	$20
برنامه تضمین دارایی برای سهام ممتاز	$۳	$۴
سهام ممتاز کل خزانه داری	$۴۸	$۴۹
تضمین دارایی FDIC برای سهام ممتاز	$۱	$۳
خزانه داری کل و سهام ممتاز FDIC	$۴۹	$52
TARP– برنامه تضمین دارایی (AGP) حداکثر تضمین روی انباشت دارایی	$۱۰	$۵
FDIC حداکثر تضمین بر روی انباشت دارایی	$۲,۵	$۷,۵
خزانه داری کل و ارائه FDIC روی انباشت دارایی	$۱۲,۵	$۱۲,۵
سهام سهامداران بعنوان طرح ۱۲/۳۱/۰۸	$۲۳۶,۱	$۱۵۰,۸
خزانه داری کل و FDIC سهام ترجیحی/سهام سهامداران	٪۲۲,۷	٪۳۴,۵

منبع:ل. بروم(۲۰۰۸)

1. Federal Deposit Insurance Corporation

جدول شماره ۲-۳ شرح مفصل‌تری از مداخلات دولت ایالات متحده در بخش بانکداری را نشان می‌دهد.

این جداول نشان می‌دهند که مداخله دولت در ایالات متحده در زمینه نجات سیستم بانکی از بحران بوده است.

جدول شماره ۲-۳: مداخلات دولت آمریکا در سیستم بانکی

ذینفع	عملیات	تعهد مالی	هزینه مالی برای خزانه داری
AIG-2008	تضمین وام ۲ ساله از فدرال رزرو	تا ۸۵ بیلیون دلار	نامعلوم(دولت بهره وامش را دریافت می‌کند)
فنی مای و فردی مک – ۲۰۰۸	خرید سهام ممتاز	تعهد اولیه به میزان ۱۰۰ بیلیون دلار	نامعلوم
	خرید سهام رهنی چاپ شده بوسیله شرکت‌ها	بدون هیچ محدودیتی	نامعلوم
	تسهیلات اعتباری	بدون هیچ محدودیتی	نامعلوم
بیراستینز[1] –۲۰۰۸	خرید دارایی بوسیله فدرال رزرو	۲۸٫۸بیلیون	نامعلوم
ایرلاین یو اس پی ال[2]	تضمین وام	بالای ۱۰ بیلیون	نامعلوم
ورشکستگی مؤسسات پس انداز و وام–۱۹۸۹	شکست این مؤسسات و ناتوانی شرکت بیمه وام و پس انداز فدرال	تضمین کامل و برگرداندن اعتبار شرکت بیمه	۱۵۰ بیلیون
تضمین وام کریسلر–۱۹۸۰	تضمین وام	۱٫۵ بیلیون	۳۱۱ میلیون سود
نیویورک سیتی–۱۹۷۸	تضمین وام	۱٫۶۵ بیلیون	نامعلوم
نیویورک سیتی–۱۹۷۵	وام‌های کوتاه مدت	۲٫۳ بیلیون	نامعلوم
سنترال پن–۱۹۷۴	تضمین وام از طریق تعقیب مسیر ورشکستگی	تضمین وام ۱۲۵$ بیلیون دلاری،۷ بیلیون به شکل یارانه‌های فدرال	۳بیلیون زیان خالص
لاکهید[3] ۱۹۷۱	تضمین وام	تضمین وام ۲۵۰ میلیون دلاری برای ۵ سال وثایق تمدید برای ۳سال	۳۱ میلیون سود

منبع: ب، ویبل و دیگران (۲۰۰۸)

1. Bear Stearns
2. U.S. Airlines PL
3. Lockheed

سیاست‌های اعمال شده در کشور و بررسی آثار آن بر استقلال یا عدم استقلال سیستم بانکی ایران

در زمان ناصرالدین شاه میرزا ملکم خان ناظم الدوله رساله ای درباره لزوم تاسیس بانک نوشت و آن را در دارالشورای دولتی طرح کرد. اما تصمیمات دارالشورا را شاه باید تایید می‌کرد تا به اجرا گذاشته شود و شاه درباریان و شاهزادگان از فضای اقتصادی آن روز ایران اطلاعی نداشتند و نیاز به تاسیس بانک را نیز درک نمی‌کردند، پس با آن مخالفت کردند و این طرح اجرا نشد (ربیعی، ۱۳۸۰).

اولین بانکی که در ایران تاسیس شد، یک بانک انگلیسی به نام بانک جدید شرق بود که بدون هیچ اجازه رسمی از دولت ایران اقدام به گشودن شعبه‌ها و انجام عملیات بانکی کرد. مرکز این بانک در شهر لندن قرار داشت و حوزه فعالیتش در هند و سایر کشورهای جنوب آسیا بود. بانک جدید شرق با صدور چک و حواله‌های ۵ قرانی کارش را گسترش داد و چون نرخ بهره آن با لندن متفاوت بود و بهره کمتری می‌پرداخت، سود سرشاری کسب کرد. فعالیت این بانک در ایران ۲ سال بیشتر طول نکشید و در ۱۳۰۵ه.ق (۱۸۹۰م) اثاثیه و شعبات آن را بانک شاهنشاهی در برابر ۲۰ هزار لیره خرید و فعالیت بانک جدید شرق در ایران پایان پذیرفت (طبیبیان،۱۳۶۸ومنبع پیشین).

بانک شاهنشاهی با توجه به مفاد یکی از شاخص‌ترین امتیازنامه‌های استعماری جهان که در سال ۱۲۶۷ه.ق(۱۸۸۹م) از طرف ناصرالدین شاه به بارون دورویتر اعطا شد، تاسیس گردید. طبق این امتیازنامه، اجازه تاسیس و اداره بانک به مدت ۶۰ سال داده شد. طبق همین امتیازنامه، حق انحصاری اکتشافات و بهره‌برداری از معادن آهن، سرب، جیوه، ذغال‌سنگ، نفت... و نیز ساختن راه در تمام کشور به مدت ۶۰ سال به وی واگذار شد. علاوه بر این، بانک مزبور از پرداخت هر گونه مالیات معاف شناخته شد و اجازه یافت به رایگان از اراضی دولتی استفاده کند. بانک شاهی که طبق این قرارداد به وجود آمد، حق انحصاری چاپ اسکناس را در اختیار داشت و اسکناس‌های بانک مزبور پول رایج و رسمی کشور شناخته شده و ماموران دولت موظف به قبول آن بودند (طبیبیان، ۱۳۸۰).

در قبال این امتیاز وسیع و بی‌قید و شرط که تمام اقتصاد کشور و منابع خدادی آن را در اختیار بیگانگان قرار می‌داد، تعهداتی که رویتر پذیرفت عبارت بود از: پرداخت

سالانه ۶ درصد از سود بانک، که در هرحال از ۴ هـزار لیـره (تقریبـاً ۱۳ هـزار تومـان[۱]) کمتر نباشد، و۱۶ درصد از منافع خالص عملیات معدنی به دولت ایران، پرداخـت وامـی به مبلغ ۴۰ هزار لیره (تقریباً معادل۱۳۰ هزار تومان) به مدت ۱۰ سال با بهره ۶ درصـد به دولت ایران و وعده برای پرداخت وام‌های دیگری با بهره ۸ درصد در آینده، نگهداری حساب‌های خزانه دولت ایران، قبول نظارت مامور دولت ایران بر امـور بانـک در اجـرای مقررات امتیاز نامه و نشر اسکناس و مراقبت وی در رابطه‌هـای بانـک بـا خزانـه دولـت، قبول پایه طلا برای پول ایران و همکاری در تامین این مقصود، ممنوعیت از قبـول گـرو بیع شرطی غیر منقول بدون اجازه دولت در خاک ایران (منبع پیشین).

بانک شاهنشاهی وظایف بانک مرکزی را در ایران به عهده گرفت و مرکز امـور مـالی کشور شد. این بانک وجوه خزانه را در حساب خاصی نگهـداری مـی‌کـرد. مـال الاجـاره گمرکات و عواید مالیاتی را دریافت می‌کـرد و هزینـه‌هـای دولتـی را بـه شهرسـتان‌هـا می‌فرستاد. به دولت وام می‌داد. ضرب سکه و خرید نقره برای ضراب خانه و چاپ و نـشر اسکناس نیز از وظایف این بانک بود. این بانک اقدام به چاپ اسکناس‌های کوچک کرد و هم از این راه وارد زندگی روزمره مردم شد و سود سرشاری کسب کرد. اسکناس در آغاز قرار بود با پشتوانه طلا چاپ شود، اما بعداً با پشتوانه نقره به چاپ رسید و نیز می‌بایست پشتوانه طلا ۷۰ درصد اسکناس‌های در گردش باشد که بعدها به رقم ۵۰ درصد و پـس از آن به ۳۰ درصد تبدیل شد که در حقیقت ۷۰ درصد اسکناس‌ها بدون پشتوانه بود که این کار سود سرشاری برای بانک در برداشت. نشر اسکناس و تعویض آن با پول نقره در جریان کار بانک، سبب انباشتن این فلز در نزد بانک شد و بانک شاهنـشاهی بـا فـروش نقره حاصل از نشر اسکناس به کشورهای منطقه باز هم سـود بیـشتری کـسب کـرد. در عین حال خروج بی‌رویه نقره از کشور سبب کم شدن ذخیره این فلز در ایـران و پـایین آمدن ارزش پول ایران شد. خروج نقره و دامن زدن روسیه به بی‌اعتباری اسـکناس‌هـای بانک شاهنشاهی سبب هجوم مردم برای تعویض اسکناس‌هایشان با پـول نقـره شـد. در سال ۱۳۳۳ ه.ق (۱۹۱۴ م) دولت ناگزیر شد حداکثر مبلغ تعویض اسکناس را برای هـر نفر یک تومان قرار دهد. اسکناس‌های بانک در هر شهر به نام همـان شـهر بـود و بانـک برای تعویض اسکناس یک شهر با شهر دیگر درصدی دریافت می‌کرد که از ایـن طریـق

۱. بر حسب واحد مبادله در زمان مورد بررسی.

نیز سود فراوانی عاید بانک می‌شد در نتیجه این امر امکان بسط مبادلـه و تجـارت بـین مناطق مختلف محدود می‌شد(منابع پیشین).

این بانک در مدت ۶۰ سال، مخصوصاً ۴۰ سالی که حق انحـصاری صـدور اسـکناس را داشت با در دست گرفتن امور ضرابخانه، در کلیه شـئون اجتمـاعی و اقتـصادی و سیاسـی ایران دخالت‌های موثری می‌نمود و هر وقت می‌خواست به عناوین مختلف به نفع سیاسـت انگلستان و برای منظورهای سیاسی دولت ایران را در مضیقه می‌گذاشت و گاه و بیگـاه بـا خرید ارزاق و خوارو بار و زغال و سایر مایحتاج اولیه و ضروری مردم قحطی‌های مـصنوعی ایجاد می‌کرد. بانک شاهنشاهی به متنفذین دربار، دولت و غیره به عناوین مختلـف رشـوه می‌داد و آن‌ها را می‌خرید و یا هر وقت قرضی می‌خواستند با شرایط ساده و مدت طـولانی به آن‌ها وام می‌داد و به این وسیله در دستگاه دولتی اعمال نفوذ و دخالت‌های نامـشروعی می‌کرد و در حقیقت این بانک خزانه و صندوق خانه سـفارت انگلـستان بـود و همیـشه از حمایت دولت انگلیس برخوردار می‌شد (تیموری،۱۳۳۲).

هر چند با تاسیس بانک ملی در سال ۱۳۰۹ (ه.ش) حق انحصاری نشر اسـکناس بـه بانک ملی ایران واگذار و بخش مهمی از سپرده‌هـای بانـک شاهنـشاهی بـه بانـک ملـی منتقل شد. با این حال این بانک همچنان سـودآور بـود. در سـال ۱۳۲۷ ه.ش(۱۹۴۸م) امتیاز شصت ساله بانک پایان یافت و از آن پس با نام بانک ایران و انگلیس در خاورمیانه فعالیتش را ادامه داد. از نکات مثبت بانک شاهنشاهی برای ایران می‌توان به ایـن مـوارد اشاره کرد: نشر اسـکناس، یکنـواختی ضـرب سـکه، کـاهش بهـای بهـره و تثبیـت آن، گردآوری سرمایه‌ها و پرداخت بهره به آن‌ها، ایجاد نظام جدید و پیشرفته بانکی، تنظـیم امور مالی دولت و تربیت بانکداران ورزیده که سرانجام تمـامی ایـن تجربـه‌هـا بـه نظـام بانکداری ایران منتقل شد (ربیعی،۱۳۸۰).

با بررسی فعالیت‌های این بانک و همتای روسـی آن (بانـک استقراضـی) بـه آسـانی می‌توان متوجه شد که در این دوران دولت ایران نه تنها هیچ مداخلـه‌ای بـه ضـرر ایـن بانک‌ها انجام نمی‌داده، بلکه این بانک‌ها در کار دولت ایران مداخله می‌کردند.

در این دوران تعدادی تجارت خانه ایرانی به بانکداری دست زدند که بنـا بـه دلایـل متعددی مانند نبـود قـوانین درسـت بانکـداری دسـت آورد مهمـی بـرای کـشور در بـر نداشـتند. در یـک مـورد هنگامیکـه صـاحبان تجارتخانـه جهانیـان در هنگـام انقـلاب مشروطیت با مشروطه خواهان همکاری داشتند، بـا قتـل و تبعیـد بعـضی از مؤسـسین

آن،کار تجارتخانه متوقف گردید. با تاسیس مجلس اول، مذاکراتی بـرای تاسـیس بانـک ملی انجام گرفت. امتیازنامه بانک با درایت و هوشیاری تنظیم شده بود و بانک از حیطـه قدرت و اختیارات دولت خارج بود. با این حال به علت نبود امنیت تاسـیس بانـک ملـی ایرانی در آن زمان میسر نشد.

با کودتای ۱۲۹۹ ه.ش و روی کار آمدن دولتی قوی در ایـران، نخـستین بانـک‌هـای ایران تاسیس شد، اما نه با شیوه درست یعنی با سرمایه ملی، بلکه با سرمایه دولتی (پول نفت). در این زمان دولت قوانینی را به تصویب رساند تا فعالیت تمامی بانک‌هـای کـشور بر اساس قانون باشد، به نحوی که منافع ملی به خطر نیفتـد و نیـز فعالیـت بانـک‌هـای خارجی(بانک شاهنشاهی) طبق قوانین مصوب باشد. اولین قانون در سال ۱۳۰۶ه.ش بـا نام قانون اجازه تاسیس بانک ملی ایران تـصویب شـد و در سـال ۱۳۰۸ه.ش نیـز قـانون تعیین واحد و مقیاس پول قانونی ایران به تـصویب رسـید. قـانون اجـازه خـروج نقـره و مسکوک از ایران که در سال ۱۳۱۰ ه.ش تصویب شد حاکی از آن بود که خروج اسعار و ارز باید با اجازه دولت ایران انجام گیرد. ماده قانونی درباره نرخ طلا در اردیبهشت سـال ۱۳۱۳ ه.ش تصویب شد که بانک ملی را مجاز به حفـظ ارزش طـلا بـه میـزان مقتـضی می‌کرد. قانون مداخلات ارز خارجی در سال ۱۳۱۴ ه.ش و قانون خروج طـلا و نقـره در سال ۱۳۱۷ ه.ش به تصویب رسید.

با تاسیس بانک ملی، کارهای مربـوط بـه خزانـه مؤسـسه‌هـای وابـسته بـه دولـت و شهرداری‌ها در آن متمرکز شده بود. این بانک در نقـل و انتقـال وجـوه دولتـی از بانـک شاهنشاهی مناسب‌تر بود زیرا دولت از آن حمایت می‌کرد. این موضوع سـبب شـد تـا از بابت نقل و انتقال‌های دولتی سودی عاید بانک خارجی نشده و ایـن سـود بـه خـارج از کشور منتقل نشود. در سال ۱۳۱۱ به دنبال مذاکراتی با بانک شاهنشاهی نشر اسـکناس در اختیار بانک ملی قرار گرفت. در همان سال پس از بررسی حساب‌های بانـک متوجـه شدند که تخلف‌هایی صورت گرفته است. روسای آلمانی بانک تحت تعقیب قرار گرفتنـد و در اثر این تخلف‌ها بانک بیش از ۸ میلیون ریال متضرر شد. اعتماد عمـومی بـه بانـک سلب می‌شد که دولت پرداخت زیان‌هـای بانـک را تقبـل و از ورشکـستگی بانـک ملـی جلوگیری کرد.

با اینکه دولت از بانک ملی حمایت می‌کرد اما هنوز بخـش مهمـی از معـاملات ارزی شرکت نفت ایران و انگلیس را بانک شاهنشاهی انجام می‌داد. تنها پس از تصویب قـانون

معاملات اسعار خارجی در سال ۱۳۱۴ بود که بانک ملی نظارت بـر امـور ارزی و موازنـه بازرگانی کشور را بر عهده گرفت و اختیارات بانک شاهنشاهی محدود شد. اقدامات بانک ملی در عرصه پولی و بانکی سبب کم شدن اقتدار بانک شاهنـشاهی شـد و در حقیقـت منافع ملی را این بانک تامین می‌کرد. به این ترتیب کلیه امور بانکداری با تصویب قوانین مالی دارای نظم و ترتیب شد. اما چون بانک با سرمایه دولتی تاسیس شده بود و دولـت از آن حمایت می‌کرد، از این رو عامل اجرای سیاست‌های پولی دولـت بـود و بخـشی از تشکیلات دولتی به حساب می‌آمد(همان).

پـس از تـصویب نامـه دولـت در سـال ۱۳۲۷ کـه در آن بـرای بانـک‌هـای خـارجی محدودیت قایل شده بودنـد و پایـان یـافتن قـرارداد بانـک شاهنـشاهی، شـرایط بـرای سرمایه‌گذاری و تاسیس بانک‌های ایرانی فراهم شد و از آن پـس بـه تـدریج بانـک‌هـای ایرانی با سرمایه خصوصی تاسیس و در دوره رونق اقتصادی بر تعداد آن‌ها افزوده شد.

اولین قانون بانکداری ایران که عملیات بانکی را تعریف و حـدود فعالیـت بانـک‌هـای خارجی را مشخص می‌کرد، در بهار سال ۱۳۳۲ به صورت لایحه قـانونی، بـا اسـتفاده از اختیارات ویژه نخست‌وزیر، به امضای دکتر محمـد مـصدق رسـید. ایـن قـانون در سـال ۱۳۳۴ تکمیل شد. عملیات بانکی را این قانون مشخص کرد و آنگـاه شـرایط لازم بـرای تاسیس بانک در ایران فراهم شد. در این قانون آمده بود که بانک‌های بیگانه حق دخالت در مسائل بانکی ایران را ندارند و فعالیت آن‌ها طبق ضابطه‌هایی خواهد بـود کـه دولـت ایران معین می‌کند تا استقلال مالی کشور حفظ شود.

با توسعه بانکداری در ایران و تصویب قوانین جدید بانک ملی ایران دارای اختیـارات زیادی برای هدایت و نظارت بر بانک‌ها شد. اما در عمل معلـوم شـد کـه ایـن اختیـارات برای نظارت بر بانکداری ایران کافی نیست و بانک ملی نیز نمی‌توانـد عامـل اجـرای آن باشد. زیرا بانک ملی یک بانک بازرگانی بود و به صورت رقیب بانک‌هـای دیگـر درآمـده بود، در حالیکه اختیارات ویژه داشت.

این تناقض سدی در برابر رشد بانکداری در ایران بود. سرانجام بعد از ۴ سال مطالعه، لایحه اساسنامه پولی و بانکی ایران در سال ۱۳۳۷ تهیه شد و در سال ۱۳۳۹ به صورت قانون درآمد. پس از تصویب این قانون، بانک مرکزی ایران از مـرداد سـال ۱۳۳۹ رسـماً کار خود را آغاز کرد و پس از قریب ۷۰ سال از آغاز فعالیـت بـانکی در ایـران، مؤسـسه مستقلی برای هدایت سیاست‌های پولی و بانکی کشور به وجود آمد. بانک ملی ایران نیز

به صورت بانک تجاری دولتی باقی ماند. بر اساس قانون پولی و بانکی تفاوت ارز ریالی و پشتوانه‌ای که در حساب مخصوص نزد بانک ملی بود به بانک مرکزی منتقل شد(همان).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی تحولات مهمی در عرصه بانکداری در ایران رخ داد. برای فهم بهتر این تغییرات می‌توان به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مراجعه نمود. در مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است: اقتصاد وسیله است و نه هدف و اساس آن برای رفع نیازهای انسان در جریان رشد و تکامل می‌باشد هدف از اقتصاد اسلامی سودجویی و تکاثر ثروت نیست. ودر اصل چهارم قانون اساسی آمده است: اقتصاد زیربنا نیست اما موضوعی پراهمیت است. در اصل ۴۴ قانون اساسی (تنها فصلی که از بانکداری نام برده شده است) گفته شد:"بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ.... بانکداری.... و مانند این‌ها است که به صورت مالکیت عمومی در اختیار دولت است". در انتهای این اصل توضیح دیگری آورده شده:"... مالکیت در این سه بخش (بخش دولتی، تعاونی و خصوصی) تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زیان جامعه نشود مورد حمایت قانون جمهوری اسلامی است. از سوی دیگر به موجب اصل ۸۱ قانون اساسی دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها و مؤسسات در امور تجاری و صنعتی و کشاورزی و معادن و خدمات به خارجیان مطلقاً ممنوع است. بدین ترتیب ورود بانک‌های خارجی به کشور ممنوع شد.

در سال ۱۳۵۸ شورای انقلاب اسلامی، تمامی بانک‌ها، اعم از ایرانی یا خارجی را ملی اعلام کرد. این شیوه بانکداری شیوه‌ای نو بود و به یک معنا پراکندگی سازمانی از بین می‌رفت و روابط بانک‌ها با بانک مرکزی کاملاً دگرگون می‌شد. همه بانک‌ها مجری سیاست واحدی بودند و در همه زمینه‌های اقتصادی به گونه‌ای هماهنگ عمل می‌کردند و در عرصه‌های اجتماعی، کشاورزی، صنعتی با دولت هماهنگ بودند و این مفهوم جدید بانکداری اسلامی بود. نظام بانکداری اسلامی موظف بود زمینه تولید را تغییر و سرمایه را افزایش دهد تا به هدف‌های خود برسد.

دلایل عمده‌ای که در لزوم ملی شدن بانک‌ها مورد نظر بوده است عبارتند از: نظارت بر نحوه تحصیل درآمد بانک‌ها و جلوگیری از انتقال غیر مشروع سرمایه‌ها به خارج، توجه به نقش اساسی بانک‌ها در اقتصاد کشور، نقش اساسی بانک‌ها در اقتصاد کشور و ارتباط طبیعی اقتصاد کشور با مؤسسه‌های بانکی، مدیون بودن بانک‌ها به دولت و نیاز

آن‌ها به سرپرستی دولت، لزوم هماهنگی فعالیت بانک‌ها با دیگر سازمانهای کشور، لـزوم فعالیت بانک‌ها با دیگر سازمانهای کشور، لزوم جهت دادن فعالیت بانک‌ها در جهت بهره برداری اسلامی(طبیبیان۱۳۶۸).

نحوه اداره بانک‌ها به صورت لایحه قانونی در سال ۱۳۵۸ تصویب و به بانک‌های ملی شده اعلام شد.

به موجب ماده ۳ آن مجمع عمومی با حضور وزیر صنایع و معادن، وزیر بازرگانی، وزیـر مسکن و شهرسازی، وزیر کشاورزی و رئیس سازمان برنامه تشکیل شد و این مجمع بر کار بانک‌ها و مدیران آن‌ها نظارت داشت و طرح ادغام بانک‌ها را از قـوه بـه فعـل در مـی‌آورد. بالاترین مقام اجرایی و اداری بانک مدیر عامل آن بود که شورای عـالی و مجمـع عمـومی بانک‌ها او را انتخاب می‌کردند. بر اساس این قانون کلیه بانک‌های خصوصی یعنی ۱۵ بانک با سرمایه ایرانی و ۲۳ بانک با سرمایه خارجی و ایرانی که در آن زمـان فعـال بودنـد، ملـی اعلام شدند.پس از ملی شدن، در همان سال بانک‌ها درهـم ادغـام شـدند و شـورای عـالی بانک‌ها در اطلاعیه ای نحوه ادغام را اعلام کرد.ملـی شـدن بانـک‌هـا باعـث شـد تـا طـرح تاسیس یک بانک مستقل بنام بانک اسلامی با مخالفت دولت وقت روبه‌رو شود، بنحوی که این بانک در سال ۱۳۵۸ به "سازمان اقتصاد اسلامی" تغیر نام داد.

پس از اعلام طرح ادغام بانک‌ها و اعلام هدف‌هـای اسـلامی شـدن بانـک‌هـا، دولـت تصمیم گرفت کـه از تمرکـز فعالیـت بانـک‌هـا و شـعبه‌هـای آن‌هـا در تهـران بکاهـد و شعبه‌های آن‌ها را در شهرستانها و مراکز استانها تاسیس کند. به این جهت قرار شـد تـا فعالیت بسیاری از شعب این بانک‌ها در تهران متوقـف و بخـشهای بـاقی مانـده نیـز در یکدیگر ادغام شوند. به این ترتیب، بانک تجارت وبانک ملت تاسیس شد(اطلاعیه شورای عالی بانک‌ها درباره ادغام بانک‌ها).

اهدافی که برای این بانک‌ها در نظر گرفته شده بـود، هـدفهای بانـک‌هـای بازرگـانی بود.اما تمامی بانک‌های تجارتی و بازرگانی می‌بایست تحت نظارت مجمع عمومی بانک‌ها فعالیت کنند و مجمع عمومی بانـک‌هـا از وزیـر اقتـصاد و دارایـی، وزیـر صـنایع، وزیـر بازرگانی، وزیر کشاورزی، وزیر مسکن و رئیس سازمان برنامه و بودجه تشکیل شده بـود که سیاست‌های کلی و عملکرد بانک‌ها را تعیین می‌کردند.

مطابق قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب شهریور ماه ۱۳۶۲ اهـداف نظـام بـانکی عبارتند از:

۱- استقرار نظام پولی و اعتباری بر مبنای حق و عدل (با ضوابط اسلامی)به منظور تنظیم گردش صحیح پول و اعتبار در جهت سلامت و رشد اقتصادی کشور.
۲- فعالیت در جهت تحقق اهداف و سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی دولت جمهوری اسلامی با ابزارهای پولی و اعتباری.
۳- ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش تعاون عمومی و قرض الحسنه از طریق جذب و جلب وجوه آزاد و اندوخته‌ها و پس اندازها و سپرده‌ها و بسیج و تجهیز آن‌ها در جهت تامین شرایط و امکانات سرمایه‌گذاری به منظور اجرای بند ۲ و ۹ اصل ۴۳ قانون اساسی.
۴- حفظ ارزش پول و ایجاد تعادل موازنه پرداخت‌ها و تسهیل مبادلات بازرگانی.
۵- تسهیل در امور پرداخت‌ها و دریافت‌ها و مبادلات و معاملات و سایر خدماتی که به موجب قانون بر عهده بانک گذاشته می‌شود.

مزیت بزرگ دولتی بودن بانک‌ها برای دولت استفاده از منابع بانکی در قالب تسهیلات تکلیفی بود، با این منطق که چون بانک‌ها دولتی هستند، دولت می‌تواند در نحوه تخصیص منابع دخالت کند.در ابتدا به دلیل رقم اندک تسهیلات، این پدیده مشکل بزرگی برای بانک‌ها به حساب نمی آمد، اما از سال ۱۳۶۷ به بعد رشد فزاینده تعداد تبصره‌ها و حجم آن‌ها ظاهر شد. به این ترتیب نظام بانکی کشور بخش عظیمی از سپرده‌های مردم را با نرخهای پایین سود در اختیار سرمایه گذاران بعضی طرحهای معین قرار داد. نظام بانکی ایران در طول این سال‌ها از دو ویژگی احتمالاً منحصر بفرد وجود تسهیلات تکلیفی و بانکداری ۱۰۰ درصد دولتی در یک کشور غیر کمونیستی برخوردار بود(سیدشکری، ۱۳۸۳).

به هر حال گذشت زمان و تجربه عملی شکست دولت‌های بزرگ در اقتصاد آرام آرام باعث به وجود آمدن تحولاتی در عرصه اقتصاد و خدمات بانکی در ایران شد. بانک مرکزی ایران در اسفند ۱۳۷۷ موافقت خود را با تشکیل بانک‌های خصوصی اعلام کرد. سرآغازی که با فاصله یک سال مدیران بانک مرکزی واعضای شورای پول واعتبار وقت را قانع کرد که فضای پولی کشور نیازمند بانک‌های خصوصی است و در نهایت به استناد قانون اجاره تاسیس بانک‌های غیر دولتی مصوب فروردین ماه ۱۳۷۹، ماده (۹۸) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و ضوابط تاسیس بانک غیر دولتی مصوب نهصد و چهل و هشتمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۰

شورای پول و اعتبار تاسیس یافته و در چارچوب قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۵۱، قانون عملیات بانکی بدون ربا، قانون تجارت و مقررات اساسنامه بانک، در مرداد ماه ۱۳۸۰، پذیره نویسی بانک پارسیان انجام گرفت.

در ماده ۹۸ قانون برنامه سوم توسعه در چارچوب ضوابط زیر اجازه تاسیس بانک به بخش خصوصی داده شد:

الف) سیاستگذاری پولی، اعتباری، ارزی، چاپ اسکناس، ضرب سکه، حفظ ذخایر ارزی، نظارت بر بانک‌ها و صدور مجوز فعالیت بانکی در قلمرو وظایف دولت بوده و جهت اعمال حاکمیت هچنان در اختیار دولت باقی می‌ماند.

ب) ضوابط مربوط به فعالیت بانک‌ها، از قبیل :رعایت نسبت‌های مالی تعین شده جهت داشتن ساختار مالی سالم و نوع قرار دادها و عقود و فعالیت بانک‌ها- طبق قوانین پولی و بانکی کشور –مصوب ۱۳۵۱ – و قانون عملیات بانکی بدون ربا خواهد بود.

ج) دولت می‌تواند به افراد حقیقی و حقوقی داخلی، در صورت دارا بودن شرایط زیر، مجوز فعالیت اعطا نماید:

۱- داشتن تجربه و دانش لازم در این کار.

۲- از نظر مالی توان تامین سرمایه لازم و انجام کار را داشته باشد...

۳- عدم داشتن هر گونه سو پیشینه، اعم از مالی و اخلاقی.

ماده ۸۴ قانون برنامه سوم توسعه در جهت کاهش بار منفی تسهیلات تکلیفی در سیستم بانکی دو بند زیر را مورد توجه قرار داده است:

الف)افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی طی سال‌های برنامه سوم، به طور متوسط سالانه ۱۰ درصد نسبت به ارقام متوسط سال ۱۳۷۸ کاهش می‌یابد.

ب)حمایت‌های دولت در اعطای تسهیلات اعتباری به بخشها و فعالیت‌های مختلف به شکل:پرداخت یارانه نرخ سود، اعتبارات ترجیحی، و قبول تضمین بازپرداخت در چارچوب بودجه‌های سالانه انجام خواهد شد.

آزاد سازی نظام بانکی تا حدی در برنامه چهارم توسعه نیز دنبال شد.در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده ۱۰ این قانون آمده است:

الف) از ابتدای برنامه چهارم، هر گونه سهمیه بندی تسهیلات بانکی- تفکیک بخشهای مختلف اقتصادی و منطقه ای و اولویت‌های مربوط به بخشها و مناطق، با تصویب هیات وزیران، از طریق تشویق سیستم بانکی با استفاده از یارانه نقدی و وجوه اداره شده صورت می‌گیرد.

ب) الزام بانک‌ها به پرداخت تسهیلات با نرخ کمتر در قالب عقود اسلامی، در صورتی مجاز است که از طریق یارانه یا وجوه اداره شده توسط دولت تامین شود.

ج):

۱- به منظور تأمین رشد اقتصادی و کنترل تورم و بهبود به منظور تأمین رشد اقتصادی و کنترل تورم و بهبود بهره‌وری منابع مالی سیستم بانکی، دولت مکلف است بدهی خود به بانک مرکزی و بانک‌ها را طی سال‌های برنامه چهارم با منظور کردن مبالغ بازپرداخت در بودجه‌های سنواتی کاهش دهد. چگونگی بازپرداخت بدهی‌های مزبور بر اساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که با پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

۲- در طول سال‌های برنامه چهارم، حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) از تسهیلات اعطایی کلیه بانک‌های کشور با هماهنگی دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط به بخش آب و کشاورزی اختصاص می‌یابد.

۳- افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی بانک‌ها طی سال‌های برنامه چهارم، به طور متوسط سالانه بیست درصد (۲۰٪)، نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۸۳ کاهش می‌یابد.

بدین ترتیب مشاهده می‌شود که بجز قسمت ۲ بند (ج) بقیه مواد مذکور موجب کاهش مداخلات دولت در نظام بانکی می‌شوند.

جدول شماره ۳ به ارایه شاخصهای رشد و تورم در دوره زمانی ۱۹۶۶ تا ۲۰۰۵ در دوران روسای مختلف بانک مرکزی ایران می‌پردازد. با مطالعه جدول فوق متوجه می‌شویم که برحسب این شاخص‌ها بدترین دوران اقتصاد ایران دوران ریاست یوسف خوش کیش در سال ۱۹۷۸ می‌باشد.البته باید به این نکته اشاره نمود که در آن زمان کشور با مساله انقلاب اسلامی روبه‌رو بود. بهترین دوران اقتصاد ایران نیز به دوران ریاست خداداد فرمانفرمایان در سال ۱۹۶۹ بر می‌گردد.نکته جالب در مورد هر دوی این افراد این است که آن‌ها از کمترین دوران ریاست بر بانک مرکزی بهره مند بوده اند بنابراین ارقام در دوره‌های کوتاه زمانی الزاما به معنی عملکرد خود آن‌ها در همان دوره نیست.

جدول شماره ۳-۳: شاخصهای رشد و تورم در دوران ریاست بانکداران مرکزی مختلف

	سال	رشد اقتصادی	متوسط رشد	تورم	متوسط تورم
مهدی سمیعی	1966	10.42	۱۱,۱	2.15	۱,۱۳
	1967	10.62		−۰,۳۸	
	1968	12.50		1.59	
خداداد فرمانفرمایان	1969	12.90	12.90	0.69	0.69
مهدی سمیعی	1970	9.83	9.83	3.59	3.59
عبدالعلی جهانشایی	1971	12.97	۱۴,۵۵	1.66	۲,۹۲
	1972	16.28		4.19	
محمد یگانه	1973	5.53	۷,۴۵	6.39	۸,۱
	1974	9.38		9.81	
حسنعلی مهران	1975	5.75	۷,۳۹	14.24	۱۲,۷
	1976	17.73		12.87	
	1977	−۱,۳۰		11.25	
یوسف خوش کیش	1978	−۷,۴۷	7.47−	27.28	27.28
علیرضا نوبری	1979	−۷,۱۲	10.17−	11.72	۱۱,۱
	1980	−۱۳,۲۲		10.48	
محسن نوربخش	1981	−۵,۱۹	6.39	20.64	19.16
	1982	12.95		24.20	
	1983	12.60		18.68	
	1984	−۱,۵۷		19.74	
	1985	2.06		12.54	
مجید قاسمی	1986	−۹,۱۷	5.62−	4.38	17.12
	1987	−۱,۴۰		18.42	
	1988	−۶,۲۹		28.57	
محمد حسین عادلی	1989	6.17	7.02	28.67	20.16
	1990	13.68		22.34	
	1991	12.59		7.62	
	1992	4.25		17.12	
	1993	−۱,۵۷		25.80	
محسن نوربخش	1994	0.35−	4.21	21.20	23.57
	1995	2.65		31.44	
	1996	7.10		49.65	

	28.93		3.38	1997	
	17.34		2.74	1998	
	17.86		1.93	1999	
	20.07		5.14	2000	
	14.47		3.66	2001	
	11.27		7.51	2002	
	14.33		7.11	2003	
15.18	16.46	5.51	5.08	2004	ابراهیم شیبانی
	14.76		4.36	2005	

منبع:محاسبات و بررسی نویسندگان گزارش بر اساس اطلاعات شاخصهای توسعه جهانی

از نظر اقتصادی علاوه بر شاخص‌هایی هم چون توان مدیریت روسای بانک‌های مرکزی و میزان شدت و ضعف دخالت دولت در عملکرد بانک مرکزی عوامل مختلف دیگری هم چون میزان استقراض دولت از بانک مرکزی و یا وجود بحران‌هایی هم چون جنگ تحمیلی را می‌توان به عنوان عوامل اثرگذار بر متغیرهای رشد اقتصادی و تورم در نظر گرفت. با این وجود روند کلی ارقام نشان می‌دهند که متوسط نرخ تورم در دوره‌های اخیر بیشتر از دوره‌های قبل و بیشترین آن‌ها در دوره مرحوم نوربخش بوده است.

خلاصه و نتیجه‌گیری

در این فصل مداخلات دولت در نظام بانکداری ۴ کشور پیشرفته منتخب و ایران مورد مطالعه قرار گرفت. کشورهای منتخب عبارت بودند از آلمان، ایالات متحده آمریکا، ژاپن و بریتانیا. این کشورها از نظام‌های مالی متفاوت (آلمان و ژاپن کشورهای بانک محور و ایالات متحده و بریتانیا کشورهای بازار محور می‌باشند)، درجه متفاوت استقلال بانک مرکزی (به ترتیب درجه استقلال بانک مرکزی، آلمان بالاترین درجه استقلال و سپس آمریکا، ژاپن و بریتانیا قرار دارند) و وضعیت بحران‌های اقتصادی (ژاپن در دهه ۹۰ برخلاف سایر کشورهای نمونه با بحران مالی مهمی روبه‌رو بود) برخوردارند.

ژاپن جلوتر از سایر کشورهای مورد بررسی در دهه ۹۰ و علی‌رغم نظارت دقیق بانک مرکزی و دولت مرکزی دچار بحران مالی گردید. این بحران ناشی از اعطای اعتبارات کلان بانک‌ها بدون توجه به وضعیت بازارهای سهام و املاک بود، بدین ترتیب که با کاهش شدید نرخ‌های بورس و املاک و ساختمان، بانک‌ها با انبوهی از طلب‌های غیرقابل وصول روبه‌رو شدند. بانک‌ها متقابلاً پرداخت اعتبارات را به شدت محدود کردند

که منجر به ورشکستگی هزاران بنگاه تولیدی شد. خودداری حکومت ژاپن از اعطای تضمین به اعتبارات بی‌محل و وام‌های غیرقابل وصول بانک‌ها (که حدود یک تریلیون دلار بود) تشدیدکننده این بحران شد.

نحوه دخالت دولت‌ها در طی بحران‌ها در این مطالعه نشان‌دهنده دخالت‌هایی کما بیش مشابه و بدون توجه به نوع نظام مالی و درجه استقلال بانک مرکزی در کشورها بوده است به نحوی که در همگی آن‌ها دولت‌ها اقدام به مداخلات گسترده برای رفع بحران نمودند.

به هرحال باید دانست که مداخلات دولت این کشورها در امور بانکی بجز در موارد بحران از شهرت چندانی برخوردار نمی‌باشد، امری که به وضوح نشان‌دهنده وجود اقتصاد بازار آزاد و عدم مداخله دولت به جز در موارد ضروری می‌باشد. نوع مداخله دولت نیز هنگام بحران در کلیه این کشورها کم و بیش یکسان بوده و از شیوه‌های مشابه تضمین بدهی‌های بانکی، خرید سهام و تحت اختیار گرفتن موقتی بانک‌ها و...استفاده گردیده است.

در ایران نظام بانکداری مدرن توسط کشورهای پیشرفته تاسیس گردید. ضعف نسبی ایران و بی‌اطلاعی بالای مسئولین وقت کشور (اولین بانک مهم در ایران بدون کسب اجازه از مقامات وقت ایران تاسیس گردید) باعث شد تا کشورهای بیگانه نهایت استفاده را از نظام بانکی مذکور در جهت دخالت در امور ایران کنند. با تاسیس بانک ملی و منقضی شدن امتیازات استعماری نظام بانکی کشور در جهت منافع ملی قرار گرفت و بعد از مدتی بانک‌های خصوصی نیز مشغول به کار شدند. با انقلاب اسلامی کلیه بانک‌های کشور ملی شدند و همگی در جهت اجرای اهداف دولت (مانند اعطای تسهیلات تکلیفی) مشغول به کار گردیدند. موج تحولات جهانی و اخبار موفقیت‌های نسبی نظام بازار در مقایسه با اقتصاد دولتی سرانجام به ایران نیز رسید و مسئولین مربوطه اقدام به انجام عملیات تشویق رقابت در نظام بانکی کشور کردند. با این حال هنوز دولت به مداخلات گسترده خود در امور بانکی ادامه می‌دهد.

به نظر میرسد لازم است قانون بانکداری جدیدی تدوین شود تا ضمن تجدید نظر در قانون بانکداری بدون ربای مصوب سالهای ابتدایی پس از پیروزی انقلاب اسلامی،تدابیر ویژه ای برای نحوه تصمیم گیری در انتخاب اعضای شورای پول واعتبار و ریاست بانک مرکزی اتخاذ نماید.

فصل چهارم: ترازیابی و بررسی تطبیقی فعالیت‌ها و جذب منابع و پرداخت تسهیلات و مقایسه شاخص‌های عملکردی

مقدمه

رشد و توسعه اقتصادی هر کشور مستلزم انتقال مناسب منابع مازاد پس انداز کنندگان به سرمایه گذاران است. زیرا واسطه‌های مالی در حمایت از کارآفرینان که نقش اساسی در توسعه دارند می‌توانند تامین مالی نمایند.

وجود یک بازار مالی کارآمد و گسترده که در آن منابع ملی کشور به بهترین موقعیت‌های سرمایه‌گذاری سوق داده می‌شود بسیار حیاتی است. بیشترین حجم مبادلات مالی کشور از طریق سیستم بانکی تحقق می‌یابد و کارکرد مطلوب نظام بانکداری کشور نقش تعیین کننده ای در بهبود فعالیت‌های اقتصادی خواهد داشت.

در این بخش سعی می‌شود تا وضعیت مالی بانک‌ها هم از دیدگاه سودآوری و هم فعالیت‌هایی که بتواند برای بخش خصوصی کمک‌کننده باشد مورد بررسی قرار گیرد.

شاخص‌های ترازیابی در سیستم بانکی و دستورالعمل‌های کمیته بال

در نظام بانکی نیز شاخص‌های مالی مختلفی برای مقایسه عملکرد آن‌ها از حیث یک بنگاه وجود دارد. هر چند ممکن است در وحله اول به نظر می‌رسد این شاخص‌ها همانند دیگر بنگاه‌ها هستند اما به دلیل ویژگی خاصی که از حیث منابع جمع‌آوری

شده دارند و بحران‌هایی که عدم بازپرداخت منابع می‌تواند به همراه داشته باشد، مقررات نظارتی خاصی توسط کمیته نظارت بر مقررات بانکی بین‌المللی تدوین شده است که عمدتاً بر رعایت برخی از نسبت‌ها در شاخص‌های مالی تاکید دارد.

شاخص‌های مورد بررسی در این نوشتار با توجه به عواملی مانند تسهیلات و مطالبات معوق و سود انتخاب شده‌اند که عبارتند از:

الف. بازده دارایی‌ها[1]: این نسبت که از تقسیم سود بعد از کسر مالیات بر کل دارایی‌ها به دست می‌آید نشان دهنده سود به دست آمده از ارزش هر واحد دارایی است. از طرف دیگر نشان‌دهنده توانایی مدیریت در استفاده بهینه از منابع واقعی سرمایه ای و مالی بانک در خلق سود است، پایین بودن این نسبت نشان می‌دهد که بانک از دارایی خود به نحو خوبی استفاده نکرده است. در واقع بازده دارایی‌ها یک معیار کارایی است. نسبت استاندارد برای بازده دارایی‌ها یک درصد می‌باشد[2].

۱۰۰× (ارزش کل داراییها/ سود خالص)=بازده دارایی‌ها

ب. بازگشت سرمایه[3]: این نسبت از تقسیم سود بعد از کسر مالیات به متوسط کل سرمایه (حقوق صاحبان سهام) به دست می‌آید. به طور خلاصه بازگشت سرمایه نشان‌دهنده درآمد خالص به ازای هر واحد سرمایه سهمی است و همچنین نشان می‌دهد که مدیریت بانک تا چه حد توانسته است از وجوه سهام داران به طور موثرتری استفاده نماید. چنانچه این نسبت روند افزایشی طی کند نمایانگر بالا بودن کارایی عملیات است. نسبت بازگشت سرمایه به طور استاندارد ۱۵ درصد است[4].

۱۰۰× (حقوق صاحبان سهام/ سود خالص)=بازگشت سرمایه

ج. نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات

د. نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها

ه.نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

میزان ارزش کل اقلام خارج از ترازنامه یا اقلام زیرخط ترازنامه یا حساب‌های انتظامی نشان‌دهنده حجم همه آن فعالیت‌هایی است که بانک انجام می‌دهد ولی

---

1. Return on Assets(ROA)

۲. محمد هادی،مهدویان،مدیریت دارایی‌ها و بدهی ها در نظام بانکی ایران،مجموعه مقالات ۱۵ امین همایش بانکداری اسلامی ۱۳۸۳.

3. Return on Equity(ROE)

۴. فتح اله تاری(۱۳۸۷)،روش های کارآمد نمودن ابزار نرخ سود در نظام بانکداری بدون ربا،پژوهشکده پولی و بانکی(۱۸۹)

دارایی‌ها و بدهی‌هایی که ایجاد می‌کنند وارد ترازنامه نمی‌شوند چرا که دارای خصوصیات احتمالی یا شرطی هستند. این اقلام علاوه بر درآمدهای جدید و تقسیم ریسکی که برای بانک‌ها ایجاد می‌کنند به دلیل آن که مالیات بر آن‌ها تعلق نمی‌گیرد و الزامات سرمایه بر آن‌ها اعمال نمی‌شود برای بانک‌ها دارای جاذبه است. از اقلام مهم زیرخط ترازنامه می‌توان به تعهدات مشتریان بابت اعتبارات اسنادی و ضمانت‌نامه‌ها اشاره نمود.

و. نسبت‌های نقدینگی:

سپرده‌های دیداری و سپرده‌های پس‌انداز به سرعت می‌توانند از بانک خارج شوند، بنابراین زمانی که خروجی سپرده‌ها به شکل قابل توجهی از سپرده‌های جدید در طول یک دوره کوتاه‌مدت بیشتر شود بانک با مشکل نقدینگی مواجه می‌شود. در این نوشتار از معیار زیر برای مشخص نمودن میزان نقدینگی در بانک استفاده می‌شود:

- نسبت وام به سپرده:

یک نسبت وام به سپرده بالاتر، بیانگر آنست که بانک فشار مالی بیشتری را با وام بیشتر تحمل می‌کند. بنابراین نسبت پایینتر مطلوب‌تر است. دو عامل نرخ سپرده‌های قانونی و حجم سرمایه بانک بر روی این نسبت در سطح بین‌المللی اثر گذار است. با توجه به وضعیت متوسط نرخ ذخیره قانونی و سرمایه بانک‌ها در کشور این نسبت حدود ۸۰ درصد است[۱].

(حجم کل سپرده/ میزان خالص وام‌ها) = نسبت وام به سپرده

برای استخراج نسبت‌های مذکور از گزارش عملکرد نظام بانکی کشور در سال ۱۳۸۸ تهیه شده توسط مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران استفاده شده است.

بررسی شاخص‌های مهم مالی در بانک‌های دولتی

بانک صنعت و معدن

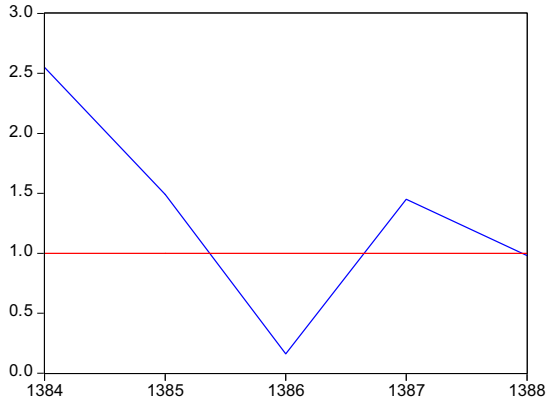
هدف این بانک به عنوان بنگاهی اقتصادی، بکارگیری قابلیت‌های عملیات بانکداری توسعه‌ای، سرمایه‌گذاری در جهت توسعه اقتصادی کشور، ایجاد بستر مناسب برای حضور و مشارکت بخش غیردولتی با استفاده از کلیه مقدورات از جمله نهادها، فرایندها

۱. منبع پیشین.

و ابزارهای مناسب در زمینه صنایع، معادن، فن آوری نوین و خدمات مربوطه است (ماده ۴ اساس نامه).

۱- بازده دارایی‌ها:

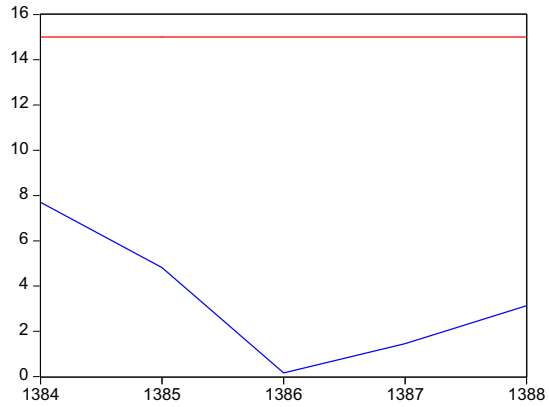
بازده دارایی‌ها از نوسانات قابل ملاحظه‌ای در طی دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. بدین ترتیب که در سال ۱۳۸۴ برابر با ۲,۵۵ درصد بوده که بسیار بالاتر از نسبت ۱ درصد می‌باشد، در سال ۱۳۸۵ این نسبت با کاهش به ۱,۴۹ درصد رسیده که باز هم بالاتر از نسبت استاندارد می‌باشد، اما در سال ۱۳۸۶ به عدد بسیار کوچک ۰,۱۶ درصد می‌رسد که بسیار پایین‌تر از نسبت استاندارد است. در سال ۱۳۸۷ این نسبت با بهبود به ۱,۴۵ درصد رسید و در سال ۱۳۸۸ به ۰,۹۸ سقوط می‌کند.

نمودار شماره ۱-۴: بازده دارایی‌های بانک صنعت و معدن و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

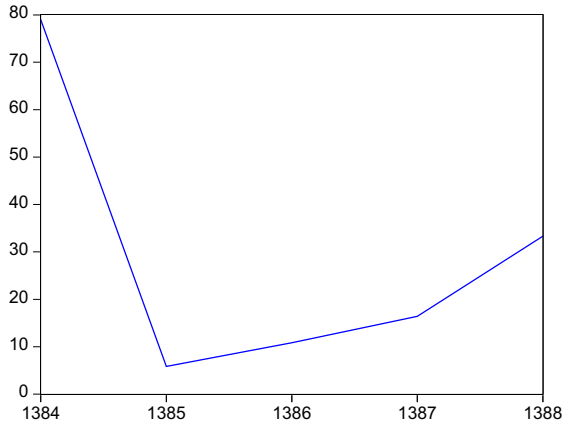
شاخص فوق از یک روند U شکل در دوره زمانی مورد بررسی پیروی کرده است. بدین ترتیب که از مقدار۷,۷ درصد در سال ۱۳۸۴ به ۴,۸۲ درصد در سال ۱۳۸۵ و ۰,۱۶ درصد در سال ۱۳۸۶ نزول یافته است. این شاخص با صعود قابل توجه‌ای به ۱,۴۵درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده و با صعود ناچیزی در سال ۱۳۸۸ به ۳,۱۳درصد رسیده است. در هر حال این شاخص از مقدار استاندارد ۱۵ درصد بسیار پایین‌تر است و نشانگر عدم موفقیت بانک در ارائه مقادیری مناسب و کارا از حقوق صاحبان سهام دارد.

نمودار شماره ۲-۴: بازگشت سرمایه بانک صنعت و معدن و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

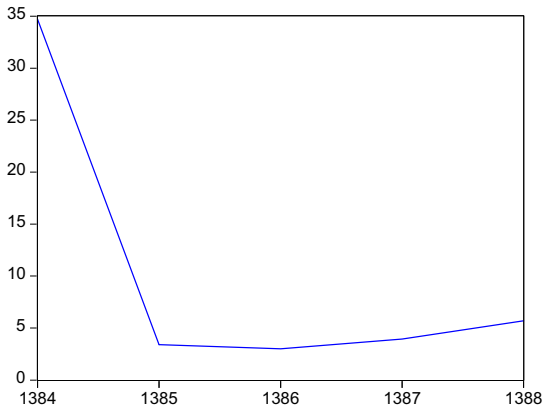
۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها از نوسانات بسیار شدیدی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴ معادل ۷۹ درصد بوده است که در سال ۱۳۸۵ با کاهش بسیار شدید به ۵,۸ درصد می‌رسد. در سال‌های بعد شاخص فوق روندی صعودی را دنبال کرده است به نحوی که در سال ۱۳۸۶برابر ۱۰,۸درصد، در سال ۱۳۸۷ بالا رفت و به ۱۶,۴درصد و در سال ۱۳۸۸ نهایتاً به ۳۳,۳ درصد رسید.

نمودار شماره ۳-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک صنعت و معدن

همین الگو به نحو خفیف‌تری در مورد نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطـایی و مطالبات وجود دارد. این نسبت در سال ۱۳۸۴برابر ۳۴,۷درصد بوده که با کاهش بـسیار شدید به ۳,۴درصد در سال ۱۳۸۵ و ۳ درصد در سال ۱۳۸۶ رسیده است. در سال‌هـای بعد شاخص مذبور با روند صعودی خفیفـی در سـال ۱۳۸۷ بـه ۳,۹۴درصـد و در سـال ۱۳۸۸ به ۵,۷ درصد می‌رسد.

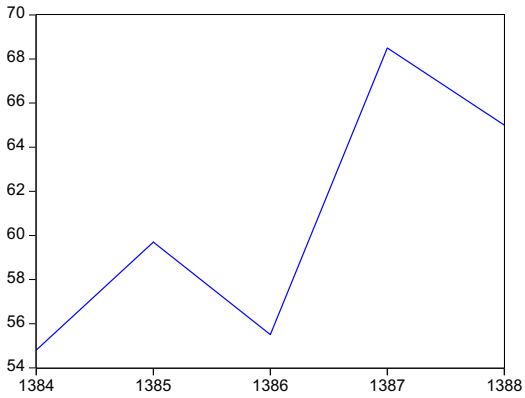

نمودار شماره ۴-۴ : نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک صنعت و معدن

مقایسه شاخص‌های فوق با یکدیگر نشان می‌دهـد کـه نـسبت مطالبـات معـوق بـه سپرده‌ها رقم بسیار بالاتری را نسبت به تسهیلات اعطایی و مطالبات تشکیل می‌دهد.

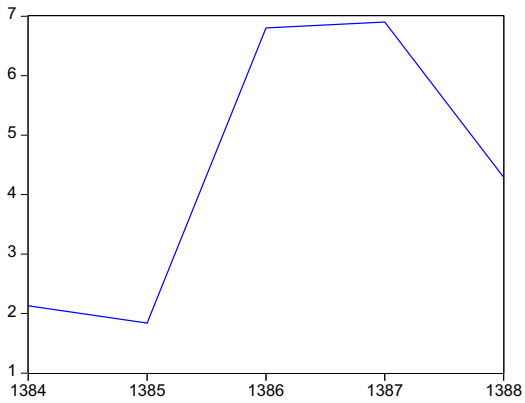
۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبـات بخـش‌هـای دولتـی و غیردولتـی بـه جمـع دارایی‌ها:

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیردولتی به جمع دارایی‌ها از روند نـسبتاً با ثباتی پیـروی کـرده‌اسـت، بـه نحـوی کـه در سـال ۱۳۸۴، معـادل ۵۴,۸ درصـد، در سال۱۳۸۵ معادل ۵۹,۷ درصد، در سال ۱۳۸۶، معـادل ۵۵,۵ درصـد، در سـال ۱۳۸۷، معادل ۶۸,۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۶۵ درصد بوده است.

نمودار شماره ۵-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک صنعت و معدن

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیردولتی به جمع دارایی‌ها اگر چه نسبت به شاخص قبل عدد بسیار کوچکی می‌باشد اما از نوسانات قابل توجهی برخوردار بوده‌است. شاخص فوق در سال ۱۳۸۴، معادل ۲,۱۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱,۸۴درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶,۸درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۶,۹ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴,۲۹ بوده است.

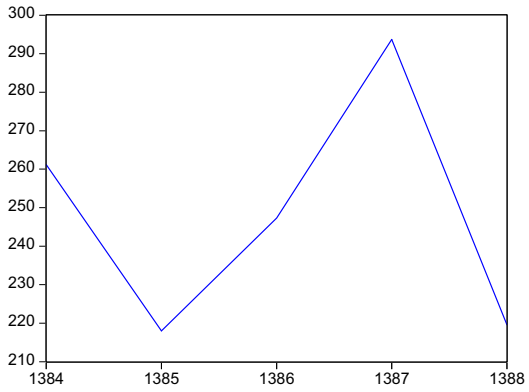

نمودار شماره ۶-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیر دولتی در بانک صنعت و معدن

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

شاخص مزبور از روند مشخصی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص

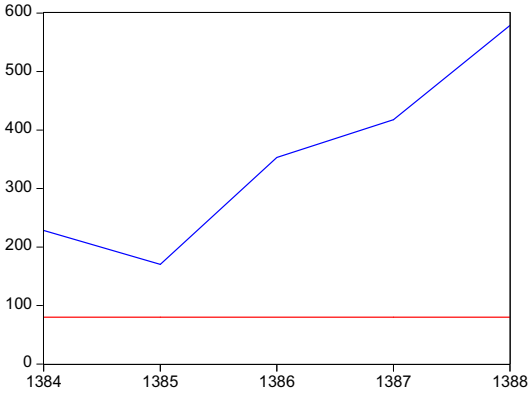
در سال ۱۳۸۴، مادل ۲۶۱,۲ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۲۱۸ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲۴۷,۳درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۲۹۳,۷درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۲۱۹,۶درصد بوده است.

نمودار شماره ۷-۴: نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک صنعت و معدن

۶- نسبت نقدینگی

شاخص مزبور از الگویی U شکل در دوره مورد بررسی پیروی کرده‌است. این شاخص در سال ۱۳۸۴معادل ۱۷۳,۶درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۷۰,۳درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۳۵۲,۸ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۴۱۷,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۵۸۷,۶ درصد بوده است.

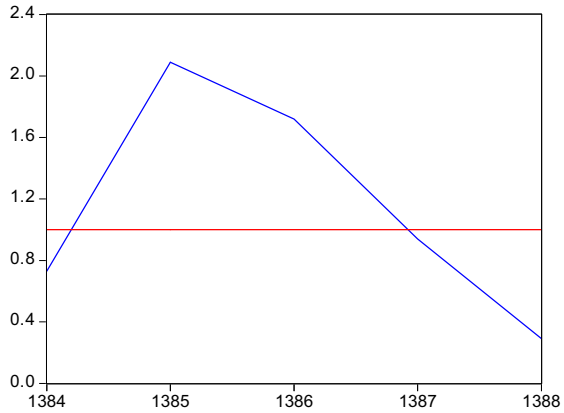
نمودار شماره ۸-۴: نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی در بانک صنعت و معدن

بانک مسکن

فعالیت بانک مسکن در گذشته (قبل از ادغام) پرداخت تسهیلات در برابر رهن اموال غیر منقول بابت خرید، احداث و تکمیل، تعمیر و اعتبار به شرکت‌های ساختمانی بود. پس از تصویب قانون بانکداری بدون ربا، بانک مسکن از آغاز سال ۱۳۶۲ پرداخت تسهیلات اعطایی خود در بخش مسکن و سایر بخش‌ها که شامل خدمات، صنعت و بازرگانی بود را بر اساس آن آغاز نمود.

۱- بازده دارایی‌ها:

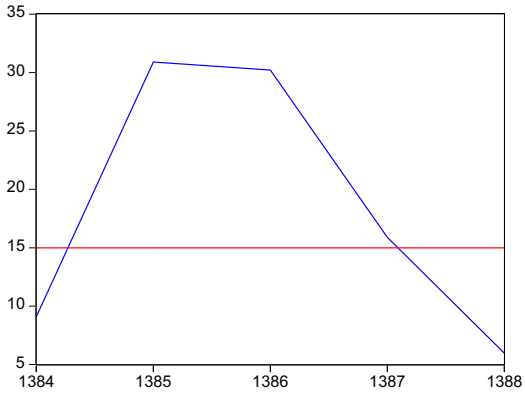
شاخص فوق در دوره مورد بررسی دارای نوسان بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۰,۷۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۲,۰۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱,۷۲درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۰,۹۴ درصد و در سال ۱۳۸۸ به پایین‌ترین مقدار یعنی ۰,۲۹درصد رسیده‌است.

نمودار شماره ۹-۴: بازده دارایی‌ها در بانک مسکن ونسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

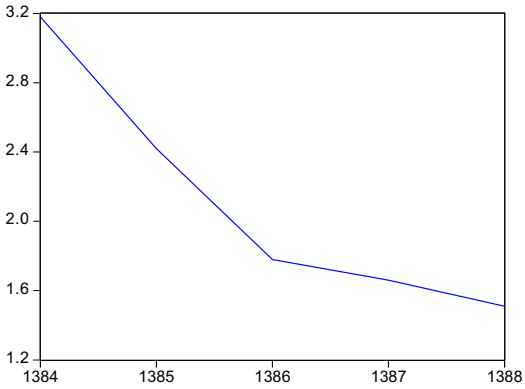
شاخص فوق از یک الگوی U شکل معکوس در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۹,۰۹درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۳۰,۹درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۳۰,۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۵,۹درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۵,۹۷ درصد بوده است. بر اساس این شکل می‌توان گفت سال‌های ۸۵ و ۸۶ منافع بهتری در بانک فراهم شد.

نمودار شماره ۱۰-۴: بازگشت سرمایه در بانک مسکن و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

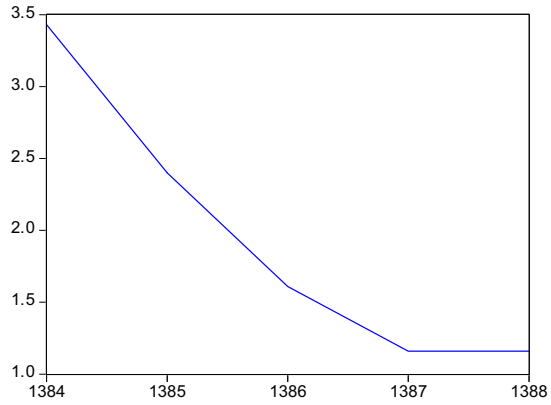
۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

هر دوی این نسبت‌ها از یک روند نسبتاً نزولی در دوره مورد بررسی تبعیت کرده‌اند. بدین ترتیب که نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل ۳,۱۸درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۲,۴۲درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱,۷۸درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱,۶۶درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱,۵۱درصد می‌باشد.

نمودار شماره ۱۱-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک مسکن

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات نیز در سال ۱۳۸۴، معادل ۳,۴۳درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۲,۴درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱,۶۱درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱,۱۶درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱,۱۶درصد می‌باشد.

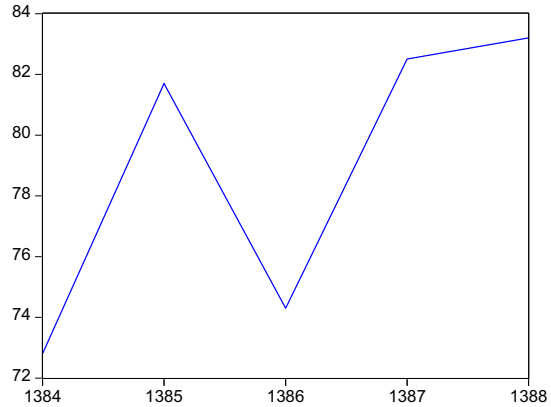

نمودار شماره ۱۲-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک مسکن

هر چند کاهش مطالبات معوق امری مطلوب به حساب می‌آید، اما با توجه به نوع تسهیلات بانک مسکن که با وثیقه مناسب همراه است، مورد انتظار نیز می‌باشد.

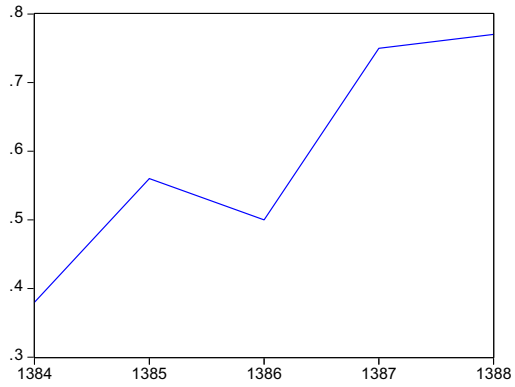
۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

به جمع دارایی‌ها تغیرات چندانی در دوره مورد بررسی نداشته است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۷۲,۸درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۸۱,۷درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۷۴,۳درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۸۲,۵درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۸۲,۲درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۳-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک مسکن

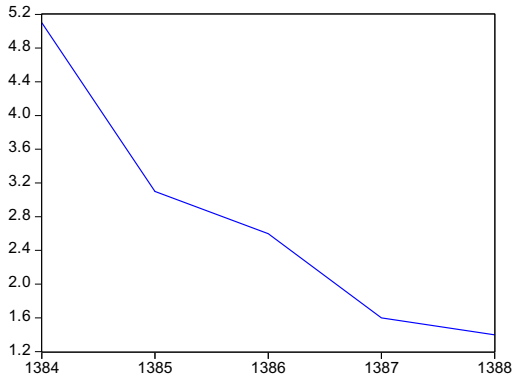
نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها سهم اندکی را تشکیل می‌دهد، به نحوی که به ۱ درصد هم در دوره مورد بررسی نرسیده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۰٫۳۸درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰٫۵۶درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۰٫۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۰٫۷۵درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۰٫۷۷درصد می‌باشد.

نمودار شماره ۱۴-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک مسکن

۵- نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

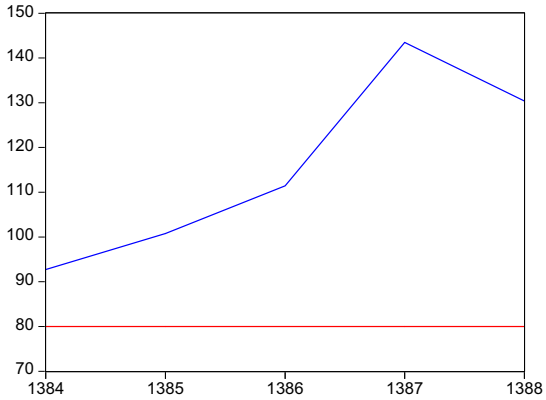
شاخص مزبور از روندی نزولی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۵٫۱درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۳٫۱درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲٫۶درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱٫۶درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱٫۴درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۵-۴: نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک مسکن

۶-نسبت نقدینگی:

شاخص مزبور از یک روند صعودی (به جز آخرین سال) برخوردار بوده‌است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۹۲,۷درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۰۰,۸درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۱۱,۴درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۴۳,۵درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۳۰,۴درصد بوده است.

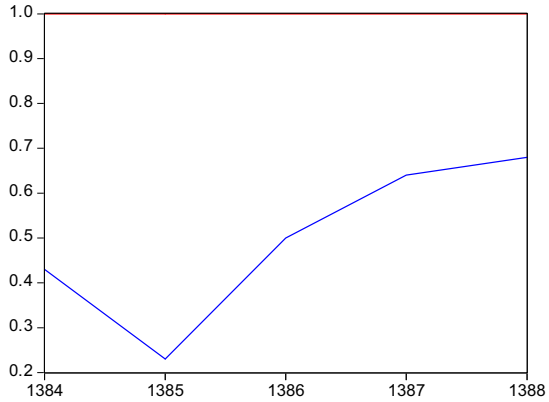
نمودار شماره ۱۶-۴:نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی در بانک مسکن

بانک ملت

بر اساس رای صادره از سوی مجمع عمومی بانک در جلسه مورخ ۱۳۵۸/۸/۲۸ و با اجازه حاصل از ماده ۱۷ لایحه قانون اداره امور بانک‌ها، بانک ملت با سرمایه اولیه ۳۳,۵ میلیارد ریال و از ادغام ۱۰ بانک خصوصی پیش از انقلاب ایجاد گردید. نسبت‌های محاسبه شده برای این بانک به صورت زیر است.

۱- بازده دارایی‌ها:

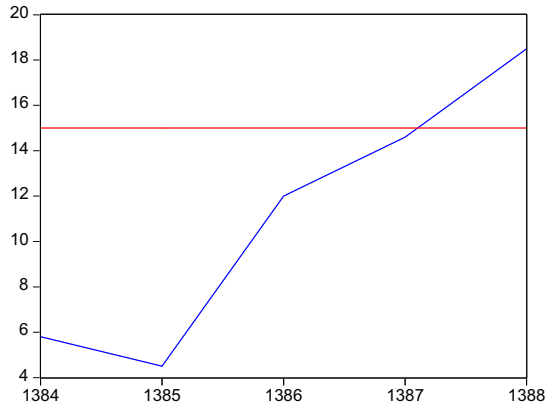
شاخص فوق از یک روند U شکل در دوره مورد بررسی تبعیت کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۰,۴۳درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۲۳درصد، در سال۱۳۸۶، معادل ۰,۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۰,۶۴درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۰,۶۸درصد بوده است. مشاهده می‌شود که مقادیر فوق در طول تمام مدت دوره مورد بررسی کمتر از مقدار استاندارد یعنی ۱ درصد می‌باشد. ولی وضعیت آخرین سال بهتر از سال‌های قبل می‌باشد. هم چنین شیب افزایش بسیار کم شده است.

نمودار شماره ۱۷-۴: بازده دارایی‌ها در بانک ملت و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها(۱ درصد)

۲-بازگشت سرمایه:

مانند بازده دارایی‌ها این شاخص تا حدودی از یک روند U شکل در دوره مورد بررسی تبعیت کرده است. در سال ۱۳۸۴ این شاخص معادل ۵,۸درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۴,۵درصد، در سال ۱۳۸۶،معادل ۱۲درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۴,۶درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۸,۵درصد بوده‌است. مشاهده می‌شود که تنها در سال ۱۳۸۸ شاخص فوق بیشتر از مقدار استاندارد یعنی ۱۵ درصد می‌باشد. از آنجا که شیب در حال افزایش است، می‌توان قضاوت کرد که روند این شاخص به مراتب بهتر از روند شاخص قبلی است.

نمودار شماره ۱۸-۴: بازگشت سرمایه در بانک ملت و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه(۱۵ درصد)

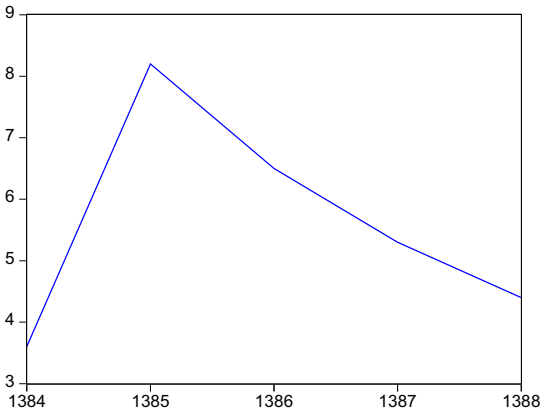
۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

شاخص‌های فوق عمدتاً در دوره مورد بررسی نزولی بوده‌اند. بدین ترتیب که نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۸,۵درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۷,۱درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۵,۷درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴,۲درصد می‌باشد.

نمودار شماره ۱۹-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک ملت

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در سال ۱۳۸۴، معادل ۳,۶درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۸,۲درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶,۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۵,۳درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴,۴درصد می‌باشد.

نمودار شماره ۲۰-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک ملت

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

الگوی U برگردان در مورد نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیردولتی به جمع دارایی‌ها نیز تا حدودی وجود دارد.

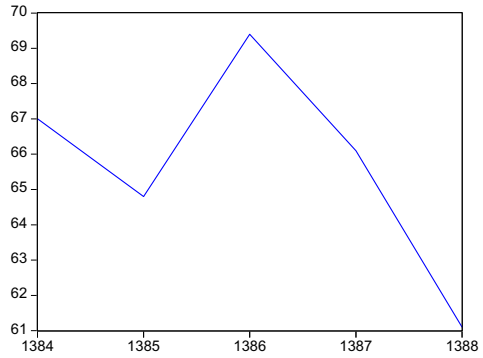
نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش دولتی به جمع دارایی‌ها در سال ۱۳۸۴ معادل ۵,۳درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۵,۷ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۵,۷ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۵,۲درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۵ درصد می‌باشد.

نمودار شماره ۲۱-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک ملت

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیردولتی به جمع دارایی‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل ۶۷ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۶۴,۸درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶۹,۴درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۶۶,۱درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۶۱,۱درصد می‌باشد.

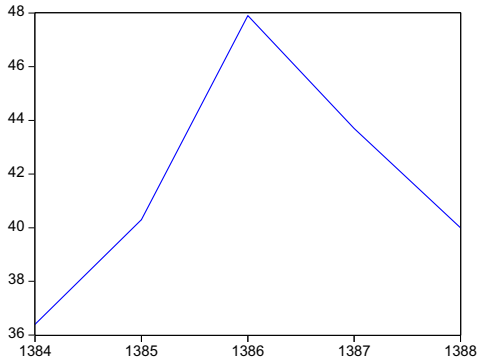
این روند گویای بهتر شدن نسبت هم در مورد تسهیلات ارائه شده به بخش دولتی و هم به بخش غیردولتی است.

نمودار شماره ۲۲-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک ملت

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

شاخص مزبور از یک الگوی U برگردان پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۳۶,۴درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۴۰,۳درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۴۷,۹درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۴۳,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴۰ درصد بوده است.

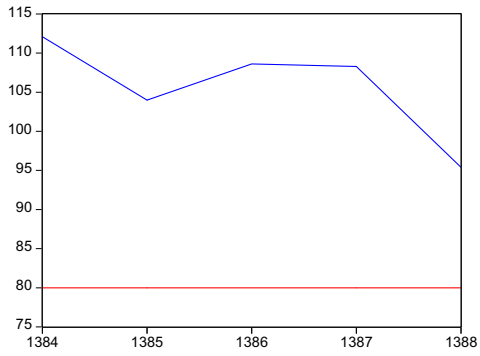

نمودار شماره ۲۳-۴: نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌هادر بانک ملت

به‌طور کلی نسبت‌های بررسی شده در مورد بانک ملت گویای بهتر شدن آن‌ها در سال‌های ۸۷و۸۸ است اما با این وجود نسبت به ابتدای دوره که سال ۸۴ است نامناسب می‌باشد.

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص مزبور از روندی تقریباً نزولی در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۱۱۲,۱درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۱۰۴درصد،در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۰۸,۶درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۰۸,۳درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۹۵,۴ درصد است.

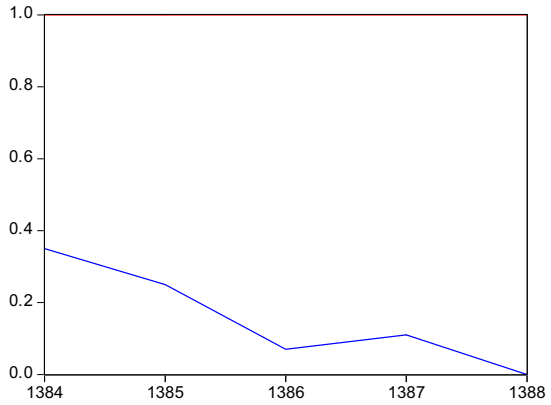
نمودار شماره ۲۴-۴: نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی در بانک ملت

بانک کشاورزی

بانک کشاورزی در سال ۱۳۱۲ تاسیس شد. ماموریت اصلی بانک کشاورزی فراهم آوردن امکانات اعتباری برای توسعه بخش کشاورزی و سایر فعالیت‌های مرتبط با آن و ارتقا سطح زندگی و درآمد روستاییان یا به طور خلاصه تامین مالی کشاورزی و فعالیت‌های وابسته به آن است.

۱- بازده دارایی‌ها:

شاخص فوق از یک روند نزولی (به استثنای یک سال) در دوره زمانی مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۰,۳۵درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۲۵درصد، در سال ۱۳۸۶ ، معادل ۰,۰۷درصد، در سال ۱۳۸۷ معادل ۰,۱۱درصد و در سال ۱۳۸۸ تقریباً صفر بوده است.

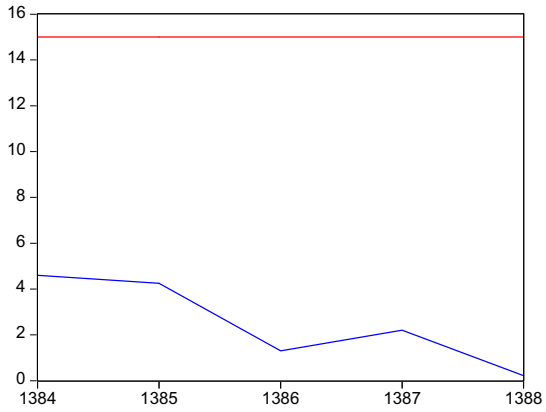

نمودار شماره ۲۵-۴: بازده دارایی‌ها در بانک کشاورزی و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها(۱ درصد)

این روند گویای وضعیت نامناسب روند بازده دارایی در بانک کشاورزی است که در طول دوره بدتر شده است.

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص فوق عدد نسبتاً کوچکی می‌باشد که در سال‌های اخیر با نوسانات قابل توجهی روبه‌رو بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۴,۶درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۴,۲۵درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱,۳درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۲,۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۰,۲۲می‌باشد.

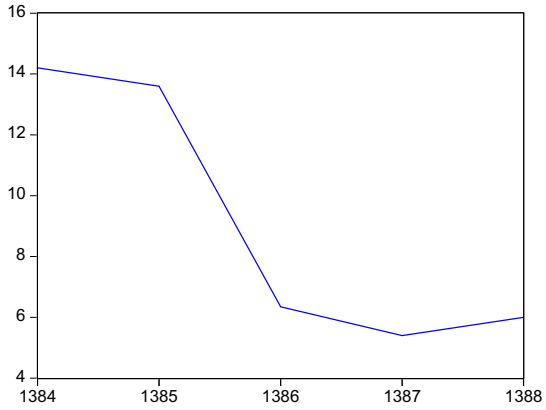

نمودار شماره ۲۶-۴: بازگشت سرمایه در بانک کشاورزی و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه(۱۵ درصد)

روند بازگشت سرمایه نیز در دوره مورد بررسی همانند بازده دارایی نامناسب بوده است.

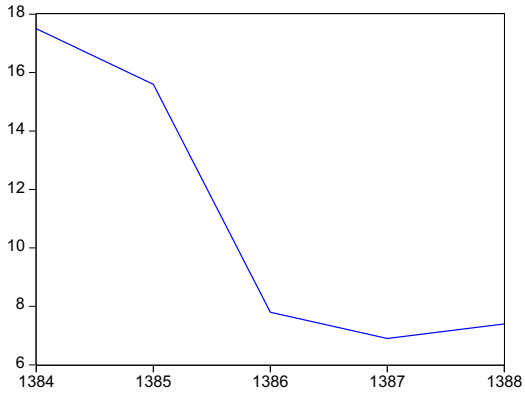
۳-نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

شاخص‌های فوق از یک روند نزولی (به استثنای سال آخر دوره مورد بررسی) برخوردارند. نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل ۱۴,۲درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۳,۶درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶,۳۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۵,۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۶,۰۱درصد بوده است.

نمودار شماره ۲۷-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک کشاورزی

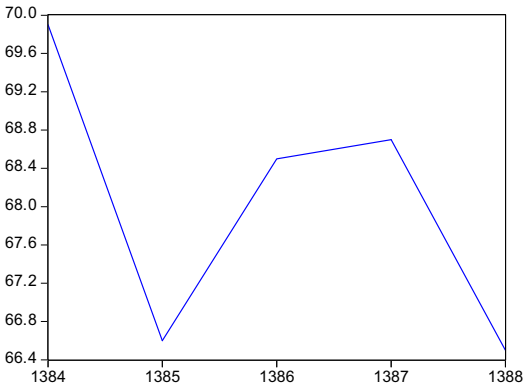
نسبت مطالبات معـوق بـه تـسهیلات اعطـایی و مطالبـات در سـال ۱۳۸۴، معـادل ۱۷,۵درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۵,۶درصد، در سال ۱۳۸۶، معـادل ۷,۸درصـد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۶,۹درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۷,۴درصد می‌باشد.

نمودار شماره ۲۸-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک کشاورزی

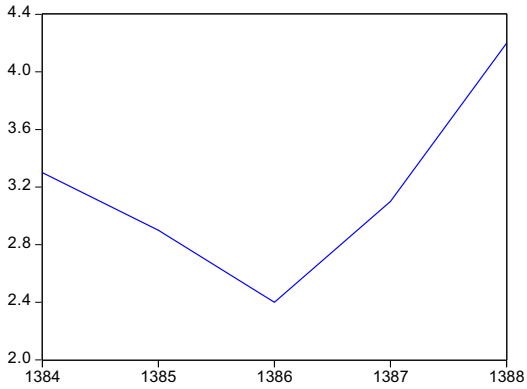
۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

شاخص‌های فوق از یک روند نسبتاً هموار در دوره مورد بررسی تبعیت کرده‌اند. نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل ۶۹,۹درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۶۶,۶درصد، در سـال ۱۳۸۶، معـادل ۶۸,۵درصـد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۶۸,۷درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۶۶,۵درصد بوده است.

نمودار شماره ۲۹-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک کشاورزی

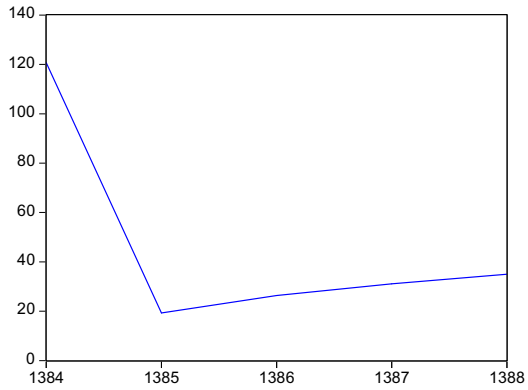
نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش دولتی به جمع دارایی‌ها در سال ۱۳۸۴،معادل۳,۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۲,۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲,۴ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۳,۱ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴,۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۳۰-۴ : نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک کشاورزی

۵- نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

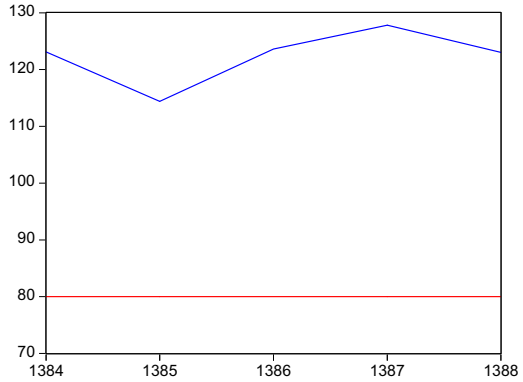
شاخص مزبور از یک الگوی U شکل (با شیب بسیار زیاد بین سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵) تبعیت کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۱۲۰,۷درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۹,۳درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲۶,۴درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۳۱,۳درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۳۵ درصد بوده است.

نمودار شماره ۳۱-۴: نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک کشاورزی

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص مزبور از روند نسبتاً همواری در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۱۲۳,۱درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۱۱۴,۴درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۱۲۳,۶درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱۲۷,۸درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۲۳ درصد بوده است.

نمودار شماره ۳۲-۴: نسبت نقدینگی و استاندارد نسبت نقدینگی در بانک کشاورزی

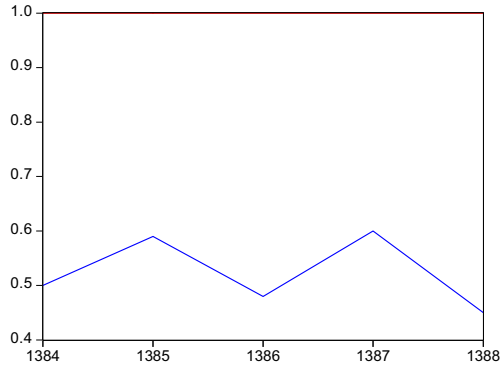
بانک صادرات

هدف‌های اجرایی این بانک در سال‌های اولیه تشکیل عبارت بود از دادن تسهیلات و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اقتصادی مانند صنایع و استخراج معادن و توسعه کشاورزی و جلب سرمایه‌های داخلی و پس‌اندازهای هر چند کوچک، ایجاد شبکه وسیع بانکی در سراسر کشور و ارائه تسهیلات بانکی بهتر به مردم. تحولات ملی شدن و مجددا خصوصی‌سازی، مدیریت‌های دولتی و خصوصی را در این بانک به وجود آورد.

۱- بازده دارایی‌ها:

شاخص مذبور روند نسبتاً همواری را در دوره مورد بررسی طی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۰,۵درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۰,۵۹درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۰,۴۸درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۰,۶درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۰,۴۵درصد بوده است.

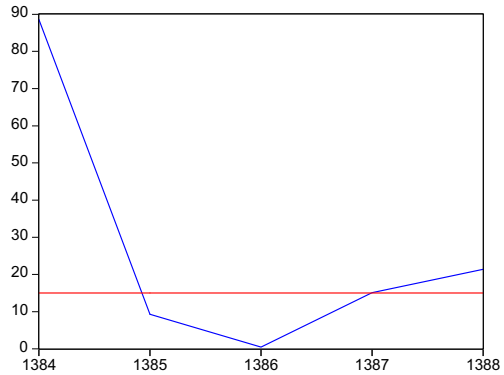
می‌توان گفت نسبت مذکور در این بانک روند نسبتا ثابتی حول ۰,۵ درصد تا۰,۶ درصد را داشته است.

نمودار شماره ۳۳-۴: بازده دارایی‌ها در بانک صادرات و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها(۱ درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۸۸,۶درصد، در سال ۱۳۸۵ با کاهشی شدید به۹,۳درصد رسیده، در سال ۱۳۸۶، معادل ۰,۴۸درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۵,۱درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۲۱,۴درصد بوده است. کمترین مقدار این نسبت مربوط به سال ۸۶ بوده است.

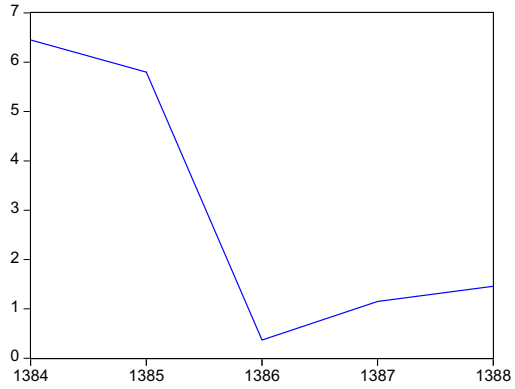

نمودار شماره ۳۴-۴: بازگشت سرمایه در بانک صادرات و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل ۶,۴۵ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۵,۸ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۰,۳۷درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱,۱۵درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱,۴۶درصد بوده است.

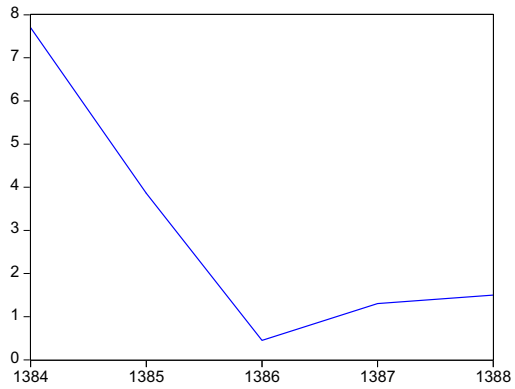
هرچند بهبود شاخص تا سال ۸۶ می‌تواند توفیق محسوب شود اما شیب صعودی که از سال ۸۶ به خود گرفته است، روند نامناسب را بیان می‌کند.

نمودار شماره ۳۵-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک صادرات

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در سال ۱۳۸۴، معادل ۷,۷ درصد، در سال ۱۳۷۵، معادل۳,۸۶درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۰,۴۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۱,۵ درصد بوده است.

این روند نشان می‌دهد که پس از کاهشی تا سال ۸۶، نسبت حول یک درصد باقی مانده است.

نمودار شماره ۳۶-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک صادرات

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیردولتی به جمع دارایی‌ها روندی نزولی (به استثنای یک سال) را طی کرده است. این نسبت در سال ۱۳۸۴، معادل۵۶,۲ درصد،

در سال ۱۳۸۵، معادل ۵۱,۴درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۲۳,۳درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۴۹ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۲۷,۶درصد بوده است.

نمودار شماره ۳۷-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیر دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک صادرات

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش دولتی به جمع دارایی‌ها روندی صعودی (به استثنای آخرین سال مورد بررسی) را طی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴ برابر ۰,۷۸درصد، در سال ۱۳۸۵برابر۰,۶۵درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱,۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۳,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۳,۰۷ درصد بوده است.

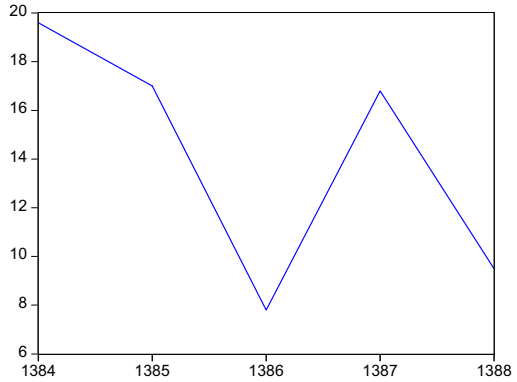
این روند نشان می‌دهد که بخش دولتی در دوره مذکور هر سال بیشتر از قبل تسهیلات دریافت کرده است.

نمودار شماره ۳۸-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک صادرات

۵- نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

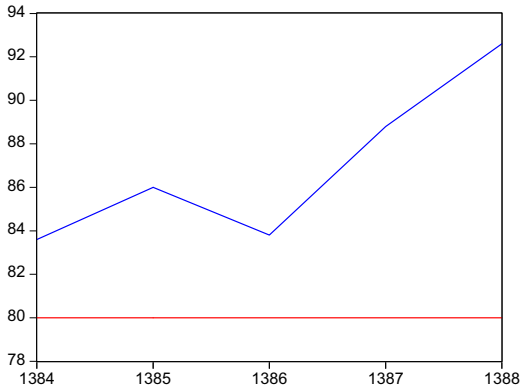
شاخص مزبور از یک الگوی نوسانی در سال‌های مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱۹,۶درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۷ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۷,۸درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱۶,۸درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۹,۵درصد بوده است.

نمودار شماره ۳۹-۴: نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک صادرات

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق روند نسبتاً همواری را در دوره مورد بررسی طی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۸۳,۶درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۸۶ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۸۳,۸ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۸۸,۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۹۲,۶درصد بوده است.

نمودار شماره ۴۰-۴: نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی در بانک صادرات

بانک تجارت

بانک تجارت به دنبال ملی شدن بانک‌ها در آذر ماه ۱۳۵۸ از ادغام ۱۱ بانک خصوصی ایرانی و مختلط ایرانی– خارجی تشکیل گردید. در اساسنامه بانک تجارت که شامل ۴۴ ماده است هدف اصلی بانک ارائه خدمات بانکی در جهت تسهیل امور بازرگانی داخلی و خارجی و نیز بخش تولیدی کشور است.

۱- بازده دارایی‌ها:

شاخص فوق از الگوی منظمی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۰,۴۶درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۰,۴۵درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱,۰۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۰,۸۱درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۰,۷۸درصد بوده است.

بازده دارایی به استثنای سال ۸۶ در سایر سال‌ها زیر استاندارد بوده است.

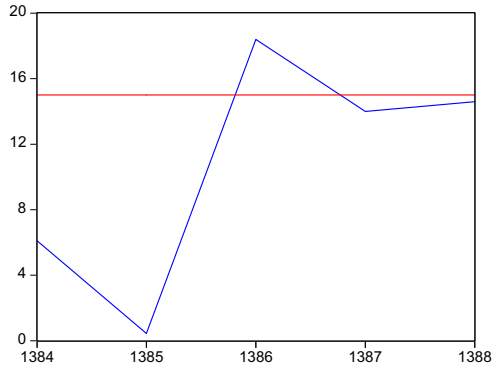

نمودار شماره ۴۱-۴: بازده دارایی‌ها در بانک تجارت و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها(۱ درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص فوق از یک روند صعودی (به استثنای سال آخر دوره) پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۶,۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۴۵ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۱۸,۴درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۱۴,۶درصد بوده است.

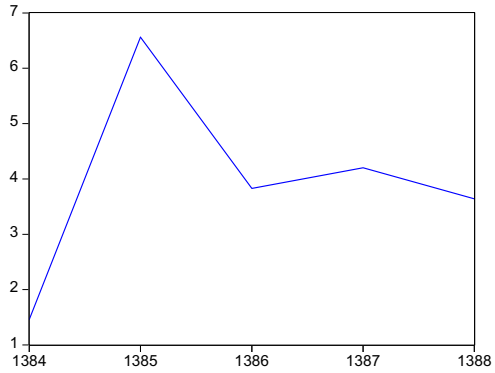
این روند نشان می‌دهد که به استثنای دو سال اول، در بقیه دوره نسبت حول شاخص نوسان داشته است.

نمودار شماره ۴۲-۴: بازگشت سرمایه در بانک تجارت و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه(۱۵ درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در دوره مورد بررسی نقریبا حول ۴ بوده است. در سال ۱۳۸۴، معادل ۱,۴۶درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۶,۵۶درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۳,۸۳درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۴,۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۳,۶۴درصد بوده است.

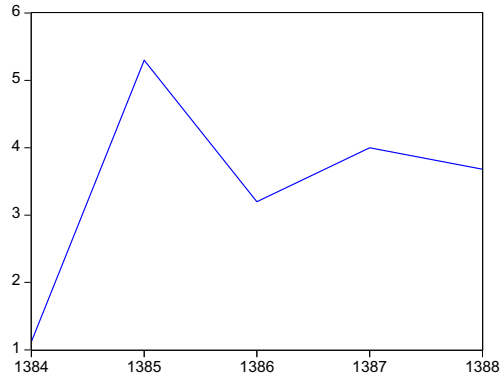

نمودار شماره ۴۳-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک تجارت

همین مطلب در مورد نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات صدق و حول ۴ درصد نوسان می‌کند.

در سال ۱۳۸۴، معادل ۱,۱۲درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۵,۳ درصد، در سال

۱۳۸۶، معادل ۳,۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۳,۶۸درصد بوده است.

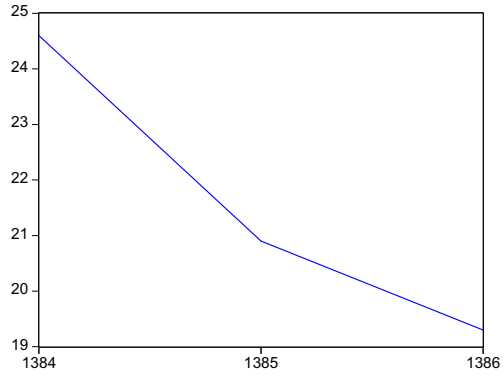

نمودار شماره ۴۴-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک تجارت

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات از بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند نزولی در دوره مورد بررسی[۱] تبعیت کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۲۴,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۲۰,۹درصد و در سال ۱۳۸۶، معادل۱۹,۳درصد بوده است.

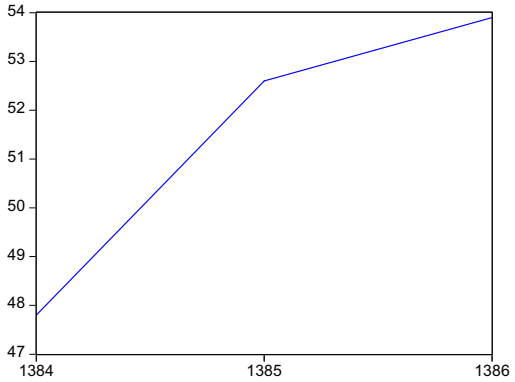
این روند گویای کاهش استفاده دولت از منابع تسهیلاتی بانک است.

نمودار شماره ۴۵-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک تجارت

۱. ارقام مشخصی در مورد میزان تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش های دولتی و خصوصی بانک تجارت برای سال های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۷ در گزارش عملکرد نظام بانکی کشور ذکر نشده است.

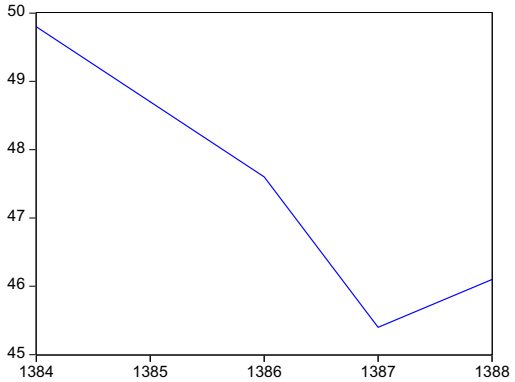
نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند صعودی در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۴۷,۸درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۵۲,۶درصد و در سال ۱۳۸۶، معادل۵۳,۹درصد بوده است.

نمودار شماره ۴۶-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش غیر دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک تجارت

۵- نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

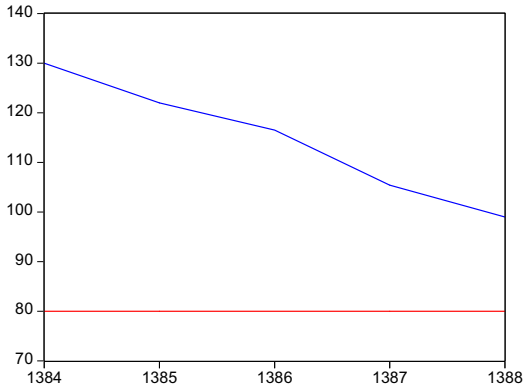
شاخص مزبور از یک روند نزولی (با شیب اندک) برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۴۹,۸درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۴۸,۷ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۴۷,۶ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۴۵,۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴۶,۱ درصد بوده است.

نمودار شماره ۴۷-۴: نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها

۶-نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از روندی نزولی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۱۳۰ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۱۲۲ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۱۶,۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۰۵,۴درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۹۹ درصد بوده است.

نمودار شماره ۴۸-۴:نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی در بانک تجارت

بانک رفاه

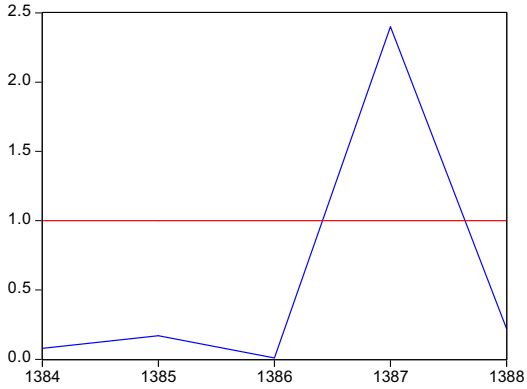
بانک رفاه کارگران در اجرای تبصره ماده ۳۹ قانون بودجه سال ۱۳۳۸ کشور، با هدف ارائه کلیه خدمات بانکی به قشرهای مختلف جامعه و ایجاد تسهیلات لازم برای طبقه کارگر، با سرمایه اولیه ۴۰۰ میلیون ریال از محل منابع بیمه‌های اجتماعی (وقت) و به منظور دریافت و پرداخت وجوه سازمان تاسیس گردید.

در سال ۱۳۵۸ و هم زمان با لایحه ملی شدن بانک‌ها، بانک رفاه به عنوان یک بانک تجاری شناخته شد.در سال ۱۳۷۲ تحت پوشش سازمان تامین اجتماعی قرار گرفت.

۱- بازده دارایی‌ها:

این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۰,۰۸درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۱۷درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۰,۰۱درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۲,۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۰,۲۲درصد بوده است.

این روند گویای نامطلوب بودن نسبت فوق در کل دوره مورد بررسی (به استثنای سال۸۷) است که نسبت به شاخص بسیار پایین‌تر قرار دارد.

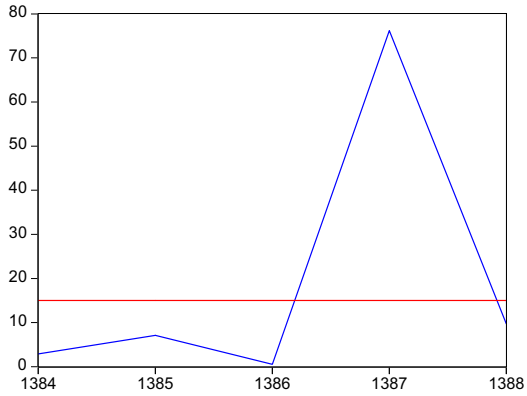

نمودار شماره ۴۹-۴: بازده دارایی‌ها در بانک رفاه و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها(۱ درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص فوق از نوساناتی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. ایـن شـاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۲,۹ درصـد، در سـال ۱۳۸۵، معـادل ۷,۰۶درصـد، در سـال ۱۳۸۶، معادل۰,۵۳درصد، در سـال ۱۳۸۷، معـادل ۷۶,۲درصـد و در سـال ۱۳۸۸، معـادل۹,۷ درصد بوده است.

در مجموع می‌توان گفت در اکثر دوره زیر شاخص قرار داشته است.

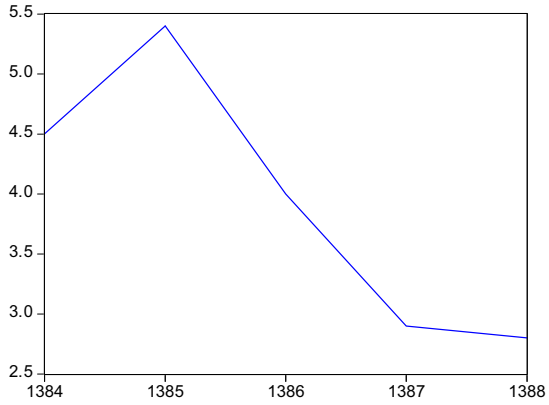

نمودار شماره ۵۰-۴: بازگشت سرمایه در بانک رفاه و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه(۱۵ درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

شاخص‌های فوق از یک روند U برعکس در دوره مورد بررسی پیروی کرده‌اند.

نسبت مطالبات معوق بـه سـپرده‌هـا در سـال ۱۳۸۴،معـادل ۴,۵ درصـد، در سـال ۱۳۸۵، معادل ۵,۴ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۴ درصد، در سال ۱۳۸۷، معـادل ۲,۹ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۲,۸ درصد بوده است.

نمودار شماره ۵۱-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک رفاه

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطـایی و مطالبـات در سـال ۱۳۸۴، معـادل۴,۸ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۷,۱ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۵,۰۹ درصد، در سـال ۱۳۸۷، معادل۴,۰۲درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۳,۳ درصد بوده است.

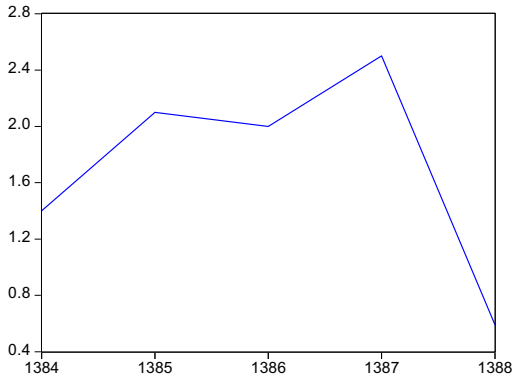
روند گویای کاهش نسبت در دوره است که می‌تواند وضعیت رو به بهبود را نشان دهد.

نمودار شماره ۵۲-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک رفاه

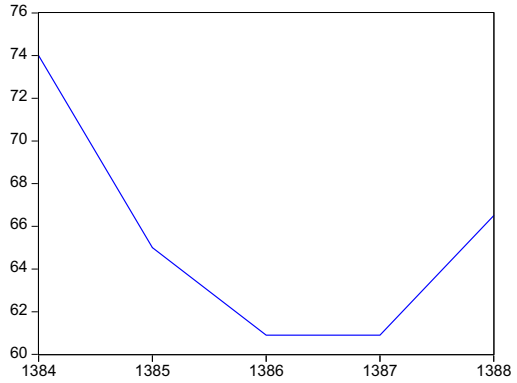
۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها از روند منظمی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۱,۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۲,۱ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۲,۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۰,۵۹درصد بوده است.

نمودار شماره ۵۳-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک رفاه

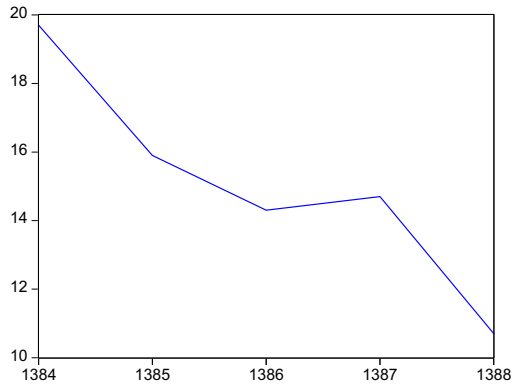
نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند U شکل در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۷۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۶۵ درصد، درسال ۱۳۸۶، معادل ۶۰,۹درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۶۰,۹ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۶۶,۵ درصد بوده است.

نمودار شماره ۵۴-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیر دولتی به جمع دارایی‌ها

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

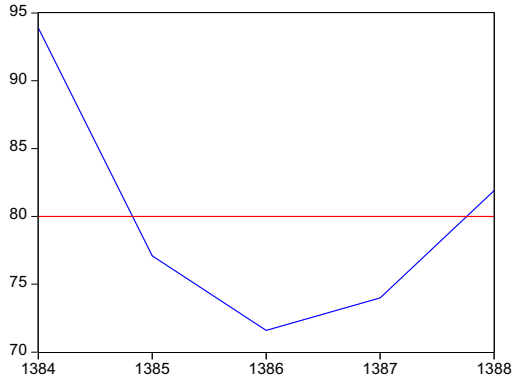
شاخص مزبور از یک روند نزولی (به استثنای سال ۱۳۸۷) برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱۹,۷ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۱۵,۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۴,۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۴,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۰,۷ درصد بوده است.

نمودار شماره ۵۵-۴: نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها

۶- نسبت نقدینگی

شاخص مزبور از یک الگوی U شکل در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۹۳,۹ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۷۷,۱ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۷۱,۶ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۷۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۸۱,۹ درصد بوده است.

نمودار شماره ۵۶-۴: نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی

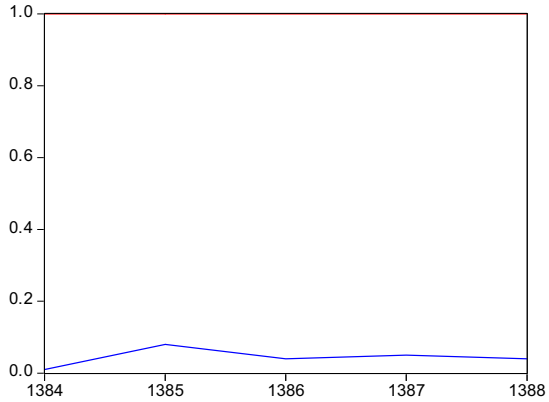
بانک سپه

اکنون بانک سپه با نزدیک به ۸۰ سال سابقه با حدود ۱۷۰۰ شعبه به فعالیت می‌پردازد. تاریخچه بانک گویای پیوستگی این بانک با قشون بوده است. ولی در حال حاضر دامنه فعالیتش فراتر از آن می‌باشد.

۱- بازده دارایی‌ها:

این شاخص از الگوی منظمی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. شاخص مزبور در سال ۱۳۸۴، معادل ۰,۰۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۰۸ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۰,۰۴ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۰,۰۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۰,۰۴ درصد بوده‌است.

این روند نشان دهنده وجود وضعیتی نسبتاً با ثبات، اما نرخ پایین در نسبت مذکور است.

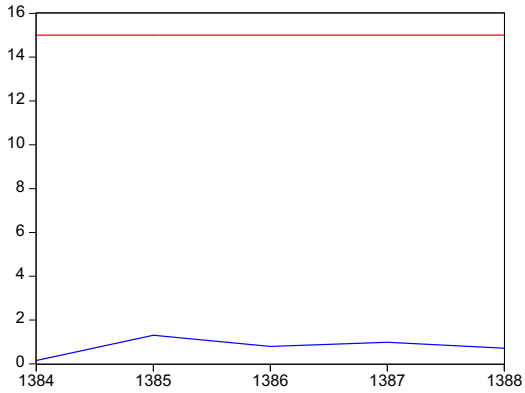

نمودار شماره ۵۷-۴: بازده دارایی‌ها در بانک سپه و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

این شاخص از الگوی منظمی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. شاخص مزبور در سال ۱۳۸۴، معادل ۰,۱۵ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱,۳ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۰,۷۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۰,۹۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۰,۷۱درصد بوده است.

روند این شاخص مشابه شاخص قبلی است.

نمودار شماره ۵۸-۴: بازگشت سرمایه در بانک سپه و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۵ درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

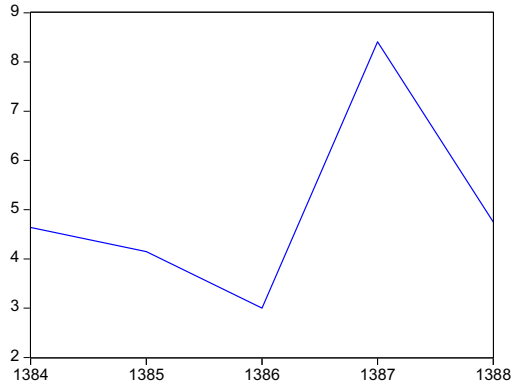
نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل ۵,۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۴,۴۲ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۳,۶۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۹,۷۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴,۵۲ درصد بوده است.

در مجموع این نسبت نیز در حدود ۵ درصد قرار داشت.

نمودار شماره ۵۹-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک سپه

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در سال ۱۳۸۴، معادل۴,۶۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۴,۱۵ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۸,۴۱ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴,۷۵ درصد بوده است.

نمودار شماره ۶۰-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک سپه

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند U شکل پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۸ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۶,۱۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۵,۵ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۷,۷ درصد بوده است.

روند صعودی که در سال‌های اخیر به خود گرفته است گویا بازگشت به اولین سال دوره مورد بررسی است.

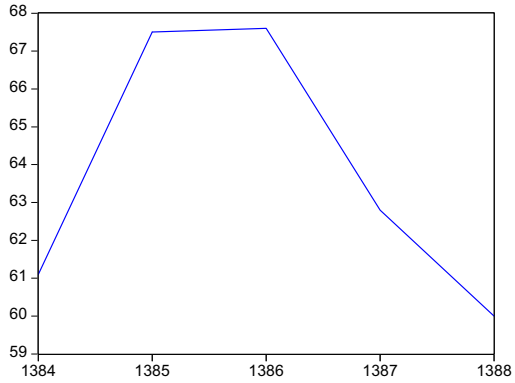

نمودار شماره ۶۱-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک سپه

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند U شکل وارونه پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۶۱,۱ درصد،

در سال ۱۳۸۵، معادل۶۷,۵ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶۷,۶ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۶۲,۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۶۰ درصد بوده است.

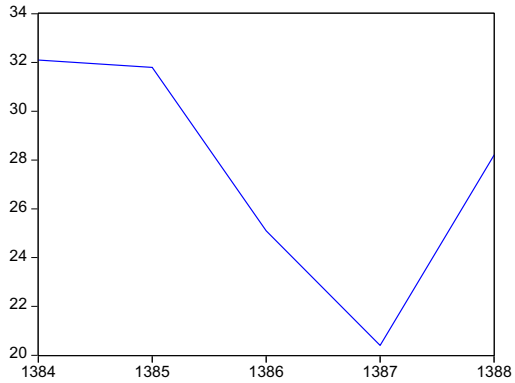
مقایسه این شاخص با شاخص قبلی بیانگر نامطلوب بودن تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی و پیوستگی آن با افزایش تسهیلات اعطایی به بخش دولتی است.

نمودار شماره ۶۲-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک سپه

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

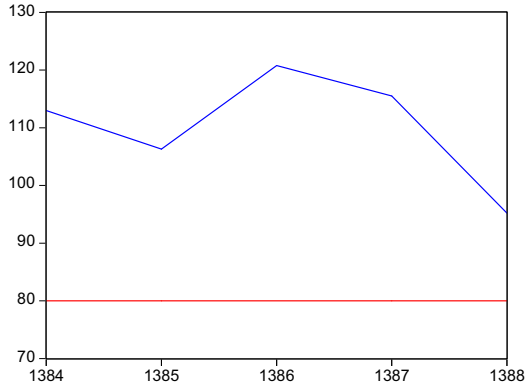
شاخص مزبور از یک روند نزولی (به استثنای آخرین سال مورد بررسی) برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۳۲,۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۳۱,۸ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۲۵,۱ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۲۰,۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۲۸,۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۶۳-۴: نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک سپه

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از روند باثباتی در دوران مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۱۱۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۰۶,۳ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۲۰,۸ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۱۵,۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۹۵,۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۶۴-۴ :نسبن نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی

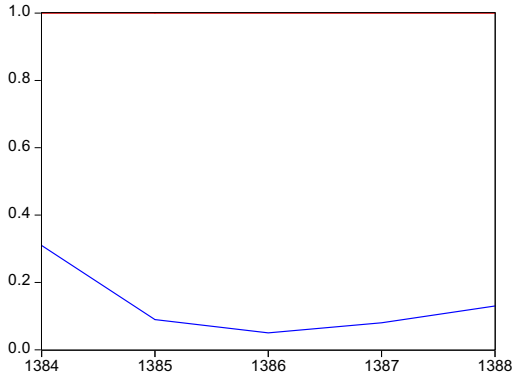
بانک ملی

قانون تاسیس بانک ملی ایران در جلسه مورخ ۱۴ اردیبهشت ۱۳۰۶ به تصویب مجلس رسید و اساسنامه بانک در ۱۴ تیر ماه ۱۳۰۷ مورد تصویب کمیسیون مالیه مجلس قرار گرفت. بانک ملی، به تدریج علاوه بر انجام وظایف یک بانک معمولی، وظیفه بانک مرکزی، یعنی انتشار اسکناس و کنترل حجم پول در گردش و اعمال سیاست‌های پولی را به عهده گرفت و این امر تا سال ۱۳۳۹ ادامه داشت. در این سال بانک مرکزی طبق قانونی به نام قانون پولی و بانکی کشور تشکیل شد و وظیفه چاپ اسکناس و سایر وظایف مربوط به بانکداری مرکزی را به عهده گرفت. بعدها با تشکیل بانک مرکزی این عملیات بر عهده بانک مرکزی قرار گرفت. در حال حاضر به عنوان یک بانک کاملاً دولتی فعالیت‌های مختلفی را بر عهده دارد.

۱- بازده دارایی‌ها:

شاخص مزبور از یک الگوی U در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۰,۳۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۰۹ درصد، در سال ۱۳۸۶،

معادل ۰,۰۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۰,۰۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۰,۱۳ درصد بوده است.

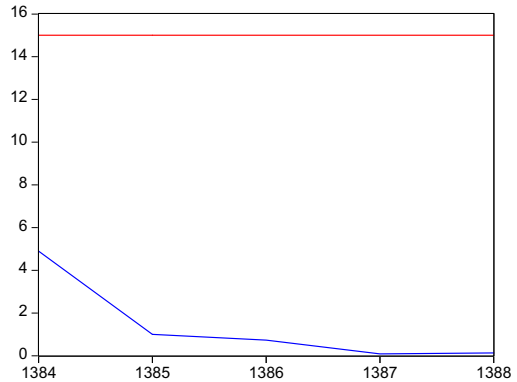

نمودار شماره ۶۵-۴: بازده دارایی‌ها در بانک ملی و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص مزبور از روندی نزولی (به استثنای آخرین سال) برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۴,۹ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۰,۷۳درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۰,۰۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۰,۱۳ درصد بوده است.

به طور کلی شاخص نشان می‌دهد که بازده پایین و زیر یک درصد است که در سال‌های اخیر وضع نامناسب‌تری دارد. این نسبت در مقایسه با شاخص بسیار کم است.

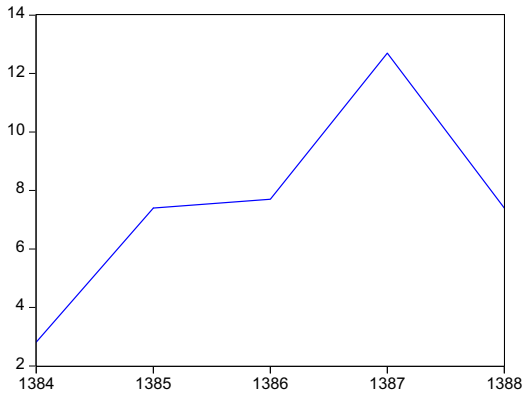
نمودار شماره ۶۶-۴: بازگشت سرمایه در بانک ملی و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

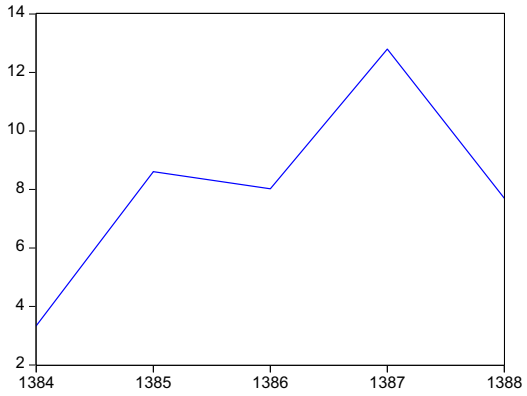
شاخص‌های مزبور از یک روند صعودی (به استثنای آخرین دوره) برخوردار بوده است.

نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل ۲,۸۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۷,۴ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۷,۷ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱۲,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۷,۴ درصد بوده است.

این وضعیت از یک طرف گویای بدتر شدن وضعیت و از طرف دیگر قرارداشتن در حول رقم ۸ در صد است.

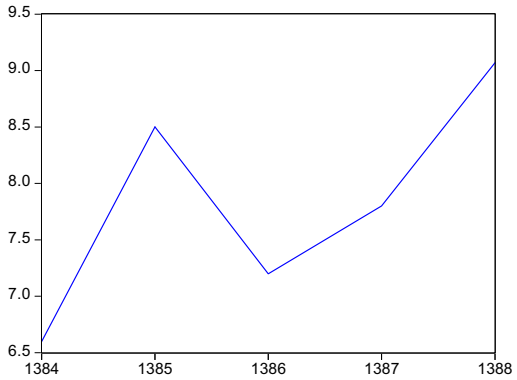
نمودار شماره ۶۷-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک ملی

نمودار شماره ۶۸-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک ملی

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

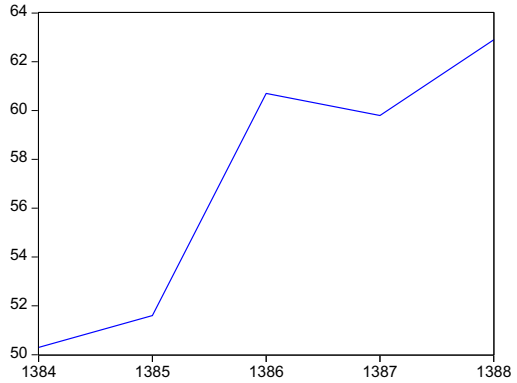
نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها از الگوی منظمی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۶,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۸,۵ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۷,۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۷,۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۹,۰۷ درصد بوده است.

نمودار شماره ۶۹-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک ملی

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیر دولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند صعودی (به جز سال ۱۳۸۷) برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۵۰,۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۵۱,۶ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶۰,۷ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۵۹,۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۶۲,۹ درصد بوده است.

این روند گویای افزایش تسهیلات پرداختی به بخش غیردولتی است.

نمودار شماره ۷۰-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیر دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک ملی

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

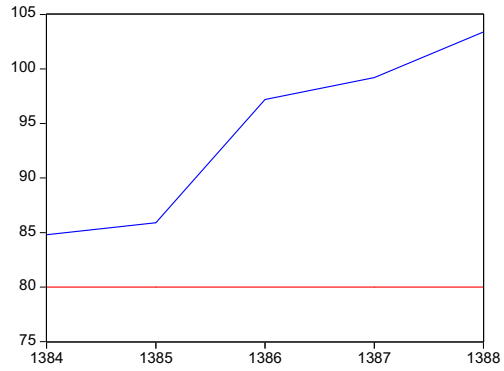
شاخص مزبور از یک روند U وارونه در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۲۳,۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۳۳,۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۳۲,۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۲۳,۶ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۲۲,۵ درصد بوده است.

نمودار شماره ۷۱-۴: نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از روندی صعودی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۸۴,۸ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۸۵,۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۹۷,۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۹۹,۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۰۳,۴ درصد بوده است.

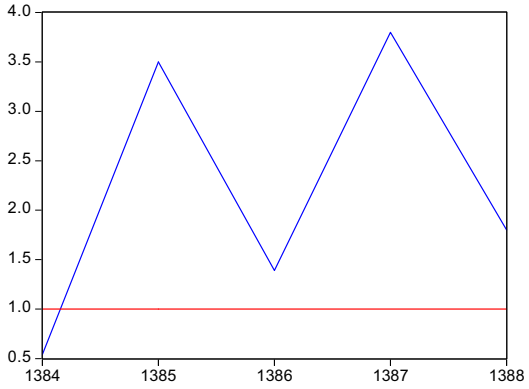
نمودار شماره ۷۲-۴: نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی در بانک ملی

بانک توسعه صادرات

لزوم وجود سازمانی در کشور که بتواند کمبود یک نهاد مالی معتبر و موجود در بخش صادرات- واردات کشور را مرتفع سازد، مورد نظر مقامات اقتصادی جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت و بر اساس آن در تاریخ ۱۳۷۰/۴/۱۹ بانک توسعه صادرات تاسیس شد و عملاً از شهریور ماه ۱۳۷۱ آغاز به کار کرد.

۱- بازده دارایی‌ها:

شاخص مزبور روند ناهمواری را در دوره مورد بررسی طی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۰,۵۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۳,۵ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۱,۳۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۳,۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۱,۸ درصد بوده است.

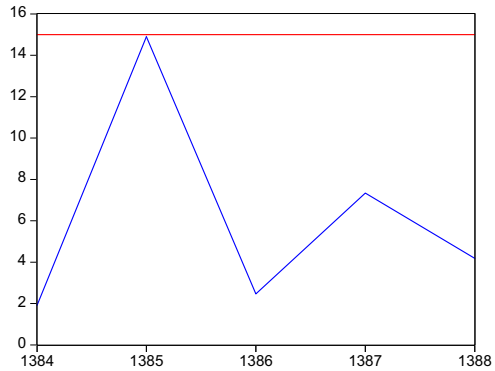

نمودار شماره ۷۳-۴: بازده دارایی‌ها در بانک توسعه صادرات و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص مزبور به استثنای یک دوره (سال۱۳۸۶) از یک روند U وارونه پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱,۹۲ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۴,۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲,۴۶ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۷,۳۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴,۱۸ درصد بوده است.

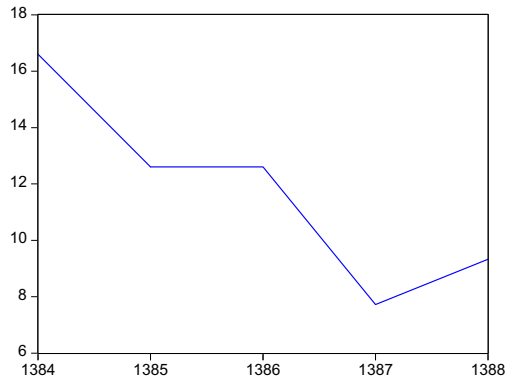
این روند نشان می‌دهد علیرغم بالا بودن بازده دارایی، بازگشت سرمایه بالایی وجود ندارد. بالا بودن بازده دارایی در این بانک نیز می‌تواند به دلیل پایین بودن تعداد شعب در مقایسه با سایر بانک‌های تجاری و کم بودن هزینه‌های صف باشد.

نمودار شماره ۷۴-۴: بازگشت سرمایه در بانک توسعه صادرات و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

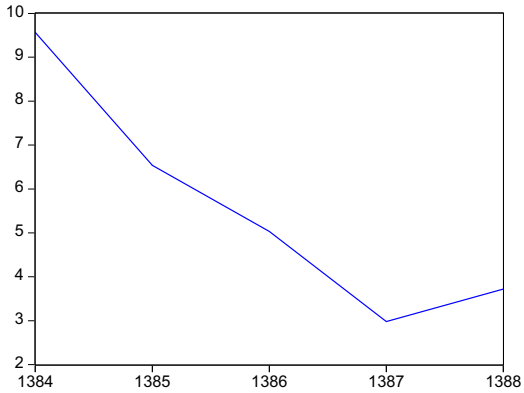
۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها تسهیلات اعطایی و مطالبات از یک الگوی نزولی شکل در دوره مورد بررسی پیروی کرده‌اند. به این ترتیب که نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل ۱۶,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۲,۶ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۲,۶ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۷,۷۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۹,۳۳ درصد بوده است.

نمودار شماره ۷۵-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک توسعه صادرات

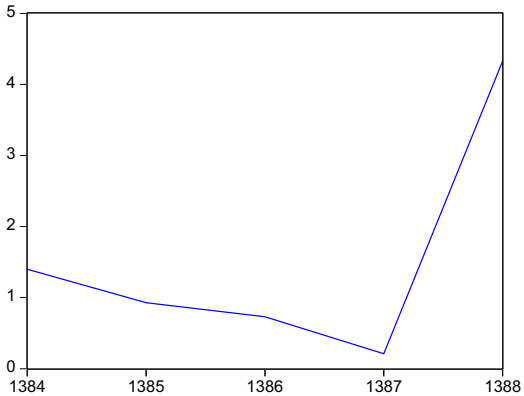
نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در سال ۱۳۸۴، معادل ۹,۵۷ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۵۴,۶درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۵,۰۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۲,۹۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۳,۷۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۷۶-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک توسعه صادرات

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل۱,۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۹۳ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۰,۷۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۰,۲۱ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴,۳۳ درصد بوده است.

نمودار شماره ۷۷-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک توسعه صادرات

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل۵۱,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۵۰,۳ درصد، در سال ۱۳۸۶،

معادل۴۴,۷ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۵۰,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۵۵,۵ درصد بوده است.

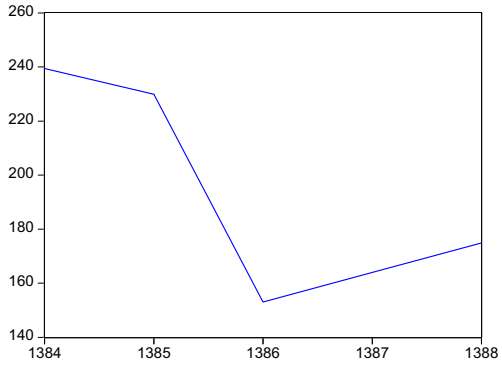
هردو نسبت نشان می‌دهند که از اواخر دوره، میزان تسهیلات اعطایی افزایش یافته است.

نمودار شماره ۷۸-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک توسعه صادرات

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

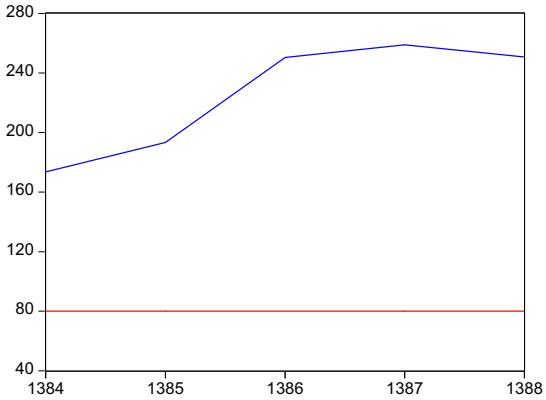
شاخص مزبور از یک روند U شکل در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۲۳۹,۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۲۲۹,۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۵۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۶۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۷۴,۹ درصد بوده است.

نمودار شماره ۷۹-۴: نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک توسعه صادرات

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از روندی صعودی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱۷۳,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۹۳,۳ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲۵۰,۴ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۲۵۸,۹ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۲۵۰,۸ درصد بوده است.

نمودار شماره ۸۰-۴: نسبت نقدینگی و استاندارد نسبت نقدینگی

بانک‌های خصوصی

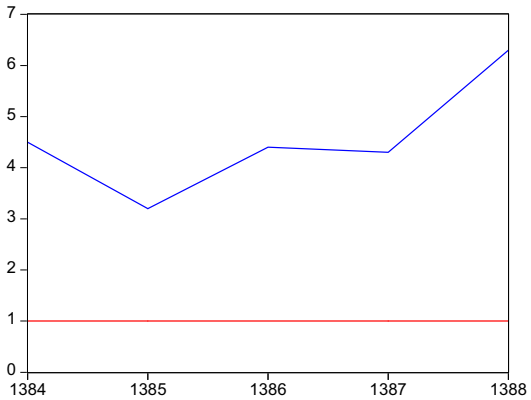
بانک پاسارگاد

بانک پاسارگاد با هدف تسهیل و فراهم ساختن امکان مشارکت گسترده و فراگیر ملی و مردمی در تمامی فعالیت‌های سازنده، مثمرثمر و موجه اقتصادی با سرمایه ۳۵۰۰ میلیارد ریال، فعالیت خود را آغاز نمود.

۱- بازده دارایی‌ها:

این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۴,۵ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۳,۲ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۴,۴ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۴,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۶,۳ درصد بوده است.

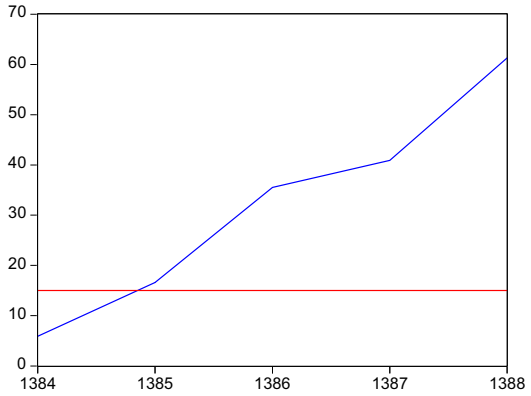
این نسبت از سال ۸۵ روند نسبتا صعودی داشته است.

نمودار شماره ۸۱-۴: بازده دارایی‌ها در بانک پاسارگاد و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص مزبور از یک روند صعودی در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۵,۹ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۶,۶ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۳۵,۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۴۰,۹ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۶۱,۳ درصد بوده است.

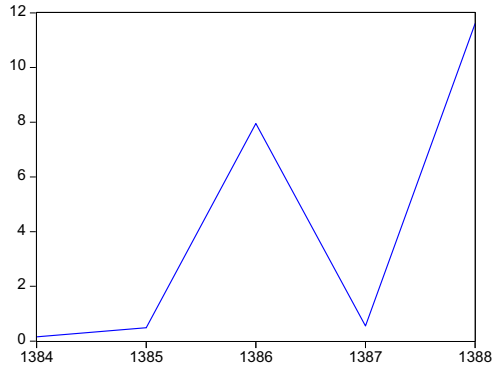
نمودار شماره ۸۲-۴: بازگشت سرمایه در بانک پاسارگاد و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها از روند نوسانی در سال مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۰,۱۵ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۰,۴۹

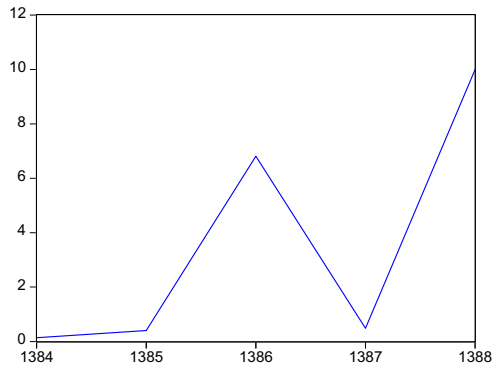
درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۷,۹۵ درصـد، در سـال ۱۳۸۷، معـادل ۰,۵۵ درصـد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۱,۶ درصد بوده است.

بالا بودن این نسبت در آخرین سال می‌تواند نگران‌کننده باشد.

نمودار شماره ۸۳-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک پاسارگاد

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات نیز از روند مشخصی در سـال مورد بررسی پیروی نکرده است. این شـاخص در سـال ۱۳۸۴، معـادل۰,۱۴ درصـد، در سال ۱۳۸۵، معادل۰,۴۰ درصد، در سـال ۱۳۸۶، معـادل۶,۸۱ درصـد، در سـال ۱۳۸۷، معادل۰,۴۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۱۰ درصد بوده است.

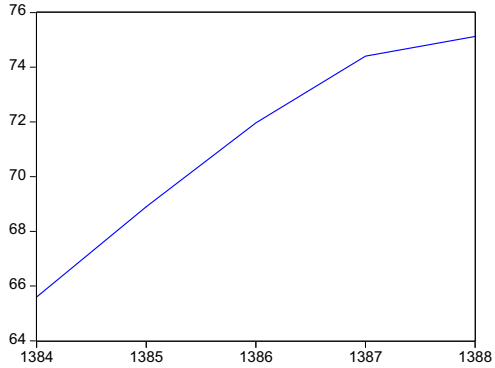

نمودار شماره ۸۴-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک پاسارگاد

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند صعودی در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. بدین ترتیب که در سـال ۱۳۸۴، معـادل

۶۵,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۶۸,۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۷۱,۹۶درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۷۴,۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۷۵,۱۲ درصد بوده است.

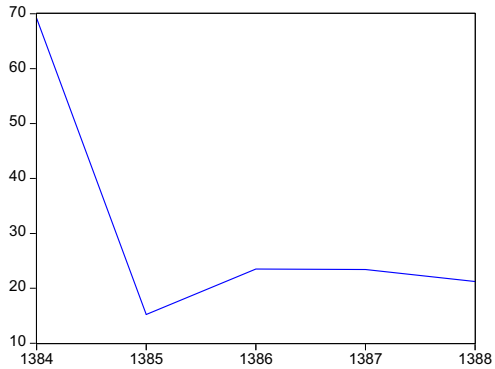

نمودار شماره ۸۵-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک پاسارگاد

لازم به یادآوری است که بانک پاسارگاد مانند کلیه بانک‌های خصوصی که نسبت‌های مالی برای آن‌ها اعلام خواهد شد هیچ گونه تسهیلات اعطایی و مطالباتی در مورد بخش‌های دولتی نداشته است.

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

شاخص مزبور از روند مشخصی در دوره مورد بررسی برخوردار نبوده،ولی در آخر دوره ثبات یافته است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۶۹,۲ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۵,۲ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۲۳,۵ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۲۳,۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۲۱,۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۸۶-۴: نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک پاسارگاد

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از الگوی مشخصی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱۲۶,۵ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۶۷,۴ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۸۳,۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۷۹,۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۷۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۸۷-۴ :نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی

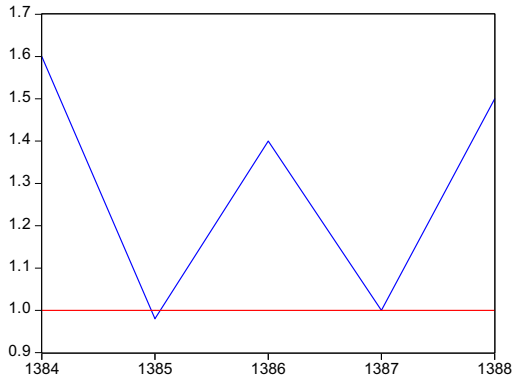
بانک سامان

بانک سامان به عنوان یک نهاد پولی فعالیت خود را از مهر ماه سال ۱۳۷۸ با نام مؤسسه اعتباری سامان اقتصاد شروع کرد. در اسفند ۱۳۷۹ پس از تصویب قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که به موجب آن اجازه تاسیس بانک‌های خصوصی داده شد، مؤسسه اعتباری سامان اقتصاد تقاضای خود را برای تبدیل شدن به بانک، به بانک مرکزی ارائه و در پایان خرداد ۱۳۸۰ موافقت اصولی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را اخذ و در تیرماه همان سال در مجمع عمومی فوق‌العاده افزایش سرمایه داد و تبدیل آن از مؤسسه به بانک مورد تصویب سهامداران قرار گرفت. متعاقباً آگهی افزایش سرمایه پس از طی مراحل قانونی در مرداد ماه ۱۳۸۱ تکمیل شد و پس از ثبت در اداره ثبت شرکت‌ها و اخذ مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در شهریور ماه ۱۳۸۱ مؤسسه به بانک سامان تبدیل گردید.

۱- بازده دارایی‌ها:

شاخص مزبور از الگوی یکسانی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۹۸ درصد، در سال

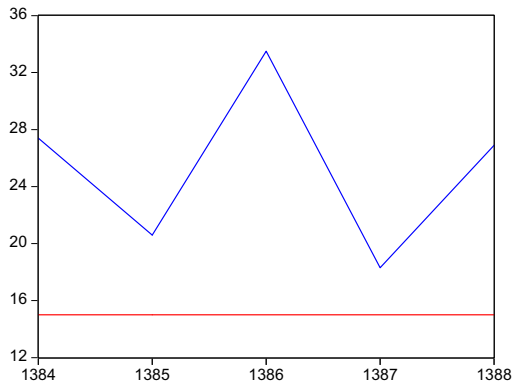
۱۳۸۶، معادل۱,۴ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۱,۵ درصد و حول ۱ تا ۱,۵ در نوسان بوده است.

نمودار شماره ۸۸-۴: بازده دارایی‌ها در بانک سامان و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص مزبور از الگوی یکسانی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۲۷,۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۲۰,۶ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۳۳,۵ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱۸,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۲۶,۹ درصد بوده است.

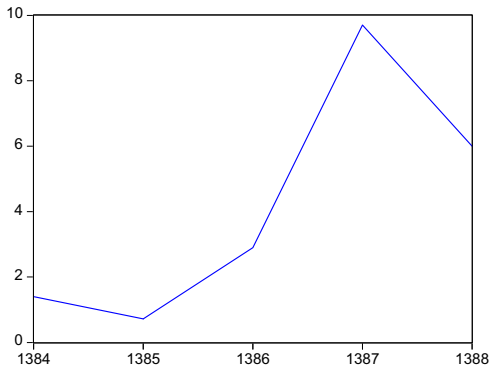

نمودار شماره ۸۹-۴: بازگشت سرمایه در بانک سامان و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

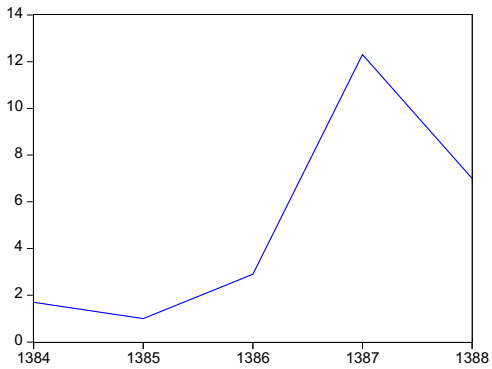
نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها از الگوی یکسانی در دوره مورد بررسی پیروی

نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱,۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۷۲ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۲,۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۹,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۶ درصد بوده است.

نمودار شماره ۹۰-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک سامان

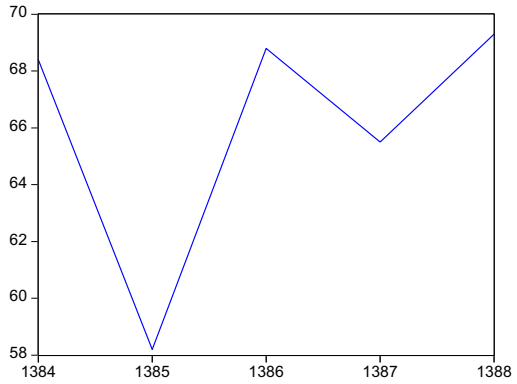
همین رابطه در مورد نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات صدق می‌کند. شاخص مزبور در سال ۱۳۸۴، معادل۱,۷ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۱ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۲,۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱۲,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۷ درصد بوده است.

نمودار شماره ۹۱-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک سامان

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:
همین رابطه در مورد نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به

جمع دارایی‌ها صادق است. شاخص مزبور در سال ۱۳۸۴، معادل ۶۸,۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۵۸,۲ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶۸,۸ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۶۵,۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۶۹,۳ درصد بوده است.

نمودار شماره ۹۲-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک سامان

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

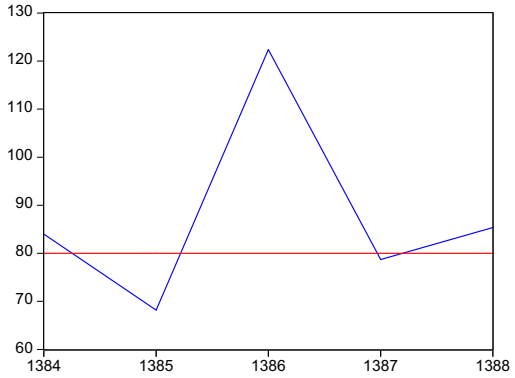
شاخص مزبور از یک روند U وارونه (به استثنای آخرین سال) برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۱۴,۷ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۸,۵ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲۰,۸ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۵,۶ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۷,۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۹۳-۴: نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک سامان

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از الگوی مشخصی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۸۴ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۶۸,۲ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۲۲,۴ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۸۷,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۸۵,۴ درصدبوده است.

نمودار شماره ۹۴-۴: نسبت نقدینگی و استاندارد نسبت نقدینگی در بانک سامان

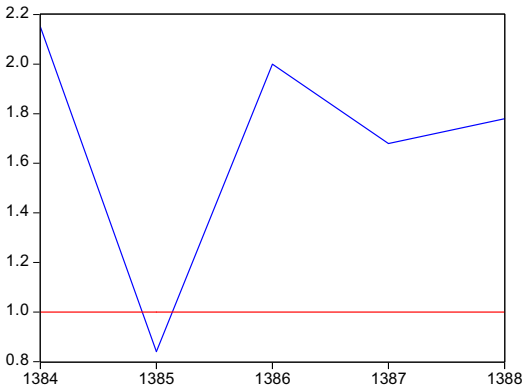
بانک پارسیان

به دنبال تصویب قانون تاسیس بانک‌های غیر دولتی، بانک پارسیان به عنوان یکی از اولین بانک‌های خصوصی بر اساس مجوز شماره ۲۴۸/ه مورخ ۱۳۸۰/۶/۲۶ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تاسیس آغاز به فعالیت کرد.

بانک پارسیان در اواسط سال ۱۳۸۰ با مشارکت جمعاً تعداد ۳۱۸۳۳ نفر سهام‌دار شامل ۱۳۱ شخصیت حقوقی و ۳۱۷۰۲ شخصیت حقیقی تشکیل شد، به نحوی که سهام هر یک از اشخاص حقوقی کمتر از ۲,۵ درصد و سهام هر یک از اشخاص حقیقی کمتر از ۰,۳ درصد بود.

۱- بازده دارایی‌ها:

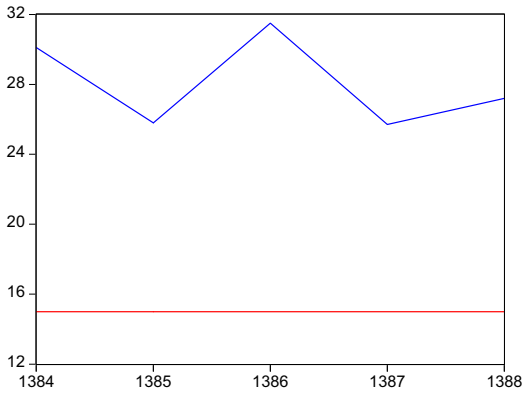
شاخص مزبور از الگوی مشخصی در طی سال‌های مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۲,۱۵ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۰,۸۴درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱,۶۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۱,۷۸ درصد بوده است.

نمودار شماره ۹۵-۴: بازده دارایی‌ها در بانک پارسیان و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

همین رابطه در مورد شاخص بازگشت سرمایه صدق می‌کند. شاخص مزبور در سال ۱۳۸۴، معادل ۳۰,۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۲۵,۸ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۳۱,۵ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۲۵,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۲۷,۲ درصد بوده است.

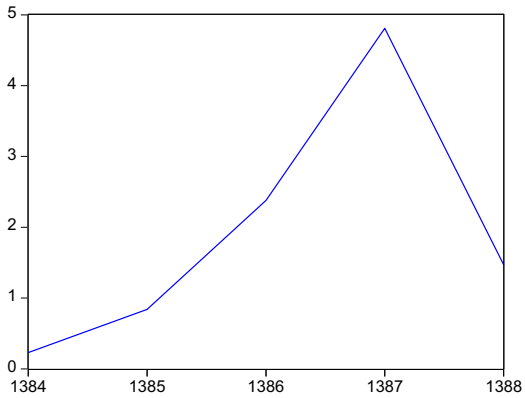

نمودار شماره ۹۶-۴: بازگشت سرمایه در بانک پارسیان و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

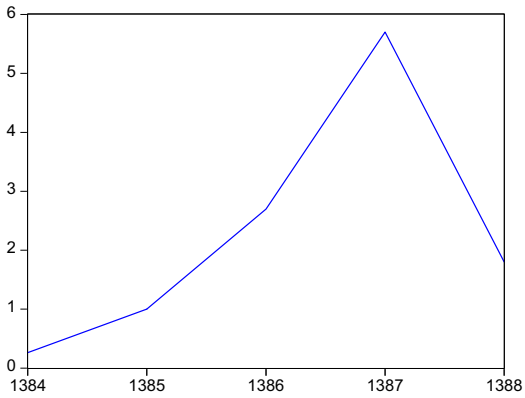
شاخص‌های فوق از یک الگوی U برگردان در دوره مورد بررسی پیروی کرده‌اند. نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل۰,۲۳ درصد، در سال ۱۳۸۵،

معادل ۰,۸۴ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲,۳۸ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۴,۸۱ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۱,۴۷ درصد بوده است.

نمودار شماره ۹۷-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک پارسیان

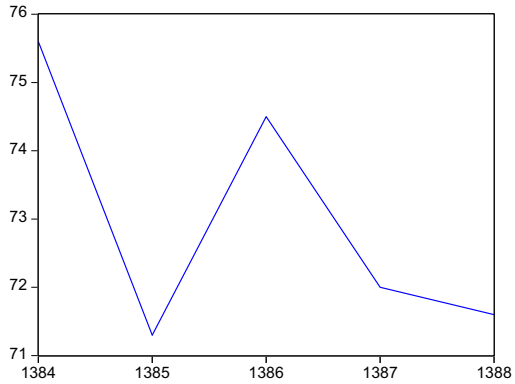
نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در سال ۱۳۸۴، معادل۰,۲۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۱ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۲,۷ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۵,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱,۸ درصد بوده است.

نمودار شماره ۹۸-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک پارسیان

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیر دولتی به جمع دارایی‌ها:
نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها از روند

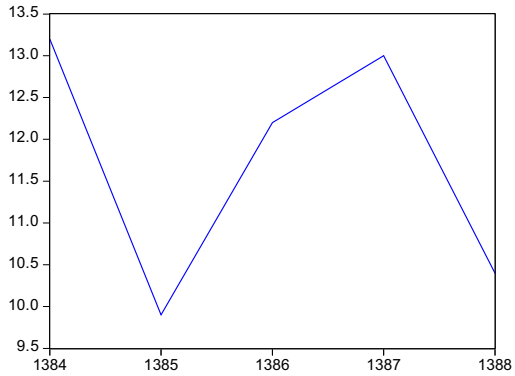
مشخصی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۷۵,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۷۱,۳ درصد، در سال ۱۳۸۶، معـادل ۷۴,۵درصـد، در سـال ۱۳۸۷، معادل ۷۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۷۱,۶ درصد بوده است.

نمودار شماره ۹۹-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک پارسیان

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

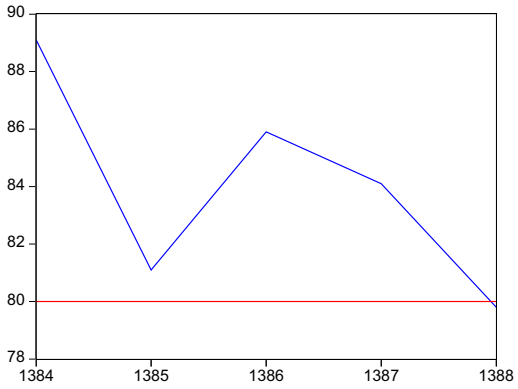
شاخص مزبور از روند مشخصی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده‌است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱۳,۲ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۹,۹ درصد، در سـال ۱۳۸۶، معادل ۱۲,۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۳ درصـد و در سـال ۱۳۸۸، معـادل ۱۰,۴ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۰۰-۴: نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک پارسیان

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از الگوی نسبتاً باثباتی در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۸۹,۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۸۱,۱ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۸۵,۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۸۴,۱ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۷۹,۸ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۰۱-۴: نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی

بانک کارآفرین

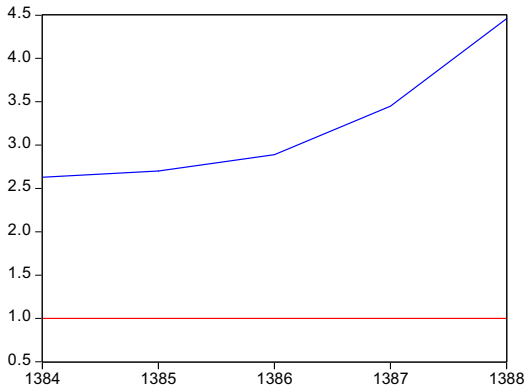
بانک کارآفرین ابتدا به صورت مؤسسه اعتباری غیربانکی با مشارکت اعضا انجمن مدیران صنایع، اعضا انجمن شرکت‌های ساختمانی، انجمن شرکت‌های تاسیساتی و تجهیزاتی و جامعه مهندسین مشاور ایران و مهندسان مشاور معمار و شهرساز، گروهی از کارشناسان بانکی و عامه مردم با سرمایه ۳۰ میلیارد ریال تماماً پرداخت شده در تاریخ ۱۳۷۸/۹/۱۸ تحت شماره ۱۵۷۹۱۵ و با نام شرکت اعتباری غیر بانکی کارآفرینان به ثبت رسید. این بانک تا دی ماه سال ۱۳۸۰ به صورت مؤسسه اعتباری عمومی و در قالب مقررات فعالیت مؤسسات اعتباری فعالیت نمود.

در تاریخ ۱۳۸۰/۱۰/۱ و با نام بانک کارآفرین با سرمایه ۲۰۰ میلیارد ریال تماماً پرداخت شده به ثبت رسید و به صورت یک بانک تجاری به انجام کلیه عملیات بانکی مجاز گردید.

۱- بازده دارایی‌ها:

شاخص مزبور از یک روند صعودی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این

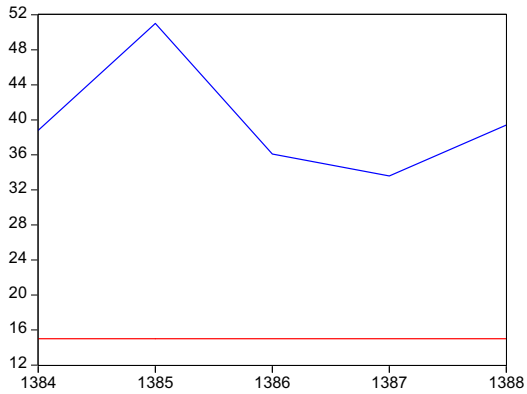
شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۲,۶۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۲,۷ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۲,۸۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۳,۴۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۴,۴۶ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۰۲-۴: بازده دارایی‌ها در بانک کارآفرین و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص مزبور به استثنای آخرین سال از یک روند U برگردان برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۳۸,۸ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۵۱ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۳۶,۱ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۳۳,۶ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۳۹,۴ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۰۳-۴: بازگشت سرمایه در بانک کارآفرین و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات از یک روند U برگردان در دوره مورد بررسی برخوردار می‌باشند[۱]. نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۶، معادل ۴,۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۹,۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۷,۹ درصد بوده است.

نمودار شماره ۴-۱۰۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک کارآفرین

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در سال ۱۳۸۶، معادل۱۵,۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱۱,۲ درصد، در سال ۱۳۸۸، معادل۱۰,۴ درصد بوده است.

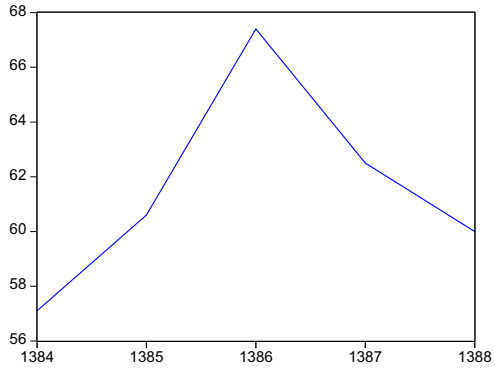

نمودار شماره ۴-۱۰۵: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک کارآفرین

۱. مقدار مطالبات معوق برای سال های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ صفر بوده است.

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیر دولتی به جمع دارایی‌ها:

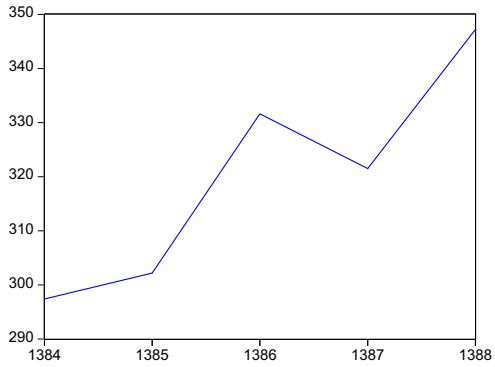
نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند U برگردان در دوره مورد بررسی برخوردار می‌باشند. به این ترتیب که شاخص فوق در سال ۱۳۸۴، معادل ۵۷,۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۶۰,۶ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶۷,۴ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۶۲,۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۶۰ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۰۶-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیر دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک کارآفرین

۵- نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

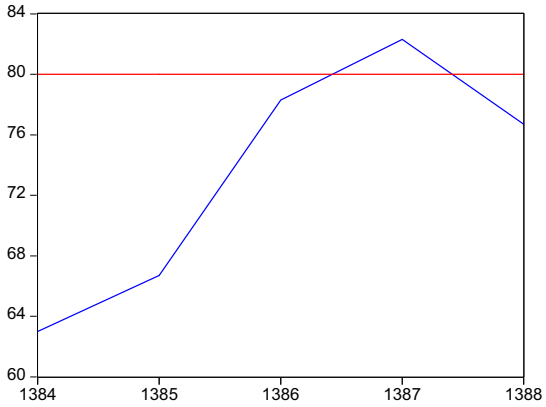
شاخص فوق از یک روند صعودی (به استثنای سال ۱۳۸۷) برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۲۹۷,۴ درصد، در سال ۱۳۸۵،معادل ۳۰۲,۲درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۳۳۱,۶ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۳۲۱,۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۳۴۷,۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۰۷-۴: نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک کارآفرین

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از یک روند صعودی (به جز سال آخر) در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۶۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۶۶,۷درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۷۸,۳درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۸۲,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۶۷,۷درصد بوده است.

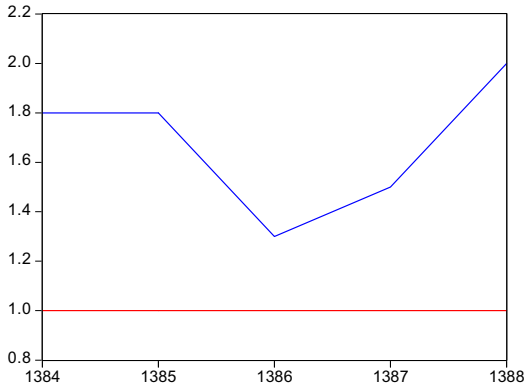
نمودار شماره ۱۰۸-۴ : نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی

بانک اقتصاد نوین

بانک اقتصاد نوین (غیر دولتی- سهامی عام) به موجب قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۵۱ و بر اساس قانون تاسیس بانک‌های غیردولتی مصوب فروردین سال ۱۳۷۹ در تاریخ ۲۲ مرداد ماه سال ۱۳۸۰، به عنوان نخستین بانک خصوصی در جمهوری اسلامی ایران در اداره ثبت شرکت‌ها و مؤسسات غیرتجاری تهران تحت شماره ۱۷۷۱۳۲ به ثبت رسید.

۱- بازده دارایی‌ها:

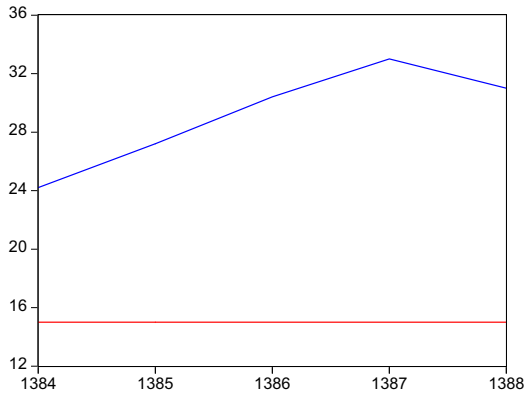
شاخص مزبور از الگوی مشخصی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱,۸ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱,۸ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۱,۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱,۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۰۹-۴: بازده دارایی‌ها در بانک اقتصاد نوین و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص مزبور از یک روند صعودی (به استثنای آخرین سال مورد بررسی) پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۲۴,۲درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۲۷,۲ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۳۰,۴ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۳۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۳۱ درصد بوده است.

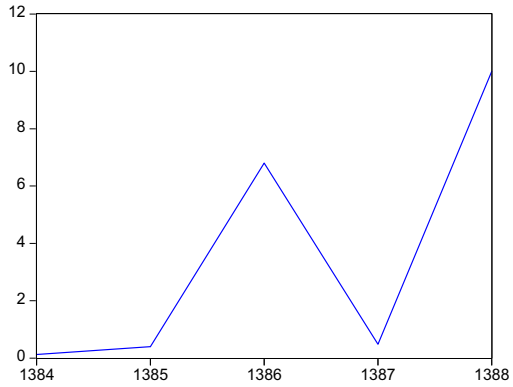

نمودار شماره ۱۱۰-۴: بازگشت سرمایه در بانک اقتصاد نوین و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

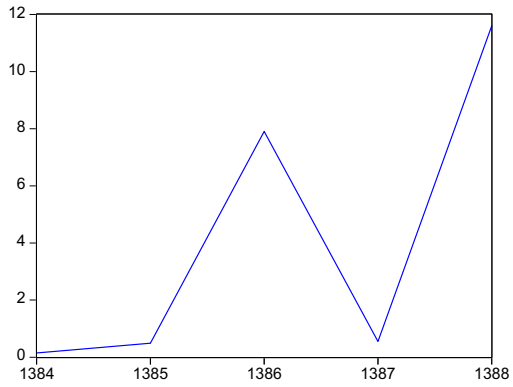
شاخص‌های مزبور از روند مشخصی در دوره مورد بررسی پیروی نکرده‌اند. نسبت

مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۴، معادل۰,۱۲درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۰,۴درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶,۸ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۰,۴۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۱۰ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۱۱-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک اقتصاد نوین

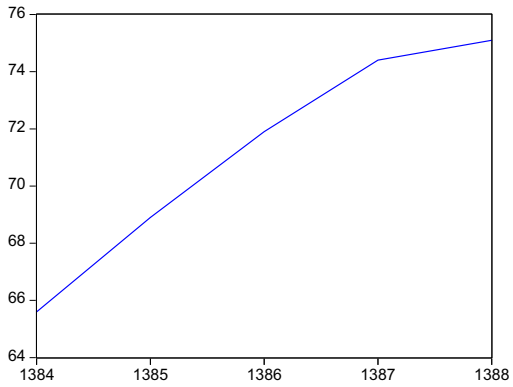
نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در سال ۱۳۸۴، معادل۰,۱۵ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۰,۴۹ درصد، در سال ۱۳۸۶،معادل ۷,۹ درصد، در سال ۱۳۸۷،معادل۰,۵۵ درصد و در سال ۱ ۳۸۸،معادل ۱۱,۶ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۱۲-۴ : نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک اقتصاد نوین

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:
نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند

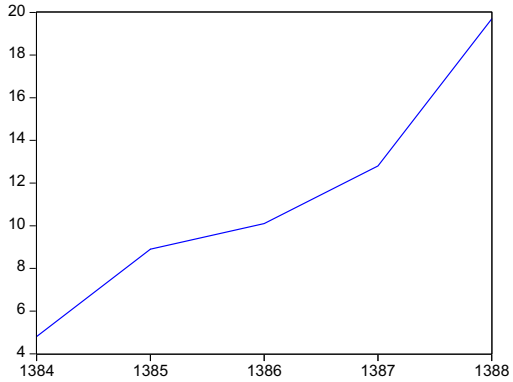
صعودی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده‌است. شاخص فوق در سال ۱۳۸۴، معادل ۶۵,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۶۸,۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۷۱,۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۷۴,۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۷۵,۱ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۱۳-۴: نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک اقتصاد نوین

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

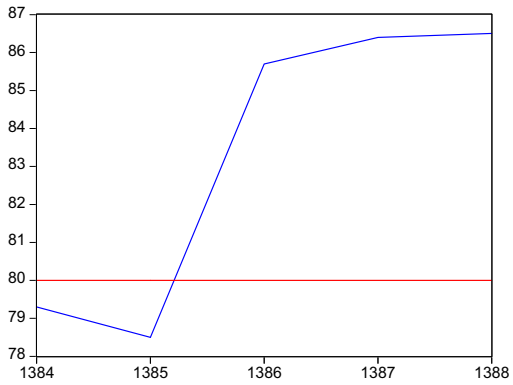
شاخص فوق از یک روند صعودی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۴,۸ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۸,۹ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۱۰,۱ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱۲,۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۹,۷ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۱۴-۴: نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک اقتصاد نوین

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از یک الگوی صعودی (به استثنای سال دوم) در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۷۹,۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۷۸,۵ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۸۵,۷ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۸۶,۴ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۸۶,۵ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۱۵-۴ : نسبت نقدینگی و استاندارد نسبت نقدینگی در بانک اقتصاد نوین

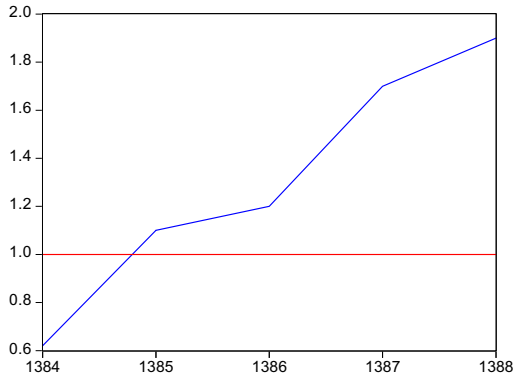
بانک سینا

بانک سینا که در ابتدا با نام مؤسسه مالی و اعتباری بنیاد فعالیت می‌کرد در تاریخ ۱۳۶۴/۳/۸ با سرمایه‌گذاری بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی، تاسیس شد. سرمایه بانک با توجه به مقررات شورای پول و اعتبار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و لزوم تامین منابع مالی از طرف صاحبان سهام، از مبلغ ۱۰ میلیارد اولیه به مبلغ ۳۰ میلیارد ریال و سپس به مبلغ ۷۰ میلیارد ریال افزایش یافت و شخصیت حقوقی بانک به شرکت سهامی عام تبدیل شد.

بانک سینا در سال ۱۳۸۷ با افزایش سرمایه به میزان ۲۰۰۰ میلیارد ریال و با اخذ مجوز از بانک مرکزی به بانک تبدیل شد.

۱-بازده دارایی‌ها:

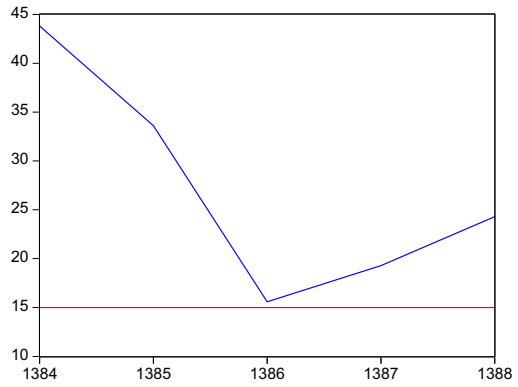
شاخص مزبور از روندی صعودی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۰,۶۲ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱,۱درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۱,۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۱,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱,۹ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۱۶-۴: بازده دارایی‌ها در بانک سینا و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص مزبور از روندی U شکل در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است.این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۴۳,۸ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۳۳,۶ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۱۵,۶ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۹,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۲۴,۳ درصد بوده است.

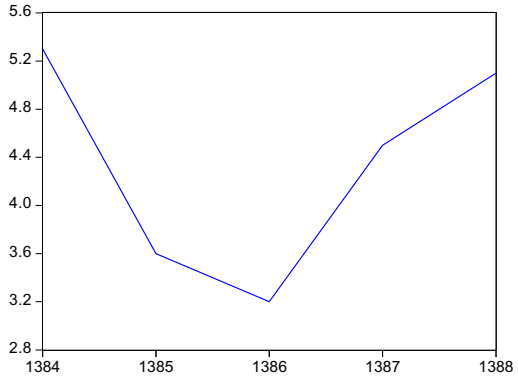

نمودار شماره ۱۱۷-۴: بازگشت سرمایه در بانک سینا و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

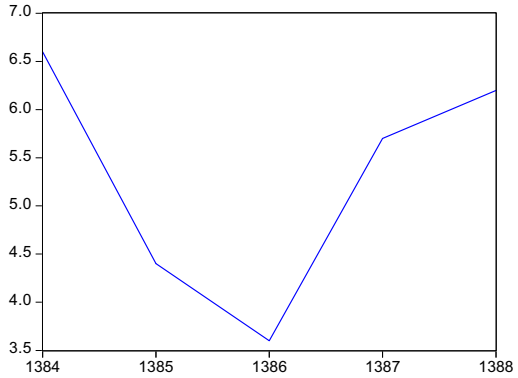
شاخص‌های مزبور از روندی U شکل در دوره مورد بررسی برخوردار بوده اند. نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها ۵,۳ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۳,۶ درصد، در سال

۱۳۸۶، معادل ۳,۲ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۴,۵ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۵,۱ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۱۸-۴: نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک سینا

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در سال ۱۳۸۴، معادل ۶,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۴,۴ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۳,۶ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۵,۷ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۶,۲ درصد بوده است.

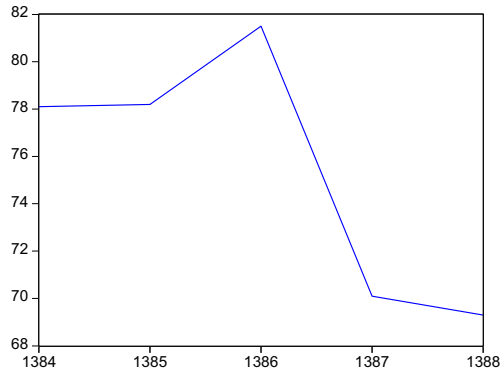

نمودار شماره ۱۱۹-۴: نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک سینا

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیر دولتی به جمع دارایی‌ها:

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها از روند نسبتاً هموار در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴،

معادل ۷۸,۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل۷۸,۲ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۸۱,۵ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۷۰,۱ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل۶۹,۳ درصد بوده است.

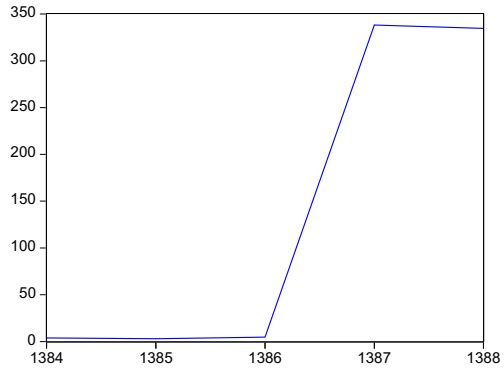

نمودار شماره ۱۲۰-۴ : نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها در بانک سینا

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

در حالی که شاخص مزبور در ۳ سال اولیه دوره مورد بررسی تغیر چندانی نداشته است، در سال ۱۳۸۷ به شدت تغییر کرده و در سال ۱۳۸۸ تغییر چندانی نداشته است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۳,۹ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۳,۱درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۴,۸ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۳۳۸,۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۳۳۴,۶ درصد بوده است.

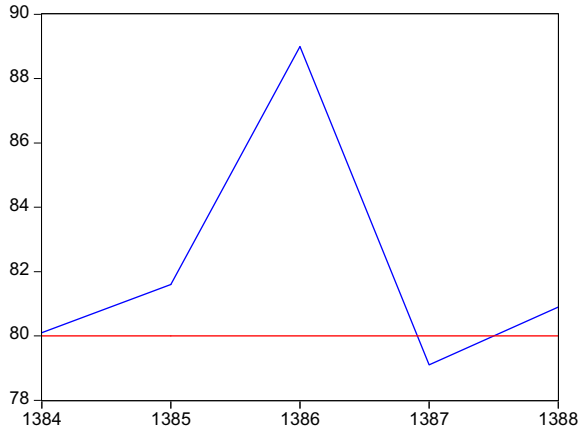
به نظر می‌رسد تغییراتی در سرفصل‌های ثبت دفاتر موجب چنین نوسانات شدید شده باشد.

نمودار شماره ۱۲۱-۴ : نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک سینا

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق از الگوی نسبتاً باثباتی طی سال‌های مورد بررسی (به استثنای سال ۱۳۸۶) پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۸۰,۱ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۸۱,۶ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۸۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۷۹,۱ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۸۰,۹ درصد بوده است.

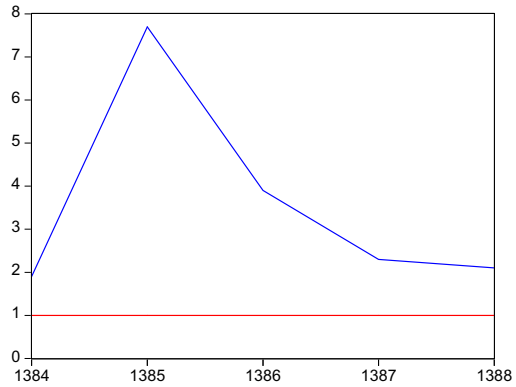
نمودار شماره ۱۲۲-۴: نسبت نقدینگی و نسبت استاندارد نقدینگی در بانک سرمایه

بانک سرمایه

بانک سرمایه ششمین بانک غیردولتی و دومین بانک خصوصی از نظر سرمایه است که با ۳۵۳۵میلیارد ریال سرمایه با هدف ارائه انواع خدمات مالی و بانکی در داخل و خارج از کشور، افتتاح و بر اساس مجوز بانک مرکزی فعالیت کاری خود را طی سال ۱۳۸۴ آغاز نمود.

۱- بازده دارایی‌ها:

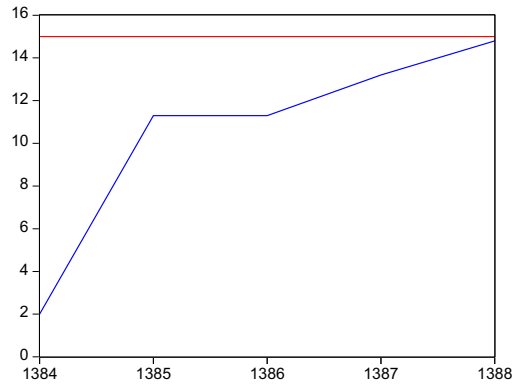
شاخص مزبور از یک روند U وارونه در دوره مورد بررسی پیروی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل۱,۹ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۷,۷ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل۳,۹ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل۳ معادل ۲,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۲,۱درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۲۳-۴ : بازده دارایی‌ها در بانک سرمایه و نسبت استاندارد بازده دارایی‌ها (۱درصد)

۲- بازگشت سرمایه:

شاخص مزبور از یک روند صعودی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴ معادل ۲درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۱,۳ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۱,۳ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۳,۲ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۴,۸ درصد بوده است.

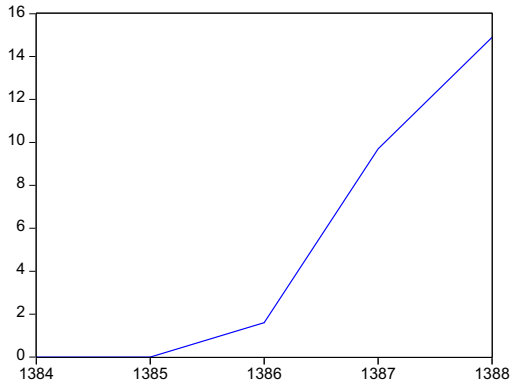
نمودار شماره ۱۲۴-۴ : بازگشت سرمایه در بانک سرمایه و نسبت استاندارد بازگشت سرمایه (۱۵درصد)

۳- نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات:

شاخص‌های فوق از یک روند صعودی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده‌اند[۱]. نسبت

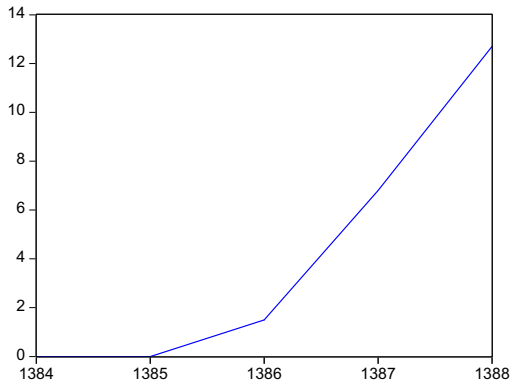
۱. لازم به یادآوری است که مقدار مطالبات معوق در سال های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ صفر بوده است.

مطالبات معوق به سپرده‌ها در سال ۱۳۸۶، معادل۱,۶ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۹,۷ درصد، در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۴,۹ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۲۵-۴ : نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها در بانک سرمایه

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در سال ۱۳۸۶، معادل ۱,۵درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۶,۸ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۲,۷درصد بوده است.

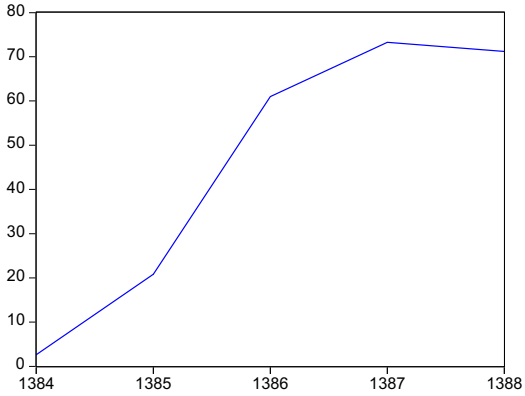

نمودار شماره ۱۲۶-۴ : نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات در بانک سرمایه

۴- نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها:

نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها از یک روند به شدت صعودی در سال‌های اولیه دوره مورد بررسی برخوردار بوده و در آخرین

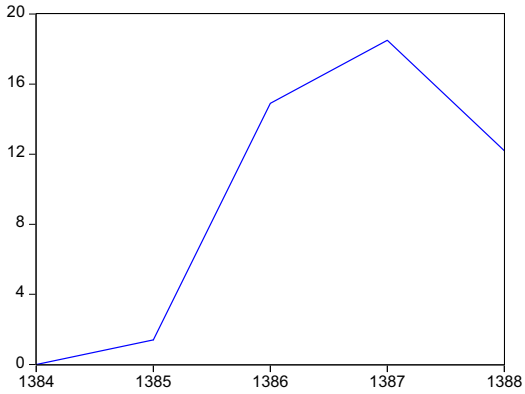
سال کاهش ناچیزی از خود نشان داده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۲,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۲۰,۸ درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۶۱ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۷۳,۳ درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۷۱,۲ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۲۷-۴ : نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیر دولتی به جمع دارایی‌ها در بانک سرمایه

۵- نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها:

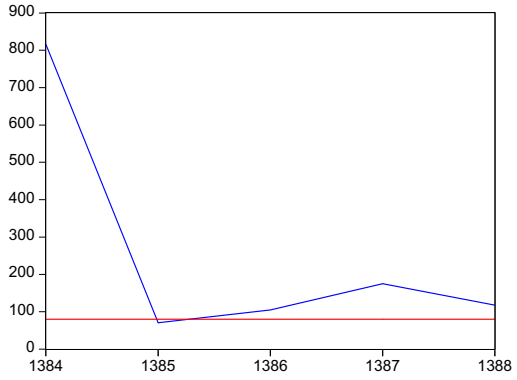
شاخص مزبور از یک روند صعودی در دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴ صفر درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۱,۴درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۴,۹درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۸,۵درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۲,۲درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۲۸-۴ : نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها در بانک سرمایه

۶- نسبت نقدینگی:

شاخص فوق نوسانات بسیار شدیدی را در دوره مورد بررسی طی کرده است. این شاخص در سال ۱۳۸۴، معادل ۸۱۶,۶ درصد، در سال ۱۳۸۵، معادل ۷۰,۳درصد، در سال ۱۳۸۶، معادل ۱۰۵ درصد، در سال ۱۳۸۷، معادل ۱۷۴,۷درصد و در سال ۱۳۸۸، معادل ۱۱۷,۵درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۲۹-۴ : نسبت نقدینگی در بانک سرمایه

مقایسه عملکرد بانک‌های دولتی و خصوصی

برای بررسی دقیق‌تر نسبت‌های استخراج شده کلیه این شاخص‌ها به تفکیک دولتی یا خصوصی بودن بانک‌ها در جداول زیر گزارش شده‌اند.لازم به یادآوری است که هرچند بانکهایی مانند صادرات وملت و تجارت متعاقب قانون موسوم به اصلاح اصل ۴۴ قانون اساسی به سمت خصوصی شدن رفته اند اما ساختارواقعی مدیریت وتصمیم گیری آنها عملا همان ساختار قبلی است و دولتی بودن را تداعی می‌کند.

جدول شماره ۱-۴: نسبت‌های مالی منتخب برای بانک‌های دولتی

نام بانک	سال	(۱)	(۲)	(۳)	(٤)	(٥)	(٦)	(۷)	(۸)
بانک ملی	۱۳۸۸	۰,۱۳	۰,۱۳	۷,۴	۷,۷	۹	۶۲,۹	۲۲,۵	۱۰۳,۴
	۱۳۸۷	۰,۰۸	۰,۰۸	۱۲,۷	۱۲,۸	۷,۸	۵۹,۸	۲۳,۶	۹۹,۲
	۱۳۸۶	۰,۰۵	۰,۷۳	۷,۷	۸	۷,۲	۶۰,۷	۳۲,۳	۹۷,۲
	۱۳۸۵	۰,۰۹	۱	۷,۴	۸,۶	۸,۵	۵۱,۶	۳۳,۹	۸۵,۹

نام بانک	سال	(۱)	(۲)	(۳)	(٤)	(٥)	(٦)	(۷)	(۸)
	۱۳۸۴	۰,۳۱	۴,۹	۲,۸۱	۳,۳۴	۶,۶	۵۰,۳	۲۳,۴	۸۴,۸
	متوسط	۰,۱۳	۱,۳	۷,۶	۸	۷,۸	۵۷	۲۷,۱	۹۴,۱
بانک سپه	۱۳۸۸	۰,۰۴	۰,۷۱	۴,۵۲	۴,۷۵	۷,۷	۶۰	۲۸,۲	۹۵,۲
	۱۳۸۷	۰,۰۵	۰,۹۸	۹,۷۲	۸,۴۱	۷	۶۲,۸	۲۰,۴	۱۱۵,۵
	۱۳۸۶	۰,۰۴	۰,۷۹	۳,۶۳	۳	۵,۵	۶۷,۶	۲۵,۱	۱۲۰,۸
	۱۳۸۵	۰,۰۸	۱,۳	۴,۴۲	۴,۱۵	۶,۱۹	۶۷,۵	۳۱,۸	۱۰۶,۳
	۱۳۸۴	۰,۰۱	۰,۱۵	۵,۳	۴,۶۴	۸	۶۱,۱	۳۲,۱	۱۱۳
	متوسط	۰,۰۴	۰,۷	۵,۵	۴,۹	۶,۸	۶۳,۸	۲۷,۵	۱۱۰,۱
بانک صادرات	۱۳۸۸	۰,۴۵	۲۱,۴	۱,۴۶	۱,۵	۳	۲۷,۶	۹,۵	۹۲,۶
	۱۳۸۷	۰,۶	۱۵,۱	۱,۱۵	۱,۳	۳,۳	۴۹	۱۶,۸	۸۸,۸
	۱۳۸۶	۰,۰۱	۰,۴۸	۰,۳۷	۰,۴۵	۱,۳	۲۳,۳	۷,۸	۸۳,۸
	۱۳۸۵	۰,۵۹	۹,۳	۵,۸	۳,۸۶	۰,۶۵	۵۱,۴	۱۷	۸۶
	۱۳۸۴	۰,۵	۸۸,۶	۶,۴۵	۷,۷	۰,۷۸	۵۶,۲	۱۹,۶	۸۳,۶
	متوسط	۰,۴۳	۲۶,۹	۳	۲,۹	۱,۸	۴۱,۵	۱۴,۱	۸۶,۹
بانک تجارت	۱۳۸۸	۰,۷۸	۱۴,۶	۳,۶۴	۳,۶	–	–	۴۶,۱	۹۹
	۱۳۸۷	۰,۸۱	۱۴	۴,۲	۴	–	–	۴۵,۴	۱۰۵,۴
	۱۳۸۶	۱	۱۸,۴	۳,۸	۳,۲	۱۹,۳	۵۳,۰۹	۴۷,۶	۱۱۶,۵
	۱۳۸۵	۰,۴۵	۸,۵	۶,۵	۵,۳	۲۰,۹	۵۲,۶	۴۸,۷	۱۲۲
	۱۳۸۴	۰,۴۶	۶,۱	۱,۴	۱,۱	۲۴,۶	۴۷,۸	۴۹,۸	۱۳۰
	متوسط	۰,۷	۱۲,۳	۳,۹	۳,۴	۲۱,۶	۵۱,۴	۴۷,۵	۱۱۴,۵
بانک ملت	۱۳۸۸	۰,۶۸	۱۸,۵	۴,۲	۴,۴	۵	۶۱,۱	۴۰	۹۵,۴
	۱۳۸۷	۰,۶۴	۱۴,۶	۵,۷	۵,۳	۵,۲	۶۶,۱	۴۳,۷	۱۰۸,۳
	۱۳۸۶	۰,۵	۱۲	۷,۱	۶,۵	۵,۷	۶۹,۴	۴۷,۹	۱۰۸,۶
	۱۳۸۵	۰,۲۳	۴,۵	۸,۵	۸,۲	۵,۷	۶۴,۸	۴۰,۳	۱۰۴
	۱۳۸۴	۰,۴۳	۵,۸	۴	۳,۶	۵,۳	۶۷	۳۶,۴	۱۱۲,۱
	متوسط	۰,۴	۱۱	۵,۹	۵,۶	۵,۳	۶۵,۶	۴۷	۱۰۵,۶
بانک رفاه	۱۳۸۸	۰,۲۲	۹,۷	۲,۸	۳,۳	۰,۵۹	۶۶,۵	۱۰,۷	۸۱,۹
	۱۳۸۷	۲,۴	۷۶,۲	۲,۹	۴	۲,۵	۶۰,۹	۱۴,۷	۷۴
	۱۳۸۶	۰,۰۱	۰,۵۳	۴	۵	۲	۶۰,۹	۱۴,۳	۷۱,۶

نام بانک	سال	(۱)	(۲)	(۳)	(٤)	(٥)	(٦)	(۷)	(۸)
	۱۳۸۵	۰,۱۷	۷	۵,۴	۷,۱	۲,۱	۶۵	۱۵,۹	۷۷,۱
	۱۳۸۴	۰,۰۸	۲,۹	۴,۵	۴,۸	۱,۴	۷۴	۱۹,۷	۹۳,۹
	متوسط	۰,۵	۱۹,۲	۳,۹	۴,۸	۱,۷	۵۳,۲	۱۵	۹۷,۷
بانک کشاورزی	۱۳۸۸	۰	۰,۲۲	۶	۷,۴	۴,۲	۶۶,۵	۳۵	۱۲۳
	۱۳۸۷	۰,۱۱	۲,۲	۵,۴	۶,۹	۳,۱	۸۶,۷	۳۱,۱	۱۲۷,۸
	۱۳۸۶	۰,۰۷	۱,۳	۶,۳۵	۷,۸	۲,۴	۶۸,۵	۲۶,۴	۱۲۳,۶
	۱۳۸۵	۰,۲۵	۴,۲۵	۱۳,۶	۱۵,۶	۲,۹	۶۶,۶	۱۹,۳	۱۱۴,۴
	۱۳۸۴	۰,۳۵	۴,۶	۱۴,۲	۱۷,۵	۳,۳	۶۹,۹	۱۲۰,۷	۱۲۳,۱
	متوسط	۰,۱۵	۲,۵	۹,۱	۱۱	۳,۱	۷۱,۶	۴۶,۵	۱۲۲,۳
بانک مسکن	۱۳۸۸	۰,۲۹	۵,۹۷	۱,۵۱	۱,۱	۰,۷۷	۸۳,۲	۱,۴	۱۳۰,۴
	۱۳۸۷	۰,۹۴	۱۵,۹	۱,۶۶	۱,۱	۰,۷۵	۸۲,۵	۱,۶	۱۴۳,۵
	۱۳۸۶	۱,۷۲	۳۰,۲	۱,۷۸	۱,۶	۰,۵	۷۴,۳	۲,۶	۱۱۱,۴
	۱۳۸۵	۲	۳۰,۹	۲,۴۲	۲,۴	۰,۵۶	۸۱,۷	۳,۱	۱۰۰,۸
	۱۳۸۴	۰,۷۳	۹	۳,۱۸	۳,۴۳	۰,۳۸	۷۲,۸	۵,۱	۹۲,۷
	متوسط	۱,۱	۱۸,۳	۲	۱,۹	۰,۵	۷۸,۹	۲,۷	۱۱۵,۷
بانک توسعه صادرات	۱۳۸۸	۱,۸	۴,۱	۹,۳	۳,۷	۴,۳	۵۵,۵	۱۷۴,۹	۲۵۰,۸
	۱۳۸۷	۳,۸	۷,۳	۷,۷	۲,۹	۰,۲۱	۵۰,۳	۱۶۴	۲۵۸,۹
	۱۳۸۶	۱,۳	۲,۴	۱۲,۶	۵	۰,۷	۴۴,۷	۱۵۳	۲۵۰,۴
	۱۳۸۵	۳,۵	۱۴,۹	۱۲,۶	۶,۵	۰,۹	۵۰,۳	۲۲۹,۹	۱۹۳,۳
	۱۳۸۴	۰,۵۴	۱,۹	۱۶,۶	۹,۵	۱,۴	۵۱,۶	۲۳۹,۴	۱۷۳,۶
	متوسط	۲,۱	۶,۱	۱۱,۷	۵,۵	۱,۵	۵۰,۴	۱۹۲,۲	۲۲۵,۴
بانک صنعت و معدن	۱۳۸۸	۰,۹۸	۳,۱۳	۳۳,۳	۵,۷	۴,۲	۶۵	۲۱۹,۶	۵۷۸,۶
	۱۳۸۷	۱,۴۵	۳,۱۱	۱۶,۴	۳,۹	۶,۹	۶۸,۵	۲۹۳,۷	۴۱۷,۷
	۱۳۸۶	۰,۱۶	۰,۳۴	۱۰,۸	۳	۶,۸	۵۵,۸	۲۴۷,۳	۳۵۲,۸
	۱۳۸۵	۱,۴۹	۴,۸۲	۵,۸	۳,۴	۱,۸	۵۹,۷	۲۱۸	۱۷۰,۳
	۱۳۸۴	۲,۵۵	۷,۷	۷۹,۳	۳۴,۷	۲,۱	۵۴,۸	۲۶۱,۲	۲۲۸,۲
	متوسط	۱,۲	۱,۵	۲۹,۱	۱۰,۱	۴,۳	۶۰,۷	۲۴۷,۹	۳۴۹,۵

ماخذ:محاسبات کارشناسان تحقیق

توضیحات: متغیرها بر اساس ترتیب ذکر شدن در گزارش با شماره آورده شده اند.یعنی متغیر (۱) نشانگر بازده دارایی‌ها، متغیر (۲) نشانگر بازگشت سرمایه،متغیر (۳) نشانگر نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها،متغیر (۴) نشانگر نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات، متغیر (۵) نشانگر نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها،متغیر (۶) نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها، متغیر(۷) نشانگر نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها،متغیر (۸) نسبت نقدینگی می‌باشد.

با ملاحظه اعداد ارائه شده در جدول متوجه می‌شویم که:

۱. بانک توسعه صادرات بالاترین متوسط بازده دارایی‌ها (۲,۱ درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
۲. بانک صادرات بالاترین بازگشت سرمایه (۲۶,۹ درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
۳. بانک صنعت و معدن بالاترین نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها (۲۹,۱درصد)و نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات (۱۰,۱ درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
۴. بانک تجارت بالاترین نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها(۲۱,۶ درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
۵. بانک مسکن بالاترین نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها (۷۸,۹درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
۶. بانک صنعت و معدن بالاترین نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها (۲۴۷,۹درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
۷. بانک صنعت و معدن بالاترین نسبت نقدینگی(۳۴۹,۵درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.

جدول شماره۲-۴: نسبت‌های مالی منتخب در مورد بانک‌های غیر دولتی

نام بانک	سال	(۱)	(۲)	(۳)	(٤)	(٥)	(٦)	(۷)	(۸)
بانک کارآفرین	۱۳۸۸	۴,۴	۳۹,۴	۷,۹	۱۰,۴	۰	۶۰	۳۴۷,۲	۶۷,۷
	۱۳۸۷	۳,۴	۳۳,۶	۹,۲	۱۱,۲	۰	۶۲,۵	۳۲۱,۵	۸۲,۳
	۱۳۸۶	۲,۸	۳۶,۱	۴,۹	۱۵,۳	۰	۶۷,۴	۳۳۱,۶	۷۸,۳

	۱۳۸۵	۲,۷	۵۱,۵	۰	۰	۰	۶۰,۶	۳۰۲,۲	۶۶,۷
	۱۳۸۴	۲,۶	۳۸,۸	۰	۰	۰	۵۷,۱	۲۹۷,۴	۶۳
	متوسط	۳,۱	۳۹,۸	۴,۴	۷,۳	۰	۶۱,۵	۳۱۹,۹	۷۳,۴
بانک سامان	۱۳۸۸	۱,۵	۲۶,۹	۶	۷	۰	۶۹,۳	۱۷,۲	۸۵,۴
	۱۳۸۷	۱	۱۸,۳	۹,۷	۱۲,۳	۰	۶۵,۵	۱۵,۶	۷۸,۷
	۱۳۸۶	۱,۴	۳۳,۵	۲,۳	۲,۹	۰	۶۸,۸	۲۰,۸	۱۲۲,۴
	۱۳۸۵	۰,۹۸	۲۰,۶	۰,۷۲	۱	۰	۵۸,۲	۱۸,۵	۶۸,۲
	۱۳۸۴	۱,۶	۲۷,۴	۱,۴	۱,۷	۰	۶۸,۴	۱۴,۷	۸۴
	متوسط	۱,۲	۲۵,۳	۴	۴,۹	۰	۶۶	۱۷,۳	۸۷,۷
بانک پارسیان	۱۳۸۸	۱,۷	۲۷,۲	۱,۴	۱,۸	۰	۷۱,۶	۱۰,۴	۷۹,۸
	۱۳۸۷	۱,۶	۲۵,۷	۴,۸	۵,۷	۰	۷۲	۱۳	۸۴,۱
	۱۳۸۶	۲	۳۱,۵	۲,۳	۲,۷	۰	۷۴,۵	۱۲,۲	۸۵,۹
	۱۳۸۵	۱,۷	۲۵,۸	۰,۸۴	۱	۰	۷۱,۳	۹,۹	۸۱,۱
	۱۳۸۴	۲,۱	۳۰,۱	۰,۲	۰,۲	۰	۷۵,۶	۱۳,۲	۸۹,۱
	متوسط	۱,۸	۲۸	۱,۹	۲,۲	۰	۷۳	۱۱,۷	۸۴
بانک اقتصاد نوین	۱۳۸۸	۲	۳۱	۱۰	۱۱,۶	۰	۷۵,۱	۱۹,۷	۸۶,۵
	۱۳۸۷	۱,۵	۳۳	۰,۴۸	۰,۵۵	۰	۷۴,۴	۱۲,۸	۸۶,۴
	۱۳۸۶	۱,۳	۳۰,۴	۶,۸	۷,۹	۰	۷۱,۹	۱۰,۱	۸۵,۷
	۱۳۸۵	۱,۸	۲۷,۲	۰,۴	۰,۴۹	۰	۶۸,۹	۸,۹	۷۸,۵
	۱۳۸۴	۲,۸	۲۴,۲	۰,۱۲	۰,۱۵	۰	۶۵,۶	۴,۸	۷۹,۳
	متوسط	۱,۸	۲۹,۱	۳,۵	۴,۱	۰	۷۱,۱	۱۱,۲	۸۳,۲
بانک پاسارگاد	۱۳۸۸	۶,۳	۶۱,۳	۱۰	۱۱,۶	۰	۷۵,۱	۲۱,۲	۷۲
	۱۳۸۷	۴,۳	۴۰,۹	۰,۴۸	۰,۵۵	۰	۷۴,۴	۲۳,۴	۷۹,۲
	۱۳۸۶	۴,۴	۳۵,۵	۶,۸۱	۷,۹۵	۰	۷۱,۹	۲۳,۵	۸۳,۲
	۱۳۸۵	۳,۲	۱۶,۶	۰,۴	۰,۴۹	۰	۶۸,۹	۱۵,۲	۶۷,۴
	۱۳۸۴	۴,۵	۵,۹	۰,۱۴	۰,۱۵	۰	۶۵,۶	۶۹,۲	۱۲۶,۵
	متوسط	۴,۵	۳۲	۳,۵	۴,۱	۰	۷۱,۱	۳۰,۵	۸۵,۶
بانک سرمایه	۱۳۸۸	۲,۱	۱۴,۸	۱۴,۹	۱۲,۷	۰	۷۱,۲	۱۲,۲	۱۱۷,۵
	۱۳۸۷	۲,۳	۱۳,۲	۹,۷	۶,۸	۰	۷۳,۳	۱۸,۵	۱۷۴,۸

	۱۳۸۶	۳,۹	۱۱,۳	۱,۶	۱,۵	۰	۶۱	۱۴,۹	۱۰۵
	۱۳۸۵	۷,۷	۱۱,۳	۰	۰	۰	۲۰,۸	۱,۴	۷۰,۳
	۱۳۸۴	۱,۹	۲	۰	۰	۰	۲,۶	۰	۸۱۶,۶
	متوسط	۳,۵	۱۰,۵	۵,۲	۴,۲	۰	۴۵,۷	۹,۴	۲۵۶,۸
بانک سینا	۱۳۸۸	۱,۹	۲۴,۳	۵,۱	۶,۲	۰	۶۹,۳	۳۳۴,۶	۸۰,۹
	۱۳۸۷	۱,۷	۱۹,۳	۴,۵	۵,۷	۰	۷۰,۱	۳۳۸,۲	۷۹,۱
	۱۳۸۶	۱,۲	۱۵,۶	۳,۲	۳,۶	۰	۸۱,۵	۴,۸	۸۹
	۱۳۸۵	۱,۱	۳۳,۶	۳,۶	۴,۴	۰	۷۸,۲	۳,۱	۸۱,۶
	۱۳۸۴	۰,۶۲	۴۳,۸	۵,۳	۶,۶	۰	۷۸,۱	۳,۹	۸۰,۱
	متوسط	۱,۳	۲۷,۳	۴,۳	۵,۳	۰	۷۵,۴	۱۳۶,۹	۸۲,۱

ماخذ: محاسبات کارشناسان تحقیق

- بانک پاسارگاد بالاترین نسبت متوسط بازده دارایی‌ها (۴,۵ درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.
- بانک کارآفرین بالاترین بازگشت سرمایه (۳۹,۸درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.
- بانک اقتصاد نوین بالاترین نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها (۱۰ درصد) و نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات (۷,۳درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.
- بانک سینا بالاترین نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها (۷۵,۴درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.
- بانک کارآفرین بالاترین نسبت مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها (۳۱۹,۹درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.
- بانک سرمایه بالاترین متوسط نسبت نقدینگی (۲۵۶,۸درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.

در نهایت چنانچه بخواهیم به مقایسه‌ای بین بانک‌های دولتی و خصوصی با استفاده از نسبت‌های ذکر شده داشته باشیم جدول زیر را خواهیم داشت خواهیم داشت:

جدول شماره۳-۴: میانگین ساده نسبت‌های مالی منتخب در بانک‌های دولتی و خصوصی

نام بانک	سال	(۱)	(۲)	(۳)	(٤)	(٥)	(٦)	(۷)	(۸)
بانک‌های دولتی	متوسط نسبت ذکر شده در دوره ۱۳۸۴-۱۳۸۸	۰,۶۷	۹,۹۸	۸,۱۷	۵,۸۱	۵,۴۴	۵۹,۴۱	۶۶,۷۵	۱۷۵,۴
بانک‌های خصوصی		۲,۹	۲۷,۴	۳,۸	۴,۵	۰	۶۶,۲	۷۶,۷	۱۰۷,۵

ماخذ: محاسبات کارشناسان تحقیق

جدول فوق به ما نشان می‌دهد که بانک‌های دولتی متوسط بازده دارایی‌ها و بازگشت سرمایه کمتر، متوسط نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و مطالبات و نسبت نقدینگی بالاتر، نسبت‌های تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی و مجوع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌هایی پایین‌تر نسبت به بانک‌های خصوصی دارند که نشانگر عملکرد بهتر بانک‌های خصوصی به دولتی می‌باشد (چه برای خودشان و چه مشتریانشان). بانک‌های دولتی تنها نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌های بالاتری را دارند که شاید نشانگر آن باشد که این بانک‌ها بهتر در جهت اهداف عمومی جامعه حرکت کرده اند.

نقش دولت بر عملکرد بانک‌ها، تکالیف بودجه‌ای، تکلیف نرخ سود تسهیلات، سهمیه‌بندی تسهیلات

به طور کلی بررسی صورت‌های مالی بانک‌ها اعم از بانک‌های تجاری، تخصصی و توسعه‌ای، اثرات دخالت دولت و نقش آن بر عملکرد بانک‌ها را به روشنی نمایان می‌سازد. به عنوان نمونه می‌توان به مطالبات جاری و غیرجاری (سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول) از بخش دولتی (دولت و شرکت‌های دولتی)، تعهدات مربوط به وجوه اداره شده، تسهیلات دریافتی از محل حساب ذخیره ارزی، سپرده‌های بخش دولتی، یارانه سود تسهیلات و نظایر آن اشاره کرد. لیکن نحوه اثرگذاری دولت بر عملکرد بانک‌ها از مجاری مختلف صورت می‌پذیرد؛ از آنجمله می‌توان به برنامه‌های مختلف توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، قوانین بودجه سنواتی(تسهیلات تکلیفی، وجوه اداره شده، تسهیلات حساب ذخیره ارزی، اولویت‌بندی بخش‌ها و مناطق و...)، مصوبات و بخش‌نامه‌های هیات وزیران (استمهال بدهی‌های بخش‌های مختلف از جمله بخش کشاورزی،...) و سایر قوانین و مقررات اشاره کرد.

علاوه بر بررسی نقش دولت بر عملکرد بانک‌ها از منظر ایجاد تعهدات مختلف، وظایف و تعهدات متقابل دولت نیز نیازمند بررسی و مداقه می‌باشد. به عنوان مثال فراهم آوردن زمینه‌های مناسب رقابت بین بانک‌های خصوصی و دولتی، افزایش سرمایه بانک‌های دولتی، بازپرداخت بدهی به بانک‌های طلبکار، فراهم آوردن زیرساخت‌های مورد نیاز بانکداری نوین (بانکداری الکترونیکی)، توسعه بازار سرمایه (کاهش فشار بر بازار پول برای تأمین مالی اقتصاد) و... از جمله تعهدات با اهمیت دولت در قبال بانک‌ها می‌باشد که چه بسا در موارد متعدد عدم توجه به این مهم، اثرات منفی بخش اول نمود بیشتری پیدا می‌کند.

لذا در ادامه گزارش به بررسی تعهدات متقابل دولت در قبال شبکه بانکی و اثر آن بر وضعیت شبکه بانکی با استفاده از قانون برنامه چهارم توسعه، قوانین بودجه سنواتی و موارد مشابه می‌پردازیم.

تسهیلات تکلیفی و تبصره ای

با ملی شدن بانک‌ها پس از انقلاب اسلامی و افزایش نقش آن‌ها در اعمال سیاست‌های پولی کشور، به منظور تحقق اهداف و سیاست‌های دولت در راستای گسترش عدالت اجتماعی، بهبود وضعیت مناطق محروم، افزایش اشتغال، کمک به خانوارهای محروم، افزایش تولید و واردات کالاهای اساسی و... نظام بانکی مکلف گردید هر سال در قالب تبصره‌های قوانین بودجه سنواتی، تسهیلات اعتباری قابل ملاحظه‌ای در جهت اهداف یاد شده با نرخ سود و کارمزد پایین و حتی در مواردی به صورت بلاعوض و یا با تضمین از طرف دولت به متقاضیان واجد شرایط اعطا نماید. شایان ذکر است حجم اعتبارات تکلیفی تا پیش از سال ۱۳۶۷ چندان قابل ملاحظه نبود، لیکن پس از سال ۱۳۶۸ و آغاز فعالیت‌های سازندگی و ناکافی بودن منابع بودجه‌ای، حجم اعتبارات تکلیفی به شدت رشد پیدا کرد.

در سال ۱۳۷۷ تمامی تبصره‌های تکلیفی نظام بانکی در قالب یک تبصره (تبصره۳) در قانون بودجه ارائه شد که گامی مهم در جهت شفاف کردن آمار و اطلاعات مربوط به تسهیلات تکلیفی به شمار می‌رفت. همچنین در بند (الف) ماده (۸۴) قانون برنامه سوم توسعه مقرر شد افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی طی سال‌های برنامه به طور متوسط ده درصد نسبت به ارقام مصوب سال ۱۳۷۸ کاهش یابد که متعاقب این سیاست در قوانین بودجه سنواتی سال‌های ۸۳-۱۳۷۹ افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی محدود شد.

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۴-۴، سقف تسهیلات تکلیفی مصوب طی برنامه سوم توسعه، از رقم ۵۴۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۹ به ۳۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ کاهش پیدا کرده‌است. لیکن مانده تسهیلات تکلیفی (عملکرد) از رقم ۴۳۲۵۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۹ به رقم ۸۷۲۳۶میلیارد ریال افزایش یافته‌است. به عبارت بهتر طی دوره زمانی ۸۳-۱۳۷۹ مانده تسهیلات تکلیفی حدود ۲,۵ برابر شده‌است. نکته مهم دیگر این است که طی برنامه سوم نسبت مطالبات غیرجاری (معوق) تسهیلات تکلیفی به کل تسهیلات تکلیفی رشد یافته‌است. این نسبت از رقم ۵,۱درصد در سال ۱۳۷۹ به رقم ۹,۷درصد در سال ۱۳۸۳ رسیده‌است. البته این افزایش در تمام سال‌های برنامه وجود داشته‌است. مطالبات معوق تسهیلات تکلیفی از رقم ۲۲۰۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۹ به رقم ۸۴۲۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ رسیده‌است. به عبارت بهتر طی دروه زمانی مورد مطالعه این مطالبات حدود ۳,۸ برابر شده‌است.

جدول شماره ۴-۴ عملکرد تسهیلات تبصره ای طی برنامه سوم توسعه

شرح / سال	1379	1380	1381	1382	1383
سقف تسهیلات تکلیفی (مصوب)	5,400	4,800	4,200	3,600	3,000
مانده تسهیلات تکلیفی بانک‌ها	43,251	54,177	74,451	79,812	87,236
مطالبات معوق تسهیلات تکلیفی	2,206	3,711	5,049	5,561	8,420
نسبت مطالبات معوق به مانده کل (درصد)	5.1	6.8	6.8	7.0	9.7
نرخ رشد سالانه مانده تسهیلات تکلیفی (درصد)	–	۲۵,۳	۳۷,۴	۷,۲	۹,۳

منبع: سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران(www.cbi.ir) و فصلنامه بانک معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزات اقتصاد

در قانون برنامه چهارم توسعه نیز به استناد قسمت (۳) بند (ج) ماده (۱۰) افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی بانک‌ها طی سال‌های برنامه چهارم به طور متوسط سالانه ۲۰ درصد نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۸۳ کاهش می‌یابد. بر اساس اطلاعات جدول شماره ۵-۴ در قوانین بودجه سالانه سقف تسهیلات تکلیفی از رقم ۲۴۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ به رقم ۱۱۵۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ کاهش پیدا کرده‌است. شایان ذکر است طی برنامه چهارم توسعه نسبت تسهیلات تکلیفی به کل تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی به صورت متوسط معادل ۱۲,۵درصد بوده‌است.

طی برنامه چهارم توسعه، مانده تسهیلات تبصره‌ای حدود ۲,۱برابر شده‌است و از رقم ۱۰۱،۹۲۲میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ به رقم ۲۱۸،۲۳۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ افزایش پیدا کرده‌است. البته بخش عمده این افزاش به تسهیلات تبصره‌ای اعطایی به بخش غیردولتی اختصاص دارد. تسهیلات تکلیفی بخش غیردولتی از رقم ۶۰۹۰۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ به رقم ۱۹۶،۳۶۲میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسیده‌است. لیکن تسهیلات تبصره‌ای بخش دولتی از رقم ۴۱۰۱۷میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ به رقم ۲۱۸۷۳میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ کاهش پیدا کرده‌است. البته در سه سال اول برنامه، تسهیلات تکلیفی این بخش رشد بسیار ناچیزی را تجربه‌کرد. تسهیلات تکلیفی بخش دولتی در سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ و سال ۱۳۸۶ به ترتیب معادل ۴۱۰۱۷ میلیارد ریال، ۴۱۱۴۷ میلیارد ریال و ۴۱۴۸۱ میلیارد ریال بوده‌است.

بررسی نسبت مطالبات غیرجاری (معوق) تسهیلات تکلیفی به کل تسهیلات تکلیفی طی برنامه چهارم توسعه نشان می‌دهد که به جزء سال ۱۳۸۶ این نسبت روند افزایشی داشته‌است. این نسبت از رقم ۸,۹درصد در سال ۱۳۸۴ به رقم ۱۱,۸۴درصد در سال ۱۳۸۸ رسید. میزان مطالبات غیرجاری از رقم ۹۰۹۴میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ به رقم ۲۵۸۳۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸افزایش پیدا کرد.

لیکن با توجه به شرایط بسیار مساعد (امتیازات نامحدود) تسهیلات مذکور، تخصیص این گونه اعتبارات مسائل و مشکلات متعددی را هم برای بانک‌ها و هم برای دولت و اقتصاد به همراه داشته است. از آنجمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

با توجه به امتیازات در نظرگرفته شده برای این نوع تسهیلات، انگیزه زیادی برای اشخاص فرصت‌طلب وجود دارد تا با رخنه در سیستم تخصیص و مصرف تسهیلات مذکور، از اختلاف سود آن با بازار و انبوه تقاضای بی پاسخ مانده برای استفاده از تسهیلات به صورت یک نوع افزونه (رانت) نهایت بهره را ببرند.

با توجه به اینکه در موارد متعدد، بازپرداخت تسهیلات مذکور از طرف دولت تعهد شده‌است، بانک‌ها انگیزه چندانی برای پیگیری وصول مطالبات ندارند و به همین دلیل مطالبات غیرجاری تسهیلات مذکور افزایش پیدا می‌کند.

یارانه سود تعهد شده از طرف دولت در موارد متعدد به موقع تأدیه نمی‌شود و به همین دلیل سهم طلب بانک‌ها از دولت بابت این گونه تعهدات در صورت‌های مالی افزایش می‌یابد.

با تخصیص منابع بانک‌ها به تسهیلات تکلیفی، مشتریان عادی به تدریج از دسترسی به تسهیلات بانکی مورد نیاز محروم و تقاضاهای آن‌ها متوجه بازار غیر متشکل پولی و استفاده از روابطی مغایر با روح قانون عملیات بانکی بدون ربا، می‌گردد.

با توجه به تکلیف دولت،بانک‌ها در مواردی موظف به پرداخت تسهیلات به طرح‌های می‌باشند که دارای توجیهات کامل اقتصادی، فنی و مالی نبوده و از نظر وثیقه با مقررات داخلی بانک‌های عامل تطبیق ندارند.

برخی از استفاده‌کنندگان از تسهیلات تکلیفی خصوصاً موارد مربوط به حوادث غیر مترقبه اعطای این گونه تسهیلات را کمک بلاعوض دولت تلقی نموده و خود را مکلف به بازپرداخت آن نمی‌دانند. درنتیجه بخش عمده‌ای از مطالبات ناشی از اعطای این‌گونه تسهیلات معوق و لاوصول گردیده و به علت عدم ایفای تعهدات دولت در بازپرداخت مطالبات معوق و لاوصول بانک‌ها، سودآوری و کارایی بانک‌ها مختل می‌شود.

در موارد متعدد تسهیلات مذکور بیشتر برای اعتبارات جاری (سرمایه درگردش) تخصیص یافته و سهم اعتبارت سرمایه‌گذاری(افزایش تولید) کمتر بوده‌است که این امر اثرات تورمی را به همراه دارد.

جدول شماره ۵-۴: عملکرد تسهیلات تبصره ای طی برنامه چهارم توسعه

تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی / سال	1384	1385	1386	1387	1388
خالص تسهیلات عادی دولتی	26,401	25,042	22,290	18,421	75,550
خالص تسهیلات عادی غیردولتی	669,428	911,713	1,206,334	1,294,493	1,509,027
تسهیلات تبصره ای دولتی	41,017	41,147	41,481	33,490	21,873
تسهیلات تبصره ای غیردولتی	60,905	95,108	129,483	155,439	196,362
جمع کل تسهیلات تبصره ای	101,922	136,255	170,964	188,929	218,235
تسهیلات اعطایی به بانک‌ها	7,504	8,980	9,442	18,407	14,136
جمع کل تسهیلات اعطایی	805,255	1,081,990	1,409,030	1,520,250	1,816,948
مطالبات غیرجاری تسهیلات تکلیفی دولتی	433	430	1,210	1,180	1,136
مطالبات غیرجاری تسهیلات تکلیفی غیردولتی	8,661	11,824	10,531	16,524	24,697
جمع کل مطالبات غیرجاری تسهیلات تبصره ای	9,094	12,254	11,741	17,704	25,833
نسبت مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات تبصره ای (درصد)	8.9	9.0	6.9	9.4	11.84
نسبت تسهیلات تبصره ای به کل تسهیلات اعطایی (درصد)	12.7	12.6	12.1	12.4	12.0
سقف مصوب تسهیلات تکلیفی (قانون)	2,400	1,800	1,200	1,150	1,150

منبع: سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران(www.cbi.ir) و فصلنامه بانک معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزات اقتصاد

قانون برنامه چهارم

در قانون برنامه پنجم مقرر شد تغییراتی در رابطه با تسهیلات تکلیفی به عمل آید. برخی از مواد مربوطه به شرح زیر است :

ماده ۱۰:

الف) از ابتدای برنامه چهارم، هرگونه سهمیه‌بندی تسهیلات بانکی (تفکیک بخشهای مختلف اقتصادی و منطقه‌ای) و اولویت‌های مربوط به بخش‌ها و مناطق، باتصویب هیأت وزیران از طریق تشویق سیستم بانکی با استفاده از یارانه نقدی و وجوه اداره شده، صورت می‌گیرد.

ب) الزام بانک‌ها به پرداخت تسهیلات با نرخ کمتر در قالب عقود اسلامی در صورتی مجاز است که از طریق یارانه یا وجوه اداره شده توسط دولت تأمین شود.

ج)

۱- به منظور تأمین رشد اقتصادی و کنترل تورم و بهبود بهره‌وری منابع مالی سیستم بانکی، دولت مکلف است بدهی خود به بانک مرکزی و بانک‌ها را طی سال‌های برنامه چهارم و با منظور کردن مبالغ بازپرداخت در بودجه‌های سنواتی کاهش دهد.

۲- در طول سال‌های برنامه چهارم حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) از تسهیلات اعطایی کلیه بانک‌های کشور با هماهنگی دستگاههای اجرایی ذیربط به بخش آب و کشاورزی اختصاص می‌یابد.

هر چند دولت در خصوص پرداخت یارانه نرخ سود تسهیلات تکلیفی به بانک‌ها مکلف شده‌است لیکن بررسی اجزاء بدهی دولت به بانک‌ها نشان می‌دهد که بخش مهمی از این بدهی به معوقه‌های مربوط به یارانه سود تسهیلات اختصاص دارد و تأدیه مبالغ مذکور در موعد مقرر صورت نمی‌پذیرد و همین عامل باعث افزایش مطالبات معوق بانک‌ها می‌شود.

بررسی مصوبات شورای پول و اعتبار و همچنین سیاست‌های اعتباری سالانه بانک مرکزی پیرامون سهم هر یک از بخش‌های اقتصادی از افزایش در مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش غیردولتی و عملکرد شبکه بانکی بیانگر آن است که در طول سال‌های گذشته شبکه بانکی به مصوبات مذکور پایبند نبوده و از مقادیر مصوب تخطی نموده‌است.

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۶-۴، سهم مانده تسهیلات بخش کشاورزی از مانده کل تسهیلات اعطایی شبکه بانکی کشور بین ۱۲ تا ۱۴ درصد در نوسان بوده‌است. به

عبارت بهتر طی برنامه چهارم بانک‌ها بسیار کمتر از میزان مصوب قانون به بخش کشاورزی تسهیلات پرداخت کرده‌اند. طی برنامه چهارم توسعه تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی از رقم ۱۳۱،۲۲۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ به رقم ۲۷۰،۳۱۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسیده‌است.

جدول شماره ۶-۴: عملکرد تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش های اقتصادی – میلیارد ریال

شرح	1384	1385	1386	1387	1388
کل تسهیلات اعطایی شبکه بانکی	957,419	1,355,840	1,636,149	1,803,444	2,140,165
تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن	318,671	428,050	471,619	507,267	636,236
تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی	131,228	186,323	236,344	259,070	270,312
تسهیلات اعطایی به بخش مسکن و ساختمان	218,369	305,486	351,311	417,767	484,506
تسهیلات اعطایی به بخش بازرگانی و خدمات	267,797	410,520	539,535	575,923	693,939
تسهیلات اعطایی به بخش صادرات	21,354	25,461	37,339	43,416	55,172

منبع: سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران(www.cbi.ir) و فصلنامه بانک معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزات اقتصاد

جدول شماره ۷-۴: عملکرد تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخشهای اقتصادی طی برنامه چهارم توسعه - درصد

شرح	1384	1385	1386	1387	1388
کل تسهیلات اعطایی شبکه بانکی	100	100	100	100	100
تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن	33.3	31.6	28.8	28.1	29.7
تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی	13.7	13.7	14.4	14.4	12.6
تسهیلات اعطایی به بخش مسکن و ساختمان	22.8	22.5	21.5	23.2	22.6
تسهیلات اعطایی به بخش بازرگانی و خدمات	28.0	30.3	33.0	31.9	32.4
تسهیلات اعطایی به بخش صادرات	2.2	1.9	2.3	2.4	2.6

منبع: سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران(www.cbi.ir) و فصلنامه بانک معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزات اقتصاد

همچنین در بند ۳ از ماده مذکور و ادامه آن آمده است:

۳- افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی بانک‌ها طی سال‌های برنامه چهارم به طور متوسط سالانه بیست درصد (۲۰٪)، نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۸۳ کاهش می‌یابد.

ز) به منظور ایجاد ساختار مالی مناسب در بانک‌ها و فراهم آوردن امکان حضور مستمر بانک‌ها در بازارهای مالی بین‌المللی همواره باید استانداردها و الزامات بین‌المللی در مورد نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها در حدی که شورای پول و اعتبار تعیین می‌کند رعایت شود. بدین منظور پس از تسویه کامل اصل و سود اوراق مشارکت ویژه موضوع ماده (۹۳) «قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷» و تا زمانی که نسبت کفایت سرمایه هر یک از بانک‌های دولتی کمتر از حداقل تعیین شده توسط شورای پول و اعتبار است، همه ساله مبلغی معادل درآمد دولت از محل مالیات و سهم سود دولت در آن بانک پس از واریز به حساب خزانه‌داری کل عیناً از محل اعتباراتی که در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی خواهد شد به صورت تخصیص یافته به منظور افزایش سرمایه دولت به حساب آن بانک واریز خواهد شد. چنانچه این وجوه برای تأمین حداقل فوق کافی نباشد، مابه‌التفاوت از طریق واریز وجوه حاصل از فروش سهام و یا حق تقدم سهام بانک‌ها به حساب سرمایه بانک‌ها و یا منظور نمودن اعتبار لازم در بودجه سنواتی دولت تأمین خواهد شد.

ط) به منظور حفظ اعتماد عمومی به نظام بانکی، نظام بیمه سپرده‌ها ایجاد می‌شود. وزارت امور اقتصادی و دارائی مکلف است تا پایان سال اول برنامه چهارم اقدامات قانونی لازم را معمول دارد.

در این رابطه می‌توان گفت همانگونه که در بخش‌های پیشین بررسی شد بر اساس قوانین بودجه سنواتی، مانده تسهیلات تکلیفی طی برنامه چهارم از رقم ۲۴۰۰ میلیارد ریال به رقم ۱۱۵۰ میلیارد ریال کاهش یافت.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که به استثنای بانک‌های صنعت و معدن و توسعه صادرات، نسبت کفایت سرمایه بیشتر بانک‌های دولتی پایین‌تر از ۸درصد (مصوب شورای پول و اعتبار) می‌باشد.

همچنین بررسی عملکرد بند (ط) نشان می‌دهد که این امر تاکنون محقق نشده‌است. البته در ماده (۲۰) فصل ششم بسته سیاستی- نظارتی بانک مرکزی در سال ۱۳۸۹ نیز بر این موضوع تأکید شده‌است، لیکن تاکنون اقدام جدی و موثری صورت نپذیرفته است.

قانون بودجه سال ۱۳۸۹

در قانون بودجه سال ۱۳۸۹ نیز می‌توان مواردی از تکالیف بودجه‌ای برای بانک‌ها را مشاهده کرد مثلا در جزء (ق) بند (۳) آمده است:

- به دولت اجازه داده می‌شود بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی توسط بانک کشاورزی موضوع بند (ه-) ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه و همچنین تسهیلات از محل ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه و همچنین کلیه وصولی تسهیلات پرداختی از محل وجوه اداره شده و کمکهای فنی اعتباری در کلیه بخشهای مندرج در قوانین بودجه سنواتی که عاملیت آن برعهده بانک کشاورزی بوده است را تا مبلغ هفت هزار میلیارد (۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به حساب افزایش سرمایه بانک و بدهی دولت به بانک مذکور اختصاص دهد.

بر اساس بررسی‌های صورت گرفته، این موضوع در هیات وزیران به تصویب رسید و به مصوبه عمل شد. اما این که اثر آن بر افزایش سرمایه بانک درعمل چه خواهد بود در سال‌های آینده نمایان خواهد شد.

- بازپرداخت بدهی دولت به بانک‌های تخصصی و تجاری

در این رابطه، هیات وزیران با توجه به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، در سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ برای بازپرداخت بدهی دولت به بانک‌های تخصصی و تجاری به ترتیب ۳۸۰۰ میلیارد ریال و ۱۳۷۵ میلیارد ریال اعتبار پیش‌بینی کرده‌است که توزیع آن بین بانک‌های مختلف بر اساس جدول زیر می‌باشد.

مشاهده می‌شود که بیشترین مبلغ به بانک کشاورزی اختصاص یافته است و بعد از آن بانک ملی قرار دارد که هر دو جز بانک‌هایی هستند که دولتی باقی می‌مانند.کمترین تخصیص نیز به بانک ملت مربوط می‌شود.

جدول شماره ۸-۴: اعتبار مربوط به بازپرداخت بدهی دولت به بانک‌های تجاری و تخصصی

سال	بانک	رقم (میلیارد ریال)
سال ۱۳۸۶	بانک کشاورزی	1,900
	بانک ملی ایران	600
	بانک تجارت	600
	بانک ملت	300
	بانک سپه	400
	جمع کل	3,800
سال ۱۳۸۷	بانک کشاورزی	355
	بانک ملی ایران	350
	بانک تجارت	123
	بانک ملت	40
	بانک سپه	165
	بانک صادرات ایران	117
	بانک مسکن	225
	جمع کل	1,375

نقش سایر عوامل بر عملکرد بانک‌ها

به طور کلی نیروی انسانی متخصص و با تجربه از سرمایه‌های اصلی و مهم سازمان‌ها و نهادهای اقتصادی در مسیر پیشرفت و توسعه می‌باشد و به همین دلیل از طرف بسیاری از فعالان موفق اقتصادی سرمایه‌گذاری زیادی در خصوص آموزش منابع انسانی و جذب نیروی انسانی متخصص صورت می‌پذیرد.

همچنین بسیاری از بنگاه‌های بزرگ مقیاس و کوچک مقیاس اقتصادی، نوع‌آوری در زمینه روش‌های ارائه خدمات به مشتریان، سر لوحه اهداف و سیاست‌های اصلی خود قرار داده‌اند. به عنوان مثال بعد از بحران مالی جنوب شرق آسیا، بانک‌های بزرگ آسیا برای کاهش هزینه‌های خود و تقلیل اثرات بحران مالی بر حیات بنگاه، خدمات بانکداری از طریق ابزارهای متنوع الکترونیکی را افزایش دادند.

بر اساس این مهم در این بخش از کتاب به بررسی عواملی مانند نیروی انسانی و بکارگیری خدمات بانکداری الکترونیکی که بر عملکرد شبکه بانکی از جمله بانک‌های دولتی تأثیرگذار است، می‌پردازیم. در حوزه نیروی انسانی، ترکیب نیروی انسانی از

لحاظ صف و ستاد، مشاغل مدیریتی، تخصصی و اجرایی و همچنین تقسیم‌بندی منابع انسانی به لحاظ میزان تحصیلات مورد مداقه قرار می‌گیرد.

در حوزه خدمات بانکداری الکترونیکی، تعداد کارت‌های بانکی، تعداد خودپردازها و پایانه‌های فروش، حجم تراکنش‌ها و نظایر آن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

نیروی انسانی

الف- بانک‌های دولتی

۱- بانک ملی

بر اساس اطلاعات سال ۱۳۸۸، تعداد پرسنل بانک ملی ایران معادل ۴۲۷۱۶ نفر بوده‌است. که از تعداد سهم کارکنان صف و ستاد به ترتیب معادل ۸۰,۶درصد و ۱۹,۴درصد می‌باشد. همچنین سهم کارکنان مشاغل مدیریتی، تخصصی و اجرایی از کل کارکنان بانک به ترتیب معادل ۲۹,۹درصد، ۷,۵درصد و ۶۲,۶درصد است.

کارکنان بانک برحسب میزان تحصیلات به بخش "دیپلم و زیردیپلم"، "فوق دیپلم و لیسانس" و "فوق لیسانس به بالا" تقسیم‌بندی شده‌است. بر این اساس بیش از ۶۵درصد کارکنان بانک ملی دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند. سهم کارکنان با تحصیلات "فوق دیپلم و لیسانس" و "فوق لیسانس به بالا" به ترتیب معادل ۳۳,۵درصد و ۱,۴درصد است.

همانگونه که اشاره شد، از کل کارکنان بانک، معادل ۲۷۸۰۸ نفر دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند که بیش از ۲۷ درصد آن در مشاغل مدیریتی بانک مستقر هستند. همچنین سهم مشاغل تخصصی و اجرایی بانک ملی از کارکنان فوق به ترتیب معادل ۴,۳درصد و ۶۸,۵درصد می‌باشد.

جدول شماره ۹-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک ملی در سال ۱۳۸۸

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	22,884	11,370	188	34,442
کارکنان ستاد	4,924	2,939	411	8,274
جمع	27,808	14,309	599	42,716
کارکنان مشاغل مدیریتی	7,557	4,989	225	12,771
کارکنان مشاغل تخصصی	1,192	1,722	278	3,192
کارکنان مشاغل اجرایی	19,059	7,598	96	26,753
جمع	27,808	14,309	599	42,716

منبع: اطلاعات ارسالی توسط بانک

جدول شماره ۱۰-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک ملی در سال ۱۳۸۸ (درصد)

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	82.3	79.5	31.4	80.6
کارکنان ستاد	17.7	20.5	68.6	19.4
جمع	100	100	100	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	27.2	34.9	37.6	29.9
کارکنان مشاغل تخصصی	4.3	12.0	46.4	7.5
کارکنان مشاغل اجرایی	68.5	53.1	16.0	62.6
جمع	100	100	100	100

جدول شماره ۱۱-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک ملی در سال ۱۳۸۸ (درصد)

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	66.4	33.0	0.5	100
کارکنان ستاد	59.5	35.5	5.0	100
جمع	65.1	33.5	1.4	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	59.2	39.1	1.8	100
کارکنان مشاغل تخصصی	37.3	53.9	8.7	100
کارکنان مشاغل اجرایی	71.2	28.4	0.4	100
جمع	65.1	33.5	1.4	100

۲- بانک سپه

بر اساس اطلاعات سال ۱۳۸۸، تعداد پرسنل بانک سپه معادل ۱۸۵۱۵ نفر بوده‌است. که از تعداد سهم کارکنان صف و ستاد به ترتیب معادل ۷۷,۹درصد و ۲۲,۱درصد می‌باشد. همچنین سهم کارکنان مشاغل مدیریتی، تخصصی و اجرایی از کل کارکنان بانک به ترتیب معادل ۴۲,۵درصد، ۵,۱درصد و ۵۲,۳درصد است.

بررسی وضعیت کارکنان بانک برحسب میزان تحصیلات نشان می‌دهد که بیش از ۵۷درصد کارکنان بانک سپه دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند. سهم کارکنان بانک با تحصیلات "فوق دیپلم و لیسانس" و "فوق لیسانس به بالا" به ترتیب معادل ۴۰,۸درصد و ۲,۰درصد است.

همانگونه که اشاره شد، از کل کارکنان بانک، معادل ۱۰۵۹۹ نفر دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند که بیش از ۴۶ درصد آن در مشاغل مدیریتی بانک مستقر هستند. همچنین سهم مشاغل تخصصی و اجرایی بانک سپه از کارکنان فوق به ترتیب معادل ۱,۶درصد و ۵۲,۱درصد می‌باشند.

جدول شماره ۱۲-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک سپه در سال ۱۳۸۸

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	8,412	5,864	141	14,417
کارکنان ستاد	2,187	1,687	224	4,098
جمع	10,599	7,551	365	18,515
کارکنان مشاغل مدیریتی	4,905	2,823	142	7,870
کارکنان مشاغل تخصصی	170	683	100	953
کارکنان مشاغل اجرایی	5,524	4,045	123	9,692
جمع	10,599	7,551	365	18,515

منبع: اطلاعات ارسالی توسط بانک

جدول شماره ۱۳-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک سپه در سال ۱۳۸۸ (درصد)

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	79.4	77.7	38.6	77.9
کارکنان ستاد	20.6	22.3	61.4	22.1
جمع	100	100	100	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	46.3	37.4	38.9	42.5
کارکنان مشاغل تخصصی	1.6	9.0	27.4	5.1
کارکنان مشاغل اجرایی	52.1	53.6	33.7	52.3
جمع	100	100	100	100

جدول شماره ۱۴-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک سپه در سال ۱۳۸۸ (درصد)

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	58.3	40.7	1.0	100
کارکنان ستاد	53.4	41.2	5.5	100
جمع	57.2	40.8	2.0	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	62.3	35.9	1.8	100
کارکنان مشاغل تخصصی	17.8	71.7	10.5	100
کارکنان مشاغل اجرایی	57.0	41.7	1.3	100
جمع	57.2	40.8	2.0	100

۳ – بانک مسکن

بر اساس اطلاعات سال ۱۳۸۸، تعداد پرسنل بانک مسکن معادل ۱۱۰۱۷ نفر بوده‌است. که از تعداد سهم کارکنان صف و ستاد به ترتیب معادل ۷۴,۲درصد و ۲۵,۸درصد می‌باشد. همچنین سهم کارکنان مشاغل مدیریتی، تخصصی و اجرایی از کل کارکنان بانک به ترتیب معادل ۴۲,۵درصد، ۶,۵درصد و ۵۱,۴درصد است.

بررسی وضعیت کارکنان بانک برحسب میزان تحصیلات نشان می‌دهد که بیش از ۵۸درصد کارکنان بانک مسکن دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند. سهم کارکنان بانک با تحصیلات "فوق دیپلم و لیسانس" و "فوق لیسانس به بالا" به ترتیب معادل ۴۰,۲درصد و ۱,۲درصد است.

همانگونه که اشاره شد، از کل کارکنان بانک، معادل ۶۴۵۵ نفر دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند که بیش از ۴۳ درصد آن در مشاغل مدیریتی بانک مستقر هستند. همچنین سهم مشاغل تخصصی و اجرایی بانک مسکن از کارکنان فوق به ترتیب معادل ۲,۴درصد و ۵۴,۶درصد می‌باشند.

جدول شماره ۱۵-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک مسکن در سال ۱۳۸۸

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	4,910	3,244	24	8,178
کارکنان ستاد	1,545	1,187	107	2,839
جمع	6,455	4,431	131	11,017
کارکنان مشاغل مدیریتی	2,773	1,786	85	4,644
کارکنان مشاغل تخصصی	156	523	34	713
کارکنان مشاغل اجرایی	3,526	2,122	12	5,660
جمع	6,455	4,431	131	11,017

منبع: اطلاعات ارسالی توسط بانک

جدول شماره ۱۶-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک مسکن در سال ۱۳۸۸(درصد)

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	76.1	73.2	18.3	74.2
کارکنان ستاد	23.9	26.8	81.7	25.8
جمع	100	100	100	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	43.0	40.3	64.9	42.2
کارکنان مشاغل تخصصی	2.4	11.8	26.0	6.5
کارکنان مشاغل اجرایی	54.6	47.9	9.2	51.4
جمع	100	100	100	100

جدول شماره ۱۷-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک مسکن در سال ۱۳۸۸(درصد)

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	60.0	39.7	0.3	100
کارکنان ستاد	54.4	41.8	3.8	100
جمع	58.6	40.2	1.2	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	59.7	38.5	1.8	100
کارکنان مشاغل تخصصی	21.9	73.4	4.8	100
کارکنان مشاغل اجرایی	62.3	37.5	0.2	100
جمع	58.6	40.2	1.2	100

۴ – بانک توسعه صادرات

بر اساس اطلاعات سال ۱۳۸۷، تعداد پرسنل بانک توسعه صادرات معادل ۱۱۱۰ نفر بوده‌است. که از تعداد سهم کارکنان صف و ستاد به ترتیب معادل ۵۹,۶درصد و ۴۰,۴درصد می‌باشد. همچنین سهم کارکنان مشاغل مدیریتی، تخصصی و اجرایی از کل کارکنان بانک به ترتیب معادل ۳۴,۳درصد، ۳۲,۴درصد و ۳۳,۲درصد است.

بررسی وضعیت کارکنان بانک برحسب میزان تحصیلات نشان می‌دهد که معادل ۲۸,۹درصد کارکنان بانک توسعه صادرات دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند. سهم کارکنان بانک با تحصیلات "فوق دیپلم و لیسانس" و "فوق لیسانس به بالا" به ترتیب معادل ۵۹,۵درصد و ۱۱,۶درصد است.

همانگونه که اشاره شد، از کل کارکنان بانک، معادل ۳۲۱ نفر دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند که معادل۱۹ درصد آنان در مشاغل مدیریتی بانک مستقر هستند. همچنین سهم مشاغل تخصصی و اجرایی بانک توسعه صادرات از کارکنان فوق به ترتیب معادل ۶,۲درصد و ۷۴,۸درصد می‌باشند.

جدول شماره ۱۸-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک توسعه صادرات در سال ۱۳۸۷

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	168	437	57	662
کارکنان ستاد	153	223	72	448
جمع	321	660	129	1,110
کارکنان مشاغل مدیریتی	61	263	57	381
کارکنان مشاغل تخصصی	20	269	71	360
کارکنان مشاغل اجرایی	240	128	1	369
جمع	321	660	129	1,110

منبع: اطلاعات ارسالی توسط بانک

جدول شماره ۱۹-۴ :وضعیت نیروی انسانی بانک توسعه صادرات در سال ۱۳۸۷ (درصد)

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	52.3	66.2	44.2	59.6
کارکنان ستاد	47.7	33.8	55.8	40.4
جمع	100	100	100	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	19.0	39.8	44.2	34.3
کارکنان مشاغل تخصصی	6.2	40.8	55.0	32.4
کارکنان مشاغل اجرایی	74.8	19.4	0.8	33.2
جمع	100	100	100	100

جدول شماره ۲۰-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک توسعه صادرات در سال ۱۳۸۷ (درصد)

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	25.4	66.0	8.6	100
کارکنان ستاد	34.2	49.8	16.1	100
جمع	28.9	59.5	11.6	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	16.0	69.0	15.0	100
کارکنان مشاغل تخصصی	5.6	74.7	19.7	100
کارکنان مشاغل اجرایی	65.0	34.7	0.3	100
جمع	28.9	59.5	11.6	100

۵ – بانک کشاورزی

بر اساس اطلاعات سال ۱۳۸۷، تعداد پرسنل بانک کشاورزی معادل ۱۶۰۹۱ نفر بوده‌است. که از تعداد سهم کارکنان صف و ستاد به ترتیب معادل ۸۰,۷درصد و ۱۹,۳درصد می‌باشد. همچنین سهم کارکنان مشاغل مدیریتی، تخصصی و اجرایی از کل کارکنان بانک به ترتیب معادل ۶۰,۴درصد، ۱۱,۶درصد و ۲۸,۰درصد است.

بررسی وضعیت کارکنان بانک برحسب میزان تحصیلات نشان می‌دهد که معادل ۵۶,۶درصد کارکنان بانک کشاورزی دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند. سهم کارکنان بانک با تحصیلات "فوق دیپلم و لیسانس" و "فوق لیسانس به بالا" به ترتیب معادل ۴۰,۸درصد و ۲,۶درصد است.

همانگونه که اشاره شد، از کل کارکنان بانک، معادل ۹۱۰۲ نفر دارای تحصیلات "دیپلم و زیردیپلم" می‌باشند که معادل ۷۰,۰ درصد آنان در مشاغل مدیریتی بانک مستقر هستند. همچنین سهم مشاغل تخصصی و اجرایی بانک کشاورزی از کارکنان فوق به ترتیب معادل.۰۹درصد و ۲۹,۱درصد می‌باشند.

جدول شماره ۲۱-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک کشاورزی در سال ۱۳۸۷

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	8,071	4,830	81	12,982
کارکنان ستاد	1,031	1,739	339	3,109
جمع	9,102	6,569	420	16,091
کارکنان مشاغل مدیریتی	6,368	3,241	112	9,721
کارکنان مشاغل تخصصی	81	1,500	278	1,859
کارکنان مشاغل اجرایی	2,653	1,828	30	4,511
جمع	9,102	6,569	420	16,091

منبع: اطلاعات ارسالی توسط بانک

جدول شماره ۲۲-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک کشاورزی در سال ۱۳۸۷

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	88.7	73.5	19.3	80.7
کارکنان ستاد	11.3	26.5	80.7	19.3
جمع	100	100	100	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	70.0	49.3	26.7	60.4
کارکنان مشاغل تخصصی	0.9	22.8	66.2	11.6
کارکنان مشاغل اجرایی	29.1	27.8	7.1	28.0
جمع	100	100	100	100

جدول شماره ۲۳-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک کشاورزی در سال ۱۳۸۷

شرح	دیپلم و زیردیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس به بالا	جمع
کارکنان صف	62.2	37.2	0.6	100
کارکنان ستاد	33.2	55.9	10.9	100
جمع	56.6	40.8	2.6	100
کارکنان مشاغل مدیریتی	65.5	33.3	1.2	100
کارکنان مشاغل تخصصی	4.4	80.7	15.0	100
کارکنان مشاغل اجرایی	58.8	40.5	0.7	100
جمع	56.6	40.8	2.6	100

ب- بانک‌های خصوصی

بر اساس اطلاعات سال ۱۳۸۷، تعداد پرسنل بانک‌های خصوصی معادل ۱۴۰۹۷ نفر

بوده‌است. سهم مردان و زنان بـه ترتیـب معـادل ۶۲,۵درصـد و ۳۷,۵درصـد مـی‌باشـد. بررسی وضعیت پرسنل شبکه بانـک‌هـای خـصوصی برحـسب میـزان تحـصیلات نـشان می‌دهد، که سهم گروه "دیپلم و زیردیپلم" معادل ۲۲,۸درصد می‌باشد. همچنین سـهم طبقات "فوق دیپلم و لیسانس" و "فوق لیسانس به بالا" به ترتیب معادل ۷۳,۲درصد و ۳,۹درصد بوده‌است.

بررسـی وضـعیت پرسـنل بانـک‌هـای خـصوصی بـه تفکیـک در طبقـه "دیـپلم و زیردیپلم" نشان می‌هد که مناسب‌ترین وضـعیت بـه بانـک پاسـارگاد اختـصاص دارد. تعداد پرسنل بانک مذکور با تحصیلات "دیپلم و زیـردیپلم" صـفر درصـد مـی‌باشـد. رتبه‌های بعدی به بانک اقتصاد نوین و بانک کارآفرین مربوط است. پیکره مشابه برای بانک‌های مذکور به ترتیب معادل ۱۱,۴درصد و ۱۸,۵درصد است. همچنین بیـشترین درصد به بانک سینا اختصاص دارد، سهم پرسنل با تحصیلات "دیپلم و زیـردیپلم" از کل معادل ۴۹,۲درصد است.

در طبقه "فوق لیسانس به بالا" بیشترین درصد بـه بانـک‌هـای پارسـیان، سـامان و اقتصاد نوین مربوط است. سهم پرسنل با تحـصیلات "فـوق لیـسانس بـه بـالا" در کـل پرسنل بانک‌های مذکور به ترتیب معادل ۵,۲درصد، ۴,۸درصد و ۴,۷درصـد بـوده‌اسـت. پایین‌ترین درصد به بانک سرمایه (۱,۱درصد) اختصاص دارد.

جدول شماره ۲۴-۴ : وضعیت نیروی انسانی بانک‌های خصوصی به لحاظ تحصیلات و جنسیت ۱۳۸۷

بانک‌های خصوصی	دیپلم و زیردیپلم		فوق دیپلم و لیسانس		فوق لیسانس به بالا		جمع		جمع کل
	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	
بانک کارآفرین	208	34	372	645	26	21	606	700	1,306
بانک سامان	333	19	590	444	48	22	971	485	1,456
بانک پارسیان	1,015	44	1,460	1,181	111	93	2,586	1,318	3,904
بانک اقتصاد نوین	224	18	859	927	67	32	1,150	977	2,127
بانک پاسارگاد	0	0	1,138	1,092	53	29	1,191	1,121	2,312
بانک سرمایه	299	29	379	253	11	0	689	282	971
بانک سینا	981	14	607	379	30	10	1,618	403	2,021
جمع کل	**۳،۰۶۰**	**۱۵۸**	**۵،۴۰۵**	**۴،۹۲۱**	**۳۴۶**	**۲۰۷**	**۸،۸۱۱**	**۵،۲۸۶**	**۱۴،۰۹۷**

جدول شماره ۲۵-۴: وضعیت نیروی انسانی بانک‌های خصوصی به‌لحاظ تحصیلات و جنسیت ۱۳۸۷، درصد

بانک‌های خصوصی	دیپلم و زیردیپلم		فوق دیپلم و لیسانس		فوق لیسانس به بالا		جمع		جمع کل
	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	
بانک کارآفرین	15.9	2.6	28.5	49.4	2.0	1.6	46.4	53.6	100
بانک سامان	22.9	1.3	40.5	30.5	3.3	1.5	66.7	33.3	100
بانک پارسیان	26.0	1.1	37.4	30.3	2.8	2.4	66.2	33.8	100
بانک اقتصاد نوین	10.5	0.8	40.4	43.6	3.1	1.5	54.1	45.9	100
بانک پاسارگاد	0.0	0.0	49.2	47.2	2.3	1.3	51.5	48.5	100
بانک سرمایه	30.8	3.0	39.0	26.1	1.1	0.0	71.0	29.0	100
بانک سینا	48.5	0.7	30.0	18.8	1.5	0.5	80.1	19.9	100
جمع کل	**۲۱,۷**	**۱,۱**	**۳۸,۳**	**۳٤,۹**	**۲,٥**	**۱,٥**	**٦۲,٥**	**۳۷,٥**	**۱۰۰**

ج- مقایسه بانک‌های خصوصی و دولتی

برای مقایسه کارایی پرسنل بانک‌های خصوصی و دولتی از شاخص‌هایی مانند نسبت سپرده به پرسنل و همچنین نسبت تسهیلات به سپرده استفاده می‌کنیم. بر اساس اطلاعات جدول شماره ۲۶-۶، سرانه سپرده به پرسنل برای بانک‌های دولتی از رقم ۱,۵۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۹ به رقم ۱۰,۷۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسیده‌است. به عبارت بهتر طی دوره زمانی مورد مطالعه نسبت مذکور حدود ۷ برابر شده‌است. همچنین نسبت سپرده به تسهیلات برای بانک‌های خصوصی از رقم ۱,۶۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۹ به رقم ۴۱,۱۷ میلیارد ریال رسیده‌است. یعنی نسبت مذکور طی دوره زمانی ۸۸-۱۳۷۹ بیش از ۲۵ برابر شده‌است. شایان ذکر است در تمامی سال‌های مورد مطالعه نسبت سپرده به پرسنل برای بانک‌های خصوصی بیشتر از بانک‌های دولتی بوده‌است.

طی دوره زمانی ۸۸-۱۳۷۹ سرانه تسهیلات برای بانک‌های دولتی از رقم ۱,۱۲ میلیارد ریال به رقم ۱۰,۰۵ میلیارد ریال رسیده‌است. برای بانک‌های خصوصی این نسبت از رقم ۱,۴۰ در سال ۱۳۷۹ به رقم ۲۹,۲۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسیده‌است.

شایان ذکر است این نوع برتری بانک‌های خصوصی نسبت به بانک‌های دولتی در حوزه شعب نیز وجود دارد و شعب بانک‌های خصوصی از کارایی بالاتری نسبت به بانک‌های دولتی برخوردار می‌باشند.

لازم به تذکر است که در سال‌های ابتدایی تأسیس بانک‌های خصوصی رشد سپرده‌ها و تسهیلات این گونه بانک‌ها طبیعی است و کارایی این گونه بانک‌ها در سطح بالاتری قرار دارد و در سال‌های آینده مقایسه رقابت و کارایی بانک‌های خصوصی با بانک‌های دولتی با واقع‌بینانه‌تر خواهد بود.

جدول شماره ۲۶-۴ : مقایسه کارایی پرسنل بانک‌های دولتی و خصوصی- درصد میلیارد ریال

	شرح	1379	1380	1381	1382	1383	1384	1385	1386	1387	1388
بانک های دولتی	سپرده (منابع)	249,465	320,671	442,559	551,380	699,159	887,984	1,182,045	1,482,154	1,548,017	1,945,202
	سرانه سپرده به پرسنل	1.55	1.90	2.61	3.21	4.05	5.12	6.85	8.29	8.63	10.76
	سرانه سپرده به شعب	18.14	20.62	28.19	34.90	43.49	56.13	73.77	89.75	93.67	117.73
	کل تسهیلات اعطایی	180,545	241,896	342,345	459,130	606,954	881,337	1,217,873	1,409,030	1,520,249	1,816,949
	سرانه تسهیلات به پرسنل	1.12	1.43	2.02	2.67	3.52	5.08	7.06	7.88	8.48	10.05
	سرانه تسهیلات به شعب	13.13	15.56	21.81	29.06	37.76	55.71	76.01	85.32	91.99	109.97
	تعداد شعب	13,750	15,551	15,699	15,797	16,076	15,821	16,023	16,515	16,526	16,522
	تعداد پرسنل	160,727	168,689	169,831	171,876	172,520	173,356	172,559	178,836	179,331	180,808
بانک های خصوصی	سپرده (منابع)	112	553	4,163	14,460	40,351	99,293	189,613	311,059	388,792	455,717
	سرانه سپرده به پرسنل	1.60	2.00	6.00	12.00	19.00	27.88	27.17	31.88	36.31	41.17
	سرانه سپرده به شعب	19.00	50.00	101.00	195.00	313.00	501.48	383.06	470.59	494.65	520.22
	تسهیلات اعطایی	102	516	3,011	12,955	34,175	76,082	137,967	227,119	283,195	323,216
	سرانه تسهیلات به پرسنل	1.40	2.00	3.00	9.00	17.00	21.37	19.77	23.28	26.44	29.20
	سرانه تسهیلات به شعب	17.00	47.00	57.00	145.00	267.00	384.25	278.72	343.60	360.30	368.97
	تعداد شعب	6	11	19	74	129	198	495	661	786	876
	تعداد پرسنل	70	264	627	1,218	2,037	3,561	6,980	9,756	10,709	11,070

خدمات بانکداری الکترونیکی

به طور کلی بانکداری الکترونیکی دارای خدمات متنوعی می‌باشد از آن جمله می‌توان به صدور کارت‌های بانکی (کارت برداشت، کارت هدیه، کارت اعتباری و کارت پول‌های الکترونیکی)، بانکداری اینترنتی، بانکداری همراه، بانکداری تلفنی، شعب ۲۴ ساعته و نظایر اشاره کرد. در این بخش وضعیت شبکه بانکی کشور از جمله بانک‌های دولتی در ارتباط با خدمات بانکداری الکترونیکی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

- کل کارت‌های صادر شده

بر اساس اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تا پایان آذرماه ۱۳۸۹تعداد ۱۱۹،۹۳۶،۱۳۲ انواع مختلف کارت بانکی صادر شده‌است. از کل کارت‌های صادر شده توسط شبکه بانک‌های خصوصی و دولتی، بیشترین سهم به کارت برداشت اختصاص دارد. سهم این کارت از کل کارت‌ها معادل ۷۴,۲۶درصد می‌باشد. سهم کارت اعتباری، کارت خرید (هدیه) و کارت پول الکترونیکی به ترتیب معادل ۱,۱درصد، ۲۴,۶۲درصد و ۰,۰۱ درصد می‌باشد.

بررسی سهم بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری و بانک‌های دولتی از کل کارت‌های صادر شده به ترتیب معادل ۵۹ درصد و ۴۱ درصد می‌باشد. البته دلیل اصلی این اختلاف سهم به طبقه‌بندی بانک‌های ملت، صادرات و تجارت در بخش بانک‌های خصوصی مربوط است. بر اساس سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی بیش از ۵۰ درصد سهام بانک‌های مذکور به بخش غیردولتی واگذار شده‌است.

همچنین بررسی سهم بانک‌های مختلف از کل کارت‌های شبکه بانکی نشان می‌دهد که بیشترین سهم به بانک‌های ملت (۱۹,۲۰درصد)، بانک ملی (۱۷,۳۳درصد) و بانک صادرات ایران (۱۵,۰۷درصد) اختصاص دارد. بانک کشاورزی و بانک مسکن در رتبه‌های بعدی قرار دارند. سهم کارت‌های بانک‌های مذکور از کل به ترتیب معادل ۹,۴۲درصد و ۹,۱۳درصد می‌باشد.

- کارت برداشت

بررسی سهم بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری و بانک‌های دولتی از کل کارت‌های برداشت به ترتیب معادل ۵۰,۲درصد و ۴۹,۸درصد می‌باشد. همانگونه که ملاحظه می‌شود در این بخش اختلاف چندانی وجود ندارد.

بررسی سهم بانک‌های مختلف از کل کارت‌های برداشت شبکه بانکی نشان می‌دهد که بیشترین سهم به بانک‌های ملی (۲۰,۳۵درصد)، بانک صادرات ایران (۱۶,۳۶درصد) و بانک ملت (۱۲,۳۵درصد) اختصاص دارد. بانک سپه و بانک کشاورزی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. سهم بانک‌های مذکور از کل به ترتیب معادل ۱۲,۲۶درصد و ۱۱,۶۹درصد می‌باشد.

- کارت اعتباری

بر اساس اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تا پایان آذرماه ۱۳۸۹تعداد ۱،۳۰۰،۳۸۹ کارت اعتباری توسط شبکه بانکی صادر شده‌است. از کل کارت‌های صادر شده، سهم بانک‌های خصوصی و دولتی به ترتیب معادل ۳۸,۶درصد و ۶۱,۴درصد می‌باشد.

همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیش از ۹۴درصد کارت‌های اعتباری شبکه بانکی توسط سه بانک ملی (۶۰,۷۴درصد)، بانک پارسارگاد (۱۸,۴۵درصد) و بانک صادرات ایران (۱۵,۲۱درصد) صادر شده‌است.

- پایانه فروش (POS)

بر اساس اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تا پایان آذرماه ۱۳۸۹تعداد ۱،۴۱۲،۲۸۴ پایانه فروش توسط شبکه بانکی در فروشگاه‌های مختلف عرضه کالا و خدمات نصب شده‌است. از کل پایانه‌های فروش، سهم بانک‌های خصوصی و دولتی به ترتیب معادل ۷۴درصد و ۲۶درصد می‌باشد.

همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد، بیشترین سهم پایانه فروش به ترتیب به بانک‌های صادرات ایران (۲۲,۷۴درصد)، بانک ملت (۱۵,۹۰درصد)، بانک پارسیان (۱۴,۲۶درصد) و بانک ملی ایران (۱۳,۱۶درصد) اختصاص دارد. رتبه‌های بعدی به بانک کشاورزی و بانک تجارت اختصاص دارد. سهم بانک‌های مذکور از کل دستگاه‌های پایانه فروش به ترتیب معادل ۹,۶۶درصد و ۷,۶درصد است.

- تراکنش‌های ناموفق

بر اساس اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، طی آذرماه ۱۳۸۹تعداد کل تراکنش‌های بانک‌های عضو شتاب ۱۵۸،۴۲۲،۶۷۷ تراکنش بوده‌است

که سهم بانک‌های خصوصی و دولتی به ترتیب معادل ۵۶درصد و ۴۴درصد است. همچنین سهم تراکنش‌های موفق و ناموفق به ترتیب معادل ۹۵,۱درصد و ۴,۹درصد است. میزان تراکنش‌های ناموفق بانک‌های خصوصی و دولتی به ترتیب معادل ۵,۸درصد و ۳,۷درصد است.

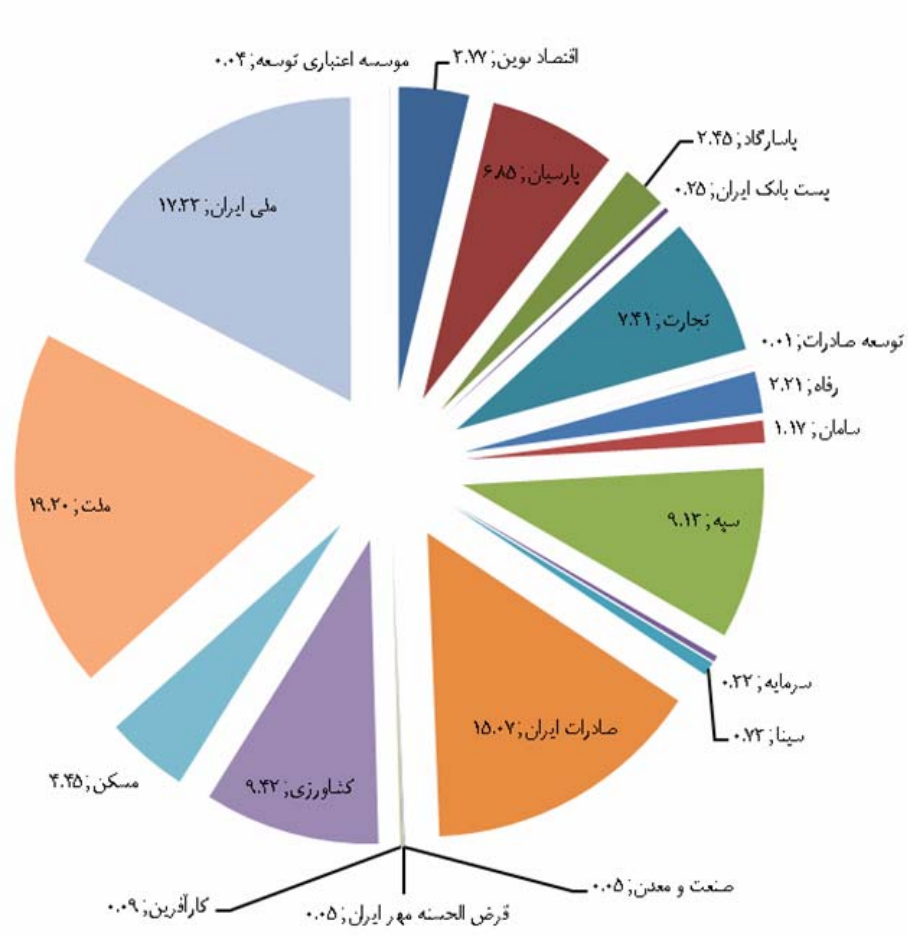
بررسی سهم تراکنش‌های ناموفق به تفکیک بانک‌ها نشان می‌دهد که بالاترین درصد به ترتیب به بانک‌های تجارت و توسعه تعاون اختصاص دارد. میزان تراکنش‌های ناموفق بانک‌های مذکور از کل تراکنش‌های به ترتیب معادل ۱۷,۴۱درصد و ۱۶,۶۵درصد است. رتبه‌های بعدی به بانک‌های پاسارگاد (۹,۸۴درصد)، سامان (۸,۶۷درصد)، سرمایه (۷,۰۴درصد)، بانک شهر(۶,۶۵درصد) و بانک رفاه (۶,۱۸درصد) اختصاص دارد.

- سایر خدمات بانکداری الکترونیکی

در حال حاضر علاوه بر خدمات اشاره شده، خدمات متنوع دیگری نیز از طرف بانک‌های خصوصی و دولتی ارائه می‌گردد که در این قسمت به تعدادی از این خدمات اشاره می‌شود.

پرداخت اینترنتی قبوض
فروش شارژ تلفن همراه از طریق اینترنت و خودپرداز
افتتاح حساب الکترونیکی
مشاهده اینترنتی گردش حساب
حواله اینترنتی محدود و با سقف بالا
مشاهده وضعیت دسته چک، تایید مبلغ چک و..
بازپرداخت اقساط
همراه بانک
انتقال اینترنتی وجوه
رزرو هتل و مراکز اقامتی و.. از طریق اینترنت
حواله بین بانکی (ساتنا)
خدمات ارزی بین‌المللی (زائر کارت و نظایر آن)

نمودار شماره ۱۳۰ - ۴: وضعیت خدمات بانکداری الکترونیکی (کل کارت‌های بانکی) - آذرماه ۱۳۸۹

جدول شماره ۲۷-۴ : وضعیت خدمات بانکداری الکترونیکی در شبکه بانکی کشور (آذر ماه ۱۳۸۹)

ردیف	بانک	کارت برداشت	کارت اعتباری	کارت‌های خرید/هدیه	کارت‌های پول الکترونیک	کل کارت‌ها	سهم (درصد)
۱	اقتصاد نوین	۳،۰۷۰،۷۴۷	۷،۸۶۶	۱،۳۲۵،۵۶۸	۰	۴،۴۰۴،۱۸۱	3.77
۲	پارسیان	۱،۸۸۹،۱۸۷	۲۳۹،۹۴۲	۵،۸۸۲،۷۲۳	۰	۸،۰۱۱،۸۵۲	6.85
۳	پاسارگاد	۱،۳۶۹،۳۲۳	۲۹،۴۰۷	۱،۴۶۰،۴۸۷	۰	۲،۸۵۹،۲۱۷	2.45

۴	پست بانک ایران	۲۶۳،۰۳۴	۰	۲۹،۰۴۱	۰	۲۹۲،۰۷۵	0.25
۵	تجارت	۷،۶۴۸،۵۰۲	۱۵۰	۱،۰۱۱،۲۹۸	۰	۸،۶۵۹،۹۵۰	7.41
۶	توسعه صادرات	۱۱،۵۶۹	۰	۰	۰	۱۱،۵۶۹	0.01
۷	رفاه	۲،۲۴۴،۱۶۴	۴۹۷	۳۴۴،۹۸۵	۰	۲،۵۸۹،۶۴۶	2.21
۸	سامان	۱،۳۳۹،۰۹۹	۲۴،۲۳۴	۰	۷،۴۳۸	۱،۳۷۰،۷۷۱	1.17
۹	سپه	۱۰،۶۴۴،۵۱۶	۰	۳۳،۵۷۱	۰	۱۰،۶۷۸،۰۸۷	9.13
۱۰	سرمایه	۲۰۴،۴۳۰	۰	۱۶۷،۶۸۲	۰	۳۷۲،۱۱۲	0.32
۱۱	سینا	۷۱۷،۸۶۲	۱،۶۴۳	۱۳۹،۵۰۵	۰	۸۵۹،۰۱۰	0.73
۱۲	صادرات ایران	۱۴،۲۰۵،۹۳۱	۱۹۷،۸۰۴	۳،۲۰۹،۹۸۳	۲،۷۷۸	۱۷،۶۱۶،۴۹۶	15.07
۱۳	صنعت و معدن	۵۱،۴۴۴	۱۷۱	۱،۸۵۷	۰	۵۳،۴۷۲	0.05
۱۴	قرض الحسنه مهر ایران	۵۹،۸۳۱	۰	۲،۶۳۱	۰	۶۲،۴۶۲	0.05
۱۵	کارآفرین	۱۰۸،۶۵۸	۰	۰	۰	۱۰۸،۶۵۸	0.09
۱۶	کشاورزی	۱۰،۱۵۰،۹۲۶	۴،۱۸۱	۸۶۰،۱۱۳	۰	۱۱،۰۱۵،۲۲۰	9.42
۱۷	مسکن	۴،۴۳۵،۸۹۷	۴،۲۶۹	۷۶۱،۶۶۸	۰	۵،۲۰۱،۸۳۴	4.45
۱۸	ملت	۱۰،۷۲۳،۸۳۱	۳۱۸	۱۱،۷۲۹،۴۰۷	۰	۲۲،۴۵۳،۵۵۶	19.20
۱۹	ملی ایران	۱۷،۶۷۴،۷۲۱	۷۸۹،۹۰۷	۱،۸۰۴،۲۲۱	۰	۲۰،۲۶۸،۸۴۹	17.33
۲۰	مؤسسه اعتباری توسعه	۲۳،۱۳۵	۰	۲۳،۹۸۰	۰	۴۷،۱۱۵	0.04
جمع		۸۶،۸۳۶،۸۰۷	۱،۳۰۰،۳۸۹	۲۸،۷۸۸،۷۲۰	۱۰،۲۱۶	۱۱۶،۹۳۶،۱۳۲	100.00

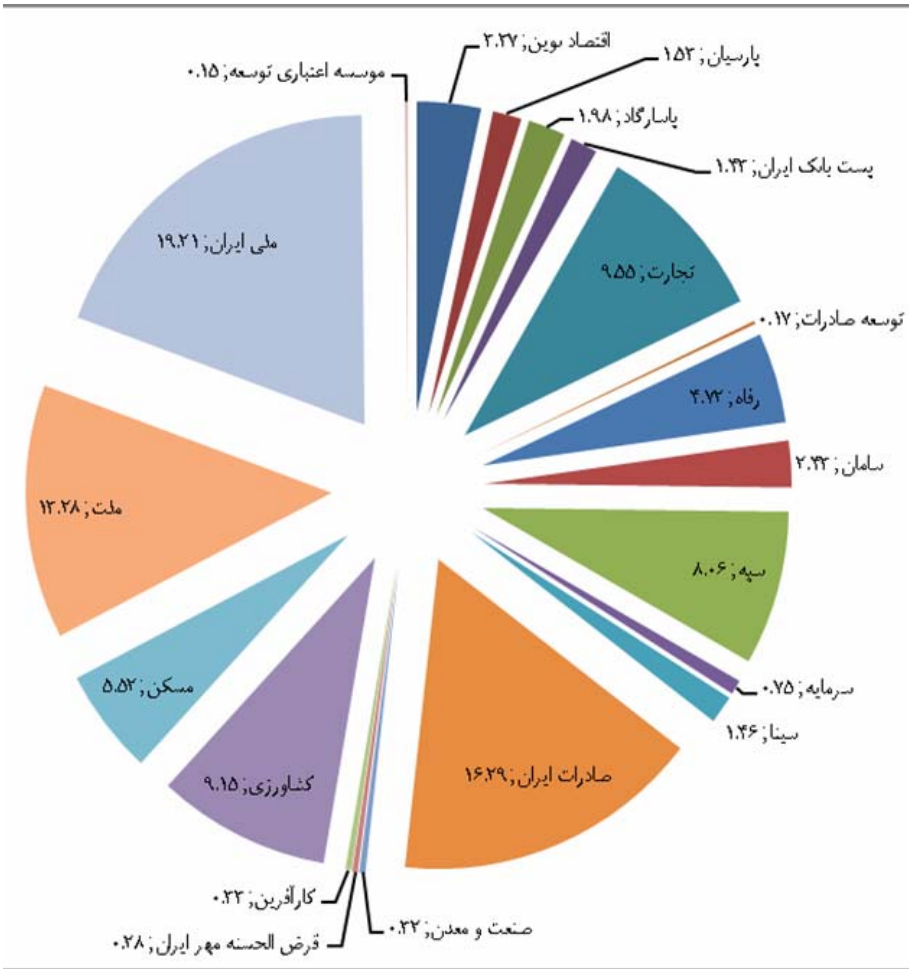
www.cbi.ir

جدول شماره ۲۸-۴: وضعیت خدمات بانکداری الکترونیکی (بانک‌های خصوصی و دولتی) آذر ماه ۱۳۸۹

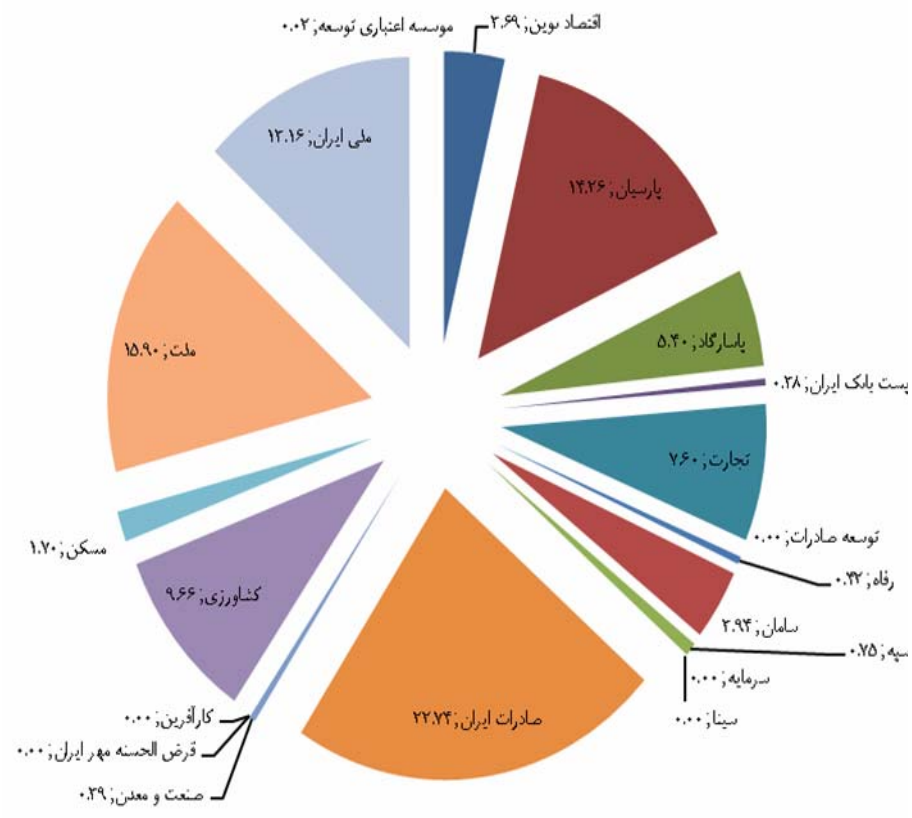
بانک	کارت برداشت	کارت اعتباری	کارت‌های خرید/هدیه	کارت‌های پول الکترونیک	کل کارت‌ها	سهم (درصد)
بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری	43,604,700	501,861	25,298,249	10,216	69,415,026	59
بانک‌های دولتی	43,232,107	798,528	3,490,471	0	47,521,106	41
جمع کل	86,836,807	1,300,389	28,788,720	10,216	116,936,132	100

منبع: محاسبات کارشناس از اطلاعات سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

نمودار شماره ۱۳۱ - ۴: وضعیت خدمات بانکداری الکترونیکی (خودپرداز) - آذرماه ۱۳۸۹

نمودار شماره ۱۳۲ - ۴: وضعیت خدمات بانکداری الکترونیکی (پایانه فروش)- آذرماه ۱۳۸۹

جدول شماره ۲۹-۴ : وضعیت خدمات بانکداری الکترونیکی در شبکه بانکی کشور (آذر ماه ۱۳۸۹)

ردیف	بانک	کارت	خودپرداز	پایانه فروش	پایانه شعب	کارت (سهم)	خودپرداز(سهم)	پایانه فروش (سهم)	پایانه شعب (سهم)
۱	اقتصاد نوین	۴،۴۰۴،۱۸۱	۶۷۱	۵۲،۰۹۱	۸۴۸	۳,۸	3.37	3.69	1.99
۲	پارسیان	۸،۰۱۱،۸۵۲	۳۰۴	۲۰۱،۳۸۹	۲۶۰	۶,۹	1.53	14.26	0.61
۳	پاسارگاد	۲،۸۵۹،۲۱۷	۳۹۳	۷۶،۳۲۳	۲۳۸	۲,۴	1.98	5.40	0.56
۴	پست بانک ایران	۲۹۲،۰۷۵	۲۸۵	۵،۳۲۹	۴۴۲	۰,۲	1.43	0.38	1.04
۵	تجارت	۸،۶۵۹،۹۵۰	۱،۹۰۰	۱۰۷،۳۶۰	۲،۶۳۰	۷,۴	9.55	7.60	6.17
۶	توسعه صادرات	۱۱،۵۶۹	۳۴	۱۲	۳۴	۰,۰	0.17	0.00	0.08
۷	رفاه	۲،۵۸۹،۶۴۶	۹۳۹	۵،۹۰۹	۱،۲۹۰	۲,۲	4.72	0.42	3.03
۸	سامان	۱،۳۷۰،۷۷۱	۴۸۴	۵۵،۶۰۷	۳۱۳	۱,۲	2.43	3.94	0.73
۹	سپه	۱۰،۶۷۸،۰۸۷	۱،۶۰۲	۱۰،۵۵۳	۳،۳۴۵	۹,۱	8.06	0.75	7.85
۱۰	سرمایه	۳۷۲،۱۱۲	۱۵۰	۰	۱۱۹	۰,۳	0.75	0.00	0.28
۱۱	سینا	۸۵۹،۰۱۰	۲۹۰	۰	۲۹۰	۰,۷	1.46	0.00	0.68
۱۲	صادرات ایران	۱۷،۶۱۶،۴۹۶	۳،۲۴۰	۳۲۱،۱۰۴	۶،۹۴۱	۱۵,۱	16.29	22.74	16.29
۱۳	صنعت و معدن	۵۳،۴۷۲	۶۴	۵،۴۵۵	۶۱	۰,۰	0.32	0.39	0.14
۱۴	قرض الحسنه مهر ایران	۶۲،۴۶۲	۵۶	۰	۲۶۹	۰,۱	0.28	0.00	0.63
۱۵	کارآفرین	۱۰۸،۶۵۸	۶۶	۰	۰	۰,۱	0.33	0.00	0.00
۱۶	کشاورزی	۱۱،۰۱۵،۲۲۰	۱،۸۱۹	۱۳۶،۴۲۸	۳،۱۶۷	۹,۴	9.15	9.66	7.43
۱۷	مسکن	۵،۲۰۱،۸۳۴	۱،۰۹۸	۲۳،۹۹۰	۴،۹۶۶	۴,۴	5.52	1.70	11.66
۱۸	ملت	۲۲،۴۵۳،۵۵۶	۲،۶۴۰	۲۲۴،۵۶۸	۳،۴۶۴	۱۹,۲	13.28	15.90	8.13
۱۹	ملی ایران	۲۰،۲۶۸،۸۴۹	۳،۸۲۱	۱۸۵،۸۶۱	۱۳،۸۱۹	۱۷,۳	19.21	13.16	32.43
۲۰	مؤسسه اعتباری توسعه	۴۷،۱۱۵	۳۰	۳۰۵	۱۱۱	۰,۰	0.15	0.02	0.26
جمع		۱۱۶،۹۳۶،۱۳۲	۱۹،۸۸۶	۱،۴۱۲،۲۸۴	۴۲،۶۰۷	۱۰۰,۰	100.00	100.00	100.00

www.cbi.ir

جدول شماره ۳۰-۴ : وضعیت خدمات بانکداری الکترونیکی به تفکیک بانک‌های خصوصی و دولتی (آذر ماه ۱۳۸۹)

بانک	کارت	خودپرداز	پایانه فروش	پایانه شعب	کارت (سهم)	خودپردا ز(سهم)	پایانه فروش (سهم)	پایانه شعب (سهم)
بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری	69,415,026	11,163	1,044,656	16,773	59	56	74	39
بانک‌های دولتی	47,521,106	8,723	367,628	25,834	41	44	26	61
جمع کل	116,936,132	19,886	1,412,284	42,607	100	100	100	100

منبع: محاسبات کارشناس از اطلاعات سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

جدول شماره ۳۱-۴ : تراکنش های موفق وناموفق بانک‌ها

نام بانک	تعداد کل تراکنشها	موفق	ناموفق	تراکنش ناموفق (درصد)
اقتصاد نوین	۳،۴۴۴،۷۱۱	۳،۳۵۲،۰۹۱	۹۲،۶۲۰	2.69
انصار	۱،۳۱۱،۲۷۶	۱،۲۷۴،۶۵۳	۳۶،۶۲۳	2.79
پارسیان	۶،۵۱۵،۱۳۶	۶،۲۹۴،۶۹۷	۲۲۰،۴۳۹	3.38
پاسارگاد	۴،۸۶۱،۷۸۴	۴،۳۸۳،۲۷۸	۴۷۸،۵۰۶	9.84
پست بانک	۹۱۷،۳۰۶	۸۷۹،۳۷۰	۳۷،۹۳۶	4.14
تات	۲۷،۰۰۶	۲۵،۸۱۹	۱،۱۸۷	4.40
تجارت	۱۳،۰۳۰،۹۳۳	۱۰،۷۶۱،۸۵۶	۲،۲۶۹،۰۷۷	17.41
توسعه تعاون	۱۳۵،۷۰۶	۱۱۳،۱۰۵	۲۲،۶۰۱	16.65
توسعه صادرات	۳۴،۹۸۳	۳۳،۷۹۵	۱،۱۸۸	3.40
دی	۱۱،۵۹۱	۱۰،۹۷۹	۶۱۲	5.28
رفاه	۶،۴۳۱،۲۰۰	۶،۰۳۳،۸۸۹	۳۹۷،۳۱۱	6.18
سامان	۲،۳۳۱،۳۱۸	۲،۱۲۹،۲۵۹	۲۰۲،۰۵۹	8.67
سپه	۱۳،۴۶۸،۷۱۲	۱۲،۷۵۱،۴۵۳	۷۱۷،۲۵۹	5.33
سرمایه	۵۰۴،۹۴۵	۴۶۹،۳۸۳	۳۵،۵۶۲	7.04
سینا	۱،۱۹۷،۰۵۳	۱،۱۵۶،۹۱۶	۴۰،۱۳۷	3.35
شهر	۴۹۸،۱۱۵	۴۶۴،۹۷۳	۳۳،۱۴۲	6.65
صادرات	۲۵،۱۷۸،۷۵۵	۲۴،۶۳۳،۶۴۱	۵۴۵،۱۱۴	2.16
صنعت و معدن	۱۵۹،۰۰۶	۱۵۶،۸۸۰	۲،۱۲۶	1.34

قرض الحسنه مهر ایران	۱۹۶،۵۰۳	۱۹۴،۴۸۷	۲،۰۱۶	1.03
کارآفرین	۳۵۷،۹۴۷	۳۴۸،۵۶۴	۹،۳۸۳	2.62
کشاورزی	۹،۶۱۹،۸۰۲	۹،۲۹۵،۶۷۹	۳۲۴،۱۲۳	3.37
مسکن	۴،۶۳۲،۱۲۱	۴،۴۷۱،۶۳۴	۱۶۰،۴۸۷	3.46
ملت	۲۱،۹۳۲،۹۲۴	۲۱،۲۳۰،۸۲۶	۷۰۲،۰۹۸	3.20
ملی	۴۱،۵۶۱،۷۹۲	۴۰،۱۹۷،۲۵۴	۱،۳۶۴،۵۳۸	3.28
مؤسسه اعتباری توسعه	۶۲،۰۵۲	۶۰،۸۴۸	۱،۲۰۴	1.94
جمع	۱۵۸،۴۲۲،۶۷۷	۱۵۰،۷۲۵،۳۲۹	۷،۶۹۷،۳۴۸	4.86

www.cbi.ir

جدول شماره ۳۲-۴: تراکنش های موفق وناموفق بانک‌های دولتی وخصوصی

نام بانک	تعداد کل تراکنشها	موفق	ناموفق	تراکنش ناموفق (درصد)
بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری	87,893,249	82,826,159	5,067,090	5.8
بانک‌های دولتی	70,529,428	67,899,170	2,630,258	3.7
جمع کل	158,422,677	150,725,329	7,697,348	4.9

منبع: محاسبات کارشناس از اطلاعات سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

- سایر خدمات بانکداری الکترونیکی در ایران و کشورهای منتخب

در این بخش تعدادی از خدمات بانکداری الکترونیکی در ایران با پیکره مشابه در کشورهای منتخب طی دوره زمانی ۰۹-۲۰۰۵ میلادی مقایسه می‌شود. از جمله این خدمات می‌توان به تعداد کل کارت‌های بانکی، تعداد کارت‌های کیف پول الکترونیکی، تعداد کارت‌های اعتباری، تعداد دستگاه‌های POS و ATM، همچنین تعداد کارت به ازای هر نفر و تعداد ترمینال‌های دستگاهای POS و ATM به ازای هر یک میلیون نفر جمعیت و نظایر آن اشاره کرد.

الف- تعداد کارت‌های صادره

به طور کلی بررسی آمار مربوط به تعداد کارت‌های صادر شده توسط شبکه بانکی به تنهایی اطلاعات چندانی را برای تحلیل بدست می‌آید. لذا برای بررسی و مقایسه بهتر، از شاخص نرخ رشد و همچنین تقسیم تعداد کارت به تعداد جمعیت استفاده می‌شود.

بررسی نرخ رشد سالانه تعداد کارت‌های صادره توسط شبکه بانکی کشور ایران با کشورهای منتخب نشان می‌دهد که بر خلاف کشورهای منتخب نرخ رشد سالانه کارت‌های بانکی در ایران بسیار بالاست به عنوان مثال نرخ رشد کارت‌های بانکی در ایران در سال ۲۰۰۹ نسبت به ۲۰۰۸ معادل ۴۵,۱درصد بوده‌است. تنها پیکره نزدیک به شرایط ایران کشور هند می‌باشد. در دیگر کشورها نرخ رشد سالانه نسبت به ایران چندان بالا نیست. به نظر می‌رسد یکی از دلایل اصلی بالاتر بودن نرخ رشد کارت‌های بانکی صادره توسط شبکه بانکی، نوپا بودن استقرار سیستم بانکداری الکترونیکی در ایران می‌باشند و در سال‌های آینده با اشباع بازار، این نرخ همانند سایر کشورها، روند منطقی را طی خواهد کرد.

ب- کیف پول الکترونیکی

وضعیت شبکه بانکی در زمینه صدور کارت‌های کیف پول الکترونیکی چندان مساعد نیست. در پایان سال ۲۰۰۹ میزان کارت‌های کیف پول الکترونیکی معادل ۱۲۱۸۹فقره بوده‌است که تنها توسط بانک سامان، بانک صادرات ایران و بانک صنعت و معدن صادر شده‌است. این در حالی است در بسیاری از کشورها این آمار بسیار بیشتر از عملکرد شبکه بانکی کشور می‌باشد. به عنوان مثال در سال ۲۰۰۹ تعداد کارت‌های کیف پول الکترونیکی بیش از ۸۵ میلیون کارت بوده‌است.

ج- کارت‌های اعتباری

صدور کارت‌های اعتباری در ایران با موانع متعددی روبه‌روست که از آنجمله می‌توان به نبود سیستم کارآمد سنجش اعتبار مشتریان، ضعف فرهنگ‌سازی و همچنین مسائل شرعی مرتبط با این حوزه اشاره کرد که البته انگیزه جدی نیز توسط دستگاه‌های متولی از جمله بانک مرکزی برای بهبود شرایط و عملکرد مشاهده نمی‌شود. بر اساس اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی، در سال‌های ۲۰۰۷، ۲۰۰۸ و سال ۲۰۰۹ کارت‌های اعتباری صادر شده توسط شبکه بانکی به ترتیب معادل ۲۵۵۱۴۵کارت ۳۰۸۰۴۷کارت و ۴۰۹۵۹۴ کارت بوده‌است که در بین کشورهای منتخب این عملکرد به هیچ وجه قابل دفاع نیست. در سال ۲۰۰۹ در کشور ترکیه تعداد کارت‌های اعتباری صادر شده توسط شبکه بانکی بیش از ۴۴ میلیون کارت بوده‌است.

د- نسبت کارت‌های صادره به جمعیت

بر اساس محاسبات جدول شماره ۴۲-۶، نسبت کارت‌های بانکی صادره به جمعیت در ایران طی دوره زمانی ۰۹-۲۰۰۵ روند رو به رشد داشته است. این نسبت از رقم ۰,۱۸در سال ۲۰۰۵ به رقم ۱,۱۱ در سال ۲۰۰۹ افزایش پیدا کرده‌است. شایان ذکر است این نسبت در کشورهایی مانند آمریکا و ژاپن بیشتر از ۳ کارت به ازای هر نفر می‌باشد.

ه- نسبت تعداد دستگاه‌های ATM به ازای هر یک میلیون نفر جمعیت

بر اساس اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی، شمار دستگاه‌های ATM در ایران از رقم ۲۴۷۹ دستگاه در سال ۲۰۰۴ به رقم ۱۶۱۹۶ دستگاه در سال ۲۰۰۹ افزایش یافته‌است. همانند نرخ رشد تعداد کارت‌های بانکی، در حوزه دستگاه‌های ATM نیر نرخ رشد سالانه بسیار بالاست و در سال‌های آینده با پوشش جغرافیایی مناسب این نرخ روندی همانند سایر کشورهای پیشرفته در حوزه بانکداری الکترونیکی را طی خواهد کرد.

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۴۳ -۶ ، در سال ۲۰۰۹ در ایران نسبت ترمینال‌های ATM به ازای هر یک میلیون نفر جمعیت معادل ۲۲۰ بوده‌است که در بین کشورهای منتخب بعد از هند پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده‌است. این نسبت در ترکیه معادل ۳۳۰، سوئد معادل ۳۵۵، آلمان معادل ۱۰۱۰، آمریکا معادل ۱۳۸۳ و کره جنوبی ۲۰۸۳ دستگاه بوده‌است.

و- نسبت ترمینال‌های POS به ازای هر یک میلیون نفر جمعیت

بر اساس اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی، شمار دستگاه‌های POS در ایران از رقم ۱۰۹۲۱ دستگاه در سال ۲۰۰۴ به بیش از یک میلیون دستگاه در سال ۲۰۰۹ افزایش یافته‌است. همانند نرخ رشد تعداد کارت‌های بانکی، در حوزه دستگاه‌های POS نیز نرخ رشد سالانه بسیار بالاست و در سال‌های آینده با استقرار دستگاه‌ها در بسیاری از مراکز تجاری و خدماتی این نرخ روندی همانند سایر کشورهای پیشرفته در حوزه بانکداری الکترونیکی را طی خواهد کرد.

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۴۰-۶، در سال ۲۰۰۹ در ایران نسبت ترمینال‌های POS به ازای هر یک میلیون نفر جمعیت معادل ۱۴۶۰۱ دستگاه بوده‌است. این نسبت در ترکیه معادل ۲۳۹۶۲، سوئد معادل ۲۳۳۱۲، آلمان معادل ۷۸۸۳، هند معادل ۴۱۹، انگلستان معادل ۱۹۰۸۳ و روسیه معادل ۲۴۹۷ دستگاه بوده‌است.

جدول شماره ۳۳-۴: شمار کارت‌های صادره توسط کشورهای مختلف (به استثناء کیف پول الکترونیکی)

کشورها	2004	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	43,105,042.00	45,576,360	48,297,312	51,226,898	54,748,591	59,812,554
بلژیک	15,727,000.00	15,931,000	16,605,181	17,491,691	18,724,088	19,258,484
برزیل	159,600,000.00	175,400,000	186,700,000	195,200,000	222,500,000	237,167,018
کانادا	nav (1)	nav	nav	nav	nav	nav
فرانسه	49,112,000	81,912,106	85,651,718	91,754,839	93,594,120	95,144,650
المان	114,836,459	109,071,394	104,217,256	123,103,098	125,705,490	129,408,807
هند	47,200,000	67,090,000	98,100,000	129,980,000	162,360,000	200,520,000
ایتالیا	31,947,034	35,059,349	38,389,000	40,276,000	47,026,000	45,853,000
ژاپن	443,450,000	449,810,000	456,130,000	463,840,000	472,820,000	nav
کره جنوبی	nav	nav	nav	nav	nav	nav
مکزیک	nav	50,772,957	72,921,468	76,694,969	82,177,777	82,925,359
هلند	27,800,000	31,452,934	31,720,475	31,355,803	30,933,804	30,199,180
روسیه	nav	54,664,706	74,762,192	103,496,582	119,242,293	126,032,757
سنگاپور	6,200,000	7,481,000	8,256,000	8,933,411	9,625,035	8,958,972
سوئد	8,312,000	8,725,000	9,421,000	9,816,000	10,651,000	10,875,000
سوئیس	9,330,828	9,690,800	10,436,500	11,270,000	12,097,200	12,594,500
ترکیه	nav	27,636,529	29,886,043	33,869,657	38,143,688	38,530,582
انگلستان	164,684,000	164,440,000	164,095,000	164,875,000	168,280,000	162,208,000
امریکا	928,000,000	965,330,000	937,690,000	982,450,000	952,400,000	nav
ایران	7,053,114	12,285,668	20,679,275	33,579,322	56,281,279	81,660,773

(۱)- اطلاعات در دسترس نمی‌باشد. http://www.bis.org/list/cpss/tid_۵۷.htm/index

جدول شماره ۴-۳۴ : نرخ رشد سالانه کارت‌های صادره توسط کشورهای مختلف (به استثناء کیف پول الکترونیکی)

کشورها	2004	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	–	5.7	6.0	6.1	6.9	9.2
بلژیک	–	1.3	4.2	5.3	7.0	2.9
برزیل	–	9.9	6.4	4.6	14.0	6.6
کانادا	–	–	–	–	–	–
فرانسه	–	66.8	4.6	7.1	2.0	1.7
آلمان	–	5.0–	4.5–	18.1	2.1	2.9
هند	–	42.1	46.2	32.5	24.9	23.5
ایتالیا	–	9.7	9.5	4.9	16.8	2.5–
ژاپن	–	1.4	1.4	1.7	1.9	–
کره جنوبی	–	–	–	–	–	–
مکزیک	–	–	43.6	5.2	7.1	0.9
هلند	–	13.1	0.9	1.1–	1.3–	2.4–
روسیه	–	–	36.8	38.4	15.2	5.7
سنگاپور	–	20.7	10.4	8.2	7.7	6.9–
سوئد	–	5.0	8.0	4.2	8.5	2.1
سوئیس	–	3.9	7.7	8.0	7.3	4.1
ترکیه	–	–	8.1	13.3	12.6	1.0
انگلستان	–	0.1–	0.2–	0.5	2.1	3.6–
آمریکا	–	4.0	2.9–	4.8	3.1–	–
ایران	–	74.2	68.3	62.4	67.6	45.1

جدول شماره ۳۵-۴: شمار کارت‌های بانکی (کیف پول الکترونیکی) صادره توسط کشورهای مختلف

کشورها	2004	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	nav	nav	nav	nav	nav	nav
بلژیک	8,978,935.00	9,616,825.00	10,792,000.00	10,904,000.00	11,439,500.00	11,315,500.00
برزیل	nav	1,365,256.00	285,042.00	307,377.00	472,505.00	703,859.00
کانادا	nav	nav	nav	nav	nav	nav
فرانسه	1,160,000	22,340,011	21,973,806	26,729,636	30,702,991	30,745,447
آلمان	63,372,409	63,960,341	65,906,131	77,773,569	79,933,772	85,961,783
هند	nav	nav	nav	nav	nav	nav
ایتالیا	1,431,930	3,274,946	4,460,977	5,805,000	8,208,000	9,190,000
ژاپن	nav	nav	nav	80,608,000	105,026,000	nav
کره جنوبی	16,877	20,661	22,859	13,164	13,039	14,468
مکزیک	nav	nav	nav	nav	nav	nav
هلند	18,000,000	17,532,891	18,203,479	18,132,110	18,249,656	24,065,517
روسیه	nav	56,251	180,366	455,205	611,953	2,042,230
سنگاپور	10,673,000	11,114,000	12,042,000	13,870,400	14,705,900	15,329,300
سوئد	nav	nav	nav	nav	nav	nav
سوئیس	3,983,000	4,376,700	4,616,700	4,810,800	5,146,100	5,005,700
ترکیه	nav	nav	nav	nav	nav	nav
انگلستان	nav	nav	nav	nav	nav	nav
آمریکا	nav	nav	nav	nav	nav	nav
ایران	nav	nav	nav	8,659	11,905	12,189

http://www.bis.org/list/cpss/tid_۵۷/index.htm

جدول شماره ۳۶-۴ : شمار کارت‌های بانکی (کارت برداشت) صادره توسط کشورهای مختلف

کشورها	2004	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	27,671,616	28,897,055	30,564,929	32,348,499	35,337,770	39,519,566
بلژیک	12,551,000	12,672,000	13,181,271	13,721,818	14,698,995	14,992,192
برزیل	149,147,987	163,918,829	174,493,244	182,395,870	207,937,367	221,474,217
کانادا	19,847,000	20,477,000	20,290,000	21,262,000	21,500,000	22,300,000
فرانسه	nav	38,911,351	56,353,583	64,392,281	65,955,032	70,771,195
آلمان	88,501,794	88,478,043	89,709,341	100,294,827	100,711,535	101,708,793
هند	34,350,000	49,760,000	74,980,000	102,440,000	137,430,000	181,970,000
ایتالیا	29,481,104	30,728,403	32,611,000	33,097,000	37,064,000	35,471,000
ژاپن	390,000,000	394,000,000	407,000,000	421,000,000	409,000,000	nav
کره جنوبی	74,955	81,649	90,232	101,953	118,776	124,343
مکزیک	nav	36,072,352	51,740,055	51,871,659	56,936,270	60,828,410
هلند	22,000,000	25,404,830	25,479,699	25,328,719	25,211,411	24,390,942
روسیه	nav	52,129,608	68,922,219	94,097,030	109,334,542	115,389,984
سنگاپور	6,200,000	7,481,000	8,256,000	8,933,411	9,625,035	8,958,972
سوئد	7,349,000	7,999,000	8,603,000	9,044,000	9,483,000	9,800,000
سوئیس	6,021,000	6,333,000	6,589,100	6,969,600	7,606,700	7,901,000
ترکیه	nav	48,243,369	53,464,057	55,510,092	60,551,484	64,661,947
انگلستان	65,544,000	66,990,000	68,348,000	71,624,000	76,271,000	79,270,000
آمریکا	266,700,000	269,000,000	271,420,000	273,860,000	276,300,000	
ایران	nav	nav	nav	28,013,000	45,887,249	64,260,550

http://www.bis.org/list/cpss/tid_۵۷/index.htm

جدول شماره ۳۷-۴ : شمار کارت‌های اعتباری صادره توسط کشورهای مختلف

کشورها	2004	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	15,433,426	16,679,305	17,732,383	18,878,399	19,410,821	20,292,988
بلژیک	nav	nav	nav	nav	nav	nav
برزیل	53,498,902	67,543,303	85,229,823	117,722,903	137,793,030	152,289,526
کانادا	56,536,000	60,232,000	61,769,000	68,412,000	72,682,000	73,806,000
فرانسه	nav	31,159,485	28,896,921	32,719,760	34,005,040	34,506,340
آلمان	nav	nav	nav	3,810,057	3,722,124	4,179,003
هند	12,850,000	17,330,000	23,120,000	27,550,000	24,700,000	18,280,000
ایتالیا	27,020,000	28,892,000	31,274,000	34,505,000	35,984,000	33,643,000
ژاپن	273,380,000	289,050,000	292,660,000	308,590,000	nav	nav
کره جنوبی	86,002	86,465	92,465	88,771	96,235	106,989
مکزیک	nav	14,700,605	21,181,413	24,823,310	25,241,507	22,096,949
هلند	nav	nav	nav	nav	nav	nav
روسیه	nav	2,478,847	5,659,607	8,944,347	9,295,798	8,600,543
سنگاپور	3,933,000	4,442,000	5,090,000	5,650,000	6,278,000	6,703,000
سوئد	4,202,000	3,912,000	4,580,000	4,296,000	4,668,000	8,487,000
سوئیس	3,391,430	3,452,600	3,872,400	4,310,400	4,500,700	4,700,800
ترکیه	nav	29,978,243	32,433,333	37,335,179	43,394,025	44,392,614
انگلستان	69,888,000	69,858,000	69,520,000	67,311,000	66,163,000	58,604,000
آمریکا	1,246,300,000	1,274,910,000	1,317,470,000	1,326,750,000	1,280,500,000	
ایران	nav	nav	nav	255,145	308,047	409,594

http://www.bis.org/list/cpss/tid_۵۷/index.htm

جدول شماره ۳۸-۴ : شمار دستگاه‌های ATM در شبکه بانکی کشورهای منتخب

کشورها	2004	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	22,473	23,952	25,752	26,067	27,081	27,067
بلژیک	13,211	13,543	14,711	15,446	15,471	15,271
برزیل	139,500	146,795	147,535	153,162	158,414	165,567
کانادا	48,488	52,654	55,555	57,781	60,174	60,597
فرانسه	43,714	47,827	47,816	52,168	53,326	54,924
آلمان	52,595	53,361	53,887	77,595	79,565	82,702
هند	20,000	20,000	30,000	30,000	40,000	60,000
ایتالیا	39,704	40,577	43,691	48,113	54,732	54,074
ژاپن	136,508	136,279	138,257	138,363	139,187	nav
کره جنوبی	80,834	82,972	86,333	93,728	98,171	101,541
مکزیک	nav	22,900	25,687	29,333	31,932	33,905
هلند	7,889	7,446	8,114	8,546	8,654	8,506
روسیه	nav	27,779	39,475	54,804	79,376	92,530
سنگاپور	1,609	1,698	1,789	1,906	1,999	2,151
سوئد	2,701	2,800	2,807	2,809	2,813	3,319
سوئیس	5,388	5,552	5,736	5,930	6,085	6,228
ترکیه	nav	14,823	16,511	18,800	21,970	23,968
انگلستان	54,412	58,286	60,468	63,420	63,916	62,192
آمریکا	383,000	396,000	395,000	409,200	406,145	425,010
ایران	2,479	3,995	6,850	9,592	12,438	16,196

http://www.bis.org/list/cpss/tid_۵۷/index.htm

جدول شماره ۳۹-۴: نرخ رشد سالانه دستگاه‌های ATM در شبکه بانکی کشورهای منتخب (درصد)

کشورها	2004	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	–	6.6	7.5	1.2	3.9	0.1–
بلژیک	–	2.5	8.6	5.0	0.2	1.3–
برزیل	–	5.2	0.5	3.8	3.4	4.5
کانادا	–	8.6	5.5	4.0	4.1	0.7
فرانسه	–	9.4	0.0	9.1	2.2	3.0
آلمان	–	1.5	1.0	44.0	2.5	3.9
هند	–	0.0	50.0	0.0	33.3	50.0
ایتالیا	–	2.2	7.7	10.1	13.8	1.2–
ژاپن	–	0.2–	1.5	0.1	0.6	–
کره جنوبی	–	2.6	4.1	8.6	4.7	3.4
مکزیک	–	–	12.2	14.2	8.9	6.2
هلند	–	5.6–	9.0	5.3	1.3	1.7–
روسیه	–	–	42.1	38.8	44.8	16.6
سنگاپور	–	5.5	5.4	6.5	4.9	7.6
سوئد	–	3.7	0.3	0.1	0.1	18.0
سوئیس	–	3.0	3.3	3.4	2.6	2.4
ترکیه	–	–	11.4	13.9	16.9	9.1
انگلستان	–	7.1	3.7	4.9	0.8	2.7–
آمریکا	–	3.4	0.3–	3.6	0.7–	4.6
ایران	–	61.2	71.5	40.0	29.7	30.2

جدول شماره ۴۰-۴: شمار دستگاه‌های پایانه فروش (POS) در شبکه بانکی کشورهای منتخب

کشورها	2004	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	503,459	533,415	570,381	628,819	669,600	697,803
بلژیک	108,284	101,094	115,231	121,867	124,902	135,077
برزیل	nav	1,676,803	2,491,650	3,269,407	4,233,020	4,712,596
کانادا	546,022	571,353	591,939	603,248	630,534	708,700
فرانسه	1,060,000	1,095,000	1,142,000	1,242,575	1,376,606	1,391,674
آلمان	520,020	569,527	578,420	566,037	592,994	645,427
هند	nav	280,000	320,000	420,000	450,000	490,000
ایتالیا	1,007,537	1,045,041	1,167,787	1,219,377	1,334,487	1,269,396
ژاپن	1,242,665	1,375,316	1,549,899	1,682,626	1,706,082	nav
کره جنوبی	nav	nav	nav	nav	nav	nav
مکزیک	nav	201,852	305,144	418,128	446,025	446,792
هلند	194,966	252,224	265,779	306,264	316,182	340,160
روسیه	nav	140,096	171,481	239,419	333,247	354,391
سنگاپور	26,802	59,731	69,360	71,272	83,896	81,477
سوئد	161,098	176,637	184,590	187,332	196,022	217,760
سوئیس	88,055	110,218	116,594	126,829	140,347	143,403
ترکیه	nav	1,140,957	1,282,658	1,453,877	1,632,639	1,738,728
انگلستان	920,015	974,051	1,053,215	1,050,748	1,094,964	1,179,175
آمریکا	4,900,000	5,032,000	5,183,000	5,146,546	5,175,000	nav
ایران	10,921	57,723	136,142	365,281	701,277	1,077,254

http://www.bis.org/list/cpss/tid_۵۷/index.htm

جدول شماره ۴۱-۴: نرخ رشد سالانه دستگاه‌های POS در شبکه بانکی کشورهای منتخب (درصد)

کشورها	2004	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	–	6.0	6.9	10.2	6.5	4.2
بلژیک	–	6.6–	14.0	5.8	2.5	8.1
برزیل	–	–	48.6	31.2	29.5	11.3
کانادا	–	4.6	3.6	1.9	4.5	12.4
فرانسه	–	3.3	4.3	8.8	10.8	1.1
آلمان	–	9.5	1.6	2.1–	4.8	8.8
هند	–	–	14.3	31.3	7.1	8.9
ایتالیا	–	3.7	11.7	4.4	9.4	4.9–
ژاپن	–	10.7	12.7	8.6	1.4	–
کره جنوبی	–	–	–	–	–	–
مکزیک	–	–	51.2	37.0	6.7	0.2
هلند	–	29.4	5.4	15.2	3.2	7.6
روسیه	–	–	22.4	39.6	39.2	6.3
سنگاپور	–	122.9	16.1	2.8	17.7	2.9–
سوئد	–	9.6	4.5	1.5	4.6	11.1
سوئیس	–	25.2	5.8	8.8	10.7	2.2
ترکیه	–	–	12.4	13.3	12.3	6.5
انگلستان	–	5.9	8.1	0.2–	4.2	7.7
آمریکا	–	2.7	3.0	0.7–	0.6	–
ایران	–	428.6	135.9	168.3	92.0	53.6

جدول شماره ۴۲-۴: شمار کارت به ازای نفر در کشورهای منتخب

کشورها	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	2.23	2.33	2.43	2.54	2.72
بلژیک	1.52	1.57	1.64	1.74	1.79
برزیل	0.96	1.01	1.04	1.17	1.24
کانادا	nav	nav	nav	nav	nav
فرانسه	1.31	1.36	1.44	1.46	1.48
آلمان	1.32	1.27	1.50	1.53	1.58
هند	0.06	0.09	0.11	0.14	0.17
ایتالیا	0.60	0.66	0.68	0.79	0.77
ژاپن	3.52	3.57	3.63	3.70	nav
کره جنوبی	nav	nav	nav	nav	nav
مکزیک	0.49	0.70	0.73	0.77	0.77
هلند	1.93	1.94	1.91	1.88	1.82
روسیه	0.38	0.52	0.73	0.84	0.89
سنگاپور	1.75	1.88	1.95	1.99	1.80
سوئد	0.97	1.04	1.07	1.15	1.16
سوئیس	1.29	1.38	1.48	1.57	1.61
ترکیه	nap	nap	0.48	0.53	0.53
انگلستان	2.73	2.71	2.70	2.74	2.63
آمریکا	3.25	3.13	3.25	3.13	nav
ایران	0.18	0.29	0.47	0.77	1.11

http://www.bis.org/list/cpss/tid_۵۷/index.htm

جدول شماره ۴۳-۴: شمار دستگاه‌های ATM به ازای یک میلیون نفر جمعیت

کشورها	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	1,172	1,241	1,234	1,256	1,229
بلژیک	1,293	1,395	1,448	1,438	1,417
برزیل	800	795	816	835	865
کانادا	1,635	1,708	1,757	1,809	1,800
فرانسه	762	757	820	831	852
آلمان	647	654	943	969	1,010
هند	18	27	26	35	51
ایتالیا	698	748	817	922	905
ژاپن	1,067	1,082	1,083	1,090	nav
کره جنوبی	1,724	1,788	1,934	2,020	2,083
مکزیک	222	246	278	301	317
هلند	456	497	521	525	513
روسیه	194	277	386	559	652
سنگاپور	398	406	415	413	431
سوئد	310	309	307	304	355
سوئیس	740	759	778	789	798
ترکیه	nap	nap	266	307	330
انگلستان	968	998	1,040	1,041	1,006
آمریکا	1,334	1,318	1,355	1,336	1,383
ایران	57	97	134	171	220

http://www.bis.org/list/cpss/tid_۵۷/index.htm

جدول شماره ۴۴-۴: شمار دستگاه‌های POS به ازای یک میلیون نفر جمعیت

کشورها	2005	2006	2007	2008	2009
استرالیا	26,101	27,489	29,769	31,056	31,691
بلژیک	9,652	10,930	11,425	11,611	12,530
برزیل	9,144	13,427	17,424	22,325	24,611
کانادا	17,741	18,195	18,345	18,956	21,049
فرانسه	17,456	18,074	19,537	21,462	21,578
آلمان	6,906	7,023	6,881	7,221	7,883
هند	253	285	369	390	419
ایتالیا	17,976	19,984	20,710	22,490	21,244
ژاپن	10,764	12,130	13,169	13,361	nav
کره جنوبی	nav	nav	nav	nav	nav
مکزیک	1,955	2,923	3,969	4,198	4,171
هلند	15,458	16,265	18,669	19,179	20,522
روسیه	979	1,203	1,685	2,348	2,497
سنگاپور	14,002	15,760	15,531	17,337	16,335
سوئد	19,561	20,327	20,473	21,178	23,312
سوئیس	14,694	15,427	16,646	18,201	18,382
ترکیه	nap	nap	20,597	22,829	23,962
انگلستان	16,171	17,384	17,229	17,834	19,083
آمریکا	16,946	17,288	17,039	17,020	nav
ایران	830	1,931	5,101	9,647	14,601

http://www.bis.owwrg/list/cpss/tid_۵۷/index.htm

جمع‌بندی

در طول سال‌های مختلف گذشته بانک‌ها و مؤسسات مالی واعتباری مختلفی در کشور به فعالیت مشغول بوده و هستند. با توجه به ضرورت‌هایی که در ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی وجود داشت، بانک‌ها ملی اعلام شدند و مدیریت آن‌ها دولتی گردید. اما در سال‌های اخیر این ضرورت زیر سوال بود تا در نهایت با اصلاح اصل ۴۴ قانون اساسی زمینه واگذاری بانک‌های دولتی به بخش خصوصی فراهم گردد و در کنار بانک‌های نوپای خصوصی پدید آمده در سال‌های اخیر بتوانند نقش فعال‌تری در عرصه خدمت به سایر بخش‌های اقتصادی و در نتیجه توسعه اقتصادی کشورداشته باشند.

نوشتار حاضر در پی آن است که نقش مجموعه بانک‌های تجاری حاضر در اقتصاد را ارزیابی نموده وکارآمدی آن‌ها را، عمدتاً در مقایسه بین بانک‌های خصوصی و دولتی مقایسه نماید.

بانک‌ها به طور کلی به دو دسته بانک‌های تجاری و بانک‌های توسعه‌ای تقسیم می‌شوند. بانک‌های توسعه‌ای در زمینه‌هایی مانند: گسترش سرمایه‌گذاری و تقویت بخش تولید و سرمایه‌گذاری در پروژه‌های فیزیکی که از ریسک پایینی برخوردار هستند. فعالیت می‌کنند. اما بانک‌های تجاری در جنبه‌های دیگر نیز مانند تامین نیازهای مصرفی خانوارها نیز فعالیت می‌کنند. شواهد تجربی نشان می‌دهد بانک‌های دولتی در مقایسه با بانک‌های خصوصی کارایی کمتری دارند.

در این راستا بررسی تجربه بانک‌های تجاری و مقایسه عملکرد آن‌ها با یکدیگر و شناسایی تجربه بانک‌های موفق از لحاظ شاخص‌های تطبیقی می‌تواند به امر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کمک شایانی نموده و با تقویت بنیان آن‌ها بتوان آن‌ها را در مقابل ریسک‌های مختلفی که هم اکنون براثر بحران مالی جهانی ظهور کرده‌اند، حمایت کرد. این امر به تقویت بنیه‌های مالی بانک‌ها در داخل کشور نیز کمک کرده و علاوه بر تداوم فعالیت‌ها، امکان رشد آن‌ها را محقق می‌سازد.

فصل پنجم: جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نکات عمده حاصل از ترازیابی مقایسه‌ای بانک‌ها

این نوشتار به دنبال تبیین عملکرد بانک‌های کشور در طبقه‌بندی دولتی و خصوصی بوده است. بر این اساس بخش‌های مختلفی از مطالعه برای ارزیابی در نظر گرفته شد. از آن جمله ضمن بررسی طبقه‌بندی بانک‌ها در جهان برخی نتایج از مقایسه آن‌ها با کشور گرفته شد. از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- در ابتدا کلیه بانک‌ها با هدف تخصیص پول‌های راکد به موارد سرمایه‌گذاری و کسب بازدهی از طریق فرایند وام‌دهی تشکیل شدند، اما به دلیل وجود تنوع در منابع پولی، عملیات سرمایه‌گذاری و وام‌دهی بانک‌ها نیز متنوع می‌باشند. نظیر بانک‌های تجاری، پس‌انداز، رهنی، مصرفی، سرمایه‌گذاری، توسعه‌ای، تعاونی، صادرات و واردات، عمومی، ملی، خصوصی، منطقه‌ای، بانک‌های اعطا کننده وام‌های کلان و مرکزی. در نوع فعالیت‌هایی که بانک‌های توسعه‌ای و تجاری انجام می‌دهند تفاوت چندانی بین ایران و جهان وجود ندارد.

۲- تنوع سیستم پولی در ایران بیشتر و از هم گسیخته‌تر از دنیا است. برای مثال تفکیک مؤسسه مالی و اعتباری، تعاونی اعتبار، صندوق قرض‌الحسنه و... در ایران وجود دارد که با طبقه‌بندی بین‌المللی همخوانی کمتری دارد.

۳- یکی از تقسیم‌بندی‌های مرسوم تقسیم برحسب سطح فعالیت مبادله و به تفکیک تأمین مالی خرد و اعطاکننده وام‌های کلان است.

فعالیت‌های بانکداری تأمین مالی خرد شامل ارائه خدماتی مانند: حساب‌های جاری و پس‌انداز، وام خودرو، کارت‌های اعتباری و بدهی، رهن و رهن ثانویه، گواهی سپرده و نظایر آن است که بانک‌هایی مانند بانک‌های بازرگانی که با کسب و کارهای کوچک سروکار دارند و معمولا در مناطق پر رفت و آمد قرار می‌گیرند و دارای شعب زیادی هستند در این حوزه قرار می‌گیرند.

در سوی دیگر بانکداری اعطاکننده وام‌های کلان قرار دارد که به دو معنای مختلف به کار می‌رود. گاهی اوقات بانکداری اعطاکننده وام‌های کلان به ارائه خدمات از طرف بانک‌ها به دیگر مؤسسات مالی اطلاق می‌شود، مانند دریافت سپرده و پرداخت وام در مقیاس بزرگ در بازار بین بانکی. گاهی نیز این نوع بانکداری شامل عرضه خدمات بانکی به تعاونی‌ها، مؤسسات و سازمان‌های بزرگ دولتی، سرمایه‌گذاران مستغلات، صندوق‌های بازنشستگی و... می‌شود. در این حالت بانک‌های اعطاکننده وام‌های کلان خدماتی مانند: مدیریت نقدینگی، ارز خارجی، پرداخت‌های از کسب و کار به کسب و کار، وام‌های بازرگانی، تأمین مالی تجارت و نظایر آن را عرضه می‌کنند. برخی بانک‌های تجاری و بانک‌های سرمایه‌گذاری در این تقسیم‌بندی قرار می‌گیرند. به طور کلی بانکداری اعطا کننده وام‌های کلان تراکنش‌های بانکی با ارزش و حجم بالا را پوشش می‌دهد.

البته برخی بانک‌های بزرگ در دنیا مانند سی.تی.گروپ وجود دارند که هم زمان هم خدمات بانکداری تأمین مالی خرد و هم خدمات بانکداری اعطا کننده وام‌های کلان را ارائه می‌دهند.

۴- تقسیم‌بندی دیگری که در ادبیات نظری می‌توان مشاهده کرد تقسیم بانک‌ها برحسب حوزه فعالیت است که عناوینی به شرح زیر در آنجا مشاهده می‌گردد:

بانک‌های بازرگانی، تجاری، پس‌انداز، سرمایه‌گذاری، مؤسسات تعاونی اعتبار، بانک‌های توسعه‌ای، بانک‌های صادرات و واردات و در نهایت بانک‌های مرکزی

۵- گاهی نیز تقسیم‌بندی‌هایی کوچکتر در برخی کشورها مشاهده می‌شود که می‌توان به عنوان تقسیم‌بندی سوم عنوان نمود. در این تقسیم‌بندی بانک‌ها عباتند از: بانک مرکزی، بانک‌های بازرگانی، بانک‌های توسعه‌ای، بانک‌های تعاونی و بانک‌های تخصصی

به نظر می‌رسد نوع تقسیم‌بندی چندان مهم نباشد بلکه حصول به اهداف نظام بانکی یعنی ایجاد رابطه بین سرمایه‌گذاران (دارندگان وجوه) و سرمایه‌پذیران (کسانی که به تأمین مالی نیاز دارند) است. اجرای صحیح این فرایند از طریق یک نظام تأمین مالی

کارآمد صورت می‌گیرد که شامل: نهادهای مالی، بازارهای مالی، ابزارهای مالی، نهادهای سیاست‌گذار در بخش مالی و قوانین حاکم بر بخش مالی می‌باشد.

فرض بر این است که این نظام باید به شکلی عمل کند که کارآمد باشد و بنابراین فرض اولیه، وجود کارآمدی در صورت وجود سیستم بانکداری خصوصی است. اما هر گاه ساز وکار تخصیص با شکست بازار همراه شود، دخالت دولت در بازار توجیه‌پذیر می‌شود.

باید توجه کرد وجود قوانین نظارتی بانک مرکزی در همه کشورها، برای نظارت دائمی بر عملکرد بانک‌هاست. اینگونه نظارت را در هیچ بخش دیگری از اقتصاد نمی‌توان یافت که به صورت متحد در همه کشورها وجود داشته باشد. این موضوع صرف نظر از بیان اهمیت نظارت در بخش بانکداری، گویای آن است که به دلیل وجود نظارت دائمی بانک مرکزی، نباید دغدغه‌ای برای واگذاری امر بانکداری به بخش خصوصی داشت.

هر چند در کشور ما ملی شدن بانک‌ها به دلیل ضرورت مدیریت فضای اقتصادی کشور و بر اساس قانون اساسی انجام گرفت، اما با اصلاحات و تجدید نظرهای انجام گرفته در قانون موسوم به اصلاح اصل ۴۴ قانون اساسی تکلیف بانک‌هایی که باید دولتی باشند روشن شده و دیگر نیازی به مدیریت آن‌ها توسط دولت وجود ندارد. نحوه واگذاری بانک‌های مورد اشاره به بخش خصوصی می‌تواند مبین اعتقاد واقعی دولت به واگذاری امر تصدی‌گری در این زمینه باشد.

- تنها موضوعی که می‌تواند در کشورهای درحال‌توسعه به عنوان انگیزه بانکداری توسط دولت مطرح کرد، نیاز به سرمایه‌گذاری دولت در بخش‌های خاص و یا حمایت‌های ویژه است که آن هم در غالب بانک‌های توسعه‌ای و یا در قالب وجوه اداره شده می‌تواند حاصل شود. این موضوع بهانه‌ای برای عدم استقلال بانک مرکزی و دخالت زیاد دولت (عمدتاً در تعیین نرخ سود و تسهیلات تکلیفی) شده است و مهمترین دلیل این مداخله نیز ضرورت توسعه نامیده می‌شود.
- در بررسی بانک‌های مرکزی دنیا درجات متفاوتی از استقلال بانک مرکزی دیده شد و این موضوع عمدتا به شرایط اقتصادی و وجود یا عدم وجود بحران در کشورها مرتبط بوده است.
- دخالت شدید در اقتصاد کشورها الزاما به بهبود سریع اقتصاد منجر نمی‌شود. ژاپن جلوتر از سایر کشورهای مورد بررسی در دهه ۹۰ و علی رغم نظارت دقیق بانک مرکزی و دولت مرکزی دچار بحران مالی گردید. این بحران ناشی از اعطای اعتبارات کلان بانک‌ها بدون توجه به وضعیت بازارهای سهام و املاک بود، بدین

ترتیب که با کاهش شدید نرخ‌های بورس و املاک و ساختمان، بانک‌ها با انبوهی از مطالبات غیرقابل وصول روبه‌رو شدند. بانک‌ها متقابلاً پرداخت اعتبارات را به شدت محدود کردند که منجر به ورشکستگی هزاران بنگاه تولیدی شد. خودداری حکومت ژاپن از اعطای تضمین به اعتبارات بی‌محل و وام‌های غیر قابل وصول بانک‌ها (که حدود یک تریلیون دلار بود) تشدیدکننده این بحران شد.

- دخالت دولت‌ها در طی بحران‌ها در این مطالعه نشان دهنده دخالت‌هایی کم و بیش مشابه و بدون توجه به نوع نظام مالی و درجه استقلال بانک مرکزی در کشورها بوده است به نحوی که در تمامی آن‌ها دولت‌ها اقدام به مداخلات گسترده برای رفع بحران نمودند.
- باید دانست که مداخله دولت این کشورها در امور بانکی بجز در موارد بحران مشاهده نمی‌شود، امری که به وضوح نشان‌دهنده وجود اقتصاد بازار آزاد و عدم مداخله دولت بجز در موارد ضروری می‌باشد.
- نوع مداخله دولت هنگام بحران در کلیه این کشورها کم و بیش یکسان بوده و از شیوه‌های مشابه تضمین بدهی‌های بانکی، خرید سهام و تحت اختیار گرفتن موقتی بانک‌ها و... استفاده گردیده است.
- اگر چه نقدینگی به عنوان موتور محرک تولید و سرمایه‌گذاری در اقتصاد مطرح می‌شود، چنانچه رشد آن متناسب با نیازهای واقعی اقتصاد نباشد می‌تواند موجب بی‌ثباتی قیمت‌ها و افزایش نرخ تورم و نابسامانی‌های دیگر گردد. مطالعه تطبیقی نشان داد رشد نقدینگی در کشور در سطحی بالاتر از کشورهای مورد مطالعه قرار داشته است.
- از سوی دیگر در حالی که کشور ما باید دارای یک نظام مالی اسلامی باشد که اصل مشارکت در سود و زیان و پذیرش ریسک را مبنای رسیدن به عدالت و رفاه مد نظر قرار داده است، بانکداری آن حتی در نوع خصوصی دارای ضوابط اجرایی خاصی است که با بانکداری متداول تفاوت‌هایی دارد. در حال حاضر و با توجه به شرایط و وضعیت موجود این نظام با چالش‌هایی همچون عدم تنوع در اوراق بهادار، تاثیرپذیری سیاست پولی از سیاست مالی، پایه بانکی بودن این نظام، عدم هدایت منابع به سمت سرمایه‌گذاری‌های مولد و عدم اجرای واقعی بانکداری مشارکتی روبه‌رو است.

نتایج حاصل از ترازیابی مقایسه‌ای بانک‌های دولتی

- بانک توسعه صادرات بالاترین متوسط بازده دارایی‌ها (۲,۱ درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
- بانک صادرات بالاترین بازگشت سرمایه (۲۶,۹ درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
- بانک صنعت و معدن بالاترین نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها (۲۹,۱درصد) و نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی و مطالبات (۱۰,۱ درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
- بانک تجارت بالاترین نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایی‌ها (۲۱,۶درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
- بانک مسکن بالاترین نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی به جمع دارایی‌ها (۷۸,۹درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.
- بانک صنعت و معدن بالاترین نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌ها (۲۴۷,۹درصد) را در بین بانک‌های دولتی دارد.

با توجه به اینکه بانک صنعت معدن جزو بانک‌های تخصصی محسوب می‌شود و نیازی به شعب و دارایی‌ها همانند بانک‌های تجاری ندارد، طبیعتا نسبت مذکور بالا به دست می‌آید.

نتایج حاصل از ترازیابی مقایسه‌ای بانک‌های خصوصی

- بانک پاسارگاد بالاترین نسبت متوسط بازده دارایی‌ها (۴,۵ درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.
- بالاترین متوسط بازده دارایی بانک‌های خصوصی در حدود ۲ برابر بالاترین متوسط بازده دارایی بانک‌های دولتی است.
- بانک کارآفرین بالاترین بازگشت سرمایه (۳۹,۸درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.
- بالاترین بازگشت سرمایه در بانک‌های خصوصی در حدود ۱۳ درصد بیش از بالاتری نرخ بازگشت سرمایه در بانک‌های دولتی است.
- بانک اقتصاد نوین بالاترین نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها (۱۰ درصد) و

نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطـایی و مطالبـات (۷,۳درصـد) را در بـین بانک‌های خصوصی داشته است.

- بیشترین مطالبات معوق در بانک‌های خـصوصی، در حـدود ۲۰ درصـد کمتـر از بیشترین مطالبات معوق در بین بانک‌های دولتی است.
- بانک سینا بالاترین نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی بـه جمع دارایی‌ها (۷۵,۴درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.
- بالاترین نسبت تسهیلات اعطایی بانک‌های خصوصی در حدود ۴,۵ درصد کمتـر از بالاترین نسبت مذکور در بین بانک‌های دولتی است و اختلاف قابل ملاحظه‌ای محسوب نمی‌شود.
- بانک کارآفرین بالاترین نسبت مجموع اقلام زیر خط ترازنامه به جمع دارایی‌هـا (۳۱۹,۹درصد) را در بین بانک‌های خصوصی داشته است.
- بانک‌های خصوصی مطالباتی از بخش دولتی ندارند و تسهیلات آن‌هـا بـه بخـش غیر دولتی پرداخت شده است.

نتایج حاصل از ترازیابی مقایسه ای بانک‌های خصوصی و دولتی

چنانچـه بخـواهیم مقایـسه ای بـین بانـک‌هـای دولتـی و خـصوصی بـا اسـتفاده از نسبت‌های مالی و شاخص‌های کارایی داشته باشیم، موارد زیر قابل ذکر می‌باشند:

- بانک‌های دولتی متوسط بازده دارایی‌ها و بازگشت سرمایه کمتر، متوسط نـسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطـایی و مطالبـات بـالاتر، نـسبت‌هـای تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های غیردولتی و مجموع اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌هایی پایین‌تر نسبت به بانـک‌هـای خـصوصی دارنـد کـه نـشانگر عملکرد بهتر بانک‌هـای خـصوصی (چـه بـرای سـهامداران و چـه مـشتریان) در مقایسه با بانک‌های دولتی می‌باشـد. بانـک‌هـای دولتـی تنهـا نـسبت تـسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی به جمع دارایـی‌هـای بـالاتری را دارنـد کـه شاید نشانگر آن باشد که این بانک‌ها بهتر در جهت اهداف سرمایه‌گذاری دولتـی حرکت کرده‌اند.
- می‌توان اینگونه دریافت که نوع مالکیت خصوصی موجب عملکـرد بهتـری بـرای سیستم بانکی شده است. اثر مستقیم آن به شکل بهره برداری بهتر از منابع مالی

مشاهده شد و اثر غیر مستقیم آن به شکل ایجاد نوعی رقابت در شبکه بانکی در جهت توسعه استفاده از امکانات پیشرفته و تجهیزات الکترونیکی بوده است.

- شاخص‌های مالی نیز گویای عملکرد بهتر بانک‌های خصوصی در برابر بانک‌های دولتی بوده اند. بنابراین اجرای سیاست‌های کاهش تصدی گری دولت در سیستم بانکی می‌تواند با موفقیت‌هایی همراه باشد.اما این موضوع نیازمند کاهش اعمال سیاست‌های تکلیفی به سیستم بانکی است که منافع احتمالی آن بیش از هزینه‌هایی است که تا کنون بر دوش سیستم بانکی بر جا ماند است.
- اگر اعمال این رویه به عنوان روشی مناسب درجهت اجرای سیاست‌های دولت در نظر گرفته شده است، مینوان آن را از طریق استفاده از وجوه اداره شده به اجرا گذاشت تا هزینه‌های آن از طریق وجوه سیستم بانکی پرداخت نشود.
- هم چنین حتی در صورت استفاده از وجوه اداره شده می‌بایست ارزیابی از طرحهای متقاضی استفاده از وجوه صورت گیرد تا حداقل به طرح هایی اختصاص یابد که هم طرح اجرا شده پایدار باشد و به بهره برداری طولانی مدت بیانجامد وهم امکان باز دریافت منابع خرج شده وجود داشته باشد تا در بلند مدت بتوان طرحهای دیگری را نیز از این منابع بهره مند ساخت. در این صورت وجوه مربوطه می‌تواند به شکل منابع ارزان در اختیار طرح هایی قرار گیرد که کاراتر هستند و دیگر به آن‌ها به عنوان نوعی صدقه دولتی که سوء استفاده‌ها و مفاسد متعددی را به همراه دارد نگریسته نمی‌شود.

با توجه به شرایط بسیار مساعد (امتیازات نامحدود) تسهیلات مذکور، تخصیص این گونه اعتبارات مسائل و مشکلات متعددی را هم برای بانک‌ها و هم برای دولت و اقتصاد به همراه داشته است. از آنجمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- با توجه به امتیازات در نظرگرفته شده برای این نوع تسهیلات، انگیزه زیادی برای اشخاص فرصت‌طلب وجود دارد تا با رخنه در سیستم تخصیص و مصرف تسهیلات مذکور، از اختلاف سود آن با بازار و انبوه تقاضای بی‌پاسخ برای استفاده از تسهیلات به صورت یک نوع افزونه (رانت) نهایت بهره را ببرند.
- با توجه به اینکه در موارد متعدد، بازپرداخت تسهیلات مذکور از طرف دولت تعهد شده‌است، بانک‌ها انگیزه چندانی برای پیگیری وصول مطالبات ندارند و به همین دلیل مطالبات غیرجاری تسهیلات مذکور افزایش پیدا می‌کند.

- یارانه سود تعهد شده از طرف دولت در موارد متعدد به موقع تأدیه نمی‌شود و به همین دلیل سهم طلب بانک‌ها از دولت بابت این گونه تعهدات در صورت‌های مالی افزایش می‌یابد.
- با تخصیص منابع بانک‌ها به تسهیلات تکلیفی، مشتریان عادی به تدریج از دسترسی به تسهیلات بانکی مورد نیاز محروم و تقاضاهای آن‌ها متوجه بازار غیر متشکل پولی و استفاده از روابطی مغایر با روح قانون عملیات بانکی بدون ربا، می‌گردد.
- با توجه به تکلیف دولت، بانک‌ها در مواردی موظف به پرداخت تسهیلات به طرح‌هایی می‌باشند که دارای توجیهات کامل اقتصادی، فنی و مالی نبوده و از نظر وثیقه با مقررات داخلی بانک‌های عامل تطبیق ندارند.
- برخی از استفاده کنندگان از تسهیلات تکلیفی خصوصاً موارد مربوط به حوادث غیر مترقبه اعطای این گونه تسهیلات را کمک بلاعوض دولت تلقی نموده و خود را مکلف به بازپرداخت آن نمی‌دانند. درنتیجه بخش عمده‌ای از مطالبات ناشی از اعطای این‌گونه تسهیلات معوق و لاوصول گردیده و به علت عدم ایفای تعهدات دولت در بازپرداخت مطالبات معوق و لاوصول بانک‌ها، سودآوری و کارایی بانک‌ها مختل می‌شود.
- در موارد متعدد تسهیلات مذکور بیشتر برای اعتبارات جاری (سرمایه درگردش) تخصیص یافته و سهم اعتبارت سرمایه‌گذاری(افزایش تولید) کمتر بوده‌است که این امر اثرات تورمی را به همراه دارد.

تحولات حاصل از ورود بانکهای خصوصی

تحولات حاصل از ورود مؤسسات مالی و بانک‌های خصوصی را می‌توان به اختصار در موارد زیر خلاصه کرد:

- ایجاد فضای رقابتی‌تر: بررسی نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ که شش بانک خصوصی در نظام بانکداری کشور تاسیس شده‌اند، این بانک‌ها با داشتن تعداد اندکی شعبه در سراسر کشور توانستند سهم خود از دارایی‌های نظام بانکی کشور را از ۱,۸ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱۶,۱درصد در پایان سال ۱۳۸۷ افزایش دهند.

- از دیگر تحولات ایجاد شده می‌توان از تنوع فعالیت‌های سپرده‌ای، تنوع در سوددهی و معرفی حساب‌های جدید سپرده‌ای نام برد.
- سهم تسهیلات: تسهیلات اعطایی به بخش‌های دولتی و غیردولتی نشان می‌دهد که سهم بانک‌های غیردولتی از ۱,۵ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱۷,۳درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته‌است.
- در عرصه خدمات تأمین مالی، بانک‌های خصوصی توانایی بالقوه بالایی برای ورود و تجهیز منابع مالی در بازارهای نوین را دارند که فراهم نمودن بسترهای قانونی و عملیاتی لازم از سوی بازیگران اصلی (نظیر بانک مرکزی و سازمان بورس) می‌تواند این مساله را تسهیل و تسریع نماید.
- بررسی‌ها نشان می‌دهد سهم تسهیلات فروش اقساطی در بانک‌های غیردولتی در سال‌های اخیر به مراتب پایین‌تر از بانک‌های دولتی بوده است، و از سوی دیگر، سهم عقود مشارکت مدنی، مضاربه و سایر عقود در تسهیلات اعطایی بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری به مراتب بیشتر از بانک‌های دولتی است. هرچند حرکت به سمت عقود مشارکتی توسط بانک‌های خصوصی می‌تواند مثبت تلقی شود اما نحوه مشارکت و میزان وابستگی تسهیلات گیرندگان به سهامداران عمده این بانک‌ها و نحوه تعیین سهم سود بانک‌ها در پایان مشارکت از اموری است که انتظار می‌رود اداره نظارت بر بانک‌های بانک مرکزی بر آن‌ها نظارت کافی داشته باشد و بتواند گزارش دقیقی از نحوه پایش این امور ارائه نماید.
- از دستاوردهای بانک‌های خصوصی، حرکت به سمت بانکداری الکترونیک است. این بانک‌ها به دلیل فراهم نمودن بسترهای لازم به سرعت به سمت بانکداری متمرکز حرکت کرده‌اند. تحول دیگر استفاده از بانکداری نوین، بهره‌برداری از ابزارهای نوین مانند بانکداری مبتنی بر اینترنت، ارائه انواع کارت‌های اعتباری، نقدی و خرید و همچنین خدماتی مانند تلفنبانک، پیامک و فکس بود که تقریباً مشتریان را از مراجعه به شعبه بی‌نیاز کرد و آن‌ها به راحتی توانستند به وسیله ابزارهای گوناگون، خدمات موردنظر را دریافت کنند.
- بررسی وضعیت نیروی انسانی تعدادی از بانک‌های بزرگ کشور نشان می‌دهد که نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده در ساختار سازمانی شبکه بانکی جایگاه چندان قدرتمندی ندارد. البته در سال‌های اخیر ورود بانک‌های خصوصی به عرصه رقابت و همچنین تکالیف قانونی از طرف مجامع بانک‌های دولتی باعث

گردیده‌است که هزینه‌های مرتبط با آموزش نیروی انسانی از طرف بانک‌ها مورد توجه قرار گیرد. با توجه به پیشرفت‌های سریع فناوری در حوزه بانکداری، در صورت عدم توجه به برنامه‌ریزی مشخص برای آموزش و جذب نیروی انسانی متخصص، بانک‌های دولتی با چالش‌های جدی در خصوص گسترش خدمات نوین بانکی روبه‌رو خواهند شد.

- مقایسه کارایی پرسنل و شعب بانک‌های دولتی و خصوصی با استفاده از شاخص‌های سرانه سپرده‌ها به پرسنل و شعب و همچنین سرانه تسهیلات به پرسنل و شعب، حاکی از برتری و کارایی قابل ملاحظه سپرده و شعب بانک‌های خصوصی نسبت به بانک‌های دولتی می‌باشد.
- هر چند در سال‌های اخیر گسترش خدمات بانکداری الکترونیکی از طرف بانک‌های کشور دنبال شده‌است اما بررسی‌ها نشان می‌دهد هنوز خدمات مبتنی بر کاغذ و مراجعه به شعبه بیشترین سهم در حوزه خدمات بانکی به خود اختصاص داده است و خدمات درآمدزای بانکداری الکترونیکی از قبیل: انواع مشاوره‌های سرمایه‌گذاری به مشتریان، کنفرانس تصویری، بانکداری تلویزیونی و نظایر آن برای شبکه بانکی غریبه می‌باشد. امروزه سهم درآمدهای مشاع (درآمد مبتنی بر اعطای تسهیلات) بیش از ۸۰ درصد از کل درآمدهای بانکی را به خود اختصاص داده است و سهم درآمدهای ناشی از خدمات بانکی و به خصوص خدمات بانکداری الکترونیکی ناچیز می‌باشد.

اصلاحات مقرر در قانون برنامه چهارم

با توجه به مشکلات ذکر شده، در قانون برنامه چهارم مقرر شد تغییراتی در رابطه با تسهیلات تکلیفی به عمل آید. برخی از مواد مربوطه به شرح زیر است:

الف) از ابتدای برنامه چهارم، هرگونه سهمیه‌بندی تسهیلات بانکی (تفکیک بخشهای مختلف اقتصادی و منطقه‌ای) و اولویت‌های مربوط به بخش‌ها و مناطق، باتصویب هیأت وزیران از طریق تشویق سیستم بانکی با استفاده از یارانه نقدی و وجوه اداره شده، صورت می‌گیرد.

ب) الزام بانک‌ها به پرداخت تسهیلات با نرخ کمتر در قالب عقود اسلامی در صورتی مجاز است که از طریق یارانه یا وجوه اداره شده توسط دولت تأمین شود.

ج:

۱- به منظور تأمین رشد اقتصادی و کنترل تورم و بهبود بهره‌وری منابع مالی سیستم بانکی، دولت مکلف است بدهی خود به بانک مرکزی و بانک‌ها را طی سال‌های برنامه چهارم و با منظور کردن مبالغ بازپرداخت در بودجه‌های سنواتی کاهش دهد.

۲- در طول سال‌های برنامه چهارم حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) از تسهیلات اعطایی کلیه بانک‌های کشور با هماهنگی دستگاههای اجرایی ذیربط به بخش آب و کشاورزی اختصاص می‌یابد.

- هر چند دولت در خصوص پرداخت یارانه نرخ سود تسهیلات تکلیفی به بانک‌ها مکلف شده‌است لیکن بررسی اجزاء بدهی دولت به بانک‌ها نشان می‌دهد که بخش مهمی از این بدهی به معوقه‌های مربوط به یارانه سود تسهیلات اختصاص دارد و تأدیه مبالغ مذکور در موعد مقرر صورت نمی‌پذیرد و همین عامل باعث افزایش مطالبات معوق بانک‌ها می‌شود.
- بررسی مصوبات شورای پول و اعتبار و همچنین سیاست‌های اعتباری سالانه بانک مرکزی پیرامون سهم هر یک از بخش‌های اقتصادی از افزایش در مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش غیردولتی و عملکرد شبکه بانکی بیانگر آن است که در طول سال‌های گذشته شبکه بانکی به مصوبات مذکور پای بند نبوده و از مقادیر مصوب تخطی نموده‌است.
- سهم مانده تسهیلات بخش کشاورزی از مانده کل تسهیلات اعطایی شبکه بانکی کشور بین ۱۲ تا ۱۴ درصد در نوسان بوده‌است. به عبارت بهتر طی برنامه چهارم بانک‌ها بسیار کمتر از میزان مصوب قانون به بخش کشاورزی تسهیلات پرداخت کرده‌اند. طی برنامه چهارم توسعه تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی از رقم ۱۳۱،۲۲۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ به رقم ۲۷۰،۳۱۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسیده‌است.

همچنین در بند ۳ از ماده مذکور و ادامه آن آمده است:

افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی بانک‌ها طی سال‌های برنامه چهارم به طور متوسط سالانه بیست درصد (۲۰٪)، نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۸۳ کاهش می‌یابد.

- در این رابطه می‌توان گفت همانگونه که در بخش‌های پیشین بررسی شد بر اساس قوانین بودجه سنواتی، مانده تسهیلات تکلیفی طی برنامه چهارم از رقم ۲۴۰۰ میلیارد ریال به رقم ۱۱۵۰ میلیارد ریال کاهش یافت.

ز) به منظور ایجاد ساختار مالی مناسب در بانک‌ها و فراهم آوردن امکان حضور مستمر بانک‌ها در بازارهای مالی بین‌المللی همواره باید استانداردها و الزامات بین‌المللی در مورد نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها در حدی که شورای پول و اعتبار تعیین می‌کند رعایت شود. بدین منظور پس از تسویه کامل اصل و سود اوراق مشارکت ویژه موضوع ماده (۹۳) «قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷» و تا زمانی که نسبت کفایت سرمایه هر یک از بانک‌های دولتی کمتر از حداقل تعیین شده توسط شورای پول و اعتبار است، همه ساله مبلغی معادل درآمد دولت از محل مالیات و سهم سود دولت در آن بانک پس از واریز به حساب خزانه‌داری کل عیناً از محل اعتباراتی که در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی خواهد شد به صورت تخصیص یافته به منظور افزایش سرمایه دولت به حساب آن بانک واریز خواهد شد. چنانچه این وجوه برای تأمین حداقل فوق کافی نباشد، مابه‌التفاوت از طریق واریز وجوه حاصل از فروش سهام و یا حق تقدم سهام بانک‌ها به حساب سرمایه بانک‌ها و یا منظور نمودن اعتبار لازم در بودجه سنواتی دولت تأمین خواهد شد.

- بررسی‌ها نشان می‌دهد که به استثنای بانک‌های صنعت و معدن و توسعه صادرات، نسبت کفایت سرمایه بیشتر بانک‌های دولتی پایین‌تر از ۸درصد (مصوب شورای پول و اعتبار) می‌باشد.

ط) به منظور حفظ اعتماد عمومی به نظام بانکی، نظام بیمه سپرده‌ها ایجاد می‌شود. وزارت امور اقتصادی و دارائی مکلف است تا پایان سال اول برنامه چهارم اقدامات قانونی لازم را معمول دارد.

- بررسی‌عملکرد بند ط نشان می‌دهد که این امر تاکنون محقق نشده‌است. البته در ماده (۲۰) فصل ششم بسته سیاستی- نظارتی بانک مرکزی در سال ۱۳۸۹ نیز بر این موضوع تأکید شد، لیکن تاکنون اقدام جدی و موثری صورت نپذیرفته‌است.

اصلاحات مقرر در تکالیف بودجه‌ای

در قانون بودجه سال ۱۳۸۹ نیز می‌توان مواردی از تکالیف بودجه‌ای برای بانک‌ها را مشاهده کرد مثلا در جزء (ق) بند (۳) آمده است:

- به دولت اجازه داده می‌شود بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی توسط بانک کشاورزی موضوع بند (ه-) ماده (۱) قانون

برنامه چهارم توسعه و همچنین تسهیلات از محل ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه و همچنین کلیه وصولی تسهیلات پرداختی از محل وجوه اداره شده و کمکهای فنی اعتباری در کلیه بخشهای مندرج در قوانین بودجه سنواتی که عاملیت آن برعهده بانک کشاورزی بوده است را تا مبلغ هفت هزار میلیارد (۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به حساب افزایش سرمایه بانک و بدهی دولت به بانک مذکور اختصاص دهد.

- بر اساس بررسی‌های صورت گرفته، این موضوع در هیات وزیران به تصویب رسید و به مصوبه عمل شد. اما این که اثر آن بر افزایش سرمایه بانک درعمل چه خواهد بود در سال‌های آینده نمایان خواهد شد.
- در مورد بازپرداخت بدهی دولت به بانک های تخصصی و تجاری، هیات وزیران با توجه به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، در سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ برای بازپرداخت بدهی دولت به بانک‌های تخصصی و تجاری به ترتیب ۳۸۰۰ میلیارد ریال و ۱۳۷۵ میلیارد ریال اعتبار پیش‌بینی کرده‌است.
- بیشترین مبلغ به بانک کشاورزی اختصاص یافته است و بعد از آن بانک ملی قرار دارد که هردو جزئ بانک‌هایی هستند که دولتی باقی می‌مانند.کمترین تخصیص نیز به بانک ملت مربوط می‌شود.

موارد مهم حمایت از سیستم بانکی در قوانین توسعه وبودجه

در ارتباط با نقش دولت در حمایت از شبکه بانک‌های تجاری و تخصصی که در قوانین مختلف توسعه و قوانین بودجه سنواتی و آیین‌نامه‌های اجرایی نمود پیدا می‌کند، موارد مهم زیر قابل بیان می‌باشد:

- ممنوعیت هر گونه سهمیه‌بندی اعطای تسهیلات به بخش‌های مختلف اقتصادی و همچنین اولویت‌دهی به مناطق مختلف. به طور کلی بانک به عنوان یک بنگاه اقتصادی در راستای اثر بخشی تسهیلات و همچنین صیانت از حقوق سپرده‌گذاران، منابع مختلف در بخش‌های دارای بازدهی متناسب با شرایط اقتصادی به کار می‌گیرد. هر گونه دخالت در روند مذکور، افزایش مطالبات معوق بانک را در پی خواهد داشت.
- کاهش در مانده تسهیلات تکلیفی در طی برنامه چهارم توسعه (هر سال معادل

۲۰ درصد). تسهیلات تکلیفی نیز از جمله مواردی است که روند افزایش مطالبات معوق را تسریع می‌نماید. زیرا که منابع در بخش‌های مصرف شده‌است که چشم‌انداز سودآوری آن‌ها چندان روش نیست. همچنین طرح‌های موضوع این گونه تسهیلات در اکثر موارد قابلیت سودآوری ندارند و در زیرمجموعه فعالیت‌های عمومی قرار دارند.

- نسبت کفایت سرمایه: بر اساس قانون به منظور ایجاد ساختار مالی مناسب در بانک‌ها و فراهم آوردن امکان حضور مستمر بانک‌ها در بازارهای مالی بین‌المللی همواره باید استانداردها و الزامات بین‌المللی در مورد نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها در حدی که شورای پول و اعتبار تعیین می‌کند رعایت شود. تا زمانی که نسبت کفایت سرمایه هر یک از بانک‌های دولتی کمتر از حداقل تعیین شده توسط شورای پول و اعتبار است، همه ساله مبلغی معادل درآمد دولت از محل مالیات و سهم سود دولت در آن بانک پس از واریز به حساب خزانه‌داری کل عیناً از محل اعتباراتی که در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی خواهد شد به صورت تخصیص یافته به منظور افزایش سرمایه دولت به حساب آن بانک واریز خواهد شد. در حال حاضر نسبت کفایت سرمایه در بانک‌های دولتی و به ویژه بانک‌های تجاری کمتر از حد تعیین شده توسط شورای پول و اعتبار (۸ درصد) می‌باشد. شایان ذکر است که با توجه به بحران مالی جهانی در سال ۲۰۰۸ امکان تجدید نظر در این نسبت توسط کمیته بال در اجلاس‌های آتی وجود دارد و لازم است در این زمینه اقدامات اساسی صورت پذیرد.
- سپرده‌گذاری ارزی در بانک‌های تخصصی و توسعه‌ای توسط دولت به منظور تأمین مالی طرح های بزرگ صنعتی و معدنی و توسعهٔ صنایع تبدیلی کشور، توسعه صادرات کالا، خدمات و خدمات فنی و مهندسی و افزایش سرمایه دولت در بانک‌های مذکور به میزان سپرده. به طور کلی در صورت تحقق این مهم نسبت‌های مالی بانک‌ها در سطح بین‌المللی قرار خواهد گرفت و همچنین توان بانک‌ها در تأمین مالی طرح‌های اقتصادی افزایش پیدا خواهد کرد.
- تهاتر بدهی دولت به بانک‌ها از محل مطالبات دولت از بانک‌ها. بر اساس قانون امکان تسویه بدهی بانک‌ها به دولت از محل وصول اقساط تسهیلات حساب ذخیره ارزی و وجوه اداره شده وجود دارد. با توجه به اینکه بانک‌های عامل

پرداخت تسهیلات حساب ذخیره ارزی، وثایق لازم برای ارائه تسهیلات را گرفته‌اند امکان وصول این گونه مطالبات به راحتی امکان‌پذیر است.

- بازپرداخت بدهی از طریق پیش‌بینی اعتبار لازم در قوانین بودجه سنواتی. بر این اساس در سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۸ بخشی از بدهی دولت به بانک‌ها از همین طریق پرداخت شده‌است. فرهنگ‌سازی و آموزش مشتریان در حوزه بانکداری الکترونیکی از زیرساخت‌های اساسی توسعه خدمات بانکداری الکترونیکی می‌باشد که البته تمام مسئولیت این حوزه متوجه شبکه بانکی نیست و سایر نهادها: مانند نهاد برنامه‌ریزی، نهاد قانونگذاری و بانک مرکزی در این حوزه سهم عمده‌ای را بر عهده دارند. لیکن در خصوص عملکرد شبکه بانکی ذکر این نکته ضروری اسگت که سرمایه‌گذاری بانک‌های خصوصی و دولتی برای آموزش و فرهنگ‌سازی بسیار ناچیز می‌باشد.
- یکی از راه‌کارهای اساسی توسعه خدمات بانکداری الکترونیکی، کاهش مزیت‌های استفاده از خدمات بانکداری سنتی است. به عنوان نمونه می‌توان کارمزد خدمات بانکداری الکترونیکی در مقایسه با خدمات بانکداری سنتی کاهش داد تا خدمات بانکداری نوین توسط مشتریان تقاضا شود.
- به‌طور کلی بانکداری الکترونیکی یکی از اجزأ مهم تجارت الکترونیکی می‌باشد که در صورت پیاده‌سازی نامناسب و عدم توجه به زیرساخت‌های فنی، قانونی و آموزشی، تحقق اهداف مرتبط با تجارت الکترونیکی نیز با چالش جدی روبه‌رو می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این کتاب به دنبال پاسخگویی به سوالات زیر بودیم:

سوال اول: آیا شاخص‌های مالی در مقایسه بین بانک‌ها گویای عملکرد بهتر بانک‌های خصوصی است؟ این موضوع در فصل چهارم کتاب حاضر به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته‌است بر این اساس، مقایسه نسبت‌های بانکی دولتی و خصوصی مقایسه بانک‌های خصوصی و دولتی بعنوان ۲ گروه مجزا و برای نشان دادن نسبت‌های سودآوری از بازده دارایی‌ها(ROA) و بازگشت سرمایه(ROE) استفاده شد.

مطابق ادبیات نظری انتظار می‌رود که بانک‌های خصوصی از نسبت‌های بالاتر سودآوری برخوردار باشند. نسبت بازده دارایی بانک‌های خصوصی به دولتی بیشتر از ۴ برابر می‌باشد

که نشان دهنده توانایی بالای مدیریت بانک‌های خصوصی در استفاده بهینه از منابع واقعی سرمایه‌ای و مالی بانک در خلق سود می‌باشد[۱]. با این‌حال هنگامی که از شاخص بازگشت سرمایه برای مقایسه کارایی بین بانک‌های دولتی و خصوصی استفاده می‌کنیم، این برتری به آن شدت نیست و نسبت بازگشت سرمایه بانک‌های خصوصی به دولتی بیشتر از ۲,۷ برابر می‌باشد. نسبت بازگشت سرمایه نشان می‌دهد که مدیریت بانک تا چه حد توانسته است از وجوه سهامداران به طور موثری استفاده نماید. با توجه به کوچک‌تر بودن مخرج کسر نسبت به شاخص قبل طبیعتا انتظار می‌رود که بازگشت سرمایه عدد بزرگتری باشد. متوسط شاخص فوق برای هر دو گروه بانک‌ها در مقایسه با شاخص بازده دارایی نزدیک به هم می‌باشد که نشان دهنده الگوهای مشابه بانک‌های دولتی و خصوصی در استفاده از وجوه سهامداران می‌باشد. بالا نبودن این نسبت برای بانک‌های خصوصی می‌تواند به معنای تقسیم قسمت بیشتری از سود بین سهامداران باشد (که نکته مثبتی برای سهامداران در کوتاه‌مدت محسوب می‌شود) اما مانع از انباشت سرمایه در بانک‌های خصوصی شده که می‌تواند سودآوری این نهادها را در آینده با مشکلاتی روبرو سازد.

بنظر می‌رسد بانک‌های خصوصی باید توجه بیشتری به درآمدهای خارج از ترازنامه داشته باشند. همانطور که در فصل شش مشاهده شد، فاصله خیلی زیادی بین نسبت اقلام زیرخط ترازنامه به جمع دارایی‌ها برای این دو گروه بانکی مشاهده نمی‌شود که خودش توجیهی برای کم بودن اختلاف بین نسبت بازگشت سرمایه بین ۲ گروه بانکی می‌باشد.

از شاخص‌های دیگر مورد بررسی نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطایی می‌باشد که در هر ۲ شاخص بانک‌های دولتی نسبت بالاتری به بانک‌های خصوصی را دارا می‌باشند. امری که می‌تواند توضیح دهنده نسبت‌های بالاتر سودآوری در بانک‌های خصوصی باشد. ظاهراً بانک‌های دولتی در قیاس با بانک‌های خصوصی توانایی کمتری در مدیریت ریسک اعتباری دارند.

شاخص‌های بعدی مورد بررسی، نسبت تسهیلات اعطایی و مطالبات بخش‌های دولتی و غیردولتی به جمع دارایی‌ها می‌باشد. بانک‌های خصوصی هیچ وامی به دولت نداده‌اند که نشان می‌دهد این نهادها هیچ مشارکتی در اجرای اهداف عمومی جامعه

---

۱. باید دانست که شاخص فوق فقط یک روی سکه است ، ادبیات مالی به ما می گوید که بازدهی بیشتر با ریسک بیشتر همراه است ،بنابراین سودآوری بالاتر بانک های خصوصی شاید بعلت انجام معاملات با ریسک بالا می باشد که می تواند در نهایت بانک خصوصی و احتمالاً کل نظام بانکی را با خطر مواجه سازد.البته در سطور بعدی با بررسی شاخص های مربوط به مطالبات معوق متوجه مدیریت بهتر ریسک توسط بانک های خصوصی خواهیم شد،

نداشته‌اند. هر چند ممکن است که نکته مثبتی برای بانک‌های خصوصی تلقی نشود، اما باید توجه داشت که اگر دولت بخواهد از منابع بانک‌های خصوصی برای اهداف خاص اجتماعی استفاده کند، جایگزینی برای استفاده بخش خصوصی از این منابع خواهد شد که مانعی برای توسعه این بخش به حساب می‌آید.

وقتی بانک‌های دولتی و خصوصی را در گروه‌های خود مورد بررسی قرار می‌دهیم ملاحظه می‌کنیم که شاخص بازده دارایی در بانک‌های دولتی اختلاف قابل ملاحظه‌ای دارد. بانک توسعه صادرات بالاترین متوسط بازده دارایی‌ها(۲/۱ درصد) و بانک صادرات بالاترین بازگشت سرمایه (۲۶/۹ درصد که بالاتر از بازگشت سرمایه در بانک خصوصی سرمایه می‌باشد) را در بین بانک‌های دولتی دارند. بانک سپه کمترین متوسط بازده دارایی‌ها(۰/۰۴درصد) و بازگشت سرمایه (۰/۷درصد)را در بین بانک‌های دولتی دارد. این در حالی است که بالاترین نسبت مطالبات معوق به سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی مربوط به این بانک نیست.

دامنه وسیع اختلاف سودآوری بین بانک‌های دولتی به ما هشدار می‌دهد که یکسان فرض کردن کلیه این بانک‌ها به نام نهادهای مالی دولتی نمی‌تواند منطقی باشد.

هر چند که کلیه بانک‌های دولتی در مورد تسهیلات تکلیفی با مشکل تبدیل شدن آنها به مطالبات معوق مواجه هستند، شاید بهترین عمل برای رفتار دولت با بانک‌های دولتی یکسان کردن شرایط رقابت برای کلیه این بانک‌ها و سپس تشویق مدیریت‌های کارا و تشویق آنها به مدیریت ریسک باشد. به این ترتیب مدیریت بانک‌های دولتی موفق‌تر با اخذ پاداش بتوانند انگیزه بهتری در کنترل وجوه و بازگشت وجوه تسهیلاتی ایجاد نماید. تشویق به ادامه و تقویت رفتار کارآمد می‌باید در کنار تذکر و یا تنبیه مدیریت‌های ناکارآمد باشد.

در مورد بانک‌های خصوصی بانک پاسارگاد بالاترین نسبت متوسط بازده دارایی‌ها (۴/۵ درصد) و بانک کارآفرین بالاترین بازگشت سرمایه (۳۹/۸ درصد) را داشته‌اند. طبعاً آزادسازی نرخ‌های سود به این ۲ بانک اجازه خواهد داد تا با دادن سودهای بیشتر، مشتریان را به طرف خود جذب کنند که تحرکی به سایر بانک‌های خصوصی دیگر هم خواهد داد و شاید وضعیت مناسب‌تری نیز بتواند برای آنها ایجاد نماید.

در هر صورت نباید از نقش ناظران بانکی در سیستم بانکی غافل شد. اثرات مثبت نظارت را می‌توان در تقویت رقابت سالم و جلوگیری از ایجاد رقابت مخرب و ایجاد اطمینان در سپرده‌گذاران نسبت به عملکرد درست سیستم بانکی دانست.

سوال دوم: نحوه مالکیت چه تأثیری بر کارآمدی بانک‌ها دارد؟ پاسخ به این سوال در فصل سوم مورد بررسی قرار گرفته‌است به طور کلی دخالت شدید در اقتصاد کشورها الزاما به قیمت بهبود سریع اقتصاد تمام نمی‌شود. ژاپن جلوتر از سایر کشورهای مورد بررسی در دهه ۹۰ و علی رغم نظارت دقیق بانک مرکزی و دولت دچار بحران مالی گردید. این بحران ناشی از اعطای اعتبارات کلان بانک‌ها بدون توجه به وضعیت بازارهای سهام و املاک بود، بدین ترتیب که با کاهش شدید نرخ‌های بورس و املاک و ساختمان، بانک‌ها با انبوهی از مطالبات غیرقابل وصول روبه‌رو شدند. بانک‌ها متقابلاً پرداخت اعتبارات را به شدت محدود کردند که منجر به ورشکستگی هزاران بنگاه تولیدی شد. خودداری حکومت ژاپن از اعطای تضمین به اعتبارات بی‌محل و وام‌های غیر قابل وصول بانک‌ها (که حدود یک تریلیون دلار بود) تشدیدکننده این بحران شد. دخالت دولت‌ها در طی بحران‌ها در این مطالعه نشان دهنده دخالت‌هایی کم و بیش مشابه و بدون توجه به نوع نظام مالی و درجه استقلال بانک مرکزی در کشورها بوده است به نحوی که در تمامی آن‌ها دولت‌ها اقدام به مداخلات گسترده برای رفع بحران نمودند.

نوع مداخله دولت هنگام بحران در کلیه این کشورها کم و بیش یکسان بوده و از شیوه‌های مشابه تضمین بدهی‌های بانکی، خرید سهام و تحت اختیار گرفتن موقتی بانک‌ها و... استفاده گردیده است. علی‌الاصول اینگونه حمایت‌ها با توجه به شدت بحران در هر بانک تعیین می‌شود که در اختیار قرار گرفتن موقتی بانک‌ها مربوط به شدیدتر بودن وضعیت بحران در بانک می‌شود.

در خصوص بررسی اثرات نحوه مالکیت بر عملکرد بانک‌های خصوصی و دولتی در ایران، ذکر دو نکته اساسی ضروری می‌باشد. الف: هر چند مقایسه عملکرد بانک‌های خصوصی و دولتی در بسیاری از زمینه‌ها و شاخص‌ها نشان از عملکرد بهتر بانک‌های خصوصی دارد، لیکن عمر فعالیت بانک‌های خصوصی در حدی نیست که این نتایج قابل اعتماد و پایدار باشد. ب: هر چند تعدادی از بانک‌های دولتی (بانک صادرات، بانک ملت و بانک تجارت) به بخش خصوصی واگذار شده‌اند لیکن ساختار اصلی بانک‌های مذکور در حال حاضر دولتی می‌باشد و زمان بیشتری برای بررسی و تحلیل اثرات تغییر مالکیت بر عملکرد بانک‌های اشاره شده نیاز است.

سوال سوم: چه راهکاری برای بهبود عملکرد شبکه بانکی وجود دارد؟ بر مبنای مجموعه مباحث و تحلیل‌های صورت گرفته به طور خلاصه، راهکارهای بهبود عملکرد شبکه بانکی در حوزه‌های مختلف شامل موارد زیر است:

راهکارهای بهبود عملکرد

- در حوزه بانکداری الکترونیکی

- نیروی انسانی و همچنین عملکرد شبکه بانکی در خصوص ارائه خدمات بانکداری الکترونیکی مورد بررسی قرار گرفت به طور کلی موارد زیر در خصوص بررسی‌های صورت گرفته قابل ذکر است:

- بررسی وضعیت نیروی انسانی تعدادی از بانک‌های بزرگ کشور نشان می‌دهد که نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده در ساختار سازمانی شبکه بانکی جایگاه چندان قدرتمندی ندارد. البته در سال‌های اخیر ورود بانک‌های خصوصی به عرصه رقابت و همچنین تکالیف قانونی از طرف مجامع بانک‌های دولتی باعث گردید که هزینه‌های مرتبط با آموزش نیروی انسانی از طرف بانک‌ها مورد توجه قرار گیرد. با توجه به پیشرفت‌های سریع فناوری در حوزه بانکداری، در صورت عدم توجه به برنامه‌ریزی مشخص برای آموزش و جذب نیروی انسانی متخصص، بانک‌های دولتی با چالش‌های جدی در خصوص گسترش خدمات نوین بانکی روبه‌رو خواهند شد.
- هر چند در سال‌های اخیر گسترش خدمات بانکداری الکترونیکی از طرف بانک‌های کشور دنبال شده‌است اما بررسی‌ها نشان می‌دهد هنوز خدمات مبتنی بر کاغذ و مراجعه به شعبه بیشترین سهم در حوزه خدمات بانکی را به خود اختصاص داده است و خدمات درآمدزای بانکداری الکترونیکی از قبیل: انواع مشاوره‌های سرمایه‌گذاری به مشتریان، کنفرانس تصویری، بانکداری تلویزیونی و نظایر آن برای شبکه بانکی غریبه می‌باشد. امروزه سهم درآمدهای مشاع مبتنی بر اعطای تسهیلات بیش از ۸۰ درصد از کل درآمدهای بانکی را به خود اختصاص داده است و سهم درآمدهای ناشی از خدمات بانکی و به خصوص خدمات بانکداری الکترونیکی ناچیز می‌باشد.
- فرهنگ‌سازی و آموزش مشتریان در حوزه بانکداری الکترونیکی از زیرساخت‌های اساسی توسعه خدمات بانکداری الکترونیکی می‌باشد که البته تمام مسئولیت این حوزه متوجه شبکه بانکی نیست و سایر نهادها: مانند نهاد برنامه‌ریزی، نهاد قانونگذاری و بانک مرکزی در این حوزه سهم عمده‌ای را بر عهده دارند. لیکن در خصوص عملکرد شبکه بانکی ذکر این نکته ضروری است که سرمایه‌گذاری بانک‌های خصوصی و دولتی برای آموزش و فرهنگ‌سازی بسیار ناچیز می‌باشد.

- **پیشنهاد:** به نظر می‌رسد لازم است راهکارهای متعددی برای توسعه اساسی خدمات بانکداری الکترونیکی می‌توان اندیشید که از آن جمله ، کاهش مزیت‌های استفاده از خدمات بانکداری سنتی است. به عنوان نمونه می‌توان کارمزد خدمات بانکداری الکترونیکی در مقایسه با خدمات بانکداری سنتی کاهش داد تا خدمات بانکداری نوین توسط مشتریان تقاضا شود.به این منظور ضروری است بانک مرکزی نیز در برخی سیاست‌های دریافت هزینه از کاربران دستگاههای ATM و...تجدیدنظرکند. زیرا کاربرد این دستگاهها از هزینه هایی اجرایی بانکها می‌کاهد وبرای تشویق مردم در بکار گیری این دستگاهها نمی باید هزینه ای از آنها دریافت کرد درحالیکه در حال حاضر بابت مواردی مانند انتقال وجه توسط این دستگاهها از کاربران دریافت می‌شود.

- در حوزه مطالبات معوق

مطالبات معوق بانک‌ها می‌تواند منشاء بسیاری از بحران‌های پولی و مالی در دنیا باشد و آثار سوء بسیاری بر بانک‌ها، بخش‌های مختلف اقتصادی و در ابعاد وسیع‌تر برای مردم هر کشور ایجاد می‌کند. در شرایط کنونی بعد از بحران پولی و مالی اخیر و بالا بودن نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات اعطایی در بانک‌های کشور، توجه به این مهم اهمیت ویژه ای یافته است. با توجه به علل مطالبات معوق بانک‌ها که بعضا ریشه در ضعف‌های درونی بانک‌ها و در بسیاری موارد عوامل بیرونی دارد و حتی عوامل بین‌المللی بر آن موثر بوده است.

پیشنهاد: راهکارهایی که برای پیشگیری و کاهش میزان مطالبات معوق ارائه می‌شود عباتند از:

- تقویت مدیریت ریسک در بانک‌ها
- شناسایی و پوشش کلیه ریسک‌ها، تاکید جدی بر فرآیند ارزیابی مالی طرح‌ها با اتکاء به صورت‌های مالی حسابرسی شده و همچنین تقویت کمی و کیفی بخش‌های مطالعات فنی مالی اقتصادی و استفاده از نیروهای متخصص برون سازمانی در صورت نیاز.
- به کارگیری اصول رایج ارزیابی ظرفیت، اعتبار، اخذ وثائق و شناخت مشتری هنگام اعطای تسهیلات.
- تقویت نظارت در کلیه مراحل تسهیلات اعطایی و همچنین کارآتر و جامع‌تر کردن نظارت در تمام سطوح بانکی.

- تقویت نظام‌های جامع اطلاع رسانی و رتبه‌بندی مشتریان
- اصلاح دستورالعمل و اعطای امتیاز بیشتر به مشتریان خوش حساب بانک‌ها برای اخذ تسهیلات آتی
- امکان تسویه حساب باتخفیف در سودتسهیلات به شرط عدم تاخیر در باز پرداخت ویا باز پرداخت پیش از موعد مشتریان – تقویت نظارت بر رعایت دقیق دستورالعمل‌ها و مقررات ذی‌ربط در کلیه سطوح بانک‌ها
- انعطاف‌پذیری بیشتر بانک‌ها با مشتریانی که قصد نپرداختن ندارند و فقط عوامل بیرونی خارج از نظارت آن‌ها مانع بازپرداخت به موقع بدهی‌ها ایشان شده است.
- تقویت بخش وصول مطالبات در بانک‌ها و ایجاد جلسات پیگیری وصول مطالبات با اعمال نظام‌های خودکار و مستمر.
- استفاده از بیمه اعتباری برای پوشش ریسک عدم پرداخت مشتریان.
- افزایش مسئولیت‌پذیری در سطح مسئولان شعب و ادارات و کمیته‌های اعتباری بانک‌ها.
- حمایت کافی از بانک‌های کشور با افزایش سرمایه بانک‌ها برای تحمل بیشتر آثار سوء مطالبات معوق و زمینه‌ای برای فراهم کردن حفظ مقررات و ضوابط بین‌المللی و امکان استمرار اعطای تسهیلات و وظایف بانکی.
- تقویت و ایجاد دادگاه‌های تخصصی ویژه رسیدگی به پرونده‌های اعتباری بانک‌ها و استمرار همکاری بیشتر ارگان‌های قضایی در وصول مطالبات بانک‌ها.
- الزام همکاری کلیه نهادهای ذیربط مانند ثبت اسناد، شهرداری و... با بانک‌ها در تامین اطلاعات مورد نیاز.
- فراهم کردن زمینه لازم برای استفاده از کلیه ابزار موجود در اختیار بانک‌های بین‌المللی برای بانک‌های داخلی.

فهرست منابع

منابع و ماخذ فارسی:

۱- امیدی نژاد محمد،گزارش عملکرد نظام بانکی کشور در سال ۱۳۸۸، مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران،۱۳۸۹.
۲- بنیامین پاول ۱۳۸۸، ژاپن، روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۱۹۱۷
۳- بیعی رودسری منیژه (۱۳۸۰)،بانک و بانکداری در ایران،دفتر پژوهشهای فرهنگی.
۴- پژوهشکده پولی و بانکی، تابستان ۱۳۸۳، بررسی ویژگی‌ها و محدوده فعالیت‌های بانک‌های توسعه‌ای – تخصصی در ایران
۵- تاری فتح اله،روش‌های کارآمد نمودن ابزار نرخ سود در نظام بانکداری بدون ربا،پژوهشکده پولی و بانکی(۱۸۹)،۱۳۸۷.
۶- تیموری ابراهیم (۱۳۳۲)،عصر بی خبری،انتشارات اقبال.
۷- سید شکری خشایار (۱۳۸۳)،آثار پرداخت تسهیلات تکلیفی بر اقتصاد کشور،صبح اقتصاد،شماره ۱۴۷، ۲۲ تیر.
۸- سید شکری خشایار (1383,1)،آشنایی با سیستم مالی ژاپن(۱) و (۲)، صبح اقتصاد،شماره ۳۳۷ و ۳۳۸،۱۷ اسفند.
۹- طبیبیان محمد (۱۳۶۵)،اقتصاد کلان،سازمان برنامه و بودجه.
۱۰- عزیزنژاد صمد ،ارزیابی عملکرد بانک کشاورزی ،گزارش ۹۲۵۰ ، مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، مهر ۱۳۸۷.
۱۱- عزیزنژاد صمد،ارزیابی عملکرد بانک صنعت ومعدن ،مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی ،گزارش ۸۸۳۸ ، بهمن ۱۳۸۶

۱۲- فاکلر مارتین (۱۳۸۷)، اعتدال فصل پایانی بحران، روزنامه دنیای اقتصاد، شنبه ۲۷ مهر.
۱۳- فصلنامه بانک و بیمه، معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی، دفتر امور بانکی و بیمه وزارت امور اقتصادی و دارایی
۱۴- فقهی محمد (۱۳۸۶)،تکمیل نهادهای مالی در کشور،پژوهشکده پولی و بانکی.
۱۵- قانون برنامه چهارم توسعه.
۱۶- گزارش عملکرد نظام بانکی کشور در سال ۱۳۸۷، بیستمین همایش بانکداری اسلامی، مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران، شهریور ماه ۱۳۸۸
۱۷- ماهنامه اقتصادی و مالی بین‌المللی اقتصاد ایران شماره ۹۶، بهمن ۱۳۸۵، سرگذ شت بانک‌های توسعه‌ای از پیدایش تا تکامل ۱۹-۲۰

منابع لاتین:

1- Apostolov Mico,(2001 and2010),Governance and Enterprise Restructuring in Southeast Europe,London School of Economics and Political Science Symposium,December.
2- Baird Webel & Otheres (2008), The Cost of Government Financial Interventions, Past and Present, CRS Report for Congres, Order Code RS22956.
3- Berger Allen (2005),"Corporate Governance and Bank Performance,Journal of Banking & Finance,Vol.29,Issues 8-9,August-September,PP.2179-2221.
4- Bhatt. V.V. and World Bank. 1976, Development Banking: Structure and Functions Washington DC. The World Bank
5- Bhatt. V.V. and World Bank. 1976, Development Banking: Structure and Functions Washington DC. The World Bank
6- Bikram De.,(2003)Ownership Effects on Bank Performance,A Pane Study of Indian Banks, ICICI Research Centre,Fifth Annual Conference on Money and Finance in Indian Economy,January.
7- Burki Abid A.,and Ahmad Shabbir,Niazi G.S.K.,(2006),"Impact of Financial Reforms on Efficiency of StateOwn Private and Foreign Banks in Pakistan,Center for Management and Economic Research(CMER),Working Paper No.06-49,Lahore University of Management Sciences ,Pakistan.
8- De Yuong Robert,Berger Allen N. and udell GregoryF.,(2001),"Efficiency Barriers to Cnsolidation of The European Financial Service Industry,Journal of European Financial Mangement,Vol. , Issue 1,March,PP.117-130.
9- Graeme Wearden, Monday 13 Oc(2008), British government unveils £37bn banking bail-out plan, The Guardiantober.
10- K. Fischer & Others, Regulation and Competition in German Banking: An Assessment Center for Financial Studies, No. 2003/19.(2010)

11- K.J. Forbes(2004), Strengthening Banking Systems: Lessons From Around the World and Across the Ages, APEC Conference on Structural Reform
12- L.L. Brome(2008), EXTRAORDINARY GOVERNMENT INTERVENTION TO BOLSTER BANK BALANCE SHEETS NORTH CAROLINA BANKING INSTITUTE,VOL 13.
13- Marco Arnone & Others(2006), The Measurement of Central Bank Autonomy:
14- P. Wintour & Others(2008), £50bn bid to save UK banks, Guardian, Wednesday 8 October.The ,
15- Parekh, H.T 1987 Shift to Development Banking. Business India 19 Oct, 251:65-79
16- Parekh, H.T 1987 Shift to Development Banking. Business India 19 Oct, 251:65-79
17- Survey of Models, Indicators, and Empirical Evidence, IMF Working paper 227
18- http://www.dbj.jp/en/
19- http://www.cbi.ir
20- http://www.bis.org
21- http://www.kdb.co.kr/screen/jsp/IHEng/IHEngUPrt02050001E.jsp
22- http://www.bpmb.com.my/web/guest/home
23- http://www.kalkinma.com.tr/
24- http://www.bndes.gov.br/SiteBNDES/bndes/bndes_en/
25- http://www.dbs.com/home/Pages/default.aspx
26- http://www.hamshahrionline.ir/
27- http://en.wikipedia.org/wiki/2009 United Kingdom bank rescue package
28- http://en.wikipedia.org/wiki/2008 United Kingdom bank rescue package
29- http://www.america.gov/persian/index.html(2010)
30- http://www.econews.ir/
31- http://www.investiniran.ir/newsdetail-186-fa. html (2010)
32- http://www.khabaronline.ir/default.aspx
33- http://www.puggal.com/types-of-banks-43.html
34- http://en.wikipedia.org/ 20 July 2010 at 08:05.
35- www.nios.ac.in/Secbuscour/15.pdf.
36- http://www.bmi.ir/Fa/bmihistory.aspx?smnuid=10.۱۳۸۹/۰۲/۰۶
37- http://www.bsi.ir/?scn=About-bank-History&۱۳۸۹/۰۲/۰۶ .
38- http://www.refah-bank.ir/portal/default.aspx?tabid=186۱۳۸۹/۰۲/۰۶ .
39- http://www.bankmellat.ir/portal.aspx?tabid=110۱۳۸۹/۰۲/۰۶ .
40- http://www.postbank.ir/modules.php?option=comPage&do=view&id=6 ۱۳۸۹/۰۲/۰۶
41- http://www.parsian-bank.com/ss_u_page.asp?pageId=872.
42- http://www.en-bank.com/Site.aspx?ParTree=111211/۱۳۸۹/۰۲/۰۶ .

43- http://www.sb24.com/۱۳۸۹/۰۲/۰۶ .
44- http://www.karafarinbank.com/Static/History.asp۱۳۸۹/۰۲/۰۶ .
45- http://www.sbank.ir/۱۳۸۹/۰۲/۰۶ .
46- http://bpi.ir/?history.
47- http://www.sinabank.ir/Fa/Aboutus.aspx.
48- http://banki.ir/ansar.
49- http://banki.ir/iran-europe.
50- http://www.bank-day.ir/AboutUs/AboutUs.asp.
51- http://www.ghavamin.com/History.html.
52- http://www.iraneconomist.com/economic/bazaar-money-stock/14906-2009-10-04-07-17-43.html.
53- http://www.ifcc.ir/index.aspx?siteid=1&pageid=168.
54- http://www.cid.ir/.
55- http://www.mebank.ir/.
56- http://mazandaran.mehrereza.ir/index.php?Content=About1.
57- http://w3.bim.ir/ourbank/BankHistory.asp.
58- http://banki.ir/sanatomaedan.
59- http://www.Agri-bank.com/Static/About/AtaGlance.asp.
60- http://www.Esgfi.org/index.aspx?siteid=1&pageid=144.
61- http://www.edbi.ir/frmContents_fa-IR.aspx?CategoryID=8.
62- http://www.bank-maskan.ir/HomePage.aspx?TabID=4607&Site=DouranPortal&Lang=fa-IR.
63- http://www.sandoghtavon.gov.ir/HomePage.aspx?TabID=3827&Site=DouranPortal&Lang=fa-IR.
64- http://www.dbj.jp/en/
65- http://www.kdb.co.kr/screen/jsp/IHEng/IHEngUPrt02050001E.jsp
66- http://www.bpmb.com.my/web/guest/home
67- http://www.kalkinma.com.tr/
68- http://www.bndes.gov.br/SiteBNDES/bndes/bndes_en/
69- http://www.dbs.com/home/Pages/default.aspx